

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 62

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦ. ΗΣΑΪΑΝ Γ'—Η'

Κείμενον: **B. de Montfaucon**

Μετὰ φρασις—Σχόλια
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΓΩΝΗ
θεολόγου - φιλολόγου
(Γ' - Ε')

ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
θεολόγου - φιλολόγου
(ΣΤ' - Η')

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΣΑΤ'ΑΝ

Κεφάλαιον Γ'	9 (131)*
Κεφάλαιον Δ'	39 (160)
Κεφάλαιον Ε'	43 (164)
Κεφάλαιον ΣΤ'	66 (187)
Κεφάλαιον Ζ'	88 (205)
Κεφάλαιον Η'	119 (231)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	131

* Οί ἐντός παρενθέσεως ἀριθμοί ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς σελίδων τοῦ ἀρχαίου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
 ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
 ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ ΗΣΑΪ'ΑΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

* Ἰδοὺ ὁ Δεσπότης καὶ Κύριος ὁ Παντοκράτωρ θὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ θὰ ἰσχυρὸν ἄνδρα καὶ κάθε ἰσχυρὰν γυναῖκα.¹

Β "Ὅπως ὁ ἀριστος ἰατρός ἐργάζεται μεθοδικὰ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας τῶν ἀσθενῶν, ἄλλοτε μὲ τὸν καυτήρα, ἄλλοτε μὲ τὸ «νυστέρι», ἄλλοτε μὲ τὰς συνταγὰς πικρῶν φαρμάκων, ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ φιλόθρωπος Θεὸς μὲ ποικίλας καὶ διαφόρους τιμωρίας περιορίζει τὴν ὀκνηρίαν καὶ τὴν μανίαν, τὴν ὅποیان εἶχον οἱ Ἰουδαῖοι, νὰ ἀπομακρύνωνται ἀπὸ αὐτόν." Ἄλλοτε ἐκφοβίζει τοὺς ἀγνώμονας μὲ τὴν ἐφοδὸν τῶν θαρβάρων, ἄλλοτε, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν ἐκείνων, μὲ ἄλλας ἀπειλάς τοὺς ἐπιαναφέρει εἰς τὴν τάξιν. "Ἔτσι μὲ τὴν ποικίλιαν τῶν ἀπειλῶν διατηρεῖ μεταξὺ αὐτῶν ἀκμαῖον τὸν φόβον. **Γ** Τώρα λοιπὸν τοὺς ἀπειλεῖ μὲ ἀσθένειαν καὶ πείναν καὶ ἔλλειψιν ὄχι μόνον τῶν ἀναγκαίων πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐκείνων, τὰ ὅποια βοηθοῦν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς μας ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰ πρὸς τροφήν ἀναγκαῖα. Διότι δὲν εἶναι μόνον ἡ πείνα δεινὸν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔλλειψις προσώπων, τὰ ὅποια θὰ ἀναλάβουν τὴν διακυβέρνησιν τοῦ λαοῦ. Τοῦτο συνήθως κάμνει τὴν ἔντασιν τῆς πείνης φοβερωτέραν. Ποῖον ἀλήθεια εἶναι τὸ σφέλος, ἐάν τρέχουν ἀδιάκοπα ἀπὸ τὰς πηγὰς τὰ ἀγαθὰ ὕδα, δταν ξεσποῦν ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ ἡ θάλασσα ἀγριεῖη καὶ

1. Ἱσ. 3. 1.

ἐνῶ μαίνονται τὰ κύματα, δὲν ὑπάρχει οὔτε κυβερνήτης οὔτε παρατηρητής εἰς τὴν πρώτην οὔτε κανεὶς ἄλλος, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰς θέσιν νὰ διευθετήσῃ τῆς θύελλαν τῶν πραγμάτων καὶ νὰ φέρῃ τὴν γαλήνην; **Δ** Ὅταν μάλιστα προστίθεται εἰς αὐτὰ καὶ ἡ πείνα, τότε ἡμπορεῖς νὰ καταλάβῃς τὸ μέγεθος τῶν συμφορῶν.

Ὅλας λοιπὸν αὐτὰς τὰς ἀπειλὰς, καὶ κατ' ἀρχὰς τὴν χειροτέραν ἀπὸ ἄλλας, τὰς ἐκτοξεύει ὁ Θεός, διότι λέγει «ἰδοὺ ὁ Δεσπότης καὶ Κύριος ὁ Παντοκράτωρ». Αὐτὴν τὴν λέξιν, «ἰδοὺ», χρησιμοποιοῦν συνέχεια οἱ προφῆται, ὅταν ἐπιθυμοῦν νὰ παράσχουν εἰς τὸν ἀκρατὴν πλήρη ἀσφάλειαν, διὰ τὰ λεγόμενα. Ὅχι μόνον ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ ἀνωτέρω καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας εἶνα δυνατὸν νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς, ὅτι πολλὰκις αἱ ἁμαρτίαι προηγήθησαν τῆς σωματικῆς ἀσθενείας, ὅπως συνέβη εἰς τὸν Κάνν. Διότι δίκαια περιήλθεν εἰς κατάστασιν παραλύσεως, ἀφοῦ δὲν ἐχρησιμοποίησεν ὀρθὰ τὴν σωματικὴν του δύναμιν.² Τὸ ἴδιον ἰσχύει καὶ δι' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο κοντὰ εἰς τὴν κολυμβήθραν.³ Διότι ὁ Χριστὸς **Ε** μὲ τὸ «Ἴδε, ὄγιος γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε», εἶπεν ὅτι ἡ πηγὴ τῆς παραλύσεως ἦσαν τὰ ἁμαρτήματα. Καὶ ὁ Παῦλος ἐπίσης λέγει «Διὰ τοῦτο εὐλοιοῦνται μετὰξὺ σας πολλοὶ ἀσθενεῖς».⁴ Συνέβαινε τοῦτο, ἐπειδὴ ἡμάρτανον, ἀφοῦ ἐλάβανον μέρος εἰς τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας μὲ ἀκάθαρτον συνείδησιν. Ἀκόμη παραδίδει εἰς ἀσθενίαν τῆς σαρκὸς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος διέπραξε τὸ ἁμάρτημα τῆς πορνείας καὶ ἀπαιτεῖ αὐτὴν τὴν τιμωρίαν διὰ τὸ ἁμάρτημά του.⁵ Ὅμως δὲν εἶναι πάντοτε τοῦτο ποινὴ διὰ τὴν διάπραξιν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ κάποτε τοῦτο τὸ πρᾶγμα γίνεται ἀφορμὴ διὰ τὴν ἀπόδοσιν στεφάνου νίκης, ὅπως εἰς τὰς περιπτώσεις τοῦ Λαζάρου⁶ καὶ τοῦ Ἰώδ.⁷

33 A Ὅχι μόνον ἀσθενεῖαι παρεχωροῦντο ἐξ αἰτίας ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι δυστυχίαι τοῦ σώματος.

2. Πεν. 4, 1 ἔξ.
3. Ἰωάν. 5, 1 ἔξ.
4. Ἰωάν. 5, 14.
5. Α' Κορ. 11, 30.
6. Α' Κορ. 5, 1 ἔξ.
7. Δευκ. 10, 19 ἔξ.
8. Ἰωάν. 5, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

ὅπως ἡ λέπρα τοῦ Ὀζία⁹ διὰ τὴν ἀναίδειαν τῆς διανοίας του καὶ ἡ ξηρότητα τῆς χειρὸς τοῦ Ἱεροδοῦμ, τὴν ὁποῖαν ὑπέμεινεν ἐξ αἰτίας τῆς παραφροσύνης καὶ τῆς ἀλαζονείας του.¹⁰ Καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ Ζαχαρίου δι' οὐδὲν ἄλλων λόγων ἐδέθη, παρὰ μόνον διὰ τὴν ἁμαρτίαν τῆς ψυχῆς.¹¹ Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ καλὴ ὕγεια, τὸ σφρίγος καὶ ἡ καύχους δι' αὐτὰ τὰ πλεονεκτήματα ἐγένοντο εἰς τοὺς Ἰουδαίους πηγὴ τῆς ἀναίδειας των, ἀφῆρεσε τὴν ρίζαν τῆς ἀλαζονείας μὲ τὸ νὰ τοὺς νοθεύτῃ, νὰ τοὺς κάμνῃ καλυτέρους καὶ νὰ τοὺς προσφέρῃ περισσότερα ἀπὸ ὅτι τοὺς ἀφαιρεῖ. Διότι ποῖα εἶναι ἡ ζημία **B** μὲ τὴν ἀσθενίαν τοῦ σώματος, ὅταν ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ἀσθενείας σκοφρονίζεται ἡ ψυχὴ; Μετὰ ταῦτα, διὰ νὰ μὴ νομισοῦν ὅτι τὸ γεγονός προέρχεται ἀπὸ φυσικὴν ἀσθενίαν, προανήγγειλεν αὐτὰ ὁ προφήτης. Καὶ δὲν περιόρισε μόνον εἰς τοὺς ἀνδρας τὴν ἀπειλήν, ἀλλὰ μετέφερε τὴν τιμωρίαν καὶ εἰς τὸ γυναικεῖον γένος, ἐπειδὴ εἶγον διαφθαρῆ καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη φύσις. Ἐν συνεχείᾳ στρέφει τὸν λόγον καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς γυναῖκας καί, ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολῆς τῆς παραδόξου συμπεριφορᾶς των, τὰς κατηγορεῖ δι' ἐγκλήματα, τὰ ὁποῖα ἀνέτρεπον τὴν ἴδιαν τὴν πόλιν ἀπὸ τὰ θεμέλια. Διὰ τοῦτο, λοιπὸν, ἐμπλέκει καὶ αὐτὰς εἰς τὰ δίκτυα τῆς μαλυσματικῆς νόσου. Διότι μὴ φαίνεται ὅτι, ὅταν λέγῃ «θὰ ἀφαιρέσω κάθε ἰσχυρὸν ἄνδρα καὶ κάθε ἰσχυρὰν γυναῖκα», ὑπανίσταται μαλυσματικὴ νόσον ἢ κάποιαν ἄλλην σωματικὴν ἀσθενίαν, ἢ ὁποῖα δὲν ὑποχωρεῖ οὔτε μὲ τὰ ἰατρικὰ μέσα. **C** Αὐτὸν τὸν χαρακτήρα, λοιπὸν, ἔχουν αἱ πληγαί, αἱ ὁποῖαι παρεχωροῦνται ἀπὸ τὸν Θεόν.

«Κάθε δύναμιν ἄρτου καὶ κάθε δύναμιν ἕβαντος».¹² Ἡ τιμωρία εἶναι φοβερατάτη, ἔτιαν δὲν ἀφαιρῇ τὴν ἴδιαν τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν δύναμιν, ἢ ὁποῖα προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν, ὥστε νὰ τιμωροῦνται ἀκόμη καὶ μὲ τὴν θέαν τῶν θεολαμῶν, ἀφοῦ ποτὲ δὲν χορταίνουσι, καὶ ἀπὸ αὐτὸ νὰ ἀντιλαμβάνονται, ὅτι ἡ ὀργὴ ἐστάλη ἀπὸ τὸν Θεόν.

«Κάθε γίγαντα καὶ κάθε δυναμικὸν ἄνδρα».¹³ Γιγαντα συνηθίζει πάντοτε ἡ Γραφὴ νὰ καλεῖ τὸν δυνατὸν ἢ:

9. Ἰηρ. 36, 16 ἔξ.
10. Ἰηρ. 18, 1 ἔξ.
11. Δευκ. 1, 19 ἔξ.
12. Ἠρ. 3, 1.
13. Ἠρ. 3, 2.

ἐκείνων, ὁ ὁποῖος ὑπερέχει τῶν ὑπολοίπων ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν διάπλασιν. Διότι, ὅταν ἀναφέρῃ εἰς τὴν δημιουργίαν τὸ «οὗτοι ἦσαν οἱ γίγαντες, οἱ ἄνθρωποι οἱ ὀνομαστοί»,¹⁴ δὲν λέγει, ἐνῶ διηγείται αὐτά, ὅτι εἶχε δημιουργηθῆ κάποιο ἄλλο γένος, ἀλλὰ ὑπανίσταται εἰς ἡμᾶς τοὺς δυνατοὺς, τοὺς ρωμαίους καὶ τοὺς σφριγιλοὺς.

«Καὶ κάθε ἐμπειροπόλεμον ἄνδρα καὶ κάθε ἄξιον δικαστὴν».¹⁵ Ἄνυπόφορος εἶναι ἡ τιμωρία. **Δ** Καὶ τὰ λεγόμενα εἶναι ἀπόδειξις τῆς ὀλοκληρωτικῆς καταστροφῆς, καὶ ὑπὸ τοιαύτας προϋποθέσεις, ἂν καὶ ἴσταντο ὀρθὰ τὰ τεῖχη καὶ οἱ πύργοι, θὰ ἤθύναντο νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν εἰς τοὺς πολεμικοὺς μαζὶ μὲ ὄλα τὰ ἔμψυχα καὶ τὰ ἄψυχα ἀγαθὰ τῆς, διότι ἡ ἀσφάλεια τῶν πόλεων δὲν στηρίζεται εἰς τοὺς λίθους καὶ τὰ ἔξπλα καὶ τὰ τεῖχη, ἀλλ' εἰς τοὺς συνετοὺς πολίτας. Οὗτοι, ὅταν μὲν ὑπάρχουν, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι παρῶν ὁ ἐχθρὸς, τὴν ἀσφαλίζουν καλύτερον ἀπὸ ὄλα, ὅταν ὅμως ἀπουσιάζουν, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν τὴν ἐνοχλεῖ κανεὶς, τὴν κἀμουν νὰ φαίνεται ἀθλιωτέρα ἀπὸ τὴν πόλιν ἐκείνην, ἢ ὅποια πολιορκεῖται.

Ὡστε μὲ αὐτὰ ἐδίδοξεν ὁ προφήτης καὶ εἰς ἐκείνους καὶ εἰς ὄλους τοὺς ἄκροατοὺς **Ε** πολὺ μεγάλην πρακτικὴν ἀλήθειαν, ἀφοῦ προσεπάθησε νὰ τοὺς πείσῃ νὰ μὴ ἔχουν ποτὲ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ μέγεθος τῆς πόλεως καὶ ἀκόμη οὔτε εἰς τὰς τάφρους καὶ τὰ αἰωνικὰ μηχανήματα, ἀλλ' εἰς τὴν γενναϊότητα τῶν συνετῶν ἀνδρῶν. Μὲ σκοπὸν, λοιπὸν, νὰ τοὺς ἐκφοδίσῃ, τοὺς λέγει, ὅτι θὰ τὴν ἀπογυμνώσῃ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι παρέχουν ἀσφάλειαν εἰς αὐτήν. Διότι δὲν θὰ ἀναγκάσῃ μόνον τοὺς ἐμπειροπολέμους ἀλλὰ καὶ τοὺς δικαστάς, οἱ ὁποῖοι δὲν προσφέρουν εἰς τὰς πόλεις ὀλιγωτέρας υπηρεσίας ἀπὸ ὅ,τι οἱ πολεμισταί, ἀφοῦ καὶ τὴν εἰρήνην υπηρετοῦν ὀρθά καὶ πολλὰκις ἀποκρούουν τοὺς ἐπερχομένους πολέμους. **Σ** Ἐπειδὴ οὗτοι οἱ πόλεις φυτρώνουν ἀδιάκοπα ἀπὸ τὴν ρίζαν τῶν ἀμαρτημάτων, εἶναι δυνατὸν εἰς τοὺς φύλακας τῶν νόμων καὶ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἀστηρῆν ἐπέδοσιν τῆς δικαιοσύνης, ἀφοῦ ἀναχατίζουν τὰ περισσότερα ἀμαρτή-

14. Γεν. 6, 4.

15. Πα. 3, 2.

ματα, νὰ ἐξοφανίσουν καὶ τὴν ἀφορμὴν τοῦ πολέμου. Διὰ ποῖον, λοιπὸν, λόγον τοὺς ἀπογάγει ὁ Θεός; Ἐπειδὴ, ὅταν ἦσαν οὗτοι παρόντες, δὲν τοὺς μετεχειρίζοντο διὰ χρησίμους σκοποὺς. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς τὰ σωτήρια διδάγματα τοῦ προσέφερον μεγάλην ὠφέλειαν εἰς τοὺς ἄκροατάς, ὅταν ὅμως ὀμιλοῦσεν εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν, ἀπέκρυπτε τὰ λεγόμενα μὲ τὴν ἀσφειαν, ἐπειδὴ δὲν ἔβιδον προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους του, ἔτσι λοιπὸν καὶ τὰ δῶρά του αὐτά, τὰ ὅποια εἶναι ὑπερμεγέθη καὶ φέρουν εἰς ἡμᾶς πολλὴν σωτηρίαν, πολλὰκις τὰ ἐξαφανίζεαι ἀπὸ τὴν μέσσην, **Β** ὅταν ἐκείνοι, οἱ ὁποῖοι τὰ λαμβάνουν, δὲν θελήσουν νὰ λάβουν τίποτε ὡς καρπὸν ἀπὸ αὐτά.

«Καὶ κάθε προφήτην καὶ στοχαστὴν».¹⁶ Δὲν εἶναι μικρὸν εἶδος ὀργῆς καὶ ἡ στέρησις τῆς προφητείας. Ὅταν, λοιπὸν, ἐγκατέλειπεν ὁ Θεὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν ἐξ αἰτίας τῶν ἀμαρτημάτων τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραὴλ, ἐξέλειπε καὶ ἡ προφητεία ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης κακίας τοῦ λαοῦ.¹⁷ Διότι λέγει: «Καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἦτο τίμιος καὶ δὲν ὑπῆρχε προφητεία δι' ὀραμάτων διατάσσουσα σαφῶς καὶ ρητῶς τὰ πρακτέα ἢ μὴ».¹⁸ «Τίμιον» σημαίνει σπάνιον. Καὶ κατὰ τὴν θασιλείαν τοῦ Ἰσραὴλ αὐτὸ τὸ ἴδιον συνέβη. Πράγματι δὲν ἐλάμβανον ὀλίγους καρποὺς ἀπὸ αὐτῆν, εἰς θεοβαίως ἤθελον. Διότι τὸ νὰ μανθῆν κανεὶς τὸ θεῖον θέλημα, καὶ νὰ προετοιμάσεται νὰ ἀντιμεταπίσῃ τὰ μέλλοντα δεικὰ, καὶ νὰ ζητῇ νὰ πληροφορηθῇ **Γ** δι' ἄγνωστα πράγματα, καὶ πότε μὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιτίθεται κατὰ τῶν ἐχθρῶν, πότε δὲ πρέπει νὰ ἡσυχάζῃ, καὶ μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ ἀπαμακρύνῃ ὄλα τὰ λυπηρά, προσέφερον εἰς αὐτοὺς μεγάλην ἐκκοιλίαν διὰ τὴν σωτηρίαν των. Ἄλλ' ἐπειδὴ, ἂν καὶ ἐμάνθανον τὸ θεῖον θέλημα, δὲν τὸ ἐπραττον διὰ τοῦτο ἀφήρεσεν ἀπὸ αὐτοῦ καὶ τὴν δυνατότητα τῆς μαθήσεως.

Τοῦτο ἦτο ἀπόδειξις τῆς μεγάλης φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅτι δηλοδῆ ἔδωσεν εἰς αὐτοὺς ὄλα τὰ ἱδικὰ του, ἂν καὶ ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων τὰ μέλλοντα καὶ ὅτι δὲν θὰ χρησιμοποίησεν κατ'ἀλλῆλα τὰ δῶρά του.

16. Ἡε. 3, 2.

17. Α' Βασ. 2, 19 εζ.

18. Α' Βασ. 3, 1. Ἦξε τὸ καίμενον τῆς μεταφράσεως τῶν Ὁ', τὸ ὁποῖον ἐκπαθεῖ εἰς Χριστιανισμὸς, δὲν ἐπάρχει ἡ λέξις «βραβεῖς». Ὁμοειδῆ ποτε ἡμῶς ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἀρχαῖον καινισμόν.

Ἐναφέρει ὅτι μαζί με τὸν προφήτην θά εξαφανισθῶν καὶ στοχαστήν. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο μοῦ φαίνεται ὅτι χαρακτηρίζει στοχαστήν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος δύναται μετὰ τὴν μεγάλην του κρίσιν καὶ τὴν πείραν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα νὰ φαντάζεται τὰ μέλλοντα. **Δ** Ἄλλο θεθαίως πράγμα εἶναι ὁ στοχασμὸς καὶ ἄλλο ἡ προφητεία. Ὁ μὲν προφήτης ὁμιλεῖ μετὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ Πνεύματος χωρὶς νὰ προσφέρῃ τίποτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του, ὁ δὲ στοχαστής, ἀφοῦ λαμβάνει τὰς ἀφορμὰς ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ παρελθόντος καὶ ἀφοῦ τὰ θέτει εἰς θέσαν τοῦ κριτικῆς του ἰκανότητος, προβλέπει πολλὰ ἀπὸ τὰ μέλλοντα, ὅπως εἶναι φυσικὸν νὰ προβλέψῃ ὁ διανοητικὸς, ὁ ὁποῖος εἶναι εὐφυής. Ἄλλ' ἡ ἀπόστασις μετὰ τούτου καὶ ἐκεῖνου εἶναι μεγάλη. Καὶ τόσο μεγάλη εἶναι ἡ ἀπόστασις, ὅσον μεγάλη εἶναι ἡ διαφορὰ μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης εὐφυίας καὶ τῆς θείας χάριτος. Διὰ τὴν κάμω δὴμος σαφῆ τὸν λόγον μετὰ παράδειγμα, ὅς ἐνθυμηθῶμεν τὸν Σολομῶνα καὶ τὸν Ἑλισσαῖον. Διότι καὶ οἱ δύο ἐφάνησαν ἀποκεκρυμμένα πράγματα καὶ ἀπεκάλυψαν κεκαλυμμένα. Ὁμῶς δὲν ἐχρησιμοποίησαν καὶ οἱ δύο τὴν ἴδιαν δύναμιν. **Ε** Ἄλλ' ὁ μὲν Σολομῶν μετὰ τὴν ἀνθρωπίνην εὐφυίαν, ἀφοῦ ἔλασεν ἀφορμὰς ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀπεκάλυψεν τὴν ἀλήθειαν διὰ τὰς πόρνας ἐκεῖνας γυναῖκας.¹⁹ Ὁ Ἑλισσαῖος ὅμως δὲν ἐχρησιμοποίησε κανένα συλλογισμὸν (ποῖος ἀλήθεια συλλογισμὸς ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν κλοπὴν τοῦ Γιεζή;), ἀλλὰ εἶδεν ἐμπρὸς τοῦ ἐκεῖνου, τὰ ὁποῖα εἶχον γίνεσθαι εἰς μακρινὴν ἀπόστασιν.²⁰

Ἐκαὶ πρεσβύτερον καὶ πενηκόνταρχον.²¹ **25** Ἄ Μαζὶ μετὰ αὐτοὺς λοιπὸν λέγει ὅτι θά ἀφαιρέσῃ ἀκόμη «καὶ πρεσβύτερον καὶ πενηκόνταρχον». Πρεσβύτερον δὲν ὀνομάζει ἀπλῶς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος διανοεῖ τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος διατηρεῖ μαζί μετὰ λευκά μαλλιά καὶ τὴν ἀρμόζουσαν εἰς αὐτὰ σύνεσιν. Ὅταν

19. Ἡ ἀναφέρεται εἰς τὴν γυναικὴν γοργὴν, καὶ ὅς ὁ Σολομῶν κατάρτησε διὰ λογικὴν τεχνικὴν καὶ ἀνακάλυψεν τὴν πραγματικὴν ματῆρα τοῦ ζῴουτος ἐκείνου, περὶ τοῦ ἐποικοῦ ἤσαν (1^ο Παρ. 3, 11-28), ἡ εἰς τὸ πᾶσαν νεοθλασὶν 2^ο Παρ. 10, ὅπου ἀπεκαλύπτει τὴν ἀπόστασιν, οἱ ὁποῖοι πρέσβυται ἀπὸ τὰς πόρνας.

20. 1^ο Παρ. 3, 20-21.

21. Ἠσ. 3, 2-3.

22. Πεντηκόνταρχος ἦτο ὁ διοικητὴς στρατιωτικῆς προμήτης ἀπὸ πενήντα ὄπλας.

λέγῃ πενηκόνταρχον,²² δὲν ἐννοεῖ ἕνα ὀρισμένον πενηκόνταρχον, ἀλλὰ μετὰ αὐτὸ τὸ ὄνομα ὁπαινίσσεται ὅλους τοὺς ἀρχοντας. Διότι τίποτε, τίποτε δὲν εἶναι φοβερότερον ἀπὸ τὴν ἀναρχίαν, ὅπως ἀκριβῶς τίποτε δὲν θά εὐρίσκειτο εἰς πῶς ἐπικίνδυνον κατάστασιν ἀπὸ τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει κυβερνήτην. Καὶ δὲν σταματᾷ ἐδῶ, ἀλλ' ἀπειλεῖ ὅτι θά ἀφαιρέσῃ καὶ ἄλλην μεγάλην ἀσφάλειαν, δηλαδὴ ἐκεῖνο, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν νὰ δίδουν τὰς ἀρίστους συμβουλίας. **Β** Ὅσοι δὲν προσφέρουν εἰς τὰς πόλεις μικρότερον ἀπὸ τὰ ὄπλα θοήθειαν. Θά ἀφαιρέσω, λέγει, «καὶ θαυμαστὸν σύμβουλον καὶ σοφὸν ἀρχιτέκτονα».²³ Δὲν ἐννοεῖ τὸν οἰκοδόμῳ, ἀλλὰ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει πείραν τῶν πραγμάτων καὶ γνωρίζει πολλὰ καὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ διευθετήσῃ μετὰ σύνεσιν ὅλας τὰς ὑποθέσεις τῆς πόλεως.

Καὶ μαζί με αὐτοὺς «καὶ συντετὸν ἀκροατήν».²⁴ Ἄν πράγματι ἀπέλθουν καὶ οὗτοι, καὶ ἂν ἀκόμη ὄλοι οἱ ὄλοι εἶναι παρόντες, δὲν ὑπάρχει πλέον τίποτε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἂν ἀκόμη πορευρισκῶνται προφήται, καὶ ἂν σύμβουλοι, καὶ ἂν ἀρχοντες, ἂν ὅμως δὲν ὑπάρξῃ κανεὶς, ὁ ὁποῖος θά τοὺς ἀκούσῃ, τότε ὅλα εἶναι μάταια καὶ ἀνώφελα. **Γ** Μοῦ φαίνεται ὅτι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὸ «ἀφελῶ» ἔχει τὴν ἴδιαν σημασίαν μετὰ τὸ ἔλασω καὶ ἀφήσω, ὅπως ἀκριβῶς λέγει ὁ Παῦλος: «Παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς ἀδόκιμον νοῦν».²⁵ Τὸ χωρίον δὲν σημαίνει τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ τοὺς ἔρριψεν εἰς κατάστασιν μαρίας, ἀλλ' ὅτι τοὺς ἀφῆσε καὶ ἐγκατέλειπεν, ἐπειδὴ ἦσαν ἀνόητοι.

Ἐκαὶ θά διορίσω νεανίσκους ὡς ἀρχοντάς των».²⁶ Τοῦτο εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὴν ἀναρχίαν καὶ πολὺ φοβερότερον. Ἐκεῖνος μὲν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἀρχοντα, ἔχει στερηθῆ ἀπλῶς τοῦ ὁδηγοῦ, ἐκεῖνος ὅμως, ὁ ὁποῖος ἔχει πονηρὸν ἀρχοντα, ἔχει ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θά τὸν ρίψῃ εἰς τοὺς κρημνοὺς. Χρησιμοποιεῖ ἐδῶ τὴν λέξιν νεανίσκους χωρὶς νὰ ἔχη σκοπὸν ἀπλῶς νὰ κατηγορήσῃ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἀπὸ ἐκεῖνο πῶς πλεονάζει εἰς τὴν κοινωνίαν δεικνύει τὴν μαρίαν των. Διότι εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξουν καὶ νέοι συνετοί, καὶ πρεσβύτεροι νὰ συζοῦν μετὰ τὴν μαρίαν. **Δ** Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο μὲν συνήθως

23. Ἠσ. 3, 3.

24. Ἠσ. 3, 3.

25. Ρωμ. 1, 28.

26. Ἠσ. 3, 4.

συμβαίνει σπάνια, εκείνο δὲ ποῦ πλεονάζει εἶναι τὸ ἀντίθετον, τοὺς ἐκάλειεν ἀπὸ ἐκείνο τὸ σημεῖον ἀνοήτους. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Τιμόθεος νέος ἦτο, καὶ ὁμοίως διημέτησε τὰς Ἐκκλησίας συνεισφέρων ἀπὸ ἀναριθμήτους πρεσβυτέρους.²⁷ Καὶ ὁ Σολομῶν, ὅταν εὕρισκετο εἰς τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, συνωμιλοῦσε μὲ τὸν Θεόν, καὶ εἶχε μεγάλην εὐγένειαν εἰς τὸν λόγον, καὶ ἀνεκλήρωσετο καὶ ἐστεφανώθη βασιλεὺς, καὶ εἶχεν ἀκροατήριον τῆς σοφίας του, τὸ ὅποιον ἀπετελεῖτο ἀπὸ θαρσάρους. Καὶ ὄχι μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες προσήρχοντο ἀπὸ μακρὰν, καὶ εἶχον μόνον τοῦτον τὸν σκοπὸν τῆς ἀποδημίας των, τὸ νὰ μάθουν καὶ νὰ ἀκούσων κάτι ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν του. Ὅταν ὁμοίως ἐγένετο, παρημέλησε πολὺ τὴν ἀρετὴν.²⁸ Καὶ ὁ πατὴρ τοῦτου, ὁ μακάριος Δαυὶδ, δὲν διέπραξε τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἀμαρτίαν τότε, ὅταν δηλαδὴ ἦτο παῖς καὶ νεανίσκος, ἀλλ' ὅταν ἐξεπέρασεν αὐτὴν τὴν ἡλικίαν.²⁹ Ὅταν ὁμοίως ἦτο μικρὸν παιδίον, καὶ ἀξιοθαύμαστον τρόπον ὕψωσε, καὶ τὸν θάρβαρον συνέτριψε.³⁰ **30** Α καὶ ἔδειξε καθε ἀγάπην πρὸς τὴν παιδείαν, καὶ δὲν τοῦ ἔγινεν ἐμπόδιον ἡ νεότης του εἰς αὐτὰ τὰ κατορθώματα. Καὶ τὴν ἄποψιν τοῦ Ἱερουαίου, ὅταν παρητεῖτο μὲ πρόφασιν τὸ νεορὸν τῆς ἡλικίας, δὲν ἀπεδέχθη ὁ Θεός, ἀλλὰ τὸν ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ιουδαϊκὸν λαόν, καὶ εἶπεν, ὅτι δὲν ἐμποδίζεται καθόλου αὐτὸς ἀπὸ τοῦτο, ἐὰν τὸ πνεῦμα εἶναι φρονητικόν.³¹ Ὁ Δαυὶδ ἔδιδασκε τοὺς πρεσβυτέρους, ἐνῶ εὕρισκετο εἰς τὴν ἰδίαν, μᾶλλον δὲ καὶ εἰς πολὺ μικρότερον ἀπὸ αὐτὴν ἡλικίαν.³² Καὶ ὁ Ἰωσήφ, ὅταν δὲν εἶχε συμπληρώσει κανονικὰ τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς βασιλείας. **Β** Καὶ τότε μὲν διεκρίθη, μετὰ τοῦτο ὁμοίως, ἔπειδὴ ἡ διαφύρσησεν ὀλίγον, κατεστρεψε τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς.³³ **ΤΙ**

27. Ἡ ὁμοίως τοῦ Τιμοθέου, μαθητοῦ καὶ ἐκκολοῦν τοῦ ἀποστόλου Παύλου, παρημέλησε ἀποραδικὰ εἰς τὰς ἡμέρας τὸν ἀποστόλων καὶ τὰς Ἐπιστολάς τοῦ Παύλου.
28. Ἐν ἑσθίας 1' Βασιλειῶν, κεφ. 1-11, Α' Παραλειπομένων, κεφ. 28-29, καὶ Β' Παραλειπομένων, κεφ. 1-9.
29. Β' Βασιλ., κεφ. 11-12. Ἡ φοβερὰ ἀμαρτία ἦτο ἡ ἐκείνη τῆς νεότητος μετὰ τῆς ἡλικίας καὶ ὁ φόνος τοῦ ἀδελφοῦ τῆς, τοῦ Οὐρίου.
30. Α' Βασιλ., κεφ. 17. Ἀναφέρεται εἰς τὴν νύκτα τοῦ Δαυὶδ ἀπὸ τοῦ 16:48.
31. Ἱερ. 1, 4-10.
32. Δαν., Ἱστορία Σωσάννης.
33. Α' Βασιλ. 22, 1 ἔξ.

ἀλήθεια ἔπραξε καὶ ὁ Ἰωσήφ; Δὲν ἐκέρδιον, ἐνῶ ἦτο νέος, καὶ μάλιστα πολὺ νέος τὸν φοβερὸν ἐκείνον πόλεμον, ἐνῶ ἐμάχετο ὄχι ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἐναντίον αὐτῆς τῆς τυραννίδος τῆς φύσεως, καὶ ἐξεπύθησε σῶος καὶ ἀβλαβῆς μέσα ἀπὸ κάμινον καὶ φλόγα πολὺ σφοδρότερον ἀπὸ τὴν κάμινον τῆς Βαβυλωνίως, ἀφοῦ διέμεινεν ἀκέραιος ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς τρεῖς παῖδας; Διότι, ὅπως ἐκείνοι ἀπέδειξαν ὅτι μετέφερον τότε ἔξω ἀκέραια τὰ σώματά των μαζί μὲ τὰς πύργους, ὡσάν νὰ ἐξήρχοντο μᾶλλον ἀπὸ πύργου παρά ἀπὸ κάμινου, ἔτσι θεοσάκως καὶ ὁστος, ἀφοῦ ἀπηλλάγη κατά τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγώνος ἀπὸ τὰς χεῖρας τῆς Αἰγυπτίας, Ἐξῆλθε χωρὶς νὰ πάθῃ κάτι -- ὅπως ἦτο φυσικὸν νὰ πάθῃ, ἀφοῦ ἦτο θάρβατος -- οὔτε ἀπὸ τὴν ἀφῆν, οὔτε ἀπὸ τοὺς λόγους, οὔτε ἀπὸ τὴν θέαν, οὔτε ἀπὸ τὰ φορέματα, οὔτε ἀπὸ τὰ ἀρώματα, τὰ ὅποια ἀνῆλθον πρὸς ἐπιθυμίας, καὶ τέλος οὔτε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἡλικίαν.³⁴ Καὶ αὐτοὶ οὗτοι οἱ τρεῖς παῖδες, ἐνῶ ἦσαν εἰς αὐτὸ τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας των, καὶ ἔγινον κύριοι τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς κοιλίας των, καὶ περιεφρόνησαν τὸν φόβον τοῦ θανάτου, καὶ ἐνίκησαν τὸσον μεγάλο στράτευμα καὶ τὸν βασιλέα, ὁ ὁποῖος ἐξετόξευε ἰσχυρότερον καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν κάμινον θυμὸν, καὶ δὲν τοὺς κατεπίδησε τίποτε, ἀλλὰ διετήρησαν συνέχεια ἀδούλωτον τὸ φρόνημα.³⁵ **Δ** Δὲν λέγει λοιπὸν αὐτὰ μὲ σκοπὸν νὰ ψέξῃ τὴν νεανικὴν ἡλικίαν. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν λέγῃ «μὴ νεόφυτοι, διὰ νὰ μὴ ὑπερηφανευθῆ καὶ πέσῃ εἰς τὴν αὐτὴν ἐξ ὑπερηφανείας κατοδίκην, εἰς τὴν ὅποιαν ἔπεσε καὶ ὁ διάβολος»,³⁶ δὲν ἐνοεῖ τὸν νέον ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἐκείνον, ὁ ὁποῖος πρόσφατα ἐφυτεύθη, δηλαδὴ ἐκατηχῆθη. Διότι τὸ ρῆμα φυτεύω σημαίνει κατηχῶ καὶ διδάσκω. Ὅπως ἀκριβῶς ὅταν λέγῃ «Ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλῶς ἐπότισεν»,³⁷ καὶ ὁ Χριστὸς ὀνομάζει τὸ τοιοῦτο ἔργον φυτεῖαν καὶ λέγει «Κάθε φυτεία, τὴν ὅποιαν δὲν ἐφύτευσεν ὁ οὐράνιος πατὴρ μου, θὰ ζαρριζωθῆ».³⁸ Ἐπειδὴ, ἐὰν ὀνομάζε τὸν νέον νεόφυ-

34. Γεν. 39, 6-20.
35. Δαν., κεφ. 1 καὶ 8.
36. Α' Τιμ. 3, 6.
37. Α' Κορ. 3, 6.
38. Ματθ. 15, 13.

τον, δὲν θὰ τὸν ἀνεβίβαζεν εἰς τόσον μεγάλο ἀξίωμα Ε καὶ δὲν θὰ ἐπέτρεπε νὰ ἔχη τὴν φροντίδα τόσον πολλῶν Ἐκκλησιῶν ὁ Τιμῶθες, ὁ ὁποῖος ἦτο ὑπερβολικὰ νέος, καὶ τόσον πολὺ νέος, ὥστε νὰ λέγῃ εἰς αὐτὸν «Κανεὶς νὰ μὴ καταφρονῇ τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας σου».³⁹

«Καὶ οἱ ἐμπαίκται θὰ γίνον ἀρχοντές των».⁴⁰ Βλέπεις, ὅτι δὲν κατηγορεῖ ἀπλῶς τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ τὴν διεφθαρμένην συνείδησιν; Μάλιστα μὲ τὴν παράθεσιν τῶν παραδειγμάτων ἔκαμε τοῦτο πῶς σαφές. Ἐμπαίκτης ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς ἀπατεῶνας, τοὺς εἰρωνῆς, τοὺς κολακῆς, ἐκείνους οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν γλυκύτητα τοῦ λόγου τοὺς παραδίδουν εἰς τὸν διάβολον. «Ὁ λαὸς θὰ γίνῃ φάρδην μίγδην, ἄνθρωπος θὰ ἐπιπίπτῃ κατὰ ἄνθρώπου, καὶ ἄνθρωπος κατὰ τοῦ πλησίον του».⁴¹ Ὅπως θεδαίως εἶναι ἀναπόφευκτον νὰ γκρεμίζονται οἱ τοῖχοι, ὅταν καταστρέφονται.³⁷ Α ἢ καὶ ἀφαιροῦνται τὰ ξύλα, τὰ ὁποῖα συγκρατοῦν τὰς οικοδομὰς, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει κανεὶς, ὁ ὁποῖος θὰ τοὺς διατηρῇ, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὅταν ἐξηφανίσθησαν αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἐμνημονεύθησαν προηγουμένως, δηλαδὴ οἱ ἀρχόντες, οἱ σύμβουλοι, οἱ δικασταὶ καὶ οἱ προφῆται, δὲν ὑπῆρχε κανένα ἐμπόδιον νὰ διασπαθῇ ὁ λαὸς καὶ νὰ δημιουργηθῇ μεγάλη σύγχυσις.

«Τὸ μικρὸν παιδίον θὰ συμπεριφερθῇ αὐθαδῶς πρὸς τὸν σεβάσιμον γέροντα καὶ ὁ ἄτιμος θὰ φέρεται αὐθαδῶς πρὸς τὸν τίμιον».⁴² Θὰ ἀντιλέγῃ, λέγει, ὁ νέος εἰς τὸν πρεσβύτερον, θὰ τὸν περιφρονῇ, θὰ τοῦ φέρεται αὐθαδῶς. Ἡ τοιαύτη συμπεριφορά εἶναι φοδερωτέρα ἀπὸ κάθε πόλεμον καὶ μάλιστα εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἐφόδου τῶν ἐχθρῶν. Β Διότι, ὅταν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ γῆρας περιφρονεῖται ἀπὸ τὴν νεότητα, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ τιποτένιοι καὶ οἱ περιφρονημένοι καταπατοῦν τὰ πρότερον ἀξιόσεβαστα πρόσωπα, ἡ μελλοντικὴ κατάστασις τῆς τοιαύτης πόλεως δὲν θὰ διαφέρῃ καθόλου ἀπὸ τὴν τύχην τῆς πόλεως, ἢ ὁποῖα χρησιμοποιοῖ τοὺς μάντις.

«Διότι θὰ κρατοῦν ἀπὸ τὰ ἐνδύματα οἱ ἄνθρωποι οἰουδιῆποτε ἀγνωστον ἄνδρα ἢ συγγενῆ των καὶ θὰ λέγουν ἱκετευτικά: Ἄφου ἔχεις ἐνδύμα, γίνε ἀρχηγός μας καὶ

39. Α' Τιμ. 4, 12.

40. Ἦσ. 3, 4.

41. Ἦσ. 3, 5.

42. Ἦσ. 3, 5.

ἡ διατροφή μας ἄς εξαρτᾶται ἀπὸ σέ. Καὶ θὰ ἀπαντήσῃ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ θὰ εἴπῃ: Δὲν θὰ γίνω ἀρχηγός σου, διότι δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν οἰκίαν μου ἄρτος οὔτε ἄλλο ἱμάτιον. Δὲν θὰ γίνω ἀρχηγός τοῦ λαοῦ τούτου».⁴³ Μοῦ φαίνεται ὅτι ἐδῶ ὑπανίσταται κάποια φοδερωτάτην πολιορκίαν, ἢ ὁποῖα τοὺς θεθίξει εἰς τὴν ἐσχάτην στενωχορίαν, ἢ ἢ χωρὶς πολιορκίαν κάποια ἀνυπόφορον πείναν καὶ μεγάλην ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων. Χρησιμοποιοῖ κοινὸν τρόπον ἐκφράσεως. Ὅπως πολλοὶ λέγουσι, μὲ σκοπὸν νὰ δεῖξουν τὴν ἐσχάτην πείναν: ἔαν συνέβαινε νὰ πωληθῇ ὀλόκληρος ἢ πόλις ἀντὶ ὄσολοῦ, δὲν θὰ ἦτο κανεὶς εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ τὴν ἀγοράσῃ, ἔτσι καὶ ὁ προφήτης λέγει, ὅτι δὲν θὰ ἐπωλοῦντο αἱ ἐξουσίαι ἀντὶ ἑνὸς ἱματίου καὶ ἑνὸς ἄρτου μόνον, δὲν θὰ ὑπῆρχε κανεὶς ἀγοραστής. Τόσον μεγάλη θὰ εἶναι ἡ ἔλλειψις τῶν ἀναγκαίων! «Διότι ἔχει ἀφεθῆ ἡ Ἰερουσαλὴμ».⁴⁴ Δηλαδὴ ἔχει ἐγκαταλειφθῆ, ἔχει ἐρημωθῆ, Δ ἔχει γυμνωθῆ ἀπὸ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. «Καὶ ἡ Ἰουδαία ἔχει καταρρεύσει».⁴⁵ Ἐχει γεμίσει, λέγει, μὲ ταραχὴν καὶ θόρυθον, σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν.

«Διότι καὶ αἱ γλώσσαι των λαῶν παρόνομας καὶ ἀπειθοῦν πρὸς τὸν Κύριον».⁴⁶ Μετὰ τοῦτα ἀναφέρεται καὶ ἡ αἰτία τῶν κακῶν. Εἶναι ἡ ἀκράτεια τῆς γλώσσης. Τοῦτο ψέγει καὶ ὁ Ὡσηὲ καὶ λέγει: «Ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραϊμ περιήλθεν εἰς ἀφανισμόν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κρίσεως τῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Εἰς τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ ἔδειξα ἀξιώσιμα γεγονότα».⁴⁷ Καὶ ὁ Μαλαχίας πάλιν τὰ ἴδια λέγει: «Οἱ προφῆται ὀνειδίζοντες ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι παροργίζον τὸν Θεὸν μὲ λόγους. Καὶ εἶπατε: Πῶς παρωργισαμεν αὐτόν; Διότι λέγετε: Πᾶς ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος διακράττει τὸ κακόν, λαμβάνει καλὸν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου καὶ εἰς αὐτοὺς αὐτὰς ἀρέσκειται. Ἐ καὶ τοῦ εὗρισκεται ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης;».⁴⁸ Τοῦτο λοιπὸν καταδικάζει καὶ ὁ ἡμέτερος προφήτης καὶ παρουσιάζει διπλὸν ἔγκλημα, διότι οὐ μόνον εἶναι ἀπειθεῖς, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὸν νόμον παραβαίνουσι. Ἐνῶ λοιπὸν ὀφείλουσι νὰ ἐντρέ-

43. Ἦσ. 3, 6-7.

44. Ἦσ. 3, 8.

45. Ἦσ. 3, 8.

46. Ἦσ. 3, 8.

47. Ὡσηὲ 3, 9.

48. Μαλ. 2, 17.

πώνται διά τούτο καί νά κοκκινίζουν, νά καλύπτουν τά πρόσωπά των καί νά σκύθουν κάτω τήν κεφαλήν, αὐτοί ἀγωνίζονται ἐναντίον τῶν προηγουμένων. Δέν ἐκτελοῦν τάς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ καί συγχρόνως ἐκστομίζουν χυδαίους λόγους. ³⁸ Α Ὅπως κάποιος ἀγνώμων δούλος ὄταν ἐγκαταλείπη τάς διαταγάς τοῦ κυρίου του, γίνεται ἀκόμη θρασύτερος.³⁹

«Διά τούτο λοιπόν ἐταπεινώθη ἡ δόξα των καί ἡ αἰσχύνη τῶν προσώπων των κατεφέρθη ἐναντίον αὐτῶν».⁴⁰ Πάλιν ἐμφανίζει τά μέλλοντα ὡς παρελθόντα, διότι χρησιμοποιοῖ τόν συνήθη τρόπον τῆς προφητείας. Ταπεινώσιν δόξης καλεῖ τήν αἰχμαλωσίαν. Διότι δέν ἦτο συνηθισμένη αἰσχύνη τούτο, ἐκεῖνοι δηλαδή, οἱ ὁποῖοι εὐρισκοντο εἰς τήν τιμητικὴν τάξιν τῶν βασιλέων τῆς οἰκουμένης, νά ὑποταχθῶν εἰς ἀνθρώπους ἱεροσούλους καί θαρσύλους. Αἰσχύνη προσώπου ἐδῶ καλεῖ τήν ἀναισχυντίαν, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀμαρτία. Διότι τοιοῦτος ἦτο ὁ θῆλος των. Β Ἐπειδὴ λοιπόν προηγουμένως κατεντρόπισαν τοὺς ἑαυτοὺς των, με ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπραττον, διά τούτο θεοβαίως ὁ Θεὸς τοὺς ἀπεστέρησε ἀπὸ τὴν δόξαν καὶ τοὺς παρέδωκεν εἰς τιμωρίαν μικροτέραν ἀπὸ ἐκείνην, ἡ ὁποία ἐπεβλήθη ἀπὸ αὐτοὺς εἰς τοὺς ἑαυτοὺς των. Διότι δέν ἦσαν τόσο ἀξιοκατάκριτοι, ὅταν διέμενον εἰς τὸν ξένον τόπον τῆς ἐξορίας, ὅσον, ὅταν παρέθειον τὸν νόμον, ἐνῶ κατεῖχον τὴν μητρόπολιν των. Πράγματι, τότε μὲν ἡ κακία των περιορίζετο, εἰς τὴν πατρίδα διῶς πάντοτε ἐμεγάλωνε. Ἀξιόλογον λοιπὸν διδασκαλίαν παρέδιδεν εἰς αὐτοὺς ὁ προφήτης, μὲ τὸ νά τοὺς πειθῆ ἀπόλυτα νά ἐγκαταλείπουν τὴν πονηρίαν πρὸ τῆς τιμωρίας καί νά καλύπτουν τὸ πρόσωπον καί νά ἐντρέπονται. Ὅχι ὅταν τοὺς αὐλομηθάνουν οἱ δάσβαροι καὶ τοὺς ὀδηγῶν εἰς τὴν δουλειαν, ἀλλ' ὅταν εἶναι αἰχμάλωτοι τοῦ τυραννικοῦ καθεστώτος τῆς ἀμαρτίας. Γ «Διεκήρυξαν καὶ ἐφανέρωσαν μάλιστα τὴν ἀμαρτίαν των ὡς αἱ κάτοικοι τῶν Σοδόμων».⁴¹ Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀνέφερον πολλάκις, ἐπαναλαμβάνω καὶ τώρα: Ὅτι ὁ προφήτης δεῖκνυει τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ δέν προλέγει ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νά πάθουν, ἀλ-

19. Πρὸς Ματθ. 18, 31 ἐξ.

20. Ἦσ. 3, 8-9.

31. Ἦσ. 3, 9.

λά ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἄξιοι νά ὑποστούν. Διότι τὰ αἰμαρτήματα μὲν, τὰ ὁποῖα εἶχον διαπραχθῆ ἀπὸ αὐτοὺς, ἦσαν ὅμοια μετὰ τὰ ἀμαρτήματα τῶν κατοίκων τῶν Σοδόμων, ἡ τιμωρία δὲ μὴς δι' αὐτὰ ἦτο κατωτέρα. Πράγματι, οὔτε αὐτοὺς ἀπήγαγε μέχρι τὸν τελευταῖον, οὔτε τὴν πόλιν κατέστρεψεν ἀπὸ τὰ θεμέλια, οὔτε τὰ ὑπολείμματα τοῦ γένους ἐξηφάνισε. Τὸ «διεκήρυξαν καὶ ἐφανέρωσαν εἶναι περισσότερο ἀνθρώπινος τρόπος ἐκφράσεως, διότι δέν πληροφορεῖται ὁ Θεὸς τότε τὰ γεγονότα, ὅταν δηλαδὴ γίνονται (πῶς θεοβαίως εἶναι δυνατόν τούτο εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰ πάντα προτοῦ νά πραγματοποιηθῶν;), Β ἀλλ' ὁμίλησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, διὰ νά δείξῃ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς.

Διότι, ὅπως ἀκριβῶς εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει «Ἀνέθη ἡ κραυγὴ τῆς κακίας των εἰς ἐμέ»⁴² χωρὶς νά τοποθετῆ κάπου μακρὰν τὴν κατοικίαν τοῦ Θεοῦ καί νά τὸν περιορίσῃ εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ἀναφέρει ταῦτα με σκοπὸν νά δηλώσῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀμαρτίας, ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ λέγει «διεκήρυξαν» με σκοπὸν νά δείξῃ τὴν υπερβολὴν τῆς πονηρίας των. Τὰ κατώτερα μὲν ἀμαρτήματα θὰ ἦτο δυνατόν νά διαφύγουν τῆς προσοχῆς, τὰ ὑπερβολικὰ δὲ μὴς καὶ μεγάλα εἶναι εἰς ὅλους γνωστά καὶ δλοφάνερα, καὶ ἂν ἀκόμη δέν ὑπάρχη κανεὶς, ὁ ὁποῖος τὰ κατηγορεῖ καὶ ἀσκεῖ ἔλεγγον. Γ Διότι αὐτὰ τὰ ἴδια αὐτοσκοκαλύπτονται καὶ αὐτοφανερώνονται. Ἐπειδὴ ἤθελεν ὁ προφήτης νά δείξῃ ἐδῶ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν, λέγει «διεκήρυξαν καὶ ἐφανέρωσαν». Με ἄλλους λόγους διέπραττον τὰ κακὰ με μεγάλην τόλμην, με μεγάλην ὑπερηφάνειαν, χωρὶς νά ἐντρέπονται, χωρὶς νά καλύπτουν τὰ πρόσωπά των, ἀλλ' ἔκαμνον μοναδικὴν ἀπασχόλησιν των τὴν πονηρίαν. «Ἄλλοιμονοι εἰς αὐτοὺς, διότι ἔχων λάθει κακὴν ἀπόφασιν, ἡ ὁποία σπρέφεται ἐναντίον των. Αὐτοὶ εἶπον: «Ἄς ρίψωμεν εἰς τὰ δεσμά τὸν δίκαιον, διότι εἶναι ἀχρηστος εἰς ἡμᾶς».⁴³ Μ' αὐτὰ ἐπιτελεῖ τὴν πονηρίαν των, ³⁹ Α ἀφοῦ ὄχι μόνον ἀμαρτάνουν, ὄχι μόνον ἀμαρτάνουν με προκλητικὸν τρόπον, ἀλλ' ἐκδιώκουν ἀκόμη καὶ ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι εἰς θέσιν νά διορθώσουν τὰ τοιαῦτα. Ὅπως θεοβαίως κατέκοψαν πολ- λάκις τὸν ἱστρον οἱ κατεχόμενοι ἀπὸ τρέλλαν, ἔτσι καὶ

42. Ἦσ. 18, 30.

43. Ἦσ. 3, 9-10.

οὗτοι ἐφάνερωσαν ὡς μεγίστην ἀπόδειξιν τῆς αἰαίου νόσου των τοῦτο, τὴν ἐκδιώξιν δηλαδὴ τῶν δικαίων. Διότι τέτοια εἶναι ἡ ἀρετὴ. Καὶ μόνον ἡ ἐμφάνισις τῆς εἶναι ἀρκετὴ νὰ στενωχωρήσῃ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶναι θυσιζόμενος εἰς τὴν κακίαν. Τέτοια εἶναι ἡ κακία. Πολλάκις, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἐλέγχεται, ὑποφέρει ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν παρουσίαν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ζοῦν ἐνάρετο. Διπλὴ ὁμως εἶναι ἐδῶ ἡ κατηγορία, καὶ τὸ ὅτι ῥίπτουν εἰς τὰ δεσμά τὸν δίκαιον, καὶ τὸ ὅτι τὸν φυλακίζουν ὡς ἀχρηστον.

Β Ὅταν λοιπὸν ἄνθρωποι μόνον δὲν εὐχαριστοῦν κάποιον τὰ ὠφέλιμα, ἀλλὰ πιστεύῃ ὅτι αὐτὰ εἶναι καὶ θλαθερά, ποῦ πράγματι εὐκαιρία διορθώσεως ὑπολείπεται; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης, ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι ἀπεπλανήθησαν εἰς ἔσχατον θαθμόν, ἀρχίζει πάλιν μετὰ τῆς κατηγορίας καὶ ἐγκλημάτων, καὶ λέγει τὸ «ἀλλοίμονον εἰς αὐτοὺς» καὶ συνεχίζει πολὺ σαφά, «διότι ἔχουν λάθῃ κακὴν ἀπόφασιν, ἢ ὅποια στρέφεται ἐναντίον των». Ἄν καὶ παρέχεται ἡ ἐντύπωσις ὅτι τὰ γενόμενα ἀπετολήθησαν κατὰ τοῦ δικαίου, ἐν τούτοις, ἂν κανεὶς ἤθελεν ἐξετάσει μετὰ προσοχῆς, θὰ ἔβλεπεν ὅτι ἡ ἀπόφασις δὲν στρέφεται ἐναντίον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος πάσχει, ἀλλὰ ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι τὴν λαμβάνουν. Ἀπὸ τῶν σημείων τοῦτο μανθάνομεν, ὅτι ὁ καλὸς, καὶ ἂν ὑποφέρῃ ἀναριθμητὰ δεινά, οὐδεμίαν θλάσθην ὑφίσταται ἀπὸ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι καταφέρουν τὰ κτυπήματα. **Γ** Ἐκεῖνοι ὁμως, οἱ ὁποῖοι σχεδιάζουν κακὰ ἐναντίον ἄλλων, οὗτοι εἶναι μάλλον ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι σπρώχνουν τὸ ἔλφος ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ των. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ ἡμέτεροι. Διότι δὲν ἔβλαπτον καθόλου τὸν δίκαιον, ὅταν τὸν ἔρριπτον εἰς τὰ δεσμά, τοὺς ἑαυτοὺς των ὁμως τοὺς ἔρριπτον εἰς μεγαλύτερον σκότος καὶ ἐρημίαν, ἀφοῦ ἀπεμάκρυνον ἀπὸ τοὺς πόδας των τὸν λόγον.

«Διὰ τοῦτο θὰ ἀπολαύσουν τὰ δημιουργήματα τῶν ἔργων των».⁵⁵ Διότι τέτοια εἶναι ἡ κακία. Αὕτη ἡ ἴδια ἔχει μέσα τῆς τὴν τιμωρίαν. Ἡ ἐνοια ἐκείνων, τὰ ὁποῖα λέγει ἐδῶ, εἶναι ἡ ἐξῆς: Θὰ ἀπολαύσουν τοὺς καρπούς των. Ἔτσι θὰ ῥίψουν τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς μεγαλύτεραν ἐρημίαν καὶ θὰ ἐπινοήσουν πολλοὺς κρημνοὺς.

«Ἀλλοίμονον εἰς τὸν παρόντων ἀνθρώπων! Ὅλεθρια πράγματα θὰ συμβῶσιν εἰς αὐτὸν, ἀνάλογα πρὸς τὰ

51. Πρ. 3, 10.

ἔργα των χειρῶν του».⁵⁶ Βλέπεις ὅτι ἀπὸ ἡμᾶς πηγάζουν τὰ μέτρα καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς τιμωρίας; **Δ** Διὰ τοῦτο λοιπὸν πάλιν ὁ προφήτης θρηνεῖ καὶ δαύρεται καὶ κτυπᾷ τὸ στήθος του, διότι οἱ ἴδιοι οἱ Ἰουδαῖοι ἐσχεδίαζον κακὰ ἐναντίον των ἑαυτῶν των καὶ κατέστρεφον τὴν σωτηρίαν των χειρότερα ἀπὸ κάθε ἐχθρόν. Τί χειρότερον ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ; «Λαέ μου, οἱ πράκτορες ὑμῶν καλαμῶνται ὑμᾶς».⁵⁷ Τοῦτο εἶναι γνώρισμα τοῦ ἀριστοῦ διδασκάλου, νὰ ποικίλῃ δηλαδὴ τὸν λόγον, καὶ οὕτε μόνον νὰ τὸν σκληρύνῃ, οὕτε μόνον νὰ τὸν κόμῃ εὐπροσήγορον, ἀλλὰ νὰ χρησιμοποῖῃ ἄλλοτε μὲν τοῦτο, ἄλλοτε δὲ ἐκεῖνο τὸ εἶδος, ὥστε ἀπὸ τὴν ἐνολλαγὴν νὰ προκύπτῃ μεγάλη ὠφέλεια. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ προφήτης δὲν ψέγει μόνον, ἀλλὰ καὶ θρηνεῖ. Οὗτος ὁ θρηνεὺς εἶναι μὲν ἐνογλητικώτερος ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα. Ἐ ὁμως προσφέρει ὀλιγώτερον πόνον. Καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστον εἶναι τοῦτο, ὅτι εἰς τὴν θαυτοῦσαν τομὴν ὁ πόνος εἶναι μάλα κώτερος. Καὶ δὲν θρηνεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ θεραπεύει. Ἐπίσης χρησιμοποῖεὶ καὶ ἄλλον θαυμάσιον τρόπον διδασκαλίας. Ποῖος εἶναι αὐτός; Τὸ νὰ μὴ κατηγορῇ ἄλλους διὰ μίαν, ἀλλὰ νὰ ξεχωρίσῃ τὸν λαόν ἀπὸ τοὺς ἀρχοντας καὶ νὰ ἐπιρρίπτῃ τὴν εὐθύνην διὰ τὰ ἁμαρτήματα τοῦ λαοῦ εἰς τὰς κεφαλὰς ἐκείνων. **40** Ἀ Τόσον μεγάλο εἶναι τὸ κέρδος τοῦ εἶδους τούτου τῆς διδασκαλίας, ὥστε νὰ τὸ χρησιμοποίησῃ καθ' ὑπερβολικὸν τρόπον καὶ ὁ Μωυσῆς. Διότι οὗτος μὲν ὁ προφήτης, ἂν καὶ εἶναι ὄλοι ὑπεύθυνος διὰ τὰ ἐγκλήματα, στρέφει τὸν λόγον κατὰ τὸν ἀρχόντων ὁ Μωυσῆς δὲ, ἂν καὶ εἶδε τότε ὅτι κύριος δράστης τῆς παρουσίας ἐκείνης ἦτο ὁ λαὸς καὶ ὅτι ὁ Ἄαρὼν δὲν ἦτο ἄξιος τῆς μεγάλης κατηγορίας, ἀφοῦ ἄφησε κατὰ μέρος τοὺς ὑπερβολικὰ ὑπευθύνους, ἔστρεψε τὴν κατηγορίαν ἐναντίον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο τόσον ὑπεύθυνος, καὶ μετὰ τὰ ἐγκλήματα, τὰ ὁποῖα ἐστρέφοντο ἐναντίον ἐκείνου, ἔβασεν εἰς τὴν συνείδησιν αὐτῶν τὴν δυνατότητα νὰ ἀποφασίσουν μεγαλύτεραν τιμωρίαν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των. Τοῦτο θεβαίως καὶ ἐγένετο. **Β** Διότι δὲν ἐχρηάσθη ἄλλους λόγους διὰ τὸν λαόν, ἀλλ' ἦσαν ἀρκετὰ τὰ ἀπλά ἐκεῖνα λόγια, τὰ ὁποῖα ἐλέ-

55. Ἡρ. 3, 11.
56. Ἡρ. 3, 12.

γῆσαν πρὸς τὸν Ἰσαακ, νὰ θέλουν εἰς τάξιν, ὡς ἓνα ἄνθρωπον, τόσας πολλὰς γιλιὰδας καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν βρασύτητα νὰ τοὺς ῥίψουν εἰς τὴν ἐσχάτην δεξιάν καὶ ἀγωνίαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν προσέθετεν αὐτὰ ὁ Μωυσῆς, ἀφοῦ κατήλθεν ἀμέσως, καὶ τὰς πλάκας ἔρριψε κατὰ γῆς καὶ ἔλεγε πρὸς τὸν Ἰσαακ «Τί σοῦ ἔκαμην αὐτὸς ὁ λαός, ὥστε νὰ τὸν γελοιοποιήσης εἰς τοὺς ἐχθρούς;»⁵⁷

Ἐποὶ τὸτο πράττει καὶ ὁ προφήτης οὗτος, μιμούμενος εἰς δύο σημεία τὸν ἅγιον ἐκεῖνον ἄνδρα. Διότι τότε δὲν τοὺς κατηγοροῦσε μόνον ὁ Μωυσῆς, ἀλλὰ ἀφοῦ συμμετέσχε καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὸν πόνον, ἔτσι καὶ μόνον ἔτσι ἐξετάζευσεν ἐκείνην τὴν κατηγορίαν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐμιμήθη καὶ οὗτος ἀμφοτέρω καὶ εἶπεν «Λαέ μου, οἱ πράκτορες ὑμῶν καλαμῶνται ὑμᾶς». Διότι καὶ κατηγοροῦσεν ἐκεῖνους καὶ ἔλεγεν αὐτὰ ὡς συμμέτοχος τοῦ πόνου τοῦ λαοῦ. Πράκτορας ἐδῶ φαίνεται νὰ ὀνομάζῃ τοὺς εἰσπράκτορας τῶν φόρων. Ὅμως ἐγὼ νομίζω ὅτι ὀπαινίσσεται τοὺς ἀρπαγὰς, τοὺς πλεονέκτας τῶν ἐάν δὲν οὐκ αὐτῶν τοῦτο, ὅπως οὐδέποτε ὕπνοσε ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἐπιβάλλουν τοὺς φόρους. Πρόσεξε καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὴν σύνεσιν του. Διότι δὲν ἀποβάλλει τὸν θεομῶν, ἀλλὰ τὴν ἀμετρίαν. Πράγματι, δὲν εἶπεν ἀπαιτοῦν, ἀλλὰ «καλαμῶνται», δηλαδὴ τοὺς ἀπογυμνῶν ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα, μὲ τὸ πρόσχημα τῆς ἀπαιτήσεως τοὺς ἀποστεροῦν ἀπὸ ὧν. **Δ** Ἐχρησιμοποίησεν αὐτὴν τὴν λέξιν κατὰ μεταφορικὸν τρόπον ἀπὸ τὴν ζωὴν ἐκεῖνων, οἱ ὅποιοι συνέλεγον τοὺς στόχαις. Διότι «καλαμῶσθαι» ὀνομάζεται ἢ μετὰ τὸν θερισμὸν συλλογὴ τῶν στόχαιων, οἱ ὅποιοι ἔπασαν ἀπὸ τοὺς θεριστάς, καὶ τὸ νὰ μὴ ἀφήνουν ἐντελῶς τίποτε εἰς τὸν θερισμὸν ἀγρόν. Τοῦτο θεθαίως ἔπραττον τότε καὶ οὗτοι, ἀφοῦ ἤρπάζον ὧν τὰ ὑπάρχοντα καὶ τοὺς ἐγκατέλειπον γυμνοὺς.

«Καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἀπαιτοῦν τὴν εἰσπραξίν χρημάτων θὰ γίνων κύριοι σας»⁵⁸ Καὶ τὸ φοβερώτερον θεθαίως ἦτο, ὅτι δὲν περιωρίζοντο εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τῆς πλεονεξίας, ἀλλ' ἐν συνεχείᾳ ᾤδεσαν τὴν τυραννίαν, ἀφοῦ μετέβαλλον τοὺς ἐλευθέρους εἰς δούλους. «Λαέ μου,

57. Ἦρ. 32, 12, 25.
58. Ἦρ. 3, 12.

ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι σᾶς μακαρίζουν, σᾶς πλανοῦν»⁵⁹ Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο μοῦ φαίνεται ὅτι ὕπαινίσσεται τοὺς ψευδοπροφήτας ἢ ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ὁμιλοῦν εἰς αὐτοὺς πρὸς εὐχαρίστησιν, **Ε** τὸ ὅποιον γίνεται πρὸς ἀφορομὴ τῆς ἐσχάτης διαφθορᾶς. Μὲ σκοπὸν λοιπὸν νὰ δηλώσῃ τὴν θλάσθην ἀπὸ τοῦτο προσέθεσε «καὶ τὴν πορείαν τῶν ποδῶν σας διαταράσσουσιν»⁶⁰ Μὲ ἄλλα λόγια δὲν ἐπιτρέπουν εἰς τὸν λαόν νὰ καθίσῃ ὀρθῶς, ἀφοῦ τὸν διαστρέφουν, τὸν ὀδηγοῦν εἰς χαλάρωσιν, τὸν κάμνουν ὀκνηρότερον. «Ἀλλὰ τώρα ὁ Κύριος θὰ καθίσῃ νὰ κρίνῃ καὶ θὰ στήσῃ ἔμπροσθέν σου τὸν λαόν σου, διὰ νὰ τὸν κρίνῃ. Αὐτὸς ὁ Κύριος θὰ ἔλθῃ μετὰ τοὺς πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ καὶ τοὺς ἀρχοντας τῶν δεινῶν καὶ τοὺς κρίνῃ»⁴¹ Ἀκόμη καὶ τώρα ἐπιμένει εἰς τὸ ἴδιο εἶδος τῆς διορθώσεως. Στρέφει τὸν ἔλεγχον ἀπὸ τὸν λαόν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἀρχοντας καὶ μεταχειρίζεται φοβερώτερον λόγον. **Α** Παρουσιάζει αὐτὸν τὸν Θεὸν νὰ καταφύγῃ εἰς δίκην καὶ νὰ καταδικάσῃ καὶ νὰ ἐπικρίνῃ ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ἀδικοῦν τὸν λαόν, διὰ τὰ εἰς φόρος τοῦ πλήθους ἀμαρτήματα. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν «Ἀλλὰ τώρα ὁ Κύριος θὰ καθίσῃ νὰ κρίνῃ». Ἐπειδὴ μάλιστα κατηνώσασεν τὸν λόγον εἰς τὴν ἀπορίθμωσιν κατηγοριῶν, ἐπειδὴ ἐπίσης εἰς ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι ζοῦν ἀνόητα, ὁ μὲν ἔλεγχος δὲν εἶναι παλὺ θαρῦν πράγμα, ὁ δὲ κολασμὸς φοβερόν, λέγει, ὅτι δὲν θὰ περιορισθῶν μόνον εἰς τὴν κατηγορίαν τὰ πράγματα, ἀλλὰ θ' ἀκολουθήσῃ τὰ ἀμαρτήματα καὶ δίκη, διότι θεθαίως ἀπαιτεῖ εὐθύνας αὐτὰς, ὁ ὅποιος πρόκειται εἰς τὸ μέλλον νὰ καταδικάσῃ, καὶ λαμβάνει ἀποφάσεις ἐναντίον ἐκεῖνων, οἱ ὅποιοι διεπραξάν οὐδαιμῶν. Τοῦτο φανερόναι καὶ τὴν μεγάλην συγκολλησάν τοῦ Θεοῦ, **Β** ἀφοῦ ἀπέχεται νὰ καταφύγῃ εἰς δίκην μαζί με αὐτοὺς, καὶ δίδει χαρακτηριστὰ ἐλεγκτικὸν εἰς τὸν λόγον, τὸ ὅποιον συνήθως ρίπτει τοὺς σάφρονας εἰς μεγάλην ἀγωνίαν. Δὲν στρέφει τὸν λόγον εἰς τοὺς ἀρχοντας καὶ πρεσβυτέρους μόνον δι' ἐκείνην τὴν αἰτίαν, τὴν ὅποιαν ἀνέφερον προηγουμένως, ἀλλ' ἐπειδὴ θέλει νὰ διδάξῃ, ὅτι αἱ εὐθύνας τῶν ἀρχόντων εἶναι θαρῦντερα ἀπὸ τὰς εὐθύνας τῶν ἀρχομένων. Διότι ὁ μὲν ἀρ-

59. Ἦρ. 8, 12.

60. Ἦρ. 3, 12.

61. Ἦρ. 3, 13-14.

χόμενος δίδει λόγον μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ὁ δὲ ἄρχων διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὸν λαόν, τοῦ ὁποῖου τὴν διακυβέρνησιν ἔχει ἀκατάθετο. Καὶ ἀπὸ τούτων πρεσβυτέρους θεοσάως δὲν ζητεῖται παράλογα ἢ τόσον μεγάλη αὐστηρότης εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐντολῶν. Διότι, διὰ τὴν εἰς ἐκείνους ἢ ἐξουσία, δι' αὐτοὺς τοῦτο εἶναι ἢ ἡλικία. **C** Βεβαίως ἀκόμη καὶ ὁ νέος εἶναι ἄξιός ἐπιτημέσεως, ὅταν διαπράττῃ φοβερά ἀμαρτήματα. Ὅμως ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος λόγῳ τῆς ἡλικίας του εἶναι ἀπὸλλυγμένος ἀπὸ τὰς δημοσίας ὑποχρεώσεις, καὶ δὲν πολιορκεῖται ἀπὸ τόσον μεγάλα κύματα τῶν παθῶν, ἀλλὰ καὶ κυριαρχει πῶς εὐκόλως εἰς αὐτά, καὶ εἶναι εἰς θέσιν χωρὶς ἰδιαίτερον προσπάθειαν νὰ ἀντιστέκεται καὶ εἰς τὰ ὑπόλοιπα θιαστικά πράγματα, καὶ ἔχει ἀπὸ τὴν πείραν τῶν πραγμάτων μεγαλυτέραν σύνεσιν, οὗτος δίκαια θὰ ἦτο ἄξιος μεγαλυτέρας ἀπὸ θλαούς καταδίκης, ἂν, ἐνῶ εὐρίσκειται εἰς τὸ γῆρας, ἢ ζωὴ του παρουσιάσῃ τὰ παραπτώματα τῶν ἀκολούθων νέων.

«Διατί σεῖς παρεδώσατε τὸν ἀμπελῶνά μου εἰς τὸ πῦρ καὶ διατί ἡ ἀρπαγεία περιουσία τοῦ πτωχοῦ εὐρίσκειται εἰς τοὺς οἴκους σας;»⁶² Ποσῶς καὶ πάντοτε ὁ Θεὸς δεικνύει μεγάλην φροντίδα διὰ τοὺς ἀδικουμένους. Καὶ δὲν ὀργίζεται ὀλιγότερον διὰ τὰ ἀμαρτήματα, τὰ ὁποῖα στρέφονται ἐναντίον του, **D** ἀλλ' ὑπάρχουν περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας ὀργίζεται ἀκόμη περισσότερο διὰ τὰ ἐγκλήματα, τὰ ὁποῖα διαπράττονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εἰς θάρος τῶν συνανθρώπων των. Διότι εἰς μὲν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶχε πόρνην σύζυγον, ἐπέτρεψε τὸ διαζύγιον,⁶³ εἰς ἐκεῖνον ὅμως, ὁ ὁποῖος εἶχεν εἰδωλολόγησιν, δὲν ἐπέτρεπε ποτὲ τὸν χωρισμὸν.⁶⁴ Καίτοι εἰς μὲν τὴν μίαν περίπτωσιν τὸ ἀμάρτημα στρέφεται ἐναντίον του, εἰς δὲ τὴν ἄλλην ἐναντίον ἀνθρώπου. Καὶ κατὰ τὴν προσφορὰν τῆς θουσίας προέτρεψεν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔχει λυπήσει μὲ τὴν συμπεριφορὰν του τὸν πλησίον του, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ δῶρον του καὶ νὰ μὴ τὸ προσφέρῃ προτοῦ νὰ λύσῃ τὴν διαφορὰν μὲ τὸν ἀδελφὸν του.⁶⁵ Καὶ ὅταν ἐδίκασε ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος εἶχε καταφάγει δέκα χιλιάδας τάλαντα, ἐνῶ τοῦ ἀπῆλυθεν κατηγο-

62. Ἦσ. 3, 14.

63. Ματθ. 5, 32.

64. Α' Κορ. 7, 12.

65. Ματθ. 5, 23-24.

ρίας διὰ τὰ ἀμαρτήματα, τὰ ὁποῖα ἐστρέφοντο ἐναντίον του, **E** δὲν τὸν ἐκάλεσε πονηρὸν, ἀλλὰ καὶ συνεφιλιώθη ἄμέσως καὶ ἐχάρισεν ὀλόκληρον τὸ θάνατον. Ὅμως διὰ τὰ ἑκατὸν δηγάρια καὶ πονηρὸν θυλῶν τὸν ἀποκαλεῖ καὶ εἰς τοὺς θασσανιστὰς τὸν παραδίδει καὶ διέταξε νὰ μὴ τὸν ἀφήσουν ἐλεύθερον ἐνωρίτερον ἀπὸ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἐπέστρεφεν ὀλόκληρον τὸ χρέος του.⁶⁶

Καὶ ὅταν μάλιστα ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἐδέχετο ράπισμα, δὲν ἐπροξένησε κανένα κακὸν εἰς τὸν θυλῶν, ὁ ὁποῖος ἐδῶσε τὸ κτύπημα, ἀλλ' ἀπεκρίθη μὲ ἡρεμίαν καὶ εἶπεν· **42 A** «Ἐάν ὠμίλησα κακῶς, ἀπόδειξε μὲ κανονικὴν μαρτυρίαν τὸ κακὸν τοῦτο. Ἐάν ὅμως ὠμίλησα καλῶς, διατί μὲ δέρνεις;»⁶⁷ Ὅταν ὁ Ἱεροσόδοις ἤπλωσε τὴν χεῖρά του καὶ προσεπάθησε νὰ συλλάβῃ τὸν προφήτην, ὁ ὁποῖος τὸν ἤλεγξε τότε, ὁ Θεὸς ἐξήρανε τὴν χεῖρα.⁶⁸ Μὲ τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα διδάσκει καὶ σὲνα ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ δέχῃσαι μὲ ὑπομονὴν τὰς ἀδικίας, αἱ ὁποῖαι γίνονται εἰς θάρος σου, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ φέγῃς σκληρότητα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα στρέφονται κατὰ τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ἐνομοθετοῦσε, ἂν καὶ εἶπεν ὅτι κατέχει τὴν δευτέραν θέσιν ἢ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, ὅμως τὴν ἐχαρακτήρισεν ὁμοίαν μὲ τὴν προηγούμενην. Καὶ ὅπως ἀπαιτεῖ μὲ ὑπερβολικὸν τρόπον τὴν ἐκπλήρωσιν ἐκείνης, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὰ ἐκτελεῖται καὶ αὕτη. **B** Διότι δι' ἐκείνην μὲν λέγει «ἔξ' ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ' ὅλης τῆς ψυχῆς σου», δι' αὐτὴν δὲ «ὡς σεαυτὸν».⁶⁹ Καὶ εἰς ἄλλα μέρη καὶ ἀπὸ πολλὰς ἀποψέως θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ ἴδῃ, πόσον αὐστηροῦς μᾶς θέλει ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς δικαιοσύνης εἰς τὰς σχέσεις τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸν ἄλλον. Πρόσεξε, λοιπὸν, μὲ τί σφοδρότητα ἐπιτίθεται καὶ πῶς ἐπαυξάνει μὲ θυροπάτους λόγους τὴν κατηγορίαν. «Διατί», λέγει, «παρεδώσατε σεῖς τὸν ἀμπελῶνά μου εἰς τὸ πῦρ;» Ὅπως ἀκριθῶς θὰ ἔπραττον κάποιοι σκληροὶ καὶ θάρσαστοι ἐχθροί, ἔτσι συμπεριφερόσθε καὶ σεῖς πρὸς τοὺς οἰκειοὺς σας. Ἄμπελῶνα ὀνομάζει τὸν λαόν,⁷⁰ διότι ἐπεθεῖκνυ-

66. Ματθ. 18, 23-25.

67. Ἰωάν. 18, 23.

68. Γ' Κορ. 13, 1 ἔξ.

69. Ματθ. 22, 37-39.

70. Πρῆλ. Ἦσ. 6, 1 ἔξ.

δι' αὐτὸν μεγάλην φροντίδα καὶ θεῖον ἐπιμέλειαν. Καὶ αὐξάνων τὴν κατηγορίαν δὲν εἶπεν, διὰτὶ κατεστρέψατε τοὺς ὁμοδόλους σας, τοὺς πλησίον σας, τοὺς ἀδελφούς σας, ἀλλὰ διὰτὶ ᾤδηγήσατε εἰς τὴν ἀπώλειαν τὰ ἰδικά μου, διὰτὶ διεφθείρατε τὰ ἰδικά μου; C Μετὰ ταῦτα δηλώνει τὸ εἶδος τοῦ ἐμπρημοῦ καὶ λέγει: «H ἀρπαγείσα περιουσία τοῦ πτωχοῦ εὐρίσκεται εἰς τοὺς οἴκους σας». Διότι συνήθως δὲν προξενεῖ ἀκόμη καὶ ἡ χάλαρα τὴσιν μεγάλῃν καταστροφὴν εἰς τὴν ἀμπελον, ὅσον πυρπολεῖ ἐκ φύσεως ἡ ἀδικία τὴν ψυχὴν τοῦ πτωχοῦ καὶ πέντητος καὶ τὴν θασανίζει μὲ βαρύτεραν ἀπὸ κάθε θάνατον στενοχωρίαν. Παντοῦ λοιπὸν εἶναι κακὸν ἡ ἀρπαγή, ἰδιαίτερα ὁμῶς, ὅταν ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ἀρπάζεται ἡ περιουσία εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐσχάτην πτωχείαν. Δὲν κατηγορεῖ μόνον, ὅταν λέγῃ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τοὺς ᾄδηγεῖ πρὸς τὸν ὀρθὸν δρόμον καὶ τοὺς παραπέμπει νὰ ἴδουν τὴν μορφήν τῆς ἀρπαγῆς. D Διότι, μετὰ τὸν λόγον τοῦτον, εἶναι ἀρκετὸν τὸ θέαμα τῆς ἀρπαγῆς, τὸ ὅποιον ἴσταισι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, νὰ συγκινήσῃ κατὰκαρδία ἐκεῖνον, ὃ ὁποῖος δὲν ζῆ μῆσα εἰς πλήρη ἀκαισθησίαν. «Διατὶ σεῖς ἀδικεῖτε τὸν λαόν μου»;⁷¹ Συνέχισε πάλιν τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἰδίου τρόπου ἐκφράσεως, Ὅπως λέγει ἐκεῖ «τὸν ἀμπελώνά μου», κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἐδῶ λέγει «τὸν λαόν μου». «Καὶ κατασιγύνετε τὸ πρόσωπον τῶν πτωχῶν ἀνθρώπων»;⁷² Διότι σπρώχνουν θύσια ἐκεῖνους, τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ ἀνασηκώσουν, καὶ ρίπτουν κάτω ἐκεῖνους, τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ στήσουν ὀρθίους. Πράγματι, συγχρόνως μὲ τὴν πράξιν τῆς ἀρπαγῆς, καὶ περιφρονῶσαν ἐντελῶς τοὺς πτωχοτέρους, καὶ τοὺς μεταχειρίζοντο χειρότερα ἀπὸ δούλους. E Ἔτσι κοντὰ εἰς τὴν πλεονεξίαν ἠϋξάνον καὶ τὴν ἀλαζονείαν καὶ ἀπὸ τὸν ἄδικον αὐτὸν πλοῦτον ἐκέρδιζον πολλὴν παραφροσύνην. Διότι τὸ νόσημα τῆς ὑπερηφανείας εἶναι συνδεδεμένον μὲ τὴν πλεονεξίαν καὶ ὅσον αὐξάνει κανεὶς τὸν πλοῦτον, ὅσον θριαμβεῖ καὶ τὸ νόσημα τοῦτο.

«Τοῦτο λέγει Κύριος, Κύριος, Κύριος τῶν στρατιῶν».⁷³

Τὶ σημαίνει ἡ λέξις «στρατιῶν»; Τῶν ἀγγέλων λέγει,

71. Ἦσ. 3. 15.

72. Ἦσ. 3. 15.

73. Ἦσ. 3. 15. Ἡ φράσις δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ κείμενον τῆσιν O'. Τὸ ἔβραϊκὸν κείμενον ἀναφέρεται διακρίσει τὴν γραφήν.

τῶν ἀρχαγγέλων, τῶν ἀνω δυνάμεων. Ἔτσι ἀναδιθάζει τὸν ἀκροατὴν ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν εἰσάγει εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς μεγάλης θασίσεως του, διὰ νὰ τὸν κάμνη, ἀφοῦ τὸν καταπλήξει μ' αὐτό, σαφρονέστερον καὶ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ τῶσιν μεγάλη ἀνοχή του εἶναι ἀποτελεῖσα ὄχι ἀδυναμίας, ἀλλὰ μακροθυμίας. 43 A «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος: Ἐπειδὴ αἱ θυγατέρες Σιών ὑπερηφανεύθησαν καὶ περιπατοῦν μὲ τὸν τράχηλον ὤψηλά καὶ μὲ νεύματα τῶν ὀφθαλμῶν καὶ κατὰ τὸ θάδιαμα τῶν ποδῶν συγχρόνως σύρουν τοὺς χιτῶνας καὶ παίζουν μὲ τὰ πόδια, ὁ Κύριος θὰ ταπεινώσῃ τὰς ἀριστοκράτιδας θυγατέρας Σιών καὶ θὰ ἀποκαλύψῃ τὴν γύμνωσίν των κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Καὶ θὰ ἀφαιρήσῃ ὁ Κύριος τὴν δόξαν τῶν ἐνδυμάτων των καὶ τὰ στολίδια των, δηλαδὴ τὰ εἰδικὰ πλεξίματα τῆς κόμης, τοὺς κορυμβοὺς, τοὺς ὑμνίσκους, τὸ κάθεμα, τὸν στολισμὸν τοῦ προσώπου των, B τὴν σύνθεσιν τοῦ κόσμου τῆς δόξης, τοὺς χιλιδῶνας, τὰ ψέλλια, τὸ ἐμπλόκιον, τοὺς δακτυλοὺς, τὰ περιδέρια, τὰ σκουλαρίκια, ἐνδύματα ἔχοντα παρυφὴν πορφύραν, ἢ ἐνδύματα μεμειγμένα μὲ πορφύραν, ἐπενδύτας, τοὺς ὁποίους φοροῦν εἰς τὴν οἰκίαν, διαφανῆ ἐνδύματα ἐκ Λακωνίας, ἀλλὰ ἐνδύματα ἐκ θύσσου, ἐξ ὀρακίνθου, ἀλλὰ ἐνδύματα χρώματος ἐρυθροῦ, ἀλλὰ ἐκ θύσσου ὀφασμένα μὲ χρυσὸν καὶ πολύτιμον λίθον, δάκτυλλον καὶ τέλος τὴν καταχρῶσαν θερμὴν καλύπτραν. Καὶ τότε ἀντὶ τῆς εὐχαριστοῦ εὐωδίας θὰ ἔχησιν κωνιαστὸν καὶ ἀντὶ ζωῆς θὰ ζωσθῆσιν σχοινίον καὶ ἀντὶ τῶν χρυσῶν στολιδίων τῆς κεφαλῆς θὰ ἀποκτήσῃ φαλάκρωμα διὰ τὰ ἔργα σου καὶ ἀντὶ τοῦ μεσοπορφύρου χιτῶνός σου θὰ περιζωσθῆσιν σάκκον. Ταῦτα θὰ δοθῶν εἰς σὲ ἀντὶ καλλωπισμοῦ. C Καὶ ὁ υἱός σου ὁ κάλλιπος, τὸν ὅποιον ἀγαπᾷς, θὰ πέσῃ διὰ μαχαίρας καὶ οἱ δυνατοὶ σου ἀνδρες θὰ φονευθῶν διὰ μαχαίρας καὶ θὰ ταπεινωθῶν. Καὶ θὰ πειθῶν αἱ θῆκαι τῶν κοσμημάτων σας καὶ θὰ ἐγκαταλειφθῆσιν μόνη καὶ θὰ κρημισθῶν κατὰ γῆς αἱ οἰκοδομαὶ σου».⁷⁴ Παράβοδον πράγμα ἐποίησεν ὁ προφήτης αὐτός, διότι ἀπήθυθε μακρὸν λόγον πρὸς τὰς γυναῖκας, γεγονός δὲ

74. Ἦσ. 3. 16-26. Τὸ κείμενον σημειοῦται ὀρισμένα προβλήματα (παραλείψεις, προσθήκαι, εὐάρετοι γραφαί). Ἐπένετα νὰ προσθήκῃ, διότι ἐνθῆθη κτῆ ἀπαρτήτως. Ἡ μετέφρασις δὲν εἶναι πλήρης, διότι ἔπρεπε ὀρισμέναι λέξεις νὰ διακρίθωνον τὴν ἀρχικὴν μερῶν των, τῆς θύσσου τῆς ἐρυθρῆσιν προσπαθεῖ νὰ δώσῃ κατὰτέρον ὁ θεῖος πατήρ.

ὅποιον εἰς κανένα σημεῖον τῶν Γραφῶν δὲν βλέπομεν νὰ ἔχη συμβῆ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ποία λοιπὸν εἶναι ἡ αἰτία τοῦ παραδόξου;

Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε μεγάλη ἡ καθρότης τῶν γυναικῶν καὶ ὅτι αὐταὶ εἰσέφερον τὸ μεγαλύτερον μέρος εἰς τὴν κακίαν τῶν ἀνδρῶν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἀπευθύνεται κατ' ἰδιάζοντα τρόπον πρὸς αὐτάς, καὶ τὰς κατηγορεῖ διὰ τὰ βαρύτερα ἐγκλήματα, καὶ ἀρχίζει νέον τμήμα τοῦ λόγου, καὶ ἀμιλεῖ πάλιν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ.

Δ «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος. Ἐπειδὴ αἱ θυγατέρες Σιών ὑπερφανεύθησαν καὶ περιπατοῦν μετὰ τὸν τράχηλον ὕψηλάς.»⁷⁵ Τὰς κατηγορεῖ διὰ τὸ σημαντικώτερον ἀπὸ τὰ κακά, τὴν παραφροσύνην καὶ τὴν ματαιοδοξίαν. Διότι τοῦτο εἶναι μὲν παντοῦ φοδερὸν, ἰδιαίτερα δὲ μᾶλλον δταν γεννᾶται εἰς τὴν γυναικείαν φύσιν. Διότι, ὅταν ἐμπλησθῇ ἀπὸ ὑψηλοφροσύνης ἢ γυνῆ, ἐπειδὴ εἶναι περισσότερον ματαιόδοξος καὶ παράλογος, εὐκόλως ἀνατρέπεται, καταποντίζεται καὶ ἀνευ οὐδεμιᾶς ἀντιστάσεως γίνεται ναυάγιον παντὸς πονηροῦ ἀνέμου, ἐπειδὴ ἡ ἐπαρσία καὶ ἡ ἀλαζονεία τὴν καταποντίζουν. Φαίνεται ὅτι ἀπευθύνει τὸν λόγον πρὸς τὰς γυναῖκας τῶν Ἱεροσολύμων. Διὰ τοῦτο τὰς ἀπεκάλεσε «θυγατέρας Σιών». «Καὶ περιπατοῦν μετὰ τὸν τράχηλον ὕψηλάς». Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὰς περιπαλεῖ καὶ δεικνύει, ὅτι ἡ γυναικεῖα ὑψηλοφροσύνη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συγκρατηθῇ εἰς τὴν διάνοιαν, Ἐ ἀλλ' ἐκρήγνυται καὶ ἐξωτερικεῖται μετὰ τὰς κινήσεις τοῦ σώματος. Δὲν τὰς κατηγορεῖ μόνον διὰ παραφροσύνην, ἀλλὰ καὶ δι' ἀκολασίαν. Τοῦτο ἐκφράζεται καὶ δηλώνεται μετὰ τῆς ἐξῆς: Προσέθεσε λοιπὸν «Καὶ μετὰ τὰς ὀφθαλμῶν».⁷⁶ Τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν γυναικῶν, αἱ ὁποῖαι πορνεύονται, νὰ στρέφουν δηλαδὴ τὰς κόρας τῶν ὀφθαλμῶν πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις καὶ νὰ φανερώσονται μ' αὐτὸ τὴν μεγάλην καθρότητα καὶ μαλακότητα. **44** Ἀ δὲν ὑπάρχει κανένα ἄλλο τόσο χαρακτηριστικὸν σημεῖον τοῦ ἐκθλητισμοῦ καὶ τῆς καθρότης, ὅσον εἶναι τοῦτο. «Καὶ κατὰ τὸ θεῖον τῶν ποδῶν συγχρόνως σῦρουν τοὺς χιτῶνας».⁷⁷ Δὲν εἶναι αὐτὸ μι-

75. Ἡσ. 3, 16.

76. Ἡσ. 3, 16.

77. Ἡσ. 3, 16.

κρὸν παράπτωμα, καὶ ἂν ἀκόμη φαίνεται ὅτι εἶναι μικρὸν, ἀλλὰ τὸ νὰ σῦρουν τοὺς χιτῶνας εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἐσχάτης διαφθοράς, μαλακότητος, παραλύσεως καὶ χαλαρώσεως. Τοῦτο λοιπὸν καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς θύραθεν συγγραφεῖς, περιπαλῶν τὸν ἀντίδικόν του τὸ ἐξέφρασεν ὡς ἐξῆς: «Θολμάτιον καθεὶς ἄχρι τῶν σφυρῶν». «Καὶ παίζου μετὰ πόδια».⁷⁸ Καὶ τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις πάλιν τῆς ἰδίας ἀσχημοσύνης. Διότι διὰ πάντων, δηλαδὴ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, διὰ τῶν ἐνδυμάτων, διὰ τῶν ποδῶν, διὰ τοῦ τρόπου τοῦ θεδίσματος, ἀποκαλύπτεται καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀκολασία. **Β** Πράγματι αἱ κινήσεις τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων εἶναι ἕνα εἶδος κηρύκων τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία κἀθήται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σώματος. Καὶ ὅπως οἱ ζωγράφοι μετὰ τὸν συνδυασμὸν τῶν χρωμάτων ἐκφράζουσι τὰς εἰκόνας, τὰς ὁποίας ἐπιθυμοῦν, κατὰ τὸν ἴδιον θεβαίως τρόπον καὶ αἱ κινήσεις τῶν μελῶν τοῦ σώματος φέρουσι εἰς τὸ φῶς τὰς ἰδιότητας τῆς ψυχῆς καὶ τὰς θέτουσι ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν μας. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος ἄλλος σοφὸς ἔλεγε: «Ὁ στολισμὸς τοῦ ἀνδρός καὶ ὁ γέλως τῶν ὀδόντων καὶ ὁ τρόπος τοῦ θεδίσματος τῶν ποδῶν δίδουσι πληροφορίας διὰ τὸ ποῖόν τοῦ χαρακτήρος του».⁷⁹

«Ὁ Θεὸς θὰ ταπεινώσῃ τὰς ἀριστοκράτιδας θυγατέρας Σιών καὶ ὁ Κύριος θὰ ἀποκαλύψῃ τὴν γύνωσιν των κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Καὶ θὰ ἀφαιρέσῃ ὁ Κύριος τὴν δόξαν τῶν ἐνδυμάτων των».⁸⁰ Ὁ Ἄφραυ ἐξέθεσε δύο ἐγκλήματα, τὴν παραφροσύνην καὶ τὴν ἀκολασίαν, προσέθετε εἰς τὸ καθένα χωριστὰ τὸ κατάλληλον φάρμακον. Εἰς τὸ πρῶτον ἐγκλημα τὸ πρῶτον φάρμακον καὶ εἰς τὸ δεύτερον ἐγκλημα τὸ ἐπόμενον φάρμακον. Εἰς μὲν τὴν παραφροσύνην, τὴν ταπεινῶσιν, εἰς δὲ τὸν στολισμὸν τοῦ σώματος τὴν καταστροφὴν ἐκείνου. Ἐπειδὴ θὰ ἐξοπάσῃ τότε πόλεμος, λέγει, θὰ ἐξαφανισθοῦν τὰ πάντα. Διότι καὶ ἐκεῖνοι, αἱ ὁποῖαι φλογίζονται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ὑπερφορείας, καὶ ἐκεῖνοι, αἱ ὁποῖαι δηγοῦνται ἐκ τὸς ἑαυτοῦ ἀπὸ τὴν ἐπαρσίαν, ἀφοῦ καταβληθοῦν ἀπὸ τὸν φόβον, θὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὸ νόημα. Καὶ ἐκεῖνοι, αἱ ὁποῖαι κατέχονται ἀπὸ τὴν καθρότητα καὶ πλεονέμεσιν

78. Ἡσ. 3, 16.

79. Σπ. Σαίμ. 19, 30.

80. Ἡσ. 3, 17-18.

εις τὴν πολυτέλειον καὶ τὰ στολίδια, ἀφοῦ περιέλθουν εἰς τὸν ζυγὸν τῆς αἰχμαλωσίας, θὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ δὴν ἐκείνην τὴν μορίαν. Διὰ τὰ καὶ τὸν λόγον εἰς αὐτοὺς **D** ἀπαγορεύεται καὶ νὰ ἐγγίῃ τὴν διάνοιαν τῶν ἀκροατῶν, καὶ ἀπαριθμῆι κατ' εἶδος τὸν καλλωπιζόντων ἐνδυμάτων τῶν γυναικῶν ἐκείνων, δηλαδὴ τὰ χρυσᾶ κοσμήματα, τὰ στολίδια τοῦ προσώπου καὶ τὰ στολίδια τοῦ ὑπολοίπου σώματος, καὶ προχωρεῖ καὶ εἰς τὸν στολισμὸν τῆς οἰκίας. Διότι δὲν ἐκαλλώπιζον θεσπιαῶς μόνον τὰ σώματα, ἀλλὰ μετέφερον αὐτὴν τὴν λαγνείαν καὶ εἰς τοὺς τοίχους ἀκόμη. Δὲν ἐξώδειον τίποτε διὰ κατὰ ἀπαραίτητον. Ἀκόμη καὶ τὰς τρίχας μὲ καμμένα σιδηρα ἑκατοσάρωνον καὶ ἠπλοίων τὰ πέρα τῆς τοιαύτης ἐφευρέσεως πρὸς ἄλλας τὰς κατευθύνσεις. Αὐτὸ λοιπὸν ψέγει, ὅταν λέγῃ, ὅτι «θὰ ἀφαιρέσῃ τὴν δόξαν τῶν ἐνδυμάτων τῶν καὶ τὰ στολίδια τῶν καὶ τὰ στολίδια τῆς κεφαλῆς τῶν καὶ τοὺς κορμύμβους».⁸¹ Ἐ Κορμύμβους ὀνομάζει ἢ κάποιον στολισμὸν, ὃ ὁποῖος ἐτίθετο περὶ τὴν κεφαλὴν, ἢ τὸ σχῆμα τοῦ ἴδιου τοῦ κεφαλοδέσμου. «Καὶ τοὺς μηνίσκου».⁸² Δηλαδὴ στολισμα μὲ τὸ σχῆμα τῆς σελήνης, ὃ ὁποῖος ἐκρεμάτο περὶ τὸν τράχηλον. «Καὶ τὸ κόθημα».⁸³ Ἴσως ἔννοεῖ τὸ θέριστρον.⁸⁴ «Καὶ τὸν στολισμὸν τοῦ προσώπου τῶν».⁸⁵ Μοῦ φαίνεται ὅτι ἐδῶ ὑπαινίσσεται τὰ κόκκινα ψιμίθια καὶ τὸ θάμνον τῶν θλεφαρίδων.⁸⁶ **A** «Καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ κόσμου τῆς δόξης».⁸⁷ Ἔτσι καλεῖ τὸ ἐπίχρυσον στολισμα. «Καὶ τοὺς χλιδῶνας».⁸⁸ δηλαδὴ τὰ περὶ τοὺς θραχίονας χρυσᾶ κοσμήματα. «Καὶ τὰ ψέλλια».⁸⁹ δηλαδὴ τὰ περὶ τοὺς καρποὺς κοσμήματα. «Καὶ τὸ ἐμπλόκιον».⁹⁰ δηλαδὴ χρυσὸν στολισμα, τὸ ὁποῖον ἐτίθετο περὶ τὴν κεφαλὴν. «Καὶ τοὺς δακτύλους καὶ τὰ περιδέσια»⁹¹ αὐτὰ ὀνομάζονται δεξιάρια.⁹² «Καὶ τὰ σκουλαρίκια καὶ τὰ περιπόρφυρα καὶ τὰ

81. *Hc. 3, 18.

82. *Ho. 8, 18.

83. *Ho. 3, 19.

84. Ὁ ἐπίπλορον ἐκαλεῖτο τὸ ἐλαφρὸν θερῖνον ἔνδυμα.

85. *Ho. 3, 19.

86. *Ho. 3, 20.

87. *Ho. 3, 20.

88. *Ho. 3, 20.

89. *Ho. 3, 20.

90. *Ho. 3, 20.

91. Δεξιάρια ἦσαν κοσμήματα τοῦ δεξιῦ ἔργαλειος.

μεσοπόρφυρα καὶ τοὺς οἰκιακοὺς ἐπενδυτάς καὶ τὰ διαφανῆ λακωνικά ἐνδύματα».⁹³ Τόσον μεγάλη μάστιχα ἦτο ἡ φρονίτις τῶν περὶ τὴν παραουσίαν, ὥστε νὰ μὴ περιρίζονται μόνον εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ἐντοπίων, ἀλλὰ νὰ συλλέγουν αὐτὰ ἀκόμη καὶ ἀπὸ μακρῶν καὶ ἀπὸ ξένης χώρας καὶ νὰ διοργανῶνουν ὑπερπόντια ταξίδια δι' αὐτὰ. **B** Διότι εἶνα μεγάλη ἡ ἀπόστασις μεταξύ Παλαιστίνης καὶ Ἀσκεδαμόνος καὶ μεταξύ αὐτῶν παρεμβάλλεται ἀπέραντον πέλαγος.

Δὲν ἀνέφερον ἀπλῶς καὶ ἀνευ λόγου τὸ ὄνομα τῆς χώρας, ἀφοῦ ἀπεισιώπησε τὰ δυνάματα τῶν ἐνδυμάτων, ἀλλὰ διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ὑπερβολικὴν τῶν παραουσίαν. «Καὶ ἐνδύματα ἐκ θύσσου καὶ ἐνδύματα ἐξ ὀακίθου καὶ τὰ ἐρυθρὰ καὶ ἄλλα ἐκ θύσσου ὑφασμένα μὲ χρυσὸν καὶ πολύτιμον λίθον ὀακίνθον καὶ τέλος τὴν κατὰ χρυσὸν θερῖνὴν καλύπτραν».⁹⁴ Διότι δὲν ἀφῆσαν κανένα εἶδος, οὔτε μεταξύ τῶν ἐνδυμάτων οὔτε μεταξύ τῶν ὑπολοίπων στολισμάτων, ἀλλὰ ἐθεόδισαν κάθε ὁδὸν πολυτελείας καὶ ἔγιναν μανιακοὶ ἀπὸ τὴν τυραννίδα τῆς ἀσελείας. Ἐάν μάλιστα αὐτὰ ἐθεωροῦντο ἐγκλήματα τότε, πρὶν ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν τῆς χάριτος καὶ τῆς τόσον μεγάλης φιλοσοφίας, **C** ποίας ἀνυγνώμης θὰ ἐτύχωναν ἐκεῖνοι, αἱ ὁποῖαι, ὅν καὶ ἔλασαν τῶρα τὴν κλῆσιν διὰ τὸν οὐρανὸν καὶ διὰ μεγαλύτερα ἀγωνίσματα καὶ ἐλκύονται πρὸς τὴν ἀγγελικὴν εὐδαιμονίαν καὶ ἔχουν δυνάμεις νὰ νικήσουν θριαμβευτικὰ αὐτὴν τὴν ἀσελείαν, ἐπισκιάζουσι μὲ τὴν ἀνάρμοστον συμπεριφορὴν καὶ ἐνδυμασίαν τῶν ἀκόμη καὶ ἐκεῖνας, αἱ ὁποῖαι στροβιλίζονται εἰς τὰς σκηνάς καὶ τὰ θέατρα; Καὶ τὸ θαυότερον μάλιστα δι' αὐτάς εἶναι, ὅτι πιστεύουν ὅτι δὲν ἁμαρτάνουν. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ στρέψωμεν καὶ ἐναντίον αὐτῶν τὴν φωνὴν τοῦ προφήτου. Διότι οὐ μόνον ἐναντίον ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον αὐτῶν θὰ λεχθῇ ἐκεῖνον, τὸ ὁποῖον ἀκαλουθεῖ: «Καὶ τότε ἀπὸ τῆς εὐχαρίστου εὐδοκίας θὰ ἐχῆς κοινορτόν».⁹⁵ Βλέπετε πῶς ἐξαφανίζει τὰς μυροδικὰς ἀλοιφὰς καὶ πόσον αὐστηρὰ τιμωρεῖ δι' αὐτάς; **D** Κοινορτόν θεσπιαῶς ἐδῶ ἔννοεῖ ἐκεῖνον, ὃ ὁποῖος ὑψώθη πρὸς τὸν οὐρανὸν μετὰ τὴν ἐφοδὸν τῶν θαυμάτων καὶ

92. *Ho. 20 - 22.

93. *Ho. 8, 23.

94. *Ho. 3, 24.

τὴν ὄλοσχερῆ καταστροφὴν τῆς πόλεως. Διότι τότε τὴν ἐμοίρασαν καὶ εἰς τὸ πῦρ καὶ εἰς τὸν σίδηρον, ἀφοῦ ἄλλο μὲν μέρος αὐτῆς κατέσκαψαν, ἄλλο δὲ τὸ παρέδωσαν εἰς τὸ πῦρ. Αὐτὰ λοιπὸν προλέγων ἔλεγεν, ὅτι «ἀντὶ τῆς εὐχαρίστου εὐωδίας θά ἔχῃς κοινορτόν καὶ ἀντὶ ζώνης θά ζωσθῆς σχοινίων».⁸⁶ Μὲ αὐτὰ γνωστοποιεῖ καὶ τὸν τρόπον τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τὴν ἀπαγωγὴν εἰς τὴν βαρβαρικὴν χώραν. «Καὶ ἀντὶ τῶν χρυσῶν στολιδίων τῆς κεφαλῆς θά ἀποκτήσης φαλόκκραν».⁸⁷ Θά ἀποκτήσουν φαλόκκραν, διότι ἢ θά πιάσουν αἱ τρίχες ἀπὸ τὴν ταλαιπωρίαν ἢ θά πράξουν τοῦτο οἱ ἐγθροὶ ἢ θά τὰς κόψουν αὐταὶ αἱ ἴδια. **¶** Διότι ὑπῆρχεν ἔθιμον κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους νὰ κουρεύονται καὶ νὰ ζυρίζονται εἰς τὸ πένθος καὶ τὴν συμφορὰν. Πράγματι ὁ Ἰωὴ ἀπέκοψε τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, ὅταν ἐπληροφορήθη τὴν συμφορὰν τῶν παιδῶν τοῦ.⁸⁸ Καὶ εἰς ἐπόμενον κεφάλαιον ὁ ἴδιος ὁ προφήτης προτρέπει, μαζὶ μὲ τὸν σάκκον καὶ τὸν κοπετόν, νὰ γίνῃ ἀκόμη καὶ ζύρσις.⁸⁹ Καὶ ἄλλος ἐπίσης λέγει «Ξύρισε καὶ κόρευσε τὰς κεφαλὰς τῶν τρυφερῶν σου τέκνων».⁹⁰ Καὶ ἀντὶ τοῦ μεσοπορφύρου χιτῶνός σου θά περιζωσθῆς σάκκον.⁹¹ Ἄρα γε δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι αὐτὰ φοβερά καὶ ἀνυπόφορα; **¶** Εἰς ἡμᾶς ὅμως δὲν θά περιορισθοῦν αἱ τιμωρίαι μόνον εἰς αὐτά, ἀλλὰ θά ἀκολουθήσῃ δηλητηριώδης σκάλῃς καὶ ἀτελεύτητον σκότος. Ἐάν ἀνεμενεῖ ἐκεῖνους αἰχμαλωσία καὶ δουλεία καὶ τὰ ἔσχατα κακὰ διὰ τὸν καλλωπισμὸν, πράγματι ἡ τιμωρία μας θά εἶναι φοβερωτέρα. Ὅτι θεβαίως διὰ τοῦτο ἀπαιτοῦσε ποινὰς καὶ ἐκόλαζε αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν κατὰ ἰδιάζοντα τρόπον, ἄκουσε πῶς, ἀφοῦ ἀπηρίβησε ἐκεῖνα, προσέθεσε καὶ τὴν αἰτίαν «Ταῦτα θά δοθοῦν εἰς σὲ ἀντὶ καλλωπισμοῦ».⁹² Ἐάν λοιπὸν ὀφίστανο τόσον μεγάλῃ τιμωρίαν ἐξ αἰτίας τοῦ τοιοῦτου καλλωπισμοῦ αἱ γυναῖκες τῶν Ἰουδαίων, ἀφοῦ καὶ ἡ πατρις των κατεστράφη ἐκ θεμελίων καὶ αὐταὶ μετὰ τὴν μεγάλῃν τρυφὴν μετεφέρθησαν εἰς ξένην χώραν ὡς δου-

86. Ψα. 3, 24.

86. Ψα. 3, 24.

87. Ψα. 1, 20.

88. Ψα. 22, 12.

89. Μτθ. 1, 16.

100. Ψα. 3, 24.

101. Ψα. 3, 24. Ἡ φρίσις δὲν ἔπαυσε εἰς τὸ κείμενον τῶν Ὁ'.

λαι καὶ αἰχμάλωτοι καὶ ἀπόλιδες καὶ παρεδόθησαν εἰς ἀναριθμήτους πείνας, μολυσματικὰς νόσους καὶ θανάτους. **¶** Πῶς δὲν εἶναι σοφές, ὅτι ἡμεῖς θά πάθωμεν χειρότερα, ὅταν περιπίπτωμεν εἰς τὰ ἴδια παραπτώματα; Ὅπως θεβαίως ἦσαν μεγαλύτεραι αἱ τιμαὶ, ἔτσι καὶ αἱ τιμωρίαι θαρύτεραι. Ἐάν ὅμως ποτὲ ἕως τώρα δὲν ἔπαυε τὸ τοιοῦτον καμμιά γυνή, ἢ ὅποια ἠκολοῦτο ὑπεροβικὰ μὲ τὸν καλλωπισμὸν, ἄς μὴ ἀποθρασυνεῖται. Διότι εἶναι συνήθεια τοῦτο εἰς τὸν Θεόν, νὰ ἐπιβάλλῃ δηλαδὴ τὰς τιμωρίας εἰς ἕνα καὶ δύο πρόσωπα καὶ μέσου τῆς τιμωρίας ἐκεῖνων νὰ νομοθετῆ εἰς ἄλλους τοὺς ὑπολοίπους τὰ δεινὰ, τὰ ὅποια θά τοὺς καταλαμβάνουν.

Διὰ τὰ κάτω ὅμως σαφέστερον ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον λέγω, φέρω ἕνα παράδειγμα. Ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι κατοικοῦσαν κάποτε τὰ Σόδομα, περιέπεσαν εἰς φοβερὰν ἁμαρτίαν καὶ ἐτιμωρήθησαν μὲ τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν, ὅταν ἔπεσαν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐκεῖνη ἡ θεομηνία καὶ αἱ πόλεις καὶ ὁ λαὸς καὶ ἡ χώρα μαζὶ μὲ τὰ σώματα των βλα κατεκάρησαν.⁹³ **¶** Καὶ λοιπὸν; Δὲν ἐτόλμησε μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνους κανεὶς νὰ πράξῃ τὰ ἴδια; Πολλοὶ θεβαίως καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα τῆς οἰκουμένης. Διὰ τὴν, λοιπὸν, δὲν ὑπέστησαν τοιαύτην ποινήν; Διότι προορίζονται δι' ἄλλην φοβερωτέραν τιμωρίαν. Διὰ τοῦτο θεβαίως, ἀφοῦ ἔπραξεν αὐτὸ ἅπασι ὁ Θεός, παρέμεινε εἰς ἀπόστασιν, διὰ νὰ γνωρίσουν πολὺ καλά ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι τολμοῦν νὰ διαπράξουν τὰ ἴδια, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν τιμωρηθοῦν ἐδῶ, ὅτι ποτὲ δὲν θά ἀποφύγουν τὴν τιμωρίαν. Πῶς ἀλήθεια θά ἐδικαιολογεῖτο, ὅτι ἐκεῖνοι μὲν, οἱ ὅποιοι ἠμάρτησαν πρὶν ἀπὸ τὴν χάριν καὶ τὸν νόμον καὶ δὲν ἠκούσαν οὔτε προφῆτας οὔτε κάποιον ἄλλον, ὑπέστησαν τοιαύτας τιμωρίας, ἐκεῖνοι δὲ, οἱ ὅποιοι ἀπήλυσαν μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνους τόσον μεγάλῃν πρόνοιαν καὶ δὲν ἐβελτιώθησαν οὔτε μὲ τὸ παράδειγμα, **¶** τὸ ὅποιον κάμνει τὴν ἁμαρτίαν πολὺ θαρύτεραν, ἀπέφυγον τὴν ποινήν, ἢ ὅποια ὄρισθη διὰ τοῦτο; Διὰ τὴν, λοιπὸν, δὲν ἐτιμωρήθησαν ποτὲ ἕως τώρα καὶ ἀκόμη καὶ σήμερον; Διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι προορίζονται διὰ πολὺ φοβερωτέραν τιμωρίαν. Ὅτι θεβαίως εἶναι δυνατόν νὰ πάθουν χειρότερα ἀπὸ τὰ Σόδομα, ἄκουσε τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ «Ἦσκατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως θά εἶναι περισσότερον ἐπιεικὴς ἡ τιμωρία

διὰ τὴν χώραν τῶν Σοδῶμων καὶ τῆς Γομμόρας παρὰ διὰ τὴν πόλιν ταύτην.¹⁰³ Ὡστε καὶ ἂν ἀκόμη αἱ γυναῖκες, ποὺ κολλωπίζονται τώρα, δὲν πάθουν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ὑπέστησαν ἐκεῖνα ποὺ ἐστολίζοντο τότε, ἅς μὴ λαμβάνουν θάρος. **Κ** Διότι αὐτὴ ἡ ἀνοχὴ καὶ ἡ μακροθυμία αὐξάνει φοβερὰ τὴν κάμινον τοῦ πυρός καὶ κάμνει μεγαλύτεραν τὴν φλόγα. Τοῦτο συνέβη καὶ εἰς τὸν Ἀναβάν καὶ τὴν Σαπφείραν. Διότι ἐκεῖνοι εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ προσήμιον τοῦ κηρύγματος τῶν ἀποστόλων, ὅταν ἀφῆρσαν κρυφὰ ἐκεῖνα τὰ χρήματα, αὐτομάτως ἐθανατώθησαν, μετὰ θμῶς ἀπὸ ἐκείνους, ἂν καὶ πολλοὶ ἐτόλμησαν νὰ πράξουν τοιαῦτα, δὲν ἔπαθον τίποτε.¹⁰⁴ Πῶς λοιπὸν θὰ ἐδικαιολογεῖτο, **Δ** ὁ δίκαιος κριτὴς καὶ ὁ ἀποβίδαν εἰς ἄλους τὰ ἴσα ἄλλους μὲν, ἂν καὶ εἶχον ὀλιγώτερον ἀμαρτήσῃ, νὰ τιμωρήσῃ, ἐκείνους δέ, οἱ ὅποιοι ἔπραξαν φοβερώτερα, νὰ τοὺς ἀθώωσῃ; Δὲν εἶναι φανερόν, ὅτι, ἐπειδὴ «ὥρισεν ἡμέραν κατὰ τὴν ὅποιαν μέλλει νὰ κρίνῃ τὴν οἰκουμένην»¹⁰⁵ διὰ τοῦτο ἀνέβαλλε τὴν τιμωρίαν, ἢ διὰ νὰ θελιωθῶν μετὰ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ ἢ διὰ νὰ ὑποστοῦν χειρότερα, ἢ ἂν ἐπιμείνουν εἰς τὰ ἴδια; Ὅταν λοιπὸν, ἂν καὶ διεπράξαμεν τὰ ἴδια ἀμαρτήματα μετὰ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπλανήθησαν καὶ ἐτιμωρήθησαν, δὲν ὑποστῶμεν τὰς αὐτὰς τιμωρίας, ἅς μὴ λαμβάνωμεν θάρος, ἀλλὰ μάλλον ἅς φοβώμεθα. Διότι ὁ Θεὸς ἐξέφερον ὡς νόμον τὴν τιμωρίαν ἐναντίον ἐκείνων καὶ πρὸς ἄλους ἀπευθύνει προτροπὴν καὶ λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο ἐτιμώρησα ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος ἠμάρτησεν εἰς τὴν ἀρχὴν, διὰ νὰ ἀναμένῃς τὰ ἴδια καὶ οὐ, **Β** ὁ ὅποιος μετὰ ἀπὸ ἐκείνους περιπίπτεις εἰς ἀμαρτήματα, διὰ νὰ μεταβληθῆς καὶ γίνῃς καλύτερος. Διότι εἰς τὰ τοιαῦτα ἀμαρτήματα τοιαῦτα τιμωρίας ἔχουν ὀρισθῆ, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔρχονται αὐτόματα.

Δὲν κατηνώλασα θεθαίως τὸν χρόνον μου μετὰ αὐτὰ χωρὶς λόγον, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐξ αἰτίας τῆς μαρίας τῶν γυναικῶν εἰσῆλθον εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀνθρώπων πονηρὸν νόσημα, ἢ ἀγάπη διὰ τοὺς ἀγαθούς, ἢ ὅποια καὶ τὴν σπατάλην τῶν χρημάτων αὐξάνει ὑπέμετρα καὶ τοὺς ἀνδρὸς ρίπτει εἰς ἀσκοπούς δαπάνας καὶ ἀφορμὴ γίνεται καὶ πολέμου καὶ στάσεως καὶ καθημερινῆς φιλονει-

103. Μπρ. 10, 15.

104. Πρξ., κρη. 6.

105. Πρξ., 17, 31.

κίας καὶ τοὺς στομάχους τῶν πτωχῶν θασσαίνει. Διότι, ὅταν ἡ γυνὴ ἀναγκάζῃ τὸν ἄνδρα νὰ δαπανᾷ ἀλόκληρον τὴν περιουσίαν **Σ** ἢ καὶ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα εἰς τὴν ἀσέλειαν τοῦ σώματος (διότι ἀσέλγεια τοῦ σώματος εἶναι ὁ χρυσός, τὸν ὅποιον φέρομεν ὡς ἔνδυμα), εἶναι ἀνάγκη νὰ περιορίζῃ ἡ χεὶρ τὴν γενναῶδων ἐλεημοσύνην τῆς. Καὶ πολλὰ θεθαίως ἄλλα εἶδη ἀμαρτημάτων εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ γεννῶνται ἀπὸ αὐτό.

Ἄλλὰ, ἀφοῦ ἀφίσαμεν νὰ γίνωμεν αὐτὰ γνωστὰ μετὰ τὴν πείραν ἐκείνων οἱ ὅποιοι πάσχουν, ἅς ἀσχοληθῶμεν μετὰ τὰ ἐπόμενα. Μετὰ τὴν παράστασιν τοῦ τρόπου τῆς ἀγμωλασίας καὶ μετὰ τὸν λόγον, ὅτι δίδω αὐτὴν ἀντὶ καλλωπισμοῦ, ἐπιτείνει τὴν συμφορὰν καὶ λέγει: «Καὶ ὁ υἱός σου ὁ κάλλιστος, τὸν ὅποιον ἀγαπᾷς, θὰ πῆσῃ διὰ μαγαίρας; καὶ οἱ δυνατόι σου ἄνδρες θὰ φονευσθῶν διὰ μαγαίρας»¹⁰⁶ **Δ** Τοῦτο πράγματι εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὴν ἀγμωλασίαν. Διότι ὑπάρχει καὶ τρόπος ζωῆς, ὁ ὅποιος εἶναι μικρότερος ἀπὸ τὸν θάνατον. Ὅταν θεθαίως ἀνογκάζονται μαζί μετὰ τὴν δουλείαν νὰ θρηνοῦν καὶ πένθωμεν, καταλαθαίνεις πόσον μεγάλο εἶναι τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, ἀφοῦ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶναι ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν τῶν πικρὰ, ἐνώνονται τὸ ἓνα μαζί μετὰ τὸ ἄλλο. Διότι, καὶ ἂν ὑπῆρχε μόνον ἡ ἀγμωλασία, τὸ κακὸν ἦτο ἀνυπόφορον. Καὶ ἂν συνέβαινον τοιαῦτα πένθη εἰς ἐλευθέρων ζωὴν, πάλιν ἦτο πῶς πικρὰ ἀπὸ τὸν θάνατον ἡ ζωὴ. Ἄλλὰ τώρα θὰ εἶναι, λέγει, καὶ τὰ δύο ἠνωμένα μετὰ τὸν. Μᾶλλον πρέπει νὰ νομίσῃ κανεὶς αὐτὴν διπλὴν καὶ τριπλὴν καὶ τετραπλὴν συμφορὰν, **Ε** ὅταν καὶ υἱός καὶ κάλλιστος καὶ ἠγαπημένος εἶναι καὶ φονεῖται ὑπὸ βαρβάρων καὶ δὲν τερματίζει τὸν βίον του σύμφωνα μετὰ τὸν κοινὸν νόμον τῆς φύσεως. Καὶ μαζί με αὐτὸν φονεύονται ὅλοι τῆς ἡλικίας του, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ εἰς αὐτοὺς ἀγαθὴ ἐλπίδα, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην βοήθειαν καὶ συμμαχίαν. **Σ** «Καὶ θὰ ταπεινωθῶν. Καὶ θὰ πενθῶν αἰ θῆκαι τῶν κοσμημάτων σου καὶ θὰ ἐγκαταλειφθῆς μόνη καὶ θὰ κρημισθῶν κατὰ γῆς αἰ οἰκοδομοῖ σου»¹⁰⁷ Μετὰ αὐξάνει τὸν θρήνον, ἐπιτείνει τὸν φόβον, μεγαλώνει τὴν αγωνίαν, φέρει ἐνώ-

106. Ἔβ. 3, 25.

107. Ἔβ. 3, 25-26.

πιον τῶν ὀφθαλμῶν τὰ δεινὰ, εὐρύνει τὴν διήγησιν τῆς συμφορᾶς μὲ τὸ νὰ τριγυρίζῃ παντοῦ καὶ νὰ συγκεντρῶνῃ ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τὰ λυπηρὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀναίσθηστος τῶν ἀκροατῶν. Διότι ἔπρεπε νὰ ἦτο εὐχαριστήμενος, ἐνῶ αὐτοὶ κατεσεύοντο ἀσελγῶς, νὰ τὰς ἀνορθώσῃ καὶ νὰ λάβουν ἀσθαιὴν ἐκείνων τῶν λυπηρῶν, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ προσέθεσεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι εἶναι πολὺ ἀξιοσημείωτον, τὸ νὰ βλέπουν δηλαδὴ ὅτι ἡ θήκη τῶν κοσμημάτων εἶναι κενή, ἐνθῆμιον τῆς παλαιᾶς εὐημερίας, Β τὸ ὁποῖον ὡς θέαμα διατηρεῖ ἔντονον τὸν πόνον. Διότι τότε συνήθως μᾶς πληγῶνουν ἰδιαίτερα αἱ συμφοραί, ὅταν τὰς συγκρίνωμεν μὲ τὰς προηγουμένας εὐημερίας. Ἐπίσης ἡ σύγκρισις κάμνει φοβερωτέραν τὴν πληγὴν.

Τοῦτο λοιπὸν ἔλεγε κάποτε καὶ ὁ Ἰωὴ μὲ θρήνους: «Ποῖος δύναται νὰ μὲ φέρῃ πάλιν εἰς τὰ περασμένα χρόνια;»¹ Καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀνέφερε δλον τὸν πλοῦτον, τὰ ἀγοθὰ τὰ ὁποῖα ἔπρεγον ὅπως τὸ ὕδωρ τῶν πηγῶν, τὰς τιμὰς, τὰς δημοσίας ἐμφανίσεις, δλην τὴν μεγαλοπρέπειαν, ὥστε μὲ τὴν σύγκρισιν τούτων νὰ κάμνῃ πολὺ πῶ φοβερά τὰ παρῶντα δεινὰ, τὰ ὁποῖα τὸν κατέλαβον. Τοῦτο λοιπὸν ἔπραξε τῶρα καὶ ὁ προφήτης. Ἐπανέφερον εἰς τὴν μνήμην τὸν τῆς θήκας τῶν στολιδίων, ὅμως δὲν περιωρίσθη εἰς αὐτὸ, ἀλλὰ τὰς ἐπαρουσίασε νὰ πενθοῦν. Διότι εἶναι περισσότερον ἐμφαντικὸν αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ λόγου, ἔταν χρησιμοποῖη τέτοιου εἴδους προσωποποιίας. C Ἦδη λοιπὸν παρουσιάζει καὶ τὰς ἀμπέλους καὶ τὸν οἶνον νὰ θρηνοῦν, ὥστε νὰ ταπεινώσῃ περισσότερον τοὺς ἀκροατὰς καὶ νὰ φέρῃ τὴν ἀδιαφορίαν των. Πι σημαίνει τὸ «θὰ ἐγκαταλειφθῆς μόνη»; Ἢ μείνης, λέγει, ἔρημος, ἀπὸ συμμάχους καὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, θὰ γυμνωθῆς ἀπὸ ὅλην τὴν ἄλλην μεγαλοπρέπειαν, θὰ κυκλωθῆς ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα ἀπὸ τοὺς θεοδάρους καὶ θὰ ἐγκαταλειφθῆς μόνη ἀνάμεσα εἰς αὐτοὺς. Μετὰ ταῦτα, ἐπιθυμῶν νὰ περιγράψῃ τὸ μέγεθος τῆς ταπεινώσεως, λέγει «καὶ θὰ κρημισθοῦν κατὰ γῆς αἱ οἰκοδομαὶ σου». Δὲν εἶπεν θὰ πέσῃ, θὰ καταστραφῆ, ἀλλὰ ἐχρησιμοποίησεν ἄλλην λέξιν, ἡ ὁποία δεικνύει σαφέστερον δλην τὴν μηδαμινότητά της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

D «Ἐπιτὰ γυναῖκες θὰ πιάσουν ἕνα ἄνδρα καὶ θὰ εἰπουν πρὸς αὐτόν: Τὸν ἰδικόν μας ἄρτον θὰ τρώωμεν καὶ τὰ ἰδικὰ μας ἐνδύματα θὰ ἐνδύομεθα. Μόνον τὸ ὄνομά σου ἄς ἀκούεται ἐπάνω εἰς ἡμᾶς. Ἀφαίρῃσε τὸν ὄνειδισμὸν μας»²

Ὁ προφήτης ἐπιθυμεῖ νὰ δεῖξῃ τὴν ὀλιγαθρωπίαν, ἡ ὁποία ἐδημιουργήθη ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου, καὶ μὲ τί τρόπον ἐμειώθη εἰς τὸ ἐλάχιστον ὁ ἰουδαϊκὸς λαός. Διότι δὲν εἶπαν ὅτι ἔχουν ἀνάγκην προστασίας, Ἐ ἡ ὁποῖα ἀρμόζει νὰ παρέχεται ἀπὸ τοὺς ἄνδρας εἰς τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ ὅτι τὸν ἀπαλλάσσουν ἐντελῶς ἀπὸ αὐτὴν τὴν λειτουργίαν, νὰ τὰς συμπαθῇ δηλαδὴ καὶ νὰ τὰς ἀγαπᾷ, ἐὰν θεοσίως ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἠθέλων ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς χηρείας. Διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «ἀφαίρῃσε τὸν ὄνειδισμὸν μας». Ἐπειδὴ κατὰ τοὺς παλαιούς χρόνους ἐθεωρεῖτο ὅτι ἦτο τοῦτο ὄνειδος.³ A «Κατὰ τὴν ἐποχὴν ὅμως ἐκείνην θὰ λάμπῃ ὁ Θεὸς ἐν βουλήν με δόξαν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ ὑψώσῃ καὶ δοξάσῃ ἐκείνους τοὺς Ἰσραηλίτας, οἱ ὁποῖοι ἐγκαταλείφθησαν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα». Ἐφοῦ ἐτάραξεν ὑπερβολικὰ τὴν διανοίαν των μὲ τὴν ἀπειλὴν τῶν λυπηρῶν καὶ περιέγραψεν ἐπαρκῶς καὶ κατὰ τραγικὸν τρόπον τὴν συμφορὰν καὶ διηγῆθη μὲ ἐκτενῆ λόγον τὰ φοβερά, τῶρα στρέφει τὸν λόγον πρὸς τὰ χρηστότερα. Διότι τοῦτο εἶναι ἄριστος τρόπος θεραπείας, νὰ μὴ ἀποκόπῃτῃ δηλαδὴ καὶ ἀπολυμαίνῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ νὰ καταπραΰνῃ μὲ κατὰλληλα φάρμακα τοὺς πόνους, οἱ ὁποῖοι προέρχονται ἀπὸ αὐτὰ. Αὐτὸ λοιπὸν πράττει καὶ αὐτός. Διότι δὲν εἶπε θεοσίως ὅτι θὰ καταρῖπῃ τὰ πάντα εἰς τὰ λυπηρὰ, ἀλλὰ

1. Ἡσ. 4, 1.
2. Ἡσ. 4, 2.

δτι, αφού αφαιρεθούν από το μέσον οι πονηροί, θά ακολουθήσουν τά χρησιότερα. Β και δτι δέν θά υπάρχει μόνον απόλαση από τά δυσάρεστα, αλλά και μεγαλοπρέπεια και λαμπρότης. Ονομάζει μάλιστα τούτο λάμπειν του Θεού, ή όποια διαλύει τό σκότος της βαρυθυμίας, ανατέλλει λαμπράν ήμέραν και τούς κάμνει έπιφανείς. Τό «έν βουλή» σημαίνει, δτι θά πράξει τά πάντα μέ άννεσιν και σοφίαν, ή όποια αρμόζει εις αυτόν.

«Και θά υπάρχουν ύπόλοιποι εις τό όρος Σιών και ύπολείματα εις την Ίερουσαλήμ και θά ονομασθούν άγιοι όλοι εκείνοι, οι όποιοι θά είναι έγγεγραμμένοι εις τό θιβλλον της ζωής εις Ίερουσαλήμ.»³ Διά να γνωρίσης, δτι δέν έπετεύχθη έκ τυχαίας συμπτώσεως ή σωτηρία εκείνων, οι όποιοι διέφυγον τόν κίνδυνον, αλλά, έπειδή έτειχίσθησαν μέ την ούράνιον άπόφασιν, C άν και εύρίσκοντο μέσα εις τάς συμφοράς, δέν ήχηματώθησαν, διά τούτο λέγει: «Θά ονομασθούν άγιοι όλοι εκείνοι, οι όποιοι θά είναι έγγεγραμμένοι εις τό θιβλλον της ζωής εις Ίερουσαλήμ.» Εκείνοι που έξεχωρίσθησαν, λέγει, που έδοκιμάσθησαν, που έσφραγίσθησαν, ώστε να μη πάθουν κανένα κακόν. Πολύ εύλογα τούς ονομάζει άγίους, δεικνύων, δτι δέν τούς έσωσε μόνον ό άποχωρισμός, ούτε μόνον ή άπόφασιν του Θεού, αλλά δτι προσέφερε εις αυτό κάτι και ή έμπρακτος άρετή των ειτε πριν ειτε μετά τά γεγονότα. Άν και ύπήρχον θεθαίως άρισμένοι άγαθοί και συνετοί, όμως από τά συμβάντα έγιναν άγαθότεροι και τελειότεροι. Διότι, όπως άκριβώς ό χρυσός, όταν παραδίδεται εις τό πύρ, αποβάλλει κάθε κηλίδα, D κατά τόν ίδιον τρόπον και οι σπουδαίοι γίνονται σπουδαιότεροι εις τούς πειρασμούς, καθαρίζοντες τό σώμα των από κάθε ραθυμίαν. «Διότι ό Κύριος θά πύνη τόν ρύπον των υιών και θυγατέρων της Ίερουσαλήμ και θά καθορίση τό αίμα έκ μέσου αυτών έν πνεύματι κρίσεως και πνεύματι καύσεως.»⁴ Μου φαίνεται δτι εδώ μνημονεύει διπλόν καθαρμόν, και τό δτι δηλαδή θά τιμωρηθούν διά τά παραπτώματα, τά όποια διέπραξαν, και τό δτι από αυτό θά γίνουν εις τό μέλλον καλύτεροι. Αίμα της Ίερουσαλήμ ονομάζει τούς φόνους, τάς άδικούς σφαγάς. Μετά ταύτα αξάζει τό έγκλημα και λέ-

3. Ήσ. 4, 5.

4. Ήσ. 4, 4.

γει: «Έκ μέσου αυτών». Δέν ειχον θεθαίως την τόλμην να διαπράξουν τάς άνθροφονίας κρυφά και με ένέδραν, E αλλά πολύ χειρότερα από τούς ληστές και εκείνους, οι όποιοι παρεμόνευσον εις τάς όδούς. Διότι εκείνοι μεν ένεργούν τά συνηθιαμένα έγκλήματα κρυμμένοι εις τό σκότος και τάς έρημίας, οδοι όμως διεπραττον τάς παρανομίας των εις τό μέσον της αγοράς, εις τό μέσον της πόλεως και μέσα εις αυτά τά δικαστήρια. Όμως και την κηλίδα, ή όποια προήλθεν από αυτήν την πράξιν, όταν έλθη ό πόλεμος θά την καταστρέψη.

Και κατά την περίοδον των χρηστών απολογείται θεθαίως ύπερ των προηγουμένων λυπηρών παθημάτων, 50 A δτι δηλαδή και εκείνα τά ίδια τά γεγονότα διά τουτό ανέβησαν, διά να εκπλυθούν, διά να καθορισθούν, διά να αποκαθαρθούν διά πυρός, διά να απορρίψουν κάθε κηλίδα, διά να πλύνουν και καθορίσουν τό σώμα από τό διείδος, τό όποιον προήρχετο από τά άμαρτήματα και τάς σφαγάς. Τι σημαίνει όμως ή φράσις του «Πνεύματι κρίσεως και πνεύματι καύσεως»; Έχρησιμοποίησε κατά μεταφορικών τρόπον την εικόνα των μεταλλικών ύλών, οι όποια λειώνονται εις τό χωνευτήριον. Όπως δηλαδή εκεί, όταν πίπτη ό άνθρ μέ βίαν εις τό χωνευτήριον και άνάπτυ τάς φλόγας και θερμاینη πύ πολλύ τά κάρθουνα, κατατρώγει κάθε άκαθάρσιον, έτσι και εδώ ή όργή, ή όποια απεστάλη από τόν Θεόν, και ή έφοδος των έχθρών, ή όποια ένέσκηψε, έδδθη εις την πόλιν ως πύρ, πύρ, τό όποιον δέν καταστρέφει έντελώς, αλλά καιεί και καθαρίζει και τιμωρεί και διορθώνει. Αύτην την έννοιαν θεθαίως έχει τό «πνεύματι κρίσεως». B Αυτό είναι πνεύμα κολάσεως, τιμωρίας, έκδικήσεως. «Και θά έλθη ό Κύριος.»⁵ Παρουσίαν αυτού ονομάζει την ένέργειάν του.

«Τότε θά συμβή τούτο: Όλόκληρον τό όρος Σιών, ή Ίερουσαλήμ, και όλα τά περίγυρα αυτής θά σκιαζή κατά την ήμέραν μία νεφέλη και μία φωτεινή στήλη θά φωτίξη την νύκτα ως από καιομένου πυρός. Έτσι ό τόπος θά σκεπασθή μέ μεγάλην δόξαν. Και θά είναι σκιά κατά την υπερβολικήν ζέστην της ήμέρας και σκία και καταφύγιον κατά τό ψύχος και την βροχήν.»⁶ Είς τό σημείον τούτο νεφέλην ονομάζει την παρηγορίαν, ή όποια

5. Ήσ. 4, 5.

6. Ήσ. 4, 5-6.

ἔρχεται μετὰ ἀπὸ τὰς συμφορὰς. Πυρὰν καλεῖ τὴν μεγαλοπρέπειαν, ἢ ὅποια προστίθεται μαζί με τὴν παραμυθίαν. **Γ** Ὅ,τι δηλαδὴ εἶναι εἰς τὴν υπερβολικὴν ζέσθη ἢ νεφέλη, αὐτὸ εἶναι εἰς τὸ σκότος καὶ τὴν θαυμάτην νύκτα ἢ ἀναμμένη καὶ ἀκτινοβόλος πυρὰ. Διότι ἡ μὲν νεφέλη ἐξουδετερώνει τὴν ἡμεραν, ἢ δὲ πυρὰ διαλύει τὸ σκότος. Παραμοίωσε, λοιπόν, τὴν μὲν μεγαλοπρέπειαν μετὰ τὴν λαμπρότητα τῆς πυρᾶς, τὴν δὲ ἀνεῖον μετὰ τὴν σκιάν τῆς νεφέλης. Μετὰ ταῦτα δεικνύει, ὅτι δὲν θὰ αμφοῦν αὐτὰ ὄλιγον κατ' ὄλιγον, ἐνῶ θὰ διαλύονται αἱ συμφοραί, ἀλλὰ θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ μεταβολὴ κατ' ἀφιδιαστικὸν τρόπον καὶ μέσα εἰς αὐτὴν τὴν ἀκιμὴν τῶν λυπηρῶν. Ἔτσι θὰ μάθουν ἀπὸ αὐτῶ, ὅτι δὲν ἔγινεν ἢ μετὰστασις πρὸς τὸ καλύτερον ἀπὸ κάποιον περιφορᾶν καὶ συμπτῶσιν, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐπετεύχθησαν ἀπὸ τὴν οὐράνιον δόνασιν. **Δ** Ὡς πυρὰς καιομένου νυκτός, λέγει, ἔτσι θὰ γίνῃ ἡ μεταβολή. **Δ** «Καὶ θὰ εἶναι σκιά κατὰ τὴν ἡμέραν». Ποίος θὰ εἶναι σκιά; Ἡ θεοθήβεια τοῦ Θεοῦ, λέγει, καὶ ἡ συμμαχία θὰ εἶναι ὅπως ἡ σκιά εἰς τὸν καύσωνα. Καὶ ὅπως ἡ στέγη ἢ κάποιο κοίλωμα σπηλαίου, ἐνῶ πίπτει ραγδαία βροχή, διατηρεῖ ἐν ἀσφαλείᾳ ἐκείνους, ὁ ὅποιος ἐζήτησεν ἐκεῖ καταφύγιον, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον θεοθείως καὶ ἡ συμμαχία τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ ὑποστοῦν κάτι κακόν, καὶ ἂν ἀκόμη ἐκρηγνῆται τὸσόν φοβερός πόλεμος, ἐκείνοι, τοὺς ὁποίους ἡθέλησεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νὰ διασώσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Ἐθ' ἀψάλω λοιπὸν ἄσμα ἀγάπης εἰς τὸν ἡγαπημένον Ἰσραήλ, τὸν ἀμπελῶνα αὐτὸν τοῦ Κυρίου.¹

Ἀφοῦ τοὺς ἐφόβησε μετὰ τὰ λυπηρὰ, τοὺς ἐγαροποιήσε μετὰ τὰ ἀγαθὰ καὶ ἐεργάσθη μετὰ πολλοὺς τρόπους διὰ τὴν θεράπειάν των, ἀρχίζει ἄλλο τμήμα τῆς προφητείας, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ διοικᾷ μετὰ προσμίον τῆς. **Α** Διότι, ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου του ἀνέφερε τὰς ἐδεργασίας τοῦ Θεοῦ, αἱ ὁποῖαι εἶχον γίνεαι αὐτοῦ, καὶ εἶπε «υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὑψώσα»² καὶ μετὰ ταῦτα προσέθεσε καὶ ἐξέθεσε τὰς παρανομίας, τὰς ὁποίας ἐτόλμησαν ἐκεῖνοι, ὅτι δηλαδὴ «αὐτοὶ μετ' ἠθέτησαν»³ καὶ ὅτι «Ὁ Ἰσραὴλ παρὰ ταῦτα δὲν με ἀνογνωρίζει καὶ ὁ λαός μου δὲν με ἀντιλαμβάνεται»,⁴ ἔτσι θεοθείως καὶ εἰς αὐτὸ τὸ τμήμα μετὰ διαφορετικὰς λέξεις, ἀλλὰ μετὰ ἴδια νοήματα, δεικνύει τὰ ἴδια μετὰ τὰ προηγουμένα.

Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ πρόκειται νὰ ἐκτοξεύσῃ κατηγορίας, δνομάζει ἄσμα τὴν κατηγορίαν; Ὁ Μωϋσῆς θεοθείως μετὰ τὴν Μαρίαν πολὺ ὀρθὰ ἐπραξαν τοῦτο, διότι ἐπρόκειτο νὰ τραγουδήσουν θριαμβευτικὸν ἄσμα, καὶ πολὺ ὀρθὰ ἔλεγον εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἄσματος: «Ἄς ψάλωμεν εἰς τὸν Κύριον, διότι καθ' ὑπερβολικὸν τρόπον ἐδοξάσθη. **Β** Ἐρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν τοὺς ἵππους καὶ τοὺς ἀναθάτας των»⁵ Πολὺ ὀρθὰ καὶ ἡ Δεωώρα τραγουδᾷ, μετὰ τὸ ἀξιοθαύμαστον ἐκεῖνο τρόπον καὶ τὴν ἀπίστευτον νίκην, τὸ θριαμβευτικὸν ἐκεῖνο ἄσμα καὶ ἐγκωμιάζει τὸν Θεόν.⁶ Οὗτος ἄσμος ὁ προφήτης, ἐνῶ πρόκειται νὰ ἐξαπολύσῃ κατηγορίας καὶ χρειάζεται αὐστηρὸν

1. Ἦσ. 5, 1.
2. Ἦσ. 1, 3.
3. Ἦσ. 1, 3.
4. Ἦσ. 1, 3.
5. Ἦσ. 15, 1.
6. Κριτ. 5 κερ.

λόγον και σθεναρόν και όχι ταπεινόν φρόνημα, μάς αναγγέλλει ότι θα τραγουδήσει και ονομάζει άσμα τας κατηγορίας. Και δεν χρησιμοποiei μόνον αυτός αυτήν την μέθοδον, αλλά και ο μεγάλος εκείνος Μωϋσής, ο οποίος έψαλε τότε το επινίκιον άσμα. Ψέγων τούς Ιουδαίους, ανέθεσε έκτενές άσμα πλήρες μωμφών και έλεγε: «Αυτά διδετε ως αντίλλαγμα εις τας ευεργεσίας του Κυρίου; Ουτος ο λαός είναι άνόητος και όχι σοφός.»⁷ C Και αφού ανέθεσε άσμα με πολλές κατηγορίας, ένομοθέτησε να το απαγγέλλουν, όταν ψάλλουν. Και ημεis σημερον, όταν ψάλλωμεν, το απαγγέλλομεν. Διατί λοιπόν μετατρέπουν τας κατηγορίας εις άσμα; Ουτοι, επειδή έπιθυμούν να φέρουν πολυ κέρδος εις τας ψυχάς των άκροατών, χρησιμοποιούν μια εϋφια πνευματικην μέθοδον. Έπειδή τίποτε δεν είναι τόσο αφέλιμον, όσον το να θυμάται κανείς αδιάκοπα τα άμαρτημάτα του, και τίποτε δεν κάμνει τόσο σταθεράν την μνήμην, όσον η μελωδία, δια να μη αποφεύγουν να μνημονεύουν άκατάπαυστα τα άμαρτημάτα των διατάζοντες και υποχωρούντες έμπρός εις το μέγεθος των κατηγοριών. D Αφού κλέπτει κρυφά με το μέλος του άσματος την έντροπήν, η οποία πηγάζει από την ανάμνησιν, και αφού καταπραίνει την ανυπόφορον στενοχωρίαν, συνθέτει αυτά τα άσματα. Έτσι τα ένθυμούνται αδιάκοπα, αφού άναγκάζονται από την έπιθυμίαν της μελωδίας να τα απαγγέλλουν συνέχεια και έχουσι πάντοτε ως διδασκαλίαν της αρετης την διηκετή ένθύμωσιν των άμαρτημάτων. Γνωρίζετε θεσάίως ότι, ακόμη και σημερον, τα μεν υπόλοιπα θεία της Άγιας Γραφης δεν είναι γνωστά εις τους πολλούς ούτε όνομαστικώς, το έργον όμως των Ψαλμωδών και αυτά τα άσματα του θείου έχουσι δλοι εις το στόμα των.

Έτσι από τα ίδια τα γεγονότα γίνεται φανερόν, πόσον μέγα είναι το κέρδος από την μελωδίαν. E Δια τουτο λοιπόν και ουτος λέγει: «Θά ψάλλω λοιπόν άσμα άγάπης εις τον ήγαπημένον Ισραήλ, τον άμπελωνα αυτόν του Κυρίου»: «Άσμα εις τον ήγαπημένον», λέγει, «άμπελωνα». Θά ψάλλω δι' αυτόν τον ήγαπημένον. Και προς χάριν του θα ψάλλω, λέγει, και η υπόθεσις του άσματος αναφέρεται εις αυτόν και τα πράγματά του. Μη άπορήσης, επειδή τον ονομά-

7. Δεσ. 82, 6.

ζει άγαπητόν και ήγαπημένον, αν και πρόκειται να εκτοξεύσει κατηγορίας. Διατι και αυτή η μέθοδος είναι αξιολογώτατον έπλον κατηγορίας, επειδή, αν και ήγαπηθησαν και απήλασαν τόσοσιν μεγάλησιν εύνοιαν από τον Θεόν, δεν έγιναν καθόλου καλύτεροι.⁸ A Τοϋτο θεσάίως ύπανίσσεται και άλλος προφήτης και λέγει: «Ευρον τον Ισραήλ όπως την σταφυλήν εις την έρημον και ειδον τους πατέρας των όπως το πρώιμον σύκον, το όποιον εύρισκεται εις ύψηλόν μέρος.»⁹ Με αυτόσιν τους καρπούς δεικνύει ο προφήτης το περιπόθητον και αξιολογώτατον αυτό. Είναι περιπόθητος και αξιολογώτατος ο Ισραήλ όχι από την άρετήν του, αλλά από την αγαθότητα του Θεού. Το νόημα του λόγου του προφήτου είναι το εξής: Έγώ ήγάπησα τον Ισραήλ τόσοσιν πολυ, όσον θα έχαιρετο κάποιος, όταν εύρισκε σταφυλήν εις την έρημον ή άνεκάλυπτε πρώιμον σύκον εις την σικκήν. Αν και είναι ανάξια του Θεού τα παραδειγμάτα, όμως είναι κατάλληλα να δηλώσουν την γαστριμαργίαν των. B «Αυτοι» όμως, λέγει, αν και απήλασαν τόσοσιν μεγάλην άγάπην άπεξενώθησαν από έμε και εισήλθον εις τον ειδωλολατρικόν τόπον Βεεζεγάρ.»¹⁰ Έτσι λοιπόν και εδω τον ονομάζει ήγαπημένον και άγαπητόν, δεικνύων, ότι ο Θεός έπραξεν όλα όσα εξηρτώντο από αυτόν, αν και δεν έδωσαν αυτοι πρώτοι την άφορμήν, αλλά προηγήθη η άγάπη του Θεού. Έκείνοι δε ουτε μετά ταύτα δεν απέδειξαν τους εαυτούς των αξίους της ευεργεσίας, αλλά έδειξαν έντελώς αντίθετον συμπεριφορέν. «Πρός χάριν του ήγαπημένου έδημιουργήθη άμπελών εις κέρασ (ύψηλόν λόφον), εις έδαφος γόνιμον.»¹¹ Με το δυναμα του άμπελώνος έδειξεν διην την πρόνοιαν και την φροντίδα δι' αυτούς.

C «Όμως δεν σταματῶ εις αυτό, αλλά άπαριθμῶ και τα υπόλοιπα ευεργετήματα. Και πρώτα απ' όλα κάμνει τουτο με την θέσιν του άμπελώνος. Διότι ανέφερον ότι έδημιούργηθη ο άμπελών εις κέρασ, εις έδαφος γόνιμον», δια να επαινέση αφ' ενός μεν την φύσιν του εδάφους αφ' έτέρου δε την θέσιν. Το ίδιο ειπεν εις ψαλμόν

8. Ψα. 9, 10.

9. Ψα. 9, 10.

10. Ψα. 5, 1.

11. Ψα. μ. 134, 2.

καὶ ὁ Δαυίδ, ὅτι δηλαδὴ «τὰ ὄρη κυκλώνουν» τὴν Ἱερουσαλήμ, «καὶ ὁ Κύριος κυκλώνει τὸν λαόν του».¹¹ Διότι τὴν ἐπέλιξε, λέγει, ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν τοποθεσίαν πλὴν ὄμως δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς αὐτό, ἀλλὰ τὸ ἀσφαλές-στατον τείχος τῆς ἔγινεν αὐτὸς ὁ ἴδιος. Τοῦτο θεθαίως ὑπενίσταται καὶ ὁσὸς μετὰ τὸ νὰ λέγῃ «εἰς κέρας». Μετὰ τὴν μεταφορικὴν ἔννοιαν τοῦ κέρατος τοῦ θεοῦ δηλώνει καὶ τὸ ἀπόρητον καὶ τὸ ἀκατανίκητον τῆς τοποθεσίας καὶ πρὸ πάντων τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. **Δ** Ἀκόμη καὶ λαϊκὴ παροιμία τοιαύτης φύσεως ἔχει λεχθῆ δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι καταφεύγουν εἰς κάποια ἀσφαλὴ τοποθεσίαν. Ἐπειδὴ ἀπ' ὅλα τὰ ζῶα τὸ πιὸ δυνατό εἶναι ὁ ταύρος καὶ ἐπειδὴ ἰσχυρότερον σημεῖον αὐτοῦ τοῦ ζώου εἶναι τὸ κέρας — διότι χρησιμοποιεῖται ἀπὸ αὐτὸν ὡς ὄπλον — συνηθίζουσι οἱ περισσότεροι νὰ τὸ χρησιμοποιοῦν εἰς τὸν λόγον των, διὰ νὰ ἐκφράσων τὸ ἀπόρητον. Πολλάκις ὀνομάζει καὶ ἡ γραφὴ κέρας μονοκεράτου ζώου ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται εἰς ἀσφαλὲς μέρος. Ἐδῶ λοιπὸν μετὰ τὸ «εἰς κέρας» ἔννοει τόπον ἀσφαλῆ, τόπον ὕψιλον, πράγμα τὸ ὅποιον ἔλαγεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θιβλίου μετὰ τὸ «υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψισα».¹² «Εἰς ἔδαφος γόνιμον».¹³ Τοῦτο ἐκφράζει ὅτι εἶπεν ὁ Μωϋσῆς μετὰ τὴν γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι.¹⁴ «Καὶ τὸν περιέβαλον μετὰ φραγμὸν καὶ τὸν ἀχύρωσα».¹⁵ Φραγμὸν ὀνομάζει ἢ τὸ τείχος ἢ τὸν νόμον ἢ τὴν πρόνοιαν του. **Ε** Διότι ὁ νόμος τοὺς περιέβαλλε καὶ τοὺς παρέχει μεγαλύτεραν ἀσφάλειαν ἀπὸ τὸ τείχος. «Καὶ τὸν ἀχύρωσα», δηλαδὴ ἔκαμα ἰσχυρὰν τὴν ἀσφάλειαν. Ἐπειδὴ πολλάκις ὁ φραγμὸς εἶναι εὐπρόσβλητος, λέγει, τοὺς περιέκλεισα καὶ μετὰ ἄλλην συμμάχια. «Καὶ ἐφύτευσα ἀμπέλον Σιάρη».¹⁶ Ἐπιμένει εἰς τὴν μεταφορὰν τὴν ὅποιαν δὲν πρέπει νὰ ἐρμηνεύωμεν κατὰ λέξιν, ἀλλ', ἀφοῦ γνωρίζομεν τὸν σκοπὸν, νὰ περιοριζώμεθα εἰς αὐτόν. Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον ἡ λέξις Σιάρη σημαίνει τὴν ἀληθινὴν, αὐτὴν ποὺ προέρχεται ἀπὸ καλὸν γένος καὶ ὄχι ἀπὸ ταπεινὰ καὶ κατώτερα φυτὰ, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἐξαιρέτα καὶ τὰ πρῶτα. Διότι αἱ ποικιλιαὶ τῶν ἀμπέλων εἶναι πολλαί.

11. Ἦσ. 1, 2.
12. Ἦσ. 5, 1.
13. Ἦσ. 3, 8.
14. Ἦσ. 5, 2.
15. Ἦσ. 5, 2.
16. Ἦσ. 5, 2.

¹⁷ **Α** «Καὶ ἔκτισα εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ πύργον καὶ προλήνιον».¹⁷ Μερικοὶ λέγουσι ὅτι πύργος εἶναι ὁ ναὸς καὶ προλήνιον τὸ θυσιαστήριον, ἐπειδὴ ἐκεῖ συγκεντρώνονται οἱ καρποὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ καθενός, αἱ προσφοραὶ καὶ ὄλαι αἱ θυσίαι. Ἐγὼ ὄμως θὰ ἐπαναλάβω καὶ τῶρα ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἀνέφερον προηγουμένως, ὅτι πρέπει δηλαδὴ νὰ προσέχωμεν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς μεταφορῆς. Μετὰ ὅλα αὐτὰ ἐπιθυμῶ ὁ Θεὸς νὰ εἴπῃ τὰ ἐξῆς: «Ὅτι ὄλα ὅσα ἐζητήσαντο ἀπὸ ἐμὲ τὰ ἐξεπλήρωσα, ἔδειξα κατὰ ἐπιμέλειαν. Δὲν ἐστενοχώρησα μετὰ κόπους, δὲν συνέτριψα μετὰ ταλαιπωρίας, δὲν διέταξα οὔτε νὰ κτίσων αὐτοί, οὔτε νὰ σκάφουν, οὔτε νὰ φυτεύσουν, ἀλλὰ παρέδωκα τὸ ἔργον ὀλοκλήρωσιμον. Καὶ δὲν ἐσταμάτησα εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τὰ ἔργα τῆς φιλανθρωπίας, **Β** ἀλλὰ «καὶ ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι σταφυλήν».¹⁸ Δηλαδὴ καὶ μετὰ μεγάλην μακροθυμίαν ἐπερίμενα τὸν κατάλληλον καιρὸν, κατὰ τὸν ὅποιον θὰ ἔφερε καρπὸς. Τὸ «ἔμεινα» αὐτὸ φανερώνει. «Αὐτὸς ὄμως ἔφερεν ὡς καρπὸς ἀκάνθας».¹⁹ Δεικνύει τὴν ἀκαρπύτητα, τὴν τραγίαν, τὴν σκληρὰν ζωὴν των. Ποῖας λοιπὸν συγγνώμης θὰ ἦσαν ἀξίοι, ἐὰν μετὰ ἀπὸ τόσην μεγάλην φροντίδα ἐπέστρεφον εἰς τὸν γεωργὸν αὐτοὺς τοὺς καρποὺς; «Καὶ τῶρα, σεις Ἰουδαῖοι καὶ κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλήμ, κρίνατε τὴν ἰδικὴν μου συμπεριφορὰν ἀπέναντι τοῦ ἀμπελωνοῦ μου καὶ ποῖον καρπὸν μοῦ ἔδωκεν ἐκεῖνος».²⁰ **Γ** Τοὺς παρέχει μεγάλα δικαιώματα, δὲν αὐτοὺς τοὺς ἴδιους, τοὺς ὑπευθύνους, τοὺς καθιστὰ δικαστὰς τῶν ἰδικῶν του καὶ τῶν ἰδικῶν των ἔργων. «Καὶ τῶρα»: Δὲν ἀναφέρω μόνον τὰ παλαιὰ, λέγει, ἀλλ' εἶμαι ἔτοιμος νὰ δικασθῶ ἀκόμη καὶ σήμερον. Ἔτσι δὲν παύω ποτε νὰ ἐκπληρώνω τὰς ὑποχρεώσεις μου, σεις ὄμως δὲν ἐπιτελεῖτε τὰς ἰδικὰς σας. «Τί ἦτο δυνατόν νὰ κάμνω εἰς τὸν ἀμπελῶνά μου; διότι ἐπερίμενα νὰ κάμῃ σταφυλήν, αὐτὸς ὄμως ἔφερεν ἀκάνθας».²¹ Ἡ σύνθεσις τῶν προτίσεων φαίνεται νὰ εἶναι πολὺ ἀσαφής. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον νὰ τὴν κάμωμεν σαφεστέραν. Τὸ νόημα τοῦ λόγου του εἶναι τὸ ἐξῆς: Πι ἔπρεπε νὰ κάμω καὶ δὲν τὸ ἔκαμα; Εἶναι φανερόν, ὅτι αὐτοὶ ὑπέπεσαν εἰς τοιαῦτα

17. Ἦσ. 6, 2.
18. Ἦσ. 5, 2.
19. Ἦσ. 5, 2.
20. Ἦσ. 5, 3.
21. Ἦσ. 5, 4.

παραπτώματα. Διατί λοιπόν ἤμπορουν νά τόν κατηγορήσουν; Ἡ μήπως διέπραξαν τοιαῦτα σφάλματα, ἐπειδή δὴθεν εἶχον γίνει ὀρισμένα παραλείψεις ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ;

Τί ἦτο δυνατόν νά κάμω εἰς τὸν ἀμπελῶνά μου καὶ δὲν τὸ ἔκαμα;»²² Ἐκεῖνα ποῦ ἔπραξα, λέγει, εἶναι αὐτά. **Β** Ὅμως δὲν ἀρκούμαι εἰς αὐτά ποῦ ἔχουν γίνει, οὔτε λέγω ὅτι ἔκαμα πολλὰς ἐσθραγγείας. Ἄλλ' ὅμως, ἐάν δὲν ἔπραξα ὅλα μετὰ τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχει τίποτε νά κάμω, τοῦτο, ἔχω τὴν ἀπαίτησιν, νά τὸ εἰσπεῖτε σεις, σεις ποῦ ἔχετε ἀπολαύσει τὰ ἀγαθὰ καὶ εἰσθε μάρτυρες τῶν γεγονόντων καὶ τὰ ἐμάθετε ἐξ ἰδίας πείρας, καὶ δὲν εἰσθε κάποιοι ξένοι καὶ ἀλλοδαποί. «Τώρα, λοιπόν, θά σᾶς ἀναγγεῖλω ἐγὼ τί θά κάμω εἰς τὸν ἀμπελῶνά μου».²³ Ἀφοῦ ἀπέσπασε εἰς τὴν δίκην μὲ τὸ μέρος τοῦ τῆν νίκην καὶ ἀπέδειξε τὴν ἀγνωμοσύνην ἐκείνων, τότε φέρει εἰς φῶς τὴν βουλήν του καὶ ἀναφέρει ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νά πράξῃ, ὄχι διὰ νά τοὺς καταδικάσῃ. Ἐ ἀλλὰ διὰ νά τοὺς κάμῃ, μὲ τὸν φόβον τῆς ἀπειλῆς, πῶς συνετοῦς. «Θά ἀφαιρέσω τὸν φραγμὸν τοῦ καὶ ἔτσι θά εἶναι ἔκθετος εἰς διαρπαγὴν, θά κρημνίσω τὸν τοίχόν του καὶ ἔτσι θά καταπατηθῇ».²⁴

Θά ἀπομακρύνω, λέγει, τὴν συμμαχίαν μου, θά τοὺς ἀπογυμνώσω ἀπὸ τὴν βοήθειάν μου, θά τοὺς κάμω νά μείνουν ἔρημοι ἀπὸ τὴν τόσον μεγάλην πρόνοιάν μου καὶ θά γνωρίσουν ἀπὸ τὰ ἀντίθετα, ὅταν θά εἶναι ἐνώπιον ὄλων ἐκτεθειμένοι εἰς διαρπαγὴν, ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀπῆλθον προηγουμένως.²⁵ **Α** «Καὶ θά ἐγκαταλείψω τὸν ἀμπελῶνά μου καὶ δὲν θά κλαυθῶ καὶ δὲν θά σκαφθῶ».²⁶ Πάλιν ἐπαναλαμβάνω ὅτι χρησιμοποιεῖ τὴν μεταφοράν εἰς τὸν λόγον του. Ἐάν ὅμως ἤθελε ἐξετάσει κάποιος μὲ περισσώτερον ζῆλον τὸ νόημα, θά ἀνεκάλυπτε ὅτι ὁμιλεῖ διὰ τὴν φροντίδα τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν ἐντολῶν. Διότι δὲν θά ἀπολαύσουν τὰ ἴδια, τὰ ὁποῖα ἀπῆλθον καὶ προηγουμένως, δὲν θά ἔχουν οὔτε διδασκάλους, οὔτε ἀρχοντας, ἀκόμη οὔτε καὶ προφήτας, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐπαυκφεροῦν εἰς τὴν ὀρθὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς καὶ μεριμνοῦν δι' αὐτούς. Ὅπως ἀκριβῶς οἱ καλλιεργηταὶ τῆς

22. Ἦσ. 5, 4.
23. Ἦσ. 5, 5.
24. Ἦσ. 5, 5.
25. Ἦσ. 5, 6.

ἀμπελοῦ σκάπτουν, κλαδεύουν, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπαναφέρουν τὰς ψυχὰς εἰς τὴν ὀρθὴν ὁδόν, ἀπειλοῦν, φοβηρίζουν, διδάσκουν, μέγαν. Ἀλλὰ θά στερηθοῦν τὰς ὑπηρεσίας των καὶ θά μείνουν ἔρημοι, λέγει, ἀφοῦ θά ὀδηγηθοῦν ὡς ἐξόριστοι εἰς ξένην χώραν.

Β «Αἱ ἀκακοὶ θά φυτρώσουν ἐκεῖ τόσον πολλὰ ὅπως φυτρώουν εἰς ἕνα γεράσιον. Ἀκόμη θά διατάξω τὰς νεφέλας νά μὴ θρέξουν ἐκεῖ».²⁷ Ἐδῶ ἐννοεῖ ἢ τὴν ἐρημίαν τῆς πόλεως ἢ τὴν ἐρημίαν αὐτῶν καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ καθενός. Μερικοὶ λέγουσιν ὅτι νεφέλαι εἶναι οἱ προφῆται, διότι οὗτοι δέχονται ἀπὸ ἐπάνω τὴν βροχὴν τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς μεταδίδουν εἰς τὸν λαόν. Ἀλλὰ, λέγει, ἀκόμη καὶ αὐτοὶ οἱ προφῆται δὲν θά πράξουν τὸ συνηθισμένον ἔργον των. Διότι, ἀκόμη καὶ ἂν ἔφευγον μαζί με αὐτοὺς εἰς τὴν ἐξορίαν καὶ ἕνας καὶ δύο προφῆται, τὸ πλῆθος τῶν προφητῶν τότε ἐσώπα.

Γ «Ὁ ἀμπελῶν οὗτος τοῦ Κυρίου τοῦ Παντοκράτορος εἶναι ὁ Ἰσραηλιτικὸς καὶ ὁ Ἰουδαϊκὸς λαός, τὸ πολυαγαπημένον τοῦτο νεόφυτον κλήμα. Ἐπερίμενα νά καρποφορήσῃ ὁ λαός οὗτος δικαίαν κρίσιν, παρήγαγεν ὅμως παρανομίαν καὶ ὄχι δικαιοσύνην, ἀλλὰ κραυγὴν».²⁷ Ἐπειδὴ ἐχρησιμοποίησε μὲ τὰ δυνάμια πολὺ τὸ σχῆμα τῆς μεταφορᾶς, μὲ τὸ νά ἀναφέρῃ δηλαδὴ ἀμπελῶνα καὶ πύργον καὶ προλήμιον καὶ φραγμὸν καὶ σκαφὴν καὶ κλάδευμα ἀμπελοῦ, διὰ νά μὴ νομίσῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του, σκεπτόμενος ἐπιπόλαια, ὅτι οἱ λόγοι ἀναφέρονται εἰς κάποιον ἀμπελῶνα, ἔαφνικὰ πρὸς τὸ τέλος ἠμῆνευσε τὰ πάντα. «Ὁ ἀμπελῶν οὗτος τοῦ Κυρίου τοῦ Παντοκράτορος εἶναι ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαός». Ὁ λόγος μου, λέγει, δὲν ἀναφέρεται οὔτε εἰς φυτὰ, οὔτε εἰς φύσιν ἀμυγον, οὔτε εἰς λίθους καὶ τοίχους, ἀλλ' εἰς τὸν ἰδικὸν μου λαόν. Διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσε **Β** «καὶ ὁ Ἰουδαϊκὸς λαός, τὸ πολυαγαπημένον τοῦτο νεόφυτον κλήμα». Προσέθεσε τοῦτο διὰ τὸν Ἰούδα, ἐπειδὴ ἦτο κατὰ τὴν ἀνωτέρα ἀπὸ τὰς ὑπολοίτους δέκα φυλάς. Καὶ ναὶ εὐρίσκειτο ἐκεῖ πλησίον, καὶ ἡ ὑπόλοιπος λαοτρία, καὶ περισσώτερον ἤκμαζεν ἀπὸ τὰς ἄλλας φυλάς, καὶ βασιλικότερα καὶ ἰσχυροτέρα ἦτο ἡ φυλὴ. Τὸν ἀνόμασαν ἠγαπημένον, πάλιν διασῶρον αὐτούς, διότι, ἂν καὶ ἔζησαν μὲ τοιοῦτον

26. Ἦσ. 5, 6.
27. Ἦσ. 5, 7.

σφοδρόν έραστήν, έγιναν τοιαύτοι. Τοιαύτη είναι ή συνήθεια εκείνων, οι οποίοι αγαπούν, να μη αποκρόπτουν δηλαδή την υπερβολικήν των αγάπην ακόμη και εις την περίπτωσιν έγκληματος. Από αυτό το σημείον μαθαίνουμεν και κάτι άλλο πολύ σημαντικό. Ποιο είναι τούτο; Εδ' όποτε και τί από τας Γραφάς πρέπει να έρμηνεύομεν αλληγορικά. Καί καθώς δέν ειμεθα οι ίδιοι γνώσται των νόμων τούτων, Ε αλλά πρέπει να ακολουθώμεν τό πνεύμα τής Γραφής, ούτω και μόνον ούτω πρέπει να χρησιμοποιώμεν την αλληγορίαν. Εδ' νόημα αυτών που λέγομεν είναι τό έξής: 'Ανεφερε τώρα ή Γραφή τας λέξεις άμπελών, φραγμός, προλήπιον. Δέν επέτρεψεν εις τον άκροατήν να συνδέση εκείνα, τά όποια έχουν λεχθή, με πράγματα και πρόσωπα τής επιθυμίας του, αλλά εις την συνέχεια του λόγου ήρμηνευσε αυτή ή ίδια τον έαυτόν της, με τό να ειπή ότι: 'Ο άμπελών ούτος του Κυρίου του Παντοκράτορος είναι ο Ισραηλιτικός λαός. 55 Α Καί ο 'Ιεζεκιήλ πάλιν, άν και αναφέρει άετόν υπερμεγέθη και μεγαλοπτερόων, ο όποιος έισπρχεται εις τον Λίθανον και αποκόπτει διά του όνυχος την κορυφήν τής κέδρου, δέν εγκαταλείπει την έρμηνείαν τής αλληγορίας εις την διάθεσιν των άκροατών, αλλά και ο ίδιος έξηγεί ποίον καλεί άετόν και ποίον κέδρον.²⁸ Καί ο ίδιος ο 'Ισαίας πάλιν εις την συνέχεια των προφητειών, άν και αναφέρει ότι ο Θεός στρέφει κάποιον όρητικόν ποταμόν κατά τής 'Ιουδαίας, διά να μη δοθή ευκαιρία εις τον άκροατήν να συνδέση όποικειμενικά των προφητικόν λόγων με τό πρόσωπον που επιθυμεί ανεφερε και τον ίδιον τον βασιλέα, τον όποιον εκάλωσε ποταμόν. Καί εις άλλκληρον την Γραφήν διατηρείται αυτός ο νόμος έτσι δηλαδή χρησιμοποιή την αλληγορίαν, είναι νόμος να αναφέρει και την έρμηνείαν τής αλληγορίας, Β ώστε να μη πλανάται και φέρεται παντού άκριτα και τυχαία ή αχαλίνωτος επιθυμία αυτών που προσημούν να χρησιμοποιούν την αλληγορικήν έρμηνείν. Καί διατί άπορείς, επειδή κάμνον τοúτο οι προφήται; 'Ακόμη και ο συγγραφεύς των Παροιμιών τηρεί αυτόν τον νόμον. Διάτι, ένω ειπα: "Ας σε συναναστρέφεται μόνον ή άξίεραστος έλαφος και τό χαριτωμένον πουλαράκι ή πηγή του ύδατός σου ως είναι μόνον

28. 'Ιεζ. 17, 3-5.

διά σε»,²⁹ ήρμηνευσε την αίτιαν, διά την όποίαν τά έλεγε. 'Ομιλεί περί νομίμου και έλευθέρας γυναικός και τούς άποτρέπει να έρχονται εις έπαφήν με πόρνας και ξένας. Κατά τον ίδιον τρόπον και ούτος ο προφήτης ανεφερεν έδω τί ειπεν ότι είναι ο άμπελών.

Μετά ταύτα, επειδή έμνημόνευσε τά παραπτώματά των, ανεφερε τας τιμωρίας. Ο Προς τό τέλος πάλιν απολογείται και λέγει: «'Επερίμενα να καρποφορήση δικαίαν κρίσιν, παρήγογεν όμως παρονομίαν και όχι δικαιοσύνην, αλλά κραυγήν». Δικαίως, λέγει, απαιτώ τιμωρίαν. Διάτι έπερίμενα «να καρποφορήση δικαίαν κρίσιν», δηλαδή δικαιοσύνην. Αυτοί όμως έπέδειξαν τά αντίθετα, άνομίαν, άδικίαν, κραυγήν. Κραυγήν έδω όνομάζει την πλεονείαν, τον άδικον θυμόν, την παράλογον όργήν, τας έριδας τας φιλονεικίας, «'Αλλοίμονο εις εκείνους, οι όποιοι ήλιθιάζουν την οικίαν των εις την οικίαν του άλλου και τον άγρόν των εις τον άγρόν του άλλου, διά να καταποτήσουν την ιδιοκτησίαν του γείτονός των».³⁰ Δ' Αφού ανεφερεν, ότι «παρήγαγε κραυγήν», δηλαδή πλεονείαν, άρπαγάς, μνημονεύει και τό είδος τής άδικίας, ή όποια είναι πλήρης κακουργίας. Καί πάλιν αρχίζει τον λόγον με θρήνους. Με αυτόν τον τρόπον δεικνύει τό μέγεθος των άμαρτημάτων και φανερώνει εκείνους, οι όποιοι πάσχουν από άνίστον νόσον.

Αυτά θα ήδύνατο κανείς να παρατήρηση να αποτολμώδωνται και από εκείνους, οι όποιοι κάμνον κακήν χρήσιν του πλούτου. Οδοι έπισοούν την κοινήν διαβίωσιν, όχι διά να έξασφαλίσουν την ζωήν των, αλλά διά να σχεδιάσουν κακόν εναντίον του πλησίον. Όπως άκριβώς προχωρεί τό πυρ εις περίπτωσιν πυρκαϊάς, έτσι και αυτοί διαρπάζουν δλους τούς γείτονας. «Μήπως θα μέινετε μόνον σας επάνω εις την γήν; Ταύτα έφθασαν τώρα εις τά ότα του Κυρίου Παντοκράτορος».³¹ Ε Δεικνύει, ότι μοχθούν μάταια και χωρίς κανένα όφελος, 'Επειδή είναι συνήθες να μη οδηγούν τόσο οι κολάσεις και οι τιμωρίαί τους τοιαύτους εις την όρθήν δδόν, όσον τό να σκευητοποιήσουν, ότι δέν θα απολαύσουν τους καρπούς τής άρπαγής, προσθέτει αυτήν την άπειλήν κατ' αυτών και λέγει, ότι θα κουρασθούν και θα ταλαιπωρηθούν και θα

29. Παροιμ. 5, 18-19.

30. 'Ιεζ. 5, 8.

31. 'Ησ. 3, 8-9.

ἀπολαύσουν τὴν ἀμαρτίαν, ὅμως θὰ στερηθοῦν τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ καρποῦ τῆς ἀρπαγῆς. ³⁶ Α Διότι, λέγει, δὲν εὐρίσκει ἡουχίαν ὁ ἀκόμητος ὀφθαλμὸς ἐξ αἰτίας τῶν ἀσυχρῶν ἔργων ποῦ γίνονται. Τὸ «ἔφθασαν τώρα εἰς τὰ ὄψα» δὲν τὸ λέγει ἐπειδὴ δῆθεν ἔγιναν τότε γνωστὰ εἰς αὐτὸν τὰ γεγονότα, ἀλλ' ὡσάν νὰ ὑπολείπεται νὰ ἀκολουθήσῃ κατὰ πόδας ἡ τιμωρία καὶ νὰ γίνῃ ἡ ἀνταπόδοσις. «Διότι, ἂν κατασκευασθοῦν πολλοὶ, μεγαλοπρεπεῖς καὶ ὠραῖαι οἰκίαι, τελικῶς θὰ μείνουν ἔρημοι καὶ δὲν θὰ ὑπάρχῃ κανεὶς νὰ κατοικῇ εἰς αὐτάς». ³⁷ Τοιαύτη λοιπὸν εἶναι ἡ πλεονεξία. Ὅταν προσθέτῃ περισσότερα εἰς αὐτοὺς ποῦ ἔχουν, τότε τοὺς ἀπομακρύνει καὶ ἀπὸ τὰ προηγούμενα ἀγαθὰ τῶν. Τοῦτο θεθαίρει ὀτανίσσεται καὶ ἐδῶ λέγων, ὅτι, ὅταν κατασκευάσῃτε πολυτελεῖς καὶ μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομάς καὶ κάμνετε δικὰ σας τὰ ἀγαθὰ ὄλων τῶν ὑπολοίπων, τότε θὰ ἀπομακρυνθῆτε καὶ ἀπὸ τὰ προηγούμενα. Καὶ θὰ ἴστανται ὄρθια αἱ οἰκίαι ἀφ' ἑνὸς μὲν χωρὶς νὰ ἔχουν ἐνοίκους. **Β** ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ ἐκπέμπουν καθαρωτέρην ἀπὸ κάθε σάλπιγγα φωνὴν ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι τὰς εἰχον ἀρπάσει παράνομα, ἀφοῦ ἡ εἰς τὸ ἔπακρον ἐρήμωσις θὰ ἐμφανίζεται ὡς κάποιο τρόπον.

³⁸ Ἄγρός, τὸν ὁποῖον ὠργώσαν δέκα ζεύγη βοῶν, θὰ καρποφορήσῃ καρπὸν, τὸν ὁποῖον χωρεῖ μία μόνη ὕδρις καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος σπεῖρει σπόρον ἐξ ἀρταβῶν, θὰ λάθῃ καρπὸν μόνον τριῶν μέτρων». ³⁹ Ἀπὸ τὴν πόλιν μεταφέρει τὸν λόγον εἰς τὴν ἐρημίαν τῆς ὑπαίθρου χώρας, ὥστε νὰ καταταράξῃ ἀπὸ θαλάσσης τὰ σημεῖα τῶν ἀκροσπῆν. Διότι, λέγει, οὔτε αἱ οἰκίαι θὰ κρατήσουν τοὺς ἐνοίκους τῶν, οὔτε ἡ γῆ θὰ ἐπιδείξῃ τὴν δυνάμιν τῆς. Καὶ πράγματι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν παρήγαγε ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἐξ αἰτίας τῆς ἀμαρτίας τοῦ Ἀδάμ. ⁴⁰ Καὶ μετὰ ἀπὸ τὸν Ἀδάμ ἐξ αἰτίας τῆς παρουσίας τοῦ Κάν ἐβίδη πολὺ μικροτέραν, **Γ** ἐν σχέσει πρὸς τοὺς κόπους ἐκείνου καὶ τὴν ἰκανότητά τῆς παραγωγῆς. ⁴¹ Καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα σημεῖα δύναται κανεὶς νὰ ἴδῃ ὅτι τιμωρεῖται αὐτὴ ἐξ αἰτίας τῶν ἀμαρτιῶν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ διατὶ ἀπορεῖς, ὅταν ἡ πα-

36. Ἦσ. 5, 9.

37. Ἦσ. 8, 10. Διὰ τοῦ χωρίου τοῦτο καὶ ἀφορᾷ τῆς γῆς.

38. Γεν. 9, 17 ἔξ.

39. Γεν. 1, 1 ἔξ.

ρανομία καθιστᾷ ἀνικάνους τὴν παραγωγικὴν ἰκανότητά τῆς γῆς καὶ τοὺς μύχθους τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ καὶ φθαρτὴ ἡ γῆ δι' ἡμᾶς ἐδημιουργήθη καὶ ἀφθαρτος πάλιν δι' ἡμᾶς γίνεται; Διότι, ἐπειδὴ ἐδημιουργήθη καθ' ὁλοκληρίαν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἐξυμνήρησιν μας, καὶ ἡ τοιαύτη ἡ ἐκείνη κατάστασις ὑπάρξεώς τῆς λαμβάνει πάλιν ἀπὸ ἡμᾶς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ῥίζαν.

⁴² Ἔτσι θεθαίρει συνέβη καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νῶε. Ἐπειδὴ περιέπεσεν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἰς τὴν ἐσχάτην κακίαν, ἀνεμειγνύοντο θαλάσσης τὰ πράγματα, δηλαδὴ καὶ τὰ σπέρματα, καὶ τὰ φυτὰ, καὶ τὰ γένη τῶν ἀλόγων ζώων, καὶ ἡ γῆ, καὶ ἡ θάλασσα, καὶ τὰ ὄρη καὶ τὰ ἕρση. **Δ** καὶ οἱ λόφοι, καὶ οἱ πόλεις, καὶ τὰ τεῖχη καὶ οἱ πύργοι, καὶ θαλάσσης ἐξαίρεσιν ἐκρύπτοντο τότε κάτω ἀπὸ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο πέλαιος. ⁴³ Καὶ ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ δοθῇ πάλιν ὡς προῖκα εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἡ γῆ ἀποκατεστάθη εἰς τὴν φυσικὴν τάξιν τῆς καὶ ἐπανήλθε πάλιν εἰς τὴν προηγούμενην ἀμαρτίαν τῆς. ⁴⁴ Αὐτὴν τὴν ἀνατροπὴν τῶν νόμων τῆς φύσεως δύναται νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς νὰ γίνεταί ἐν μέρει καὶ πρὸς τιμὴν τῶν ἀνθρώπων. Διότι καὶ ἡ θάλασσα ἐξηφανίσθη καὶ ἐκ νέου ἐφανερώθη, ⁴⁵ καὶ ὁ ἥλιος μετὰ τὴν σελήνην ἐχαλινωγαγήθησαν καὶ ἐγκατέλειψαν τὴν φυσικὴν τὸν τροχίαν, ⁴⁶ καὶ τὸ πῦρ ἔδειξεν τὰς ἰδιότητας τοῦ ὕδατος, ⁴⁷ καὶ ἡ γῆ τὰς ἰδιότητας τῆς θαλάσσης, καὶ ἡ θάλασσα τὰς ἰδιότητας τῆς γῆς. **Ε** καὶ θαλάσσης, ἐν μιᾷ λέξει, μεταβάλλονται πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ ἐπειδὴ ἀπ' ὅλων τὰ δημιουργήματα πῶς τιμημένος εἶναι ὁ ἀνθρώπος καὶ ἐπειδὴ θαλάσσης ἐδημιουργήθησαν πρὸς χάριν τοῦ, διὰ τοῦτο θεθαίρει καὶ τώρα, ἐπειδὴ ὑπέπεσεν εἰς παράπτωμα ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς, συγκρατεῖ ὁ Θεὸς τοὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ τῆς γῆς καὶ μετὰ ἀπὸ πολλοὺς πόνους καὶ ἰδρωτῆς δὲν ἐπιτρέπει νὰ δώσουν τὰ σπλάγχνα τῆς τὴν συνηθισμένην παραγωγὴν. Διὰ νὰ μάθουν ἀπὸ αὐτὸ οἱ ἀνθρώποι, ὅτι οὔτε ἡ γεωργικὴ τέχνη, ⁴⁸ Α

36. Γεν. 7, 1 ἔξ.

37. Γεν. 8, 1 ἔξ. Μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ὑπεχώρησαν τὰ ὄψα καὶ ἡ γῆ ἀνεπλήθη εἰς τὴν προτέρην κατάστασίν τῆς.

38. Γεν. 11, 15 ἔξ. Τοῦτο συνέβη κατὰ τὴν διδασκίαν τῆς Ἐρυθρῆς θαλάσσης.

39. Γεν. 1, 12 ἔξ.

40. Δαν. κερ. 3.

οὔτε οἱ θόες καὶ τὸ ἀροτρον, οὔτε ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους, οὔτε κάτι ἄλλο σχετικόν με αὐτά, ἀλλ' ὁ Κύριος ὄλων αὐτῶν αὐτός ἐίναι, ὁ ὁποῖος καὶ με γενναϊοῦσάων χεῖρα παρέχει τὰ πάντα, καὶ πάλιν, ὅταν θέλη, συγκρατεῖ τὰ πάντα. «Ἀλλοῖμονον εἰς ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι ἐγείρονται λίαν πρῶτ' καὶ ἐπιζητοῦν τὰ οἰνοπνευματώδη ποτά, καὶ εἰς ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι διασκεδάζουν ἀργὰ τὸ ἐσπέρας. Ὁ οἶνος θά τοὺς κατακαύσῃ. Διότι οἰνοποιοῦν με τὴν συνοδεῖαν κιθάρας καὶ ψαλτηρίου καὶ τυμπάνων καὶ αὐλῶν, παραβλέπουν ὅμως τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν κατανοοῦν τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του.»⁴¹ Ἀφ' οὗ ἐψέξε τὴν ὑπερβολικὴν πλεονεξίαν τῶν, ἀναφέρει καὶ τὴν ῥίζαν τοῦ κακοῦ. Ἄσθη ἦτο ἡ μέθη, ἡ ὁποία γίνεται αἰτία ἀναριθμητῶν κακῶν καὶ ἰδιαιτέρως, ὅταν διαπράττεται με τῶσων ὑπερβολικῶν τρόπων.

Β Παρατήρησε με πόσῃ ἀκριθείαν τοὺς περιπαίξει. Διότι λέγει, ὅτι καταδοσανάται δλόκληρος ἡ ἡμέρα εἰς αὐτό. Δὲν πράττουσ τούτο, ὅταν πρέπει νὰ λάβωσ τὸ μεσημέριον τῶν φαγητῶν, ἀλλὰ μεταβάλλουσ ὄλον τὸν καιρὸν εἰς καιρὸν μέθης, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰς πρώτας ὥρας τῆς ἡμέρας, ὅταν μάλιστα πρέπει αὐτοὶ νὰ προσέχουσ, παραδίδουσ τοὺς ἑαυτοὺς τῶν εἰς τὸ «ἄκρατο κρασί» καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν τῶν πλέον παραμένουσ εἰς τὸ πάθος τῶν μέχρι τὰς θραδινὰς ὥρας. Ὅταν φθάσουσ ἀπᾶς εἰς τὸ σημεῖον νὰ καταποντισθοῦν εἰς τὸν θυθὸν τῆς ἀκρατείας καὶ χάσουσ τὸν φυσικὸν ἔλεγχον τοῦ λογικοῦ καὶ παραδώσουσ τὴν ψυχὴν αἰχμάλωτον εἰς τὴν πονηρὰν τυραννίαν τῆς μέθης, **Γ** τότε, ἀπὸ καλυφθοῦν με τὰ ὕδατα τῆς μέθης, παρασύρονται με τὸν ἴδιον ἀκρίθως τρόπον, ὅπως περιφέρεται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει ἔρμα καὶ ἔχει χάσει τὸν κυβερνήτην καὶ τοὺς κούτσας καὶ παρασύρεται παντοῦ ἀπὸ τὴν ἄτακτον ὀρμὴν τῶν ὑδάτων. Διὰ τούτο λέγει· «Ἀλλοῖμονον εἰς ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι ἐγείρονται λίαν πρῶτ' καὶ ἐπιζητοῦν τὸ σίκερα.»⁴² Διότι δὲν ἀνεπλήρωσαν τὴν ἀνάγκην, οὔτε εἶχον τὴν ὑπομονὴν νὰ ἀναπληρώσουσ τὴν ἀνάγκην, ὅταν ἤρχετο ἡ ἐπιθυμία, ἀλλὰ ἔκαμνον μονοδικῶν ἔργων

41. Ἦο. 5, 11-12.

42. Ἦ δὲ σίκερα εἶναι γλυκὴ μεθυστικὸν ποτόν, τὸ ἴσπεσιν παρασκευάζεται διὰ ψυμύσεως καὶ ἐρκασιῶν. Ἦ λέξις προέρχεται ἀπὸ τῆς ἐβραϊκῆς shakar.

καὶ ἀποκλειστικὴν ἐνασχόλησιν τούτο, δηλαδὴ τὸ σιελγὲς μέθυσμα. Διὰ τούτο λέγει· «Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπιζητοῦν τὸ σίκερα». Σίκερα καλεῖ ἐδῶ τὸν χυμὸν τῶν φοινίκων, τὸν ὁποῖον ἐπεξεργάζοντο συντρίβοντες καὶ θραυόντες τοὺς καρπούς. **Δ** ὥστε νὰ τὸν μεταβάλλουσ εἰς οἶνον. Ναρκωτικὸν ἦτο τὸ τοιοῦτον καὶ ἔφερε ταχέως τὴν μέθην. Ἄλλὰ δὲν ἐδίδον καμμίαν σημασίαν ἐκεῖνοι εἰς αὐτά, ἐπειδὴ ἐπεδίακον πάντοτε τὴν ἡδονὴν καὶ συνέχιζον τὴν διασκεδᾶσιν ἀργὰ τὸ ἐσπέρας. «Ὁ οἶνος θά τοὺς κατακαύσῃ. Διότι τοιαυτὴ εἶναι ἡ φύσις τῆς μέθης. Ἐνὼ προχωρεῖ, αὐξάνεται καὶ κάμνει περισσότερον ἀνυπόφορον τὴν δίψαν. Μετὰ ταῦτα προσθέτει καὶ ἄλλο παράπτωμα, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι μικρότερον ἀπὸ τὸ προηγούμενον, καὶ λέγει· «Διότι οἰνοποιοῦν με τὴν συνοδεῖαν κιθάρας καὶ ψαλτηρίου καὶ τυμπάνων καὶ αὐλῶν.»⁴³ Αὐτὴν τὴν συνήθειαν ψέγει καὶ ἄλλος προφήτης καὶ λέγει· «Ζεῖς, οἱ ὁποῖοι πίνετε τὸν διύλισμένον ἐκλεκτὸν οἶνον καὶ χρίεσθε με τὰ καλύτερα μύρα, Ἐ σεῖς, οἱ ὁποῖοι συνοδεύετε τὸν ἦχον τῶν μουσικῶν ὀργάνων σας με κρότους χειρῶν. Διότι ἐνομίασθε, ὅτι ταῦτα εἶναι μόνιμα καὶ διχί παροδικὰ καὶ φευγαλέα.»⁴⁴ Διότι τούτο εἶναι σημεῖον ὑπερβολικωτάτης ἀνασθησίας καὶ παραλελυμένης ψυχῆς, τὸ νὰ μετατρέπῃ δηλαδὴ κανεὶς τὴν οἰκίαν του εἰς θέατρον καὶ νὰ παραδίδουσ τοὺς ἑαυτοὺς τῶν εἰς τοιοῦτου εἶδους ἀσημασία. ⁴⁵ **Α** Ὅτι κάμνει ἡ μέθη με τὸ νὰ τυφλῶνῃ τὸ λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ἴδιο ἐπιτυγχάνει καὶ ἡ μουσικὴ με τὸ νὰ μαλακῶνῃ τὸ νευρῶδες τῆς διανοίας, νὰ κατασυντρίβῃ τὴν γενναϊότητα τῆς ψυχῆς καὶ νὰ ὀδηγῇ εἰς μεγαλυτέρας ἀσελγείας.

«Παραβλέπουσ ὅμως τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν κατανοοῦσ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του.»⁴⁶ Ἐννοεῖ ἡ τὰ θαύματά του ἡ τὴν θέαν τῆς κτίσεως. Πῶς θὰ ἡδύναντο νὰ γίνουσ θεαταὶ τῆς κτίσεως, ἀπὸ ἀφ' ἐνός μὲν ἔκαμνον τὴν ἡμέραν νύκτα, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός δὲν διέφερον καθόλου ἀπὸ τοὺς νεκρούς; Πῶς θὰ δοιμηθοῦν νὰ ἴδουσ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, τὸ φαινοδόλον κάλλος τοῦ οὐρανοῦ, τὸν ποικίλον δμίλον τῶν νεκτερῶν ἀστρῶν καὶ τὴν ὑπόλοιπον εὐταεῖαν καὶ διασκοτίαν

43. Ἦο. 5, 12.

44. Ἦμὸς 6, 5-6.

45. Ἦο. 5, 13.

τῶν δημιουργημάτων, ἀφοῦ εἶχον ἀπογυμνωθῆ ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀφθαλμοῦ. Δὲν ἐ-
 θλάθησαν λοιπὸν ὀλίγον εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, **Β** τὸ ὅτι
 ἀπῆλθον ἐκ τοῦ παρόντος θένου χωρὶς νὰ ἴδουν τὰ θαυ-
 μάσια τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ καθ' ὅλον τὸν
 χρόνον τῆς ζωῆς τῶν ἦσαν θυθιομένοι εἰς τὸ σκότος τῆς
 μέθης, «Λοιπὸν, ὁ λαὸς μου ὠδηγήθη εἰς τὴν αἰχμαλω-
 σίαν, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζον τὸν Κύριον». ⁴⁶ Πάλιν ἀναφέ-
 ρει τὰ μελλοντικὰ γεγονότα ὡς κάτι ποῦ ἔχει γίνεαι καὶ
 ἐπιφέρει τιμωρίαν εἰς αὐτὸ τὸ παράπτωμα. Βεβαίως καὶ
 ἡ ἰδία ἡ μέθη εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀντικαταστήσῃ κάθε ἄλλην
 τιμωρίαν, διότι προξενεῖ ταραχὴν εἰς τὴν ψυχὴν, σκοτί-
 ζει πλήρως τὴν διάνοιαν, τὴν καθιστᾷ αἰχμαλώτων, καὶ
 τοὺς γεμίζει μὲ ἀμέτρητα ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ νο-
 σήματα. **Γ** Ἐγνώριζε τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι παραχω-
 ρεῖται εἰς τοὺς ἀνθρώπους πάθος ἀντὶ τιμωρίας. Διὰ τοῦ-
 το λέγει: «Καὶ λαμβάνουν τὸν μισθόν, ὁ ὁποῖος τοὺς ἤξι-
 ζε διὰ τὴν πλάνην των, ἀπὸ τῶν ἰδίων τῶν ἑαυτῶν των». ⁴⁷
 Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς ἀναι-
 σθησίας των, τὸ νὰ τιμωροῦνται καὶ νὰ μὴ ἀντιλαμβάνων-
 ται τὸ νόσημα καὶ νὰ μὴ γνωρίζουν ὅτι νοσοῦν, ἐπιφέρει
 καὶ τὴν ἐξωτερικὴν τιμωρίαν καὶ λέγει: «Λοιπὸν, ὁ λαὸς
 μου ὠδηγήθη εἰς τὴν ἔξορίαν, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζον τὸν
 Κύριον. Καὶ πολλοὶ ἀπέθανον ἀπὸ τὴν πείνον καὶ τὴν δί-
 ψαν». ⁴⁸ Παρατήρησε, ὅτι ἀκόμη καὶ εἰς τὴν τιμωρίαν ὁ-
 πάχει πολλὴ νοσησία καὶ ὅτι δὲν ἐπιφέρεται διὰ μίαν ἢ
 βαρυτάτην ποινὴν. **Δ** Διότι δὲν ἔφερον ἀμέσως τὴν αἰχμα-
 λωσίαν, ἀλλὰ προηγουμένως ἐπροξένησε πείναν καὶ ἀ-
 νομιαν, μὲ τὸν σκοπὸν, ἀφοῦ παραμείνουν εἰς τὴν πα-
 τρίδα, νὰ θελιωθοῦν καὶ νὰ μὴ προσελκύσων μὲ τὴν
 ἀθεράπευτον νόσον των τὸν στρατὸν τῶν βαρβάρων. Ἐ-
 πειδὴ ἡμῶς δὲν ὑπεχώρησαν καὶ δὲν ἀπεκόμισαν κάποιαν
 ἀφέλειαν ἀπ' αὐτὸ, ἐπιφέρει τελικὰ εἰς αὐτοὺς τὴν ἐ-
 σχάτην τιμωρίαν. Ἄλλὰ ἡμῶς ἐνόκιον ἐκείνων μεγαλο-
 ποιεῖ καὶ ἐξογκώνει μὲ λόγους τὴν ὀργὴν τῆς πείνας καὶ
 λέγει: «Ὁ ἄδης ἐπλάτυνε τὴν ψυχὴν του». ⁴⁹ Δὲν χρησιμο-
 ποιεῖ αὐτὴν τὴν ἔκφρασιν, ἐπειδὴ ἔχει ψυχὴν ὁ ἄδης, ἀλ-
 λά προσωποποιεῖ τὴν ἀπειλήν, ἐπειδὴ θέλει νὰ κάμῃ ἐμ-

46. Ἦσα. 5, 13.
 47. Ρωμα. 1, 27.
 48. Ἦσα. 5, 13.
 49. Ἦσα. 5, 14.

φοτικώτερον τὸν λόγον καὶ νὰ ἐναποθέσῃ ἰσχυρὸν φό-
 βον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροστῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπιμέ-
 νει καὶ λέγει: «Καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα του, ὥστε νὰ μὴ παύ-
 σῃ νὰ καταδροχθῆ». ⁵⁰ **Ε** Ὁμιλεῖ ὡσάν νὰ διηγῆται διὰ
 κάποιο θηρίον καὶ ὡσάν νὰ ἰλησιάζῃ εἰς αὐτοὺς τὴν εἰ-
 κόνα τῶν πραγμάτων. Καὶ τὸ χειρότερον θεβαίως εἰς τὴν
 εἰκόνα εἶναι, ὅτι ὄχι μόνον ἤνοιξε τὸ στόμα του ὁ ἄδης,
 ἀλλὰ καὶ τὸ διατηρεῖ συνέχεια ἀνοικτὸν καὶ δὲν χορταί-
 νει μὲ αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ρίπτονται εἰς αὐτό.

«Καὶ θὰ κατέλθουν εἰς αὐτὸν οἱ ἔνδοξοι, οἱ μεγάλοι,
 οἱ πλούσιοι καὶ αἱ «πανούκλαι» τῆς πόλεως ταύτης». ⁵¹
52 **Α** Μετὰ ταῦτα, διὰ νὰ γνωρίσῃ, ὅτι δὲν ἦτο ἡ πείνα
 φυσικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ πληγὴ, ἡ ὁποία ἀπεστάλη
 ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ ἀπόφασις, ἡ ὁποία μετεφέρθη ἀπὸ τὸν
 οὐρανόν, εἶπεν, ὅτι θὰ κατέβουν ἐκεῖ ὄστροι, δηλαδὴ ἐκεῖ-
 νοὶ ποὺ κατέχουν τιμητικὰς θέσεις καὶ τὰς ἐξουσίας, ἐ-
 κείνοι ποὺ σκορπίζουν παντοῦ τὴν σύγχυσιν καὶ κάμνουν
 ἄνω κάτω τὰς ὑποθέσεις τῶν Ἰουδαίων. Δίκαια τοὺς
 ἀποκασεῖ μολυσματικὰς νόσους, διότι δὲν διατηροῦν μόν-
 ον εἰς τὸν ἑαυτῶν τὴν κακίαν, ἀλλὰ μεταδίδουν καὶ
 εἰς ἄλλους τὴν νόσον. Διότι τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τῆς
 μολυσματικῆς νόσου· εὐθὺς ὡς ἀρχίσῃ ἀπὸ ἑνα σώμα,
 θῆμα πρὸς θῆμα προχωρεῖ νὰ φοσκήσῃ εἰς τὸ ὑπόλοιπον
 πλῆθος. «Καὶ ἐκείνος, ὁ ὁποῖος ἀπολαμβάνει εἰς αὐτὴν
 ὑπερφολικὴν χαράν». ⁵³ **Β** Ἐκεῖνος ποὺ διάγει βίον πο-
 λυδύσπανον, ἐκεῖνος ποὺ διασκεδάζει μὲ τοὺς χορούς, ἐ-
 κείνος ποὺ νομίζει ὅτι θὰ ἔχη πάντοτε ἀμετάβλητα τὰ
 ἀγαθὰ, καὶ αὐτὸς θὰ πέσῃ μέσα εἰς τὸν ἄδην καὶ θὰ
 συλληφθῆ.

«Καὶ θὰ ταπεινωθῆ ὁ κοινὸς ἄνθρωπος καὶ ὁ ἐπίση-
 μος ἀνὴρ θὰ ἐξευτελισθῆ. Οἱ ὑπερήφανοι ὀφθαλμοὶ θὰ
 ταπεινωθοῦν. Καὶ θὰ δοξασθῆ μόνον ὁ Κύριος ὁ Παντο-
 κράτωρ ἐν κρίματι». ⁵⁴ Παρατήρησε πάλιν τὴν πρόνοιαν
 τοῦ Θεοῦ. Διότι δὲν φέρει τὴν πανωλεθρίαν καὶ δὲν ἀρ-
 πάζει ἀπὸ τὸ μέσον αὐτῶν ὅλον τὸν λαόν διὰ νὰ τὸν ὀ-
 δηγήσῃ εἰς ἔξορίαν, ἀλλὰ ἀφήνει μερικοὺς, ὥστε νὰ θελ-
 τωθοῦν ὄστροι μὲ τὴν τιμωρίαν τῶν ἐξοριστῶν. Τοῦτο θε-

50. Ἦσα. 5, 14.
 51. Ἦσα. 5, 14.
 52. Τὸ χωρίον δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ ἔρρακον, καίμων καὶ τὴν μετά-
 φρασιν «τὸν Ὁ».
 53. Ἦσα. 5, 16.

θαίως υπαινίσσεται, όταν λέγῃ, ὅτι «θά ταπεινωθούν», δηλαδή ἐκεῖνοι ποῦ θά παραμείνουν, ἐκεῖνοι ποῦ θά ἀφεθούν ὀπίσω. «Καί θά ὑψωθῇ ὁ Κύριος ὁ Παντοκράτωρ ἐν κρίματι καί ὁ ἅγιος Θεός θά δοξασθῇ ἐν τῇ δικαιοκρασίᾳ τοῦ αὐτοῦ».⁵⁴ Ὁ ἄναφάρεϊ δύο ἀγαθά, ὅτι καί ἐκεῖνοι θά ἀπολλάγουν ἀπό τὴν φλεγμονὴν καί θά γίνουν καλύτεροι καί ὁ Θεός θά θαυματοῦν ἀπὸ ἄλλως. Διότι αὐτὸ σημαίνουν τὰ ρήματα «θά ὑψωθῇ καί θά δοξασθῇ». Θά ὑψωθῇ καί θά δοξασθῇ μετὰ τὸν κολασμὸν αὐτῶν, μετὰ τὴν τιμωρίαν. Τί σημαίνει ὁμοῦ τὸ «ἐν κρίματι»; Μὲ τὴν ἐκδίκησιν.

«Καί οἱ αἰχμάλωτοι Ἰουδαῖοι θά θοασκῆσουν εἰς τὰς ξένας χώρας ὡς ταῦροι καί τὰ ἔρημα ἐδάφη τῶν ἐξοριστῶν θά βόσκωνται ἀπὸ τὰ πρόβατα».⁵⁵ Ἐδῶ υπαινίσσεται τὸ ἀλιγάρθμον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ὑπελείφθησαν καί τὴν ἀκραν ἐρημίαν τῆς χώρας. «Ἄλλοιμονον εἰς ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι σῦρου τὰς ἀμαρτίας των ὡς σχοινίον μακρὸν καί τὰς ἀνομίας των ὡς τὸν ἱμάντα τοῦ ζυγοῦ τῆς δαμάλεως. Ὁ Ἄλλοιμονον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι λέγουν ἐμπαικτικά: "Ἄς ἔλθουν σὺντομα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ὁ Κύριος ἀπειλεῖ νὰ κάμῃ, διὰ νὰ ἰδῶμεν. Καί ἄς πραγματοποιηθῇ ἡ ἀπειλητικὴ τοῦ τιμωρία, διὰ νὰ τὴν γνωρίσωμεν».⁵⁶ Ἐνῶ οἱ προφήται ἐξετόξευον συνέχεια ἀπειλάς καί προσέλεγον τὰ τρομακτικὰ γεγονότα τοῦ μέλλοντος, οἱ ψευδοπροφῆται, ὁμιλοῦντες πρὸς τέρψιν τῶν ἀκροατῶν καί χαλαρώνοντες τὴν ἐντασιν τοῦ λαοῦ, ἰσχυρίζοντο ὅτι οἱ μὲν λόγοι τῶν προφητῶν εἶναι ψευδεῖς, οἱ δὲ ἴδιοι τῶν ἀληθεῖς. Πολλοὶ θεθαίως, ἐπειδὴ ἐξηπατῶντο ἀπὸ αὐτοῦ, δὲν εἶχον ἐμπιστοσύνην ἀκόμη καί εἰς αὐτὰ τὰ λόγια τῶν προφητῶν. Ἐκτὸς αὐτοῦ, ἀμφέβουλον οἶτο διὰ τὰς προφητείας, ἐπειδὴ αὐτὰ δὲν ἐξεφωνοῦντο καί δὲν ἐπραγματοποιοῦντο ταυτοχρόνα. Διότι ἡ ἀδοσία τῆς προφητείας εἶναι τὸ νὰ προλέγῃ πρὶν ἀπὸ πολλὸν χρόνον τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἀνέφερον μὲν οἱ προφῆται συνέχεια τὰς πεινάς, τὰς μολυσματικὰς νόσους Ἐ καί τοὺς πολέμους, ὅμως δὲν ἐδείκνυν αὐτὰ εἰς τὴν πραγματικότητά, ἐν τῷ μεταξὺ πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνων, ποῦ εἶχον ἐξασπαθῆ ἀπὸ τοὺς ψευδο-

54. Ἰησ. 5, 16.

55. Ἰησ. 5, 17.

56. Ἰησ. 5, 18-19.

προφήτας, ἐπειδὴ ἐλάμβανον ὡς ἀφορμὴν διὰ τὴν ἀπιστίαν των αὐτὴν τὴν χρονοτριβὴν, ἔλεγον: "Ἄς πραγματοποιηθούν ἐκεῖνα, τὰ ὅποια λέγονται. Ἄν λέγετε τὴν ἀλήθειαν, ἄς ἔλθουν αὐτὰ τὰ γεγονότα. Δεῖξατε εἰς ἡμᾶς εἰς τὴν πραγματικότητά καί μὲ ἔργα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ, λοιπόν, μετέβαλλον τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ εἰς ἀφορμὴν ἀπιστίας.⁵⁷ Ἄ καὶ οὕτω προσέθετον εἰς τὰς ἀμαρτίας των καί τὴν ἀπιστίαν καί τὸ ὅτι ἐγίνοντο ἐξ αἰτίας τῆς ἀπιστίας ὀκνηρότεροι, ἐβλογα τοὺς θρηνολογοῦντες ὁ προφήτης καί λέγει, ὅτι, «ὡς σχοινίον μακρὸν», ἔτσι σῦρετε ἐναντίον σας τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ καί ἀξέζαυτε τὴν ποιηρίαν σας. Ἐπειδὴ θεθαίως δὲν πιστεύετε εἰς τοὺς ἀναφερομένους λόγους, ἀπομένει μόνον νὰ λάθετε σείς πείραν τῶν γεγονότων. Ὡστε σείς εἶσθε ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι σῦρετε ἐναντίον σας τὰ κακά, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχετε ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ λεγόμενα. Διὰ τοῦτο λέγει «Ἄλλοιμονον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι σῦρου τὰς ἀμαρτίας των», δηλαδή τὴν ἀνταμοιβὴν διὰ τὰ ἀμαρτήματά των. «Ὡς μακρὸν σχοινίον» σῦρετε ἀπὸ μακρόν, λέγει, τὴν ὀριζομένην διὰ τὰ ἀμαρτήματά σας τιμωρίαν Β καί «ὡς τὸν ἱμάντα τοῦ ζυγοῦ τῆς δαμάλεως», ἡ ὅποια εὑρίσκεται εἰς τὸν ζυγόν. Μὲ αὐτὸ θέλει νὰ τόνισῃ τὴν ἐντασιν καί τὴν φροντίδα, μετὰ τὴν ὅποιαν τὰς σῦρου, ὅπως θά ἔσουρε κανεὶς κάτι μετὰ ἀρκετὰ τεταμένον ἱμάντα, ἔτσι καί σείς μετὰ τὴν ἀπιστίαν σας προσελκύετε ἐναντίον σας τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ.

Μετὰ ταῦτα ἀναφέρει καί τὸν λόγον, διὰ τὸν ὅποιον προσελκύουν τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ. Σῦρου τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι λέγουν ἐμπαικτικά: "Ἄς ἔλθουν σὺντομα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἀπειλεῖ νὰ κάμῃ ὁ Κύριος, διὰ νὰ τὰ ἰδῶμεν". Τοῦτο φέγει καί ἄλλος προφήτης καί λέγει: «Ἄλλοιμονον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐπιθυμοῦν τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου. Καί τί θά εἶναι διὰ σας ἡ ἡμέρα αὕτη; Καί αὕτη εἶναι σκότος καὶ ὄχι φῶς καὶ σκότος θεαθὲν χωρὶς ἀνιφέγγισμα».⁵⁸ «Ἄλλοιμονον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι παρουσιάζουν τὸ φῶς ὡς σκότος καί τὸ σκότος ὡς φῶς. Ἄλλοιμονον εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι παρουσιάζουν τὸ γλυκὺ ὡς πικρὸν καί τὸ πικρὸν ὡς γλυκὺ».⁵⁹ Πάλιν ὁμιλεῖ διὰ τὰ ἴδια ζητήματα. Ἐπειδὴ συμ-

57. Ἰησ. 5, 18-20.

58. Ἰησ. 5, 20.

περιεφέροντο προσβλητικά εις τους προφήτας και τους ανήμαζον άπατεώνας, απέδιδον όμως τιμάς εις τους ψευδοπροφήτας και απέστρεφον την τάξιν των πραγμάτων, τους ταλανίζει διά την διεφθαρμένην ήθικάν κρίσιν των. «Άλλοίμονον», λέγει, εις εκείνους, οι οποίοι λέγουν τό κακόν καλόν», δηλαδή την ψευδοπροφητείαν, «και τό καλόν κακόν», δηλαδή την προφητείαν. «Άλλοίμονον εις εκείνους, οι οποίοι παρουσιάζουν τό φώς ως σκότος και τό σκότος ως φώς. Άλλοίμονον εις εκείνους, οι οποίοι παρουσιάζουν τό γλυκύ ως πικρόν και τό πικρόν ως γλυκύ». Διότι, άν και είναι όχληρά τά λόγια των προφητών, τίποτε δέν είναι γλυκύτερον από τους προφήτας. **Δ** άφού με την άπειλήν των λόγων αποτρέπουν την πείραν των γεγονότων, "Αν και είναι εόχάριστοι οι λόγοι των ψευδοπροφητών, τίποτε όμως δέν είναι πικρότερον από αυτούς, άφού με την ήδύτητα των λόγων επιφέρουν την πραγματοποίησιν της άπειλής.

Παρατήρησε την σοφίαν του προφήτου, με ποίον τρόπον άντέστρεψε την γνώμην των. Έπειδή εις μέν τους προφήτας δέν έβιδον προσοχήν, διότι δήθεν ώμιλούσαν πικρότατα, εις δέ τους ψευδοπροφήτας έβιδον προσοχήν, διότι δήθεν ήσαν φολοφρονέστατοι και είχαν πολλήν γλυκύτητα, ειπεν ότι τό αντίθετον συμβαίνει άπ' ό,τι πιστεύουν. "Αφθονον είναι τό μέλι των προφητών και μεγάλη ή πικρία των ψευδοπροφητών. Κατ' αυτήν την αναλογίαν πρέπει να μεταχειρισθώμεν και τον λόγον περί του φωτός και του σκότους. Διότι οι μέν ψευδοπροφήται ώδηγοΰσαν προς την πλάνην, **Ε** οι δέ προφήται «έπιανον από τό χέρι» και ώδηγοΰσαν προς την αλήθειαν. Και οι μέν πρώτοι, άφού έδεσαν τας χείρας εις μίαν και μόνον ώκτα, τους παρέδωσαν εις τό σκότος της αιχμαλωσίας, οι δέ δεύτεροι έπραττον τά πάντα, διά να τους ώδηγήσουν εις τό φώς της έλευθερίας.

Έπειδή λοιπόν είχαν αντίθετον και άνάμυστον γνώμην δι' αυτούς, πολύ όρθά τους διορθώνει και λέγει: «Άλλοίμονον εις εκείνους, οι οποίοι παρουσιάζουν τό φώς ως σκότος και τό σκότος ως φώς». «Ουαί εις εκείνους, οι οποίοι κατά την ιδιικήν των μόνον γνώμην είναι συνετοί εις τας πράξεις και ένώπιον μόνον των όφθαλμών των σοφοί εις τας σκέψεις».⁶⁰ **Α** Δέν είναι μικρόν έ-

59. Ήσ. 5, 31.

λάττωμα και τούτο, τό να θεωρή δηλαδή κανείς τον έαυτόν του σοφόν και να έπιτρέπη τά πάντα εις τους λογισμούς του. Διότι από τούτο τό ελάττωμα πηγάζει εκείνο (έννοα θεσβιαός τό να λέγη κανείς τό κακόν καλόν και τό καλόν κακόν κ.τ.λ.). Τούτο έπικρίνων και ό Παύλος εις τους είδωλολάτραις φιλοσόφους έλεγεν, ότι «ένώ λοχυρίζονται ότι είναι σοφοί, έγιναν μωροί και άνόητοι».⁶⁰ Και ό παροιμιώδης λόγος επίσης λέγει: «Είδον άνθρωπον, ό οποίος μόνος του πιστεύει ότι είναι σοφός ό άφρων όμως έχει περισσότερας έλπίδας διορθώσεως από αυτόν».⁶¹ Τούτο ψέγει και ό Παύλος πάλιν και λέγει: «Μη σχηματίζετε διά τον έαυτόν σας τό φρόνημα, ότι έσθε συνετοί».⁶² Και πάλιν ό ίδιος λέγει: «Εάν κανείς νομίζει, ότι είναι σοφός μεταξύ σας με την σοφίαν του κόσμου τούτου, **Β** ως γίνη μωρός, διά να γίνη πραγματικά σοφός».⁶³ "Ας μη έχη κανείς εμπιστοσύνην ούτε εις την σοφίαν του, λέγει, ούτε εις τους συλλογισμούς του, άλλ', άφού τους αποκαμίση, ως παραβίδη την ψυχήν του εις την διδασκαλίαν του άγιου Πνεύματος. Έπειδή λοιπόν και εις τους Ίουδαίους υπήρχον άρισμένοι τοιοΰτοι, οι οποίοι άφ' ενός μέν περιφρονούσαν τους προφήτας διότι δήθεν ήσαν ποιμένες και αλγοςκοκί, άφ' έτέρου δέ ήθελον να γίνουν σοφοί από τον έαυτόν τους, πράγμα τό όποιον έγινετο εις αυτούς άπορμη παραφροσύνης και περιφρονήσεως των λόγων των προφητών, εύλογα τους θρηνολογεί και λέγει: «Ουαί εις εκείνους, οι οποίοι κατά την ιδιικήν των μόνον γνώμην είναι συνετοί εις τας πράξεις και ένώπιον μόνον των όφθαλμών των σοφοί εις τας σκέψεις». «Άλλοίμονον εις τους άρχοντάς σας, οι οποίοι πίνουν τον οίνον κατά κόρον, και τους έξουσιαστάς σας, οι οποίοι κατασκευάζουν προς πόνον τά μεθυστικά ποτά».⁶⁴ **Σ** Μη άπορήσης, διότι επαναλαμβάνει πάλιν τά ίδια λόγια, άν και πρό όλίγου ανέφερε τόσα πολλά έναντίον της μέθης. Έπειδή ήτο φοβερά ή πληγή και δυσκολοθεράπευτος, διά τούτο έπρεπε συνέχεια να την καθαρίζη. Είναι τρομερόν και δυσκολοθεράπευτον νόσημα, έ-

60. Ρωμ. 1, 22.
61. Παρ. 26, 12.
62. Ρωμ. 12, 16.
63. Α' Κορ. 3, 18.
64. Ήσ. 5, 22.

πειδή εις τούς πολλούς δεν θεωρείται ότι είναι άμαρτημα, άν και είναι από όλα τὰ άμαρτήματα τὸ φοβερώτερον και γίνεται πηγή άναριθμητῶν νοσημάτων. Διά τοῦτο λέγει: «Άλλοίμονον εις τούς άρχοντας σας, οι οποίοι πίνουν τὸν οἶνον κατά κόρον, και τούς έξουσιαστές σας, οι οποίοι κατασκευάζουν πρὸς πῶσιν τὰ μεθυστικά ποτά». Διπλός είναι ὁ κρημνός, τὸ τυραννικὸν πάθος τῆς μέθης και ἡ ὑπερβολὴ τῆς έξουσίας. Εἰς ἄλλους μὲν τούς ανθρώπους είναι άναγκαστικά ἡ λογική, ιδιαίτερα διως εις εκείνους, οι οποίοι κατέχουν αξιώματα και έξουσίας, ὥστε νὰ μὴ κατακρημνισθοῦν ὅπως τὰ ὄρητικά και άτακτα ὕδατα, παροισυρόμενοι από τὸ μέγεθος τοῦ αξιώματος. «Άλλοίμονον εις εκείνους, οι οποίοι, ἐξ αἰτίας τῶν δώρων κηρύττουν τὸν ἔνοχον ὡς άθῶον και άφαιροῦν τὸ δίκαιον **Δ** τοῦ δικαίου ανθρώπου». 65 Πάλιν φέρεται διπλὸν τὸ ἔγκλημα, τὸ νὰ αφήνῃ κοινὴς ἐλεύθερον τὸν υπεύθυνον και νὰ καταδικάζῃ τὸν άνεύθυνον. Καὶ τοῦ ἑνός και τοῦ άλλου άμαρτήματος ρίζα είναι ἡ δωροδοκία. «Διά τοῦτο θὰ καθῶν οι άνωτέρω ὅπως καίεται ἡ καλαμιά από ἀνημμένον άνθρακα και καταναλίσκεται από λαμπάδα πυρός». 66 Παραουιάζει τὴν ταχύτητα και τὴν εὐκολίαν, μὲ τὴν ὅποιαν θὰ ἐπέλθῃ ἡ τιμωρία, ὀηλών μὲ τὴν εἰκόνα τὴν τελείαν καταστροφῆν τῶν.

Ε Διότι όλα αὐτὰ μὰς τὰ ἐδήλωσαν ἡ φλόξ, οι άνθρακες, ἡ καλάμη και τὰ ὑπόλοιπα. «Ἡ ρίζα τῶν θὰ γίνῃ ὡς χυδός και τὸ άνθος τῶν θὰ διαλυθῇ και θὰ ἀνέλθῃ εις τὸν αέρα ὡς κοινιρτός». 67 Τὰ σταθερά και τὰ μόγιμα θὰ χαθοῦν, τὰ λαμπρά θὰ διασκορπισθοῦν και τὰ φαειρά θὰ εξαφανισθοῦν. «Θὰ πάθουν αὐτὰ, διότι δεν ἠγάπησαν τὸν νόμον τοῦ Κυρίου Παντοκράτορος, ἀλλ' ἐξηρέθισαν τὸν Κύριον και μετέβαλον τὸ λόγιον εις ἀπειλήν». 68 Λόγιον ὀνομάζει τὸν νόμον. «Και ἐθύμωσε πολὺ ὁ Κύριος Παντοκράτωρ ἐναντίον τοῦ λαοῦ του και ἔστρεψε κατ' αὐτῶν τὴν χεῖρά του και τούς ἐκτύπησεν. 62 **Α** Καὶ τὰ ὄρη ἐταράχθησαν και τὰ πτώματα τῶν νεκρῶν ἐσάπτησαν και ἔγινον ὡς κοπριά εις τὰς ὁδοὺς. Πᾶς ὅλας τὰς τιμωρίας αὐτὰς δεν ἐκόπασεν ἡ ὄρη τῆς Θε-

65. Ἰω. 5, 23.
66. Ἰω. 5, 24.
67. Ἰω. 5, 21.
68. Ἰω. 5, 24.

οῦ, ἀλλά ἀκόμη ἡ χεῖρ του είναι ὀφωμένη». 69 Ἐδῶ ὑπανίσταται φοβερόν πόλεμον, ὁ ὁποῖος αὐτὲ τὰ σώματα δεν θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ παραδοθοῦν πρὸς ταφήν, ὄχι διὰ νὰ τιμωρηθοῦν οι νεκροί, ἀλλά διὰ νὰ ἀποκόψουν οι ζωντανοὶ μὲ ἀφορμὴν τὰς ξένας συμφορὰς κατὶ από τὴν ἰδικὴν των κακίαν. Παρατήρησε μὲ ποῖον τρόπον ἔκαμνε φοβερώτερον τὸν λόγον. Διότι δεν εἶπεν, ὅτι δεν ἐτάφησαν, ἀλλά ὅτι οι νεκροὶ ἦσαν ριγμένοι εις τὸ ἔδαφος χειρότερα από τὴν κοπριάν, τὸ ὁποῖον εις τούς ζωντανούς φαίνεται ὅτι είναι από όλα φρικτότερον και φοβερώτερον και από τὸν ἴδιον τὸν θάνατον.

Β Καὶ τὸ χειρότερον θεθαίως ἦτο, ὅτι, άν και συνέθησαν αὐτὰ, λέγει, δεν ἔγιναν πιὸ δίκαιοι, ἀλλά παρέμενον εις τὸν ἴδιον τρόπον ζωῆς. Ἐπειδὴ λοιπὸν δεν ἐθελιώθησαν καθόλου, ἐκτοξεύει πάλιν ἐναντίον των τὴν φοβερωτάτην ἐκείνην πληγὴν, τὴν ἐπιδρομὴν τῶν θαρσάρων. Διά τοῦτο προσθέτει και λέγει: «Διά τοῦτο λοιπὸν ὁ Θεός θὰ ὑψώσῃ σημεῖον εις τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται μακράν». 70 Διὰ νὰ μὴ τούς ρίψῃ τὸ μήκος τῆς ὁδοῦ εις τὴν σκηρίαν, λέγει, ὅτι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον είναι εὐκόλον εις τὸν Θεὸν νὰ τούς ὀδηγήσῃ ἐναντίον των, ὅπως ἐκεῖνος ποῦ ὑψώνει τὸ συμπεφωνημένον σημεῖον και προσκαλεῖ πρὸς παράταξιν τούς παρεσκευασμένους και ἐτοιμούς, τὸ ὁποῖον θεθαίως συμβαίνει και εις τούς ἐκπαιδευμένους ἵππους ποῦ συναγωνίζονται εις τὰς ἵπποδρομίας. Διότι και συγχρόνως ὑψώνεται τὸ σύνθημα τῆς ἐκκινήσεως και ἐκείνοι ἀμέσως ἀνοπθοῦν από τὰς θαλίθιδας και τρέχουν. Δύο λοιπὸν πράγματα ὑπανίσταται ἐδῶ ὁ προφήτης, ὅτι και εὐκόλον είναι νὰ ἔλθουν αὐτοί, ἀφοῦ τούς προσκαλεῖ ὁ Θεός, και ὅτι θὰ ἤρχοντο πρὸ πολλοῦ, ἐπὶ δεν τούς συγκρατοῦσε ἡ μεγάλη μακροθυμία τοῦ Θεοῦ.

Μετά ταῦτα μὲ τὴν ἐπεξήγησιν ἀποδεικνύει μεγαλύτεραν τὴν εὐκολίαν τῆς ἀφίξεως τῶν θαρσάρων λέγων: «Και θὰ σφριζῇ εις τούς λαούς, οι ὁποῖοι εὐρίσκονται εις τὸ ἄκρον τῆς γῆς, διὰ νὰ προσέλθουν». 71 Μὴ ἀπορήσης θεθαίως, ἐπειδὴ, άν και ὀμλήν περι τοῦ Θεοῦ, χρησιμοποιεῖ τὸσον χοιδροειδεατάτας λέξεις. Διότι συν-

69. Ἰω. 5, 25.
70. Ἰω. 5, 26.
71. Ἰω. 5, 26.

τάσσει τὸν λόγον ἀνάλογα πρὸς τὴν μαρτίαν τῶν ἀκροατῶν, ἐπιθυμῶν νὰ δεῖξῃ μὲ ὅλα αὐτὰ ἓνα πράγμα, ὅτι καὶ εὐκόλως εἶναι τοῦτο εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὅτι ὀπωθήποτε θὰ ἔλθουν. Διὰ τοῦτο προσέθεσε καὶ εἶπε: **Δ** «Καὶ νὰ! ἔρχονται ἐκεῖνοι ταχύτατα. Ἔρχονται μὲ τόσῃν ὀρμῇν, ὥστε οὔτε θὰ πεινάσουν, οὔτε θὰ κουρασθοῦν, οὔτε θὰ νυστάξουν».⁷² Ταῦτα ἔχουν λεχθῆ με κάποιον ὑπερβολὴν. Διότι πῶς ἦτο δυνατόν μίτε νὰ πεινοῦν μίτε νὰ κοιμῶνται, ἐφοῦ ἦσαν ἄνθρωποι καὶ ἔλαβον τὴν κοινὴν φυσικὴν κληρονομίαν; Ἀλλὰ δεικνύει μὲ ὅλα αὐτὰ τὴν ταχύτητα τῆς ἐκστρατείας, τὴν εὐκόλιαν, τὴν ταχύτητα, ὅπως εἶπον προηγουμένως. «Οὔτε θὰ λύσουν τὰς ζώνας τῶν ἀπὸ τὴν ὀσφύν των, οὔτε θὰ κοποῦν οἱ ἱμᾶτες τῶν ὑποδημάτων των. Αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν αἱ ἀλχημαὶ τῶν θελῶν εἶναι ὀξεῖαι, τὰ πόσα των τεταμέναι, ἔτοιμα, οἱ πόδες τῶν ἵππων των στερεοί, ἰσχυροὶ ὡς οἱ βράχοι, οἱ τροχοὶ τῶν πολεμικῶν ἀρμάτων ἐπέρχονται ὡς ἡ καταγλις. Ὅρμουσιν εἰς τὴν μάχην ὡς οἱ λέοντες καὶ ἐμφανίζονται ὡς σκῆμνοι λεόντων κατὰ τὴν δύναμιν. **Ε** Ὁ ἐχθρὸς οὗτος ὡς θηρίον θὰ συλλάβῃ τὴν λείαν του καὶ θὰ βρυχηθῆ ἐπάνω εἰς αὐτὴν καὶ θὰ τὴν μεταφέρῃ εἰς τὸ κρησφιγετόν του καὶ οὐδεὶς θὰ δυνηθῆ νὰ τὴν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸ στόμα του. Καὶ θὰ κραυγᾷ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν δι' αὐτοὺς ἰσχυρά, ὅπως ἡ θάλασσα ποῦ ταράσσεται ἀπὸ τὰ κύματα. Καὶ θὰ στρέφουν τὰ βλέμματά των ἄνω πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ κάτω πρὸς τὴν γῆν πρὸς ἀναζήτησιν βοήθειας. Καὶ ἰδοὺ σκότος φοβερόν, σκότος ἀδιεξόδου εἰς τὴν ἀμηχανίαν των».⁷³ Μὲ ὅλα αὐτὰ ἐξώγκωσεν τὸν λόγον καὶ ἠρέξε τὸν φόβον, μὲ τὸ νὰ διηγηθῆται ὀλίγον κατ' ὀλίγον διὰ τὸ καθένα, **63** **Α** διὰ τὴν ἀπόφασιν, διὰ τὴν δύναμιν, διὰ τὰ ὄπλα, διὰ τοὺς ἵππους, διὰ τὰ ἄρματα, ὥστε μὲ τὸ πλῆθος τῶν λόγων νὰ αὐξήσῃ τὴν ἀγωνίαν καὶ μὲ τὴν σαφήνειαν τῶν εἰκόνων νὰ φέρῃ τὰ γεγονότα κοντὰ των. Διὰ τοῦτο καὶ συγκρίνει τοὺς ἐχθροὺς μὲ λέοντας. Καὶ δὲν διέκοψεν εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον τὸ παράδειγμα, ἀλλὰ ἀπομεινῆται τὴν φωνὴν καὶ τὴν ὀρμὴν τοῦ θηρίου καὶ ἐπιμένει εἰς τὴν μεταφορὰν καὶ ποικίλλει ἀρκετὰ τὸν λόγον. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ φέρει τὸν λόγον εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων, ὅτι θὰ εἶναι τόσον μεγάλ-

72. Ἦσ. 5, 26-27.

73. Ἦσ. 5, 27-30.

λος ὁ θόρυβος, τόσον μεγάλη ἡ παραχή, ὅση θὰ συνέβαινεν εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ὅποια μαίνεται καὶ ὀψώνει ἀπειλητικὰ κύματα.

Καὶ μετέρχεται τὰ πάντα, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὸν φόβον, **Β** ὥστε νὰ μὴ χρειασθῆ νὰ δοκιμάσουν αὐτὰ εἰς τὴν πραγματικότητα. Καὶ τὸ χειρότερον θεοβίως εἶναι, ὅτι δὲν θὰ σπεύσῃ κανεὶς πρὸς βοήθειάν των, λέγει, οὔτε ἀπὸ τὴν γῆν, οὔτε ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ ἀπογυμνωμένοι καὶ ἀπὸ τὴν οὐράνιον συμμαχίαν καὶ ἀπὸ τὴν γῆιν βοήθειαν θὰ παραδοθοῦν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν. Σκότος ἐδῶ ἐννοεῖ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον παράγεται δι' αὐτοὺς ἀπὸ τὴν συμφορὰν, ὅχι διότι ἐξηφανίσθησαν οἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ διότι ἐξ αἰτίας τῆς ψυχικῆς διαθέσεώς των οἱ ἀσθενεῖς βλέπουν «μέρα μεσημέρι» ἀντὶ φωτὸς σκότος. Τοῦτο θεοβίως συμβαίνει συνήθως εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ὑποφέρουν καὶ στενοχωροῦνται. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι τὸ σκότος δὲν ἦτο δημιουργημα τοῦ ἀέρος, ἀλλὰ τῆς διαθέσεώς των, προσέθεσε: «σκότος φοβερόν εἰς τὴν ἀμηχανίαν των».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄

C «Κατὰ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Ὁζίου».

Διὰ ποῖον λόγον, λοιπόν, τὰς μὲν ἄλλας χρονικὰς περιόδους χαρακτηρίζει ὁ προφήτης ἀπὸ περιστατικὰ τῆς ζωῆς τῶν βασιλέων, ἐνθὺν τὴν παρούσαν περίοδον τὴν χαρακτηρίζει ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως; Πραγματικὰ, δὲν εἶπεν, κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ ἔξῃ ὁ Ὁζίος, οὔτε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας τοῦ Ὁζίου, ἀλλ' εἶπεν, κατὰ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Τί θέλει, λοιπόν, νὰ δείξῃ μὲ αὐτό; D Δὲν τὸ κάνει ἀσκοπα, οὔτε τυχαίᾳ, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀπόρρητον ὑπανίσταται ἐν προκειμένῳ. Ποῖον εἶναι,

* Τὸ καὶ ἀπὸ λογοτεχνικῆς ἀπόψεως ὑπάρχον κεφάλαιον τοῦτο τοῦ Ἡσάου περιέχει τὸ δράμα, διὰ μέσου τοῦ ἵστοῦ ἀκλήθῃ οὗτος εἰς τὸ προφητικὸν ἄξιωμα κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ὁζίου (περὶ τὸ 786), καθὼς συνέβη καὶ μὲ ἄλλους προφήτας, ὅπως εἶναι ὁ Μωσθεὺς (Ἐβρ. 8 ἔξ.), ὁ Ἰερεμίας (Κεφ. 1) καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ (Κεφ. 1). Ἐπομένως τὸ δράμα αὐτὸ σχετίζεται πρὸς τὴν ὀλην προφητικὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἡσάου καὶ διαλαμβάνει τὰ συμπεράσματα τῶν ἰσοπέδων καὶ οὐκ ἐξέδον τοῦ Θεοῦ. Διὰ τὸ ἴδιον δὲν ἀπέβη εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ ἐβραίου τοῦ Ἡσάου, ὅπως ἐπισημασθήσαν εἰς τὰ οὐκ ἀπὸ προφητικῆς ἀλλὰ ἀπὸ κληρονομίας τῶν προφητῶν Ἰερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ. Ἡ αἰτία δὲν δύναται μετὰ βεβαιότητος νὰ καθορισθῇ. Πιθανὸν νὰ συνέβῃ αὐτό, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἀπετυπώθη ὡς καλλιτέρετα εἰσαγωγή τοῦ βίου βιβλίου, ἢ τοῦ πρώτου μέρους αὐτοῦ (κεφ. 1 - 86).

Ἐνόητον τυγχάνει εἶναι δὲν πρόκειται περὶ φαντασιοληΐας, οὔτε περὶ ἐξωτερικοῦ δράματος, ἀλλὰ περὶ ἐσωτερικοῦ πραγματικοῦ δράματος. Δηλαδή, ὁ προφήτης Ἡσάος εἶπε πραγματικὰ καὶ ἤκουσεν ἑαυτὸν περιγράφει ἐν προκειμένῳ, μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι εἶπε καὶ ἤκουσεν αὐτὰ διὰ τὸν ψυχικόν, ὅπως ἠμποροῦμεν νὰ εἰπωμεν, κτιστικῶν, καθ' ὃν χρόνον προσήχθητο ἴσως εἰς τὸν ναὸν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ. Παρὰ τὸν ὑπερόψιον χαρακτῆρα τοῦ δράματος, αἱ εἰδήσεις εἶναι ἐπιχρηματισμέναι ἀπὸ τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος.

Τὸ κεφάλαιον διακρίνεται εἰς τὰ ἑξῆς μέρη:
1) Στίχοι 1 - 4. Τὸ δράμα.
2) Στίχοι 5 - 7. Ὁ ἀγαπῶνς τοῦ προφήτου.
3) Στίχοι 8 - 18. Κλήσις καὶ ἀποστολὴ τοῦ προφήτου.
1. Ἡσ. 6, 1. Πρὸς τὸν Ὁζίον τὰς ἐξ ἡμέρας τοῦ Χρυσόστομου εἰς τὸν Ὁζίον, εἰς τὸν θάνατον τῶν ἔργων τοῦ ἱεροῦ παρὸς τῆς παροδότης σειράς καὶ τὴν ἐκεῖ εἰσαγωγὴν.

ἄμας, αὐτό; Ὁ Ὁζίος, λοιπόν, αὐτός, κατεχόμενος ἀπὸ μέθην διὰ τὰς ἐπιτυχίας του καὶ ὑπερηφανευόμενος διὰ τὴν εὐημερίαν του, ἔδωκεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ ὅ,τι τοῦ ἤξιζεν.* Καὶ ἐπειδὴ ἦτο βασιλεὺς ἐνόμισεν ὅτι εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκτελέσῃ καὶ τὸ ἱερατικὸν ἔργον καὶ δι' αὐτὸ εἰσέβαλεν εἰς τὸν ναόν, εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων,² καὶ ἐνθὺν ὁ ἱερεὺς τὸν ἠμπούδιζε καὶ τοῦ ἀπηγόρευε τὴν εἴσοδον αὐτὴν, αὐτὸς ἐπέμενεν εἰς τὴν μαίαν του καὶ δὲν ὑπεχώρει, χωρὶς νὰ προσέχη καθόλου τοὺς λόγους τοῦ ἱερέως. Ἐνεκα τῆς ἀνευλαθείας του αὐτῆς ὁ Θεὸς τοῦ ἔδωκεν ἄπειραν εἰς τὸ μέτωπον. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἠθέλησε νὰ ἀποκτήσῃ μεγαλυτέραν τιμὴν καὶ δικαιοδοσίαν ἀπὸ αὐτὴν ποῦ εἶχε, ἔλασε καὶ τὸ ἄξιωμα ποῦ κατεῖχε. E Πραγματικὰ, ὄχι μόνον δὲν ἀπέκτησε τὴν ἱερατικὴν δικαιοδοσίαν, ἀλλ', ἐπειδὴ κατέστη ἀκόθωτος,³ ἐξεβιάσθη ἀπὸ τὸν βασιλικὸν θρόνον καὶ ἔζη κρυμμένος εἰς κάποιο ἀπομακρὸν σπήτι, μὴ ὑποφέρει τὴν ἐντροπὴν.

Μὰ καὶ ὁ λαὸς ἀπήλασε μαζὶ μὲ τὸν βασιλέα τὴν ὄργην αὐτὴν τοῦ Κυρίου, διότι περιεφρόνησε τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἐπροστάτευσεν τὸ ἄξιωμα τῆς ἱεροσύνης, ὅταν αὐτὸ καθυβρίζετο. Κατὰ ποῖον τρόπον, λοιπόν, ὑπέστη καὶ ὁ λαὸς τὴν ὄργην; Μὲ τὸ νὰ ἀνασταλῇ ἡ προφητικὴ δράσις. Διότι, ἐπειδὴ εἶχε ὄργισθῃ ἐναντίον τῶν ὁ Θεός, δὲν τοὺς ἔδωκε καμμίαν προφητείαν διὰ κανένα ζήτημα. ⁴ Α Ἀλλὰ δὲν ἐπέβαλεν αὐτὴν τὴν τιμωρίαν αἰωνίως, ἀλλ' ὥρισεν τὴν διάρκειαν αὐτῆς ἴσην μὲ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως. Πραγματικὰ, συγχρόνως μὲ τὸν θάνατον ἐκείνου, ἔπαυσε καὶ ὁ Θεὸς τὴν ὄργην του καὶ ἤνοιξε πάλιν τὰς θύρας τῆς προφητείας.

Αὐτὸ τὸ γεγονός ὑπονοῶν, λοιπόν, ὁ Προφήτης, μίς ὑπενωμίσε τὴν ἐποχὴν τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως, μὲ τὸ νὰ εἴπῃ: «Κατὰ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Ὁ-

2. Πρὸς B' Παρ. 26, 16 καὶ Δ' Βασιλ. 15, ἐνθα οὗτος ἀναγράφεται ὡς Ἄζαριος.
3. Τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἀπεπέσαν τὸ ἕκρον τοῦ ναοῦ τῆμα, εἰς τὸ ἕκρον εἰσῆλθε μόνον ὁ ἀρχιερεὺς μίαν φορὰν τοῦ χρόνου κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἑβραίου, διὰ τὴν προσφέρει τὴν εὐχαιστῆριον ὑστάιν. Πρὸς καὶ Ἡσ. 4 ἔξ. Ἦκει ἐφυλάσσετο ἡ κεισὸς τῆς διαθήκης.
4. Ἐκ γνωστῶν ὁ κατεχόμενος ὑπὸ λέπρος ἀθεωροῦντο ἐκβάροται καὶ μακρυμέναι καὶ ἔξον μακρὰν τὸν πῶλον εἰς μίαν ἔρημα καὶ ἀπόβρα.

ζίου εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον». ⁶ Μολοντί, θέβαια, ὁ Χριστὸς λέγει, ὅτι «Κανείς δὲν ἔχει ἴδει ποτὲ τὸν Θεόν. Ὁ Υἱὸς, ποῦ μόνον αὐτὸς ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν οὐσίαν τοῦ Πατρὸς καὶ εἶναι εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἀχώριστος πάντοτε ἀπὸ αὐτόν, ἐκεῖνος μᾶς ἐξήγησε καὶ μᾶς ἐγνώρισε τὸν Θεόν». ⁷ Β Καὶ εἰς ἄλλον σημεῖον λέγει πάλιν «Οὔτε ἔχει ἴδει καὶ ἄλλος κανένας τὸν Πατέρα, ἐκτός μόνον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον ἀπεστάλη, ἀλλὰ καὶ ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Θεόν. Αὐτὸς μόνον ἔχει ἴδει τὸν πατέρα». ⁸ Καὶ εἰς τὸν Μωϋσῆ λέγει ὁ ἴδιος ὁ Θεός· «Κανένας δὲν θά ἠμπορέσῃ νὰ ἴδῃ τὸ πρόσωπόν μου καὶ νὰ ζήσῃ ὑστερα». ⁹ Τότε, διατί λέγει ὁ προφήτης Ἰσαΐας ὅτι εἶδε τὸν Κύριον; «Εἶδα τὸν Κύριον», λέγει. Δὲν ὁμιλεῖ, θέβαια, ἀντίθετα πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ συμφωνεῖ ἀπόλυτα πρὸς αὐτόν. Διότι ὁ μὲν Χριστὸς ὁμιλεῖ διὰ τὴν ἀκριβῆ καὶ τελείαν γνώσιν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποῖαν κανένας δὲν ἔχει ἴδει, διότι κανένας δὲν εἶδε γυμνὴν τὴν θεότητα καὶ ὀλόκληρον τὴν οὐσίαν, ἐκτός τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ. Ἐνῶ ὁ προφήτης ἀκαγγέλλει τὸ πῶς ἠδυνήθη αὐτὸς νὰ ἴδῃ τὸν Θεόν. Πραγματικά, δὲν ἠμπόρουν ὁ προφήτης νὰ ἴδῃ τὸν Θεόν ὅπως ἀκριβῶς εἶναι, ἀλλὰ τὸν βλέπει ὑπό ὠριαμένην μορφήν, καὶ ἀφοῦ κατέθηκε τόσον. ¹⁰ Ὅσον ἐπείτρεπετο νὰ ἀνασῆ ἡ ἀσθένεια τοῦ προφήτου. Τὸ ὅτι, θέβαια, δὲν εἶδε γυμνὴν τὴν θεότητα, οὔτε αὐτός, οὔτε κανένας ἄλλος ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λόγια αὐτῶν. Πραγματικά, «εἶδα τὸν Κύριον καθήμενον», λέγει. Ὁ Θεός, ὅμως, δὲν κάθεται, διότι ἡ ἐνέργεια αὐτῆ εἶναι ἰδιαίτερον γνώρισμα τῶν σωματικῶν ὄντων. Καὶ δὲν τὸν εἶδεν ἀπλῶς «καθήμενον», ἀλλὰ τὸν εἶδεν «καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ». ¹¹ Ὁ Θεός, θέβαια, δὲν περικλείεται οὔτε χωρεῖ πουθενά. Διότι πῶς θά ἦτο δυνατόν αὐτὸ διὰ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος εἶναι πανταχοῦ παρών καὶ γεμίζει τὰ πάντα μετὰ τὴν παρουσίαν του καὶ «κρατεῖ εἰς τὸ χέρι του τὰ πέτρα τῆς γῆς»; ¹² Συνεπῶς, εἶναι φανερόν ὅτι τὸ βλε-

6. Ἰσα. 6, 1.
7. Ἰωάν. 1, 18.
8. Ἰωάν. 6, 46.
9. Ἐξέστ. 33, 20.
10. Ἰσα. 6, 1. Παράδειγμα ὅραμα τοῦ Κυρίου, ὡς θαυμάσιος καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου, εἶδε καὶ ὁ προφήτης Μιχαίας. (Βιβλίου τοῦ συγγραφέως προφήτου Μιχαίου), ἐπὶ τοῦ θαυμάσιου Ἀγαθῆ (1' Πασιλ. 29, 10).
11. Ἰωάν. 94, 4.

πόμενον ἦτο μία μορφή συγκαταβάσεως τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ ἀνθρώπινα μέτρα. Ἔτσι, λοιπόν, καὶ ἄλλος προφήτης, ὑποδηλώνον κάτι ἀνάλογον, ἔλεγεν, ὁμιλῶν ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Θεοῦ· «Ἐγὼ πολλαπλασίασα τὰ δράματα». ¹¹ δηλαδὴ, ἐνεφανίσθη κατὰ διαφόρους τρόπους εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Δ' Ἐάν, ὅμως, ἐφαίνετο γυμνὴ ἡ ἴδια ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, τότε δὲν θά ἀπεκαλύπτετο κατὰ διαφορετικούς τρόπους. Ἀλλ', ἐπειδὴ ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἦτο ἀποτέλεσμα συγκαταβάσεως καὶ ἄλλοτε μὲν μετὰ αὐτὸν τὸν τρόπον, ἄλλοτε δὲ μετὰ τὸν ἄλλον ἐφάνερον τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τοὺς προφήτας, προσαρμύζων καταλλήλως τὰς ἐμφανίσεις του εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν περιστάσεων, δι' αὐτὸ λέγει· «Ἐπολλαπλασίασα τὰ δράματα καὶ ἐνεφανίσθη διαφορετικὰ εἰς κάθε προφήτην». ¹² Δὲν ἐφανερώθηκα, λέγει, ὅπως ἀκριβῶς ἦμουν, ἀλλὰ ἔγινα ὅμοιος μετ' ἐκεῖνο, ποῦ ἠμποροῦσαν νὰ ἴδουν ὅσοι μετ' ἔβλεπαν. Δι' αὐτὸ, λοιπόν, βλέπεις αὐτὸν ἄλλοτε νὰ κάθεται, ἄλλοτε νὰ εἶναι ὄπλις, ἄλλοτε νὰ ἔχη λευκὰ μαλλιά, ἄλλοτε νὰ ἐμφανίζεται μέσα εἰς τὴν φωτιὰ ἢ τὸν ἀέρα, ἄλλοτε νὰ φαίνονται τὰ γόνα αὐτοῦ, ἄλλοτε νὰ φέρεται ἐπὶ τῶν χειρῶν καὶ νὰ παρομοιάζεται κατὰ τὴν ὄψιν πρὸς τὴν ἀκτινοβολίαν τῶν πλέον λαμπρῶν μετάλλων. Διὰ ποῖον λόγον λοιπόν, ἄλλοτε μὲν ἐμφανίζεται ὄπλις, ἄλλοτε δὲ φαίνεται μέσα εἰς τὴν φωτιὰ, ἄλλοτε πάλιν δεικνύει μόνον τὰ νῶτα του, ἄλλοτε εἰς τὸν οὐρανόν, ἄλλοτε ἐπάνω εἰς θρόνον καὶ ἄλλοτε φέρεται ἐπὶ τῶν χειρῶν, δὲν θά τὸ ἐξετάσω εἰς τὴν παρούσαν ὁμιλίαν, διὰ νὰ μὴ καταλάβῃ τὸ δευτερευόν αὐτὸ θέμα τὴν θέσιν τῆς κυρίας ἀπασχολήσεώς μας. Τώρα ἐπιβάλλεται νὰ σὲς ὁμιλήσω διὰ τὴν ἐμφάνισιν αὐτὴν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν προφήτην Ἰσαΐαν. ¹³ Α Διότι, λοιπόν, ἔτσι ἐμφανίζεται τῶρα ὁ Θεός, δηλαδὴ, καθήμενος εἰς θρόνον καὶ περιβαλλόμενος ἀπὸ τὰ Σεραφεῖμ; Μά, μιμνήσκου τὴν συνήθειαν τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ, ἀκριβῶς ἀπευθύνεται καὶ πρὸς ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, σκοπεύει νὰ ἀνακοινῶσιν τὴν ἀπόφασίν του διὰ σημαντικὰ πράγματα καὶ διὰ τὴν οἰκουμένην ὀλόκληρον καὶ διὰ τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ λαμβάνει δύο ἀποφάσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία φέρει τὴν

11. Ἰσα. 12, 10.
12. Ἰσα. 12, 10.

τιμωρίαν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ εἰς δόλο-κλήρον τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος, ἡ δὲ ἄλλη εὐεργετῆ τὴν οἰκουμένην καὶ ὑπόσχεται μεγάλας ἐλπίδας καὶ τιμὰς ἀθανάτους. Ἐνταῦθα δὲ συνήθεια εἰς τοὺς δικαστάς, ὅταν λαμβάνουν παρομοίαν ἀποφάσεις, νὰ μὴ τὸ κάνουν εἰς τὰ κρυφά, ἀλλὰ προβαίνουν εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν καθήμενοι εἰς ὕψηλόν θῆμα, **Β** παρισταμένων πολλῶν μαρτύρων καὶ ἔχοντες ἀνασύρει τὰ παραπετάσματα, ποὺ τοὺς ἀποκρύπτει, δι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς, μιμούμενος αὐτοὺς, περιστοιχίζεται ἀπὸ τὰ Σεραφεῖμ, κάθεται εἰς ὕψηλόν θρόνον καὶ ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἐκδίδει τὴν ἀπόφασίν του.

Καὶ διὰ τὰ καταλόγους, ὅτι ἡ ἐμφάνισις αὐτῆ τοῦ Θεοῦ δὲν ἀποτελεῖ ἀπλὴν φαντασίαν τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' ὅτι ὁ Θεὸς συνηθίζει νὰ παρουσιάζεται ταιουτοτρόπως, θὰ προσπαθῶν νὰ σοῦ τὸ ἀποδείξω καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάλογον περίπτωσιν ἄλλου προφήτου. Πραγματικὰ, καὶ εἰς τὸν προφήτην Δαυὶδ, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ πρόκειται νὰ ἐκδώσῃ ὁ Θεὸς κάποια μεγάλην ἀπόφασιν ἀναφερομένην, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν κώλασιν καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν Ἰουδαίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὰ ἀγαθὰ, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ δοθῶν εἰς τὴν οἰκουμένην, φαίνεται καὶ ἐκεῖ λαμπρὸς καὶ ἑνδοξος, **Γ** παριστάνται πολλοὶ ἄγγελοι καὶ αἱ τάξεις τῶν ἀρχαγγέλων, συγκάθεται καὶ ὁ Μουσεικὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀνοίγονται θύραι, τρέχουν ποτάμια πύρινα καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως διδεται ἡ εἰκὼν τοῦ δικαστηρίου.¹⁴ Ἐνταῦθα, θέβαια ὅμοια αὐτὰ μὲ ἐκεῖνα τοῦ ἀναγράφονται εἰς τὸν Ἰσαΐαν, ἃν καὶ ὁ Δαυὶδ τὰ ἐκθέτει λεπτομερέστερα, ἐπειδὴ εἶναι πλησιέστερον πρὸς ἡμᾶς καὶ ἡ προφητεία φθάνει μέχρις αὐτῶν τῶν θυρῶν.

Ἄλλ', ἀφοῦ ἀφήσω αὐτοὶ νὰ τὰ συγκεντρώσω καὶ νὰ τὰ συγκρίνω οἱ φιλόπονοι καὶ νὰ εὑρῶν τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ τῶν δύο προφητειῶν σχέσιν, ὅπως εἶπα, ἃς ἐξετάσωμεν μὲ ἀκρίβειαν τὴν παρούσαν προφητείαν, προσπαθοῦντες νὰ ἐξηγήσωμεν κάθε μίαν λέξιν αὐτῆς κατὰ τὸ δυνατόν. **Δ** Διότι ἔτσι θὰ κατασταθῶν πῶς σαφῆ τὰ λεγόμενα καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς ἑσᾶς.

Τὶ λέγει, λοιπόν; «Ἐἶδα τὸν Κύριον καθήμενον». Τὸ νὰ κάθεται εἰς τὸν θρόνον συμβολίζει πάντοτε τὸ δικαστήριον, ὅπως ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Δαυὶδ: «Ἐκάθισες ἐ-

18. Πρὸς Δαν. 7 ἔξ.

πάνω εἰς τὸν θρόνον σὺ, ποὺ ἀπονέμεις τὸ δίκαιον».¹⁴ Καὶ ὁ Δαυὶδ λέγει: «Ἐσποθετήθησαν θρόνοι καὶ ἐκάθισε τὸ δικαστήριον».¹⁵ Ἐνῶ τὸ νὰ κάθεται ἀπλῶς συμβολίζει κάτι ἄλλο, κατὰ τὸν προφήτην. Ποῖον εἶναι δὲ αὐτό; Συμβολίζει τὴν σταθερότητα, τὴν μονιμότητα, τὴν καλὴν στήριξιν, τὸ ἀναλλοίωτον, τὸ ἀτελεύτητον, τὴν αἰώνιον ζωὴν. Δι' αὐτὸ λέγει: Σὺ παραμένεις εἰς τὸν αἰῶνα, ἐνῶ ἡμεῖς χανόμεθα αἰωνίως.¹⁶ **Ε** Σὺ λέγει, παραμένεις, ὑπάρχεις, ζῆς, πάντοτε εἶσαι ὁ ἴδιος. Τὸ ὅτι, λοιπόν, δὲν ἔκανε λόγον διὰ θρόνον, τὸ ἀπέδειξεν ἡ ἀντιδιαστολὴ πρὸς ἡμᾶς. Διότι δὲν εἶπεν, ὅτι ἡμεῖς ἰστάμεθα, ἀλλ' εἶπεν ἡμεῖς χανόμεθα. Τὸ νὰ κάθεται, ὅμως, ἐπάνω εἰς θρόνον συμβολίζει τὴν ἀπονομήν τῆς δικαιοσύνης. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰσαΐας θάλπει ἔτσι τὸν Θεόν, «νὰ κάθεται ἐπὶ θρόνου ὕψηλοῦ καὶ ἐψημένου».¹⁷ Ἄλλ' ἄλλο σημαίνει τὸ «ὕψηλοῦ» καὶ ἄλλο τὸ «ἐψημένου». Πραγματικὰ ὁ θρόνος ἦτο ὕψηλος, δηλαδὴ, μεγάλος καὶ καταλάμβανε μεγάλην ἔκτασιν. Ἦτο δὲ καὶ ἐψημένος, δηλαδὴ, ἐφαίνετο εἰς ὅψος ἀπερίγραπτον καὶ ἦτο μετέωρος.

66 Α «Καὶ ὁ οἶκος ἐγέμιζεν ἀπὸ τὴν θεῖαν λάμπριν τοῦ θρόνου αὐτοῦ καὶ τοῦ καθήμενου εἰς αὐτόν».¹⁸ Ποῖος οἶκος; Πέρι μου, Μὰ, ὁ ναός.¹⁹ Ἐπειδὴ, θέβαια, ἀπὸ ἐκεῖ εἶχε προέλθει ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ, εἶναι φυσικὸν ἐκεῖ νὰ κάθεται καὶ νὰ παρουσιάζεται εἰς τὴν θαυμασίαν αὐτὴν ὄρασιν. «Δόξαν» δὲ ἐν προκειμένῳ ὀνομάζει τὴν λαμπρότητα τὸ ἀπρόσβλεστο φῶς, τὸ ἅγιον, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ ἐξηγήσῃ μὲ λόγια, τὸ ὀνόμασε «δόξαν», καὶ μάλιστα οὕτως ἀπλῶς «δόξαν» ἀλλὰ δόξαν τοῦ Θεοῦ.

«Καὶ γύρω ἀπὸ τὸν θρόνον αὐτὸν Ἰσταντο»²⁰ Σερα-

14. Πρὸς Δαν. 9, 5.

15. Δαν. 7, 9-10.

16. Ἄγνωστον πῶθεν ἔρριπται τοῦς ἀνωτέρου λόγους ὁ Χριστολόγος, διότι δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Δαυὶδ.

17. Ἰσα. 6, 1.

18. Ἰσα. 6, 1.

19. Βέβαια, ἐδῶ πρόκειται διὰ τὸν ἱερὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, ἅρως παρακάτω ὁρίζει διὰ Σεραφεῖμ, τὰ ἑπτά ἐκκλήτων τῶν θρόνων. Ἐπειδὴ ὅμως γίνεαι λόγος καὶ διὰ τὸ ὑπερῶρον τοῦ ναοῦ, δὲν τὰς κερνὸν καὶ διὰ τὸ θαυμαστόν, ὅπως δὲ τὸ σφραγιστὸν ναοῦ εἶναι, ὅς γιναστὸν, ἔειπται ὁ ναός, ὀνομάζομαι νὰ εἴπωμεν, ὅτι τὸ ἔρριπται τοῦτο ἔλασε γύρω εἰς τὸν ναὸν τῶν Σεραφεῖμων, ὅταν ὁ προφήτης προσήγγιστο.

20. Τὸ ῥῆμα ἰστανθαι δὲν ἔχει ἐδῶ τὴν συνηθὴ σημασίαν τῆς ἀνιγνώσεως, ἀλλὰ φανερώνει τὴν ὑπαρξιν αὐτῶν. Δηλαδὴ, ὄψθησαν στήριζόμενα εἰς τὰς ἀπερίγραπτες, ἀειρούμενα μὲ ἦσαν.

φεΐμ». ²¹ Ποία ονομάζει Σαραφείμ; Ἐγνοεῖ ἀσωμάτους δυνάμεις τῶν οὐρανῶν ὄντων, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν μακαριότητα τῶν ὁμοίων δυνάμεθα καὶ ἀπὸ τὴν ονομασίαν τῶν νὰ ἀντιληφθῶμεν, διότι εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑβραίων ἢ λέξις Σαραφείμ ἐξηγεῖται φλογερά στόματα. Τί διδασκόμεθα, λοιπὸν, ἀπὸ αὐτοῦ; **Β** Τὸ καθαρὸν τῆς οὐσίας τῶν, τὸ ἀγρυπνῶν, τὴν ἐπιμέλειαν καὶ προσοχὴν, τὴν γοργότητα, τὴν δραστηριότητα, τὸ ἀκλιβῶτον. Ὁμοιοτρόπως, καὶ ὁ προφήτης Δαυὶδ, ἐπιθυμῶν νὰ μᾶς δείξῃ τὴν εὐκολίαν τῆς διακονίας, τὴν ταχύτητα τῆς ὑπηρεσίας καὶ τὴν μεγάλην δραστηριότητα τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων, λέγει· «Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος κάνει τοὺς ἀγγέλους τοῦ ταχείας καὶ λεπτοῦς ὡς τὸν ἀνέμου, καὶ τοὺς λειτουργούς, ποὺ τὸν ὑπηρετοῦν, λαμπροῦς καὶ δραστικοῦς ὡς τὴν φλόγα τοῦ πυρός», ²² ἀποδεικνύων μὲ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ τὴν ταχύτητα, τὴν ἐλαφρότητα καὶ τὴν δραστηριότητα τῶν ἀγγέλων. Παρόμοια εἶναι καὶ αἱ δυνάμεις αὐταί, ἔχουσαι ὡς μόνιμον ἔργον τῶν νὰ ὑμνοῦν τὸν Κύριον μὲ καθαρά στόματα, νὰ δοξάζουν αὐτόν, νὰ τελοῦν τὴν ἀδιάκοπον λειτουργίαν. Ἀποδεικνύει δὲ τὸ ἀξίωμα αὐτῶν τὸ γεγονός ὅτι εὐρίσκονται κοντὰ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ. Ὅπως, δηλαδή, ἐπὶ τῶν ἐπιγείων βασιλείων ἐκεῖνοι, **Γ** ποὺ κατέχουν τὰ μεγαλύτερα ἀξιώματα ἴστανται κοντὰ εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον, ἔτσι, λοιπὸν, καὶ αἱ δυνάμεις αὐταί, λόγω τῆς μεγάλης τῶν ἀρετῆς περικυκλῶνουν τὸν οὐράνιον θρόνον, ἀπολαμβάνουσι συνεχῶς τὴν ἀνεκφραστον μακαριότητα καὶ χαίρουσι μὲ τὴν μακαρίαν συμμετοχὴν εἰς τὴν λειτουργίαν αὐτήν.

«Ἐξ πτέρυγας εἶχεν ἕκαστον ἐξ αὐτῶν (τῶν Σαραφείμ). Διὰ τῶν δύο πτερύγων ἐκόλυπτον ²³ τὸ πρόσωπον αὐτῶν, διὰ τῶν ἄλλων δύο ἐσκέπαζον τοὺς πόδας τῶν καὶ διὰ τῶν ἄλλων δύο ἐπετοῦσαν». ²⁴ Ἐκαστον ἐξ αὐτῶν μὲ

21. Σαραφείμ. Νοοῦνται ὡς γνωστὰ εἰς τοὺς ἀναγνώστους τῆς προφητείας οὐράνια, ἀλλὰ διάφορα τῶν Χερουβείμ, πάντως ἑμῶς πραγματικὰ ὄντα. Ἡ λέξις προέρχεται ἀπὸ τὸ Ἑβραϊκὸν ῥῆμα saraph = καίω. Ἐξῆς πρόκειται διὰ προσωπικὰ ὄντα, ἀπὸ παρίστανται μὲ χεῖρας, πόδας καὶ ἐκτετατοὺς πόδας Θεοῦ.

22. Ψαλμ. 103, 4.
23. Ἐν αἰσθησὶ πρὸς τὸν Θεὸν καλοῦνται τὸ πρόσωπον αὐτῶν διὰ τὴν μὴ ἴστανται τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ.

24. Ἡ λέξις ἑστὶν ἐπὶ τῶν ἐπιπέδων αὐτῶν πρὸς ἐκτίλειν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ.

φανὴν μεγάλην ἔλεγε πρὸς τὸ ἄλλο. ²⁵ Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος εἶναι ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων καὶ ἡ γῆ ὅλη εἶναι γεμάτη ἀπὸ τῆν δόξαν ²⁶ του». Τί θέλει νὰ μᾶς δείξῃ μὲ τὰς πτέρυγας αὐτάς καὶ τί ὑποκρίσεται μὲ αὐτάς; **Δ** Διότι, ἀσφαλῶς, δὲν ὑπάρχουν περὰ εἰς τὰς ἀσωμάτους ἐκεῖνας δυνάμεις. Ἀλλὰ καὶ ἐν προκειμένῳ ὁ προφήτης μᾶς φανερώνει ἀνεκφραστοὰ πράγματα μὲ τὴν χρησιμοποίησιν πλέον ἀσθητῶν καὶ ἀντιληπτῶν σχημάτων καὶ λέξεων, ἀφ' ἑνὸς μὲν συγκαταβαίνων πρὸς τὴν ἀδυναμίαν τῶν τότε ἀκρατῶν τοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διδάσκων ἡμᾶς μὲ ἀκρίθειαν νοήματα ποῦ ὑπερβαίνουσι κάθε ἀνθρωπίνην διάνοιαν, διὰ τῆς συγκαταβάσεως αὐτῆς.

Τί σημαίνουν, λοιπὸν, αἱ πτέρυγες; Τὸ οὐράνιον καὶ τὸ μετώριον αὐτῶν τῶν δυνάμεων. Ἐτσι, καὶ ὁ Γαβριὴλ πετῶν φαίνεται νὰ καταβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανόν, διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν ταχύτητα καὶ τὴν ἐλαφρότητα αὐτοῦ. Καὶ κατέγεισι ἀπὸ θαυμασμοῦ, ἐπειδὴ χρησιμοποιοῖ αὐτάς τὰς ἐκφράσεις διὰ τὰς λειτουργικὰς δυνάμεις. **Ε** ὅταν, θεόβια, καὶ δι' αὐτὸν τὸν Θεὸν τοῦ σύμπαντος δὲν ἀπέφυγε νὰ χρησιμοποίησῃ αὐτὴν τὴν συγκατάθεσιν; Πραγματικὰ, ὅταν ἤθελε νὰ δείξῃ ἢ τὸ ἀσώματον ἢ τὴν ταχύτητα τῆς πανταχοῦ παρουσίας του, λέγει ὁ Δαυὶδ· «Ὁ περιπατῶν ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας τῶν ἀνέμων», ²⁷ μολογῶν θεόβια, ὅτε οἱ ἀνεμοὶ ἔχουν πτέρυγας. ²⁸ Ἄ οὔτε ὁ Θεὸς θαδίζει ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας. Διότι πᾶς θὰ ἠμποροῦσε νὰ περιπατῇ αὐτοῦ, ποῦ εἶναι πανταχοῦ παρών; Μά, ὅπως εἶπα παραπάνω, συγκαταβαίνει εἰς τὴν ἀδυνα-

25. Πρόκειται περὶ δύο Σαραφείμ ἢ δύο χοροὶ ἐκ πολλῶν Σαραφείμ; Μᾶλλον πρόκειται περὶ δύο χοροὶ ἢ περισσότερων Σαραφείμ, χεῖρας νὰ ἐκτετατοῦν χεῖρας, ἀφ' ὧν λέγει ὁ: Ἴστανται κοντὰ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ, τὴν ὅλην ἐκτετατοῦν ἀναφωτιστῶν.

26. Ὁ πᾶσις ἀσθητῶν χαρακτῆρ τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ τῆς ἀγιότητος, καὶ ὅσον εἶναι ἀνεκφραστοὶ καὶ ἀνεκφραστοὶ παντὸς γένους καὶ ἔκταστος. Ἡ τριτὴ ἀναφωτιστῶν τοῦ ἁγίου γίνονται χεῖρας ἐκτετατοῦν πρὸς ἐκφραστοὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἀσώματου. Ὁλόκληροι τὸ εὐχέλων τοῦ ἰσώτων πληροῦνται ἐπὶ τῆς ἀγιότητος τοῦ Θεοῦ, ἀφ' ὧν ἀναίμαξαι αὐτῶν τῶν φράσιν τοῦ ἱεροῦ. Ἀποτελεῖ δὲ τοῦτο μὴν ἡμῶν ὑπερβαίνει πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας, διὰ νὰ κατασοῦν καὶ αὐτοὶ ἅγιοι, ἀποβάλλοντες πᾶσαν ρυπαρότητα. Ἡ ἄλλου, ἡ ἐκκλησιαστικὴ θεολογία εἶδεν εἰς τὴν ἐπανάληψιν αὐτῆν, ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Καινῆς Διαθήκης τὴν πρῶτον τὸν Θεοῦ.

27. Ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῆς ἀγιότητος τοῦ Θεοῦ ἐκφραστῶνται ὡς θέλει, θεῖα λήμματα πληροῦνται τὴν γῆν δόξακλον.

28. Ἦσ. 6, 2-3.
29. Ψαλμ. 103, 3.

μίας τῶν ἀκροατῶν καὶ ἀπὸ τὰ δυνάμενα νὰ κατανοηθοῦν ἀναμῶνει τὸν νοῦν αὐτῶν εἰς τὰς ὑψηλὰς ἐννοίας. Καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν, ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ ὁ Δαυὶδ νὰ δεῖξῃ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀσφάλειαν ποῦ προσφέρει αὐτῇ, χρησιμοποιοῖ τὰς ἰδίας λέξεις, ἡμιλῶν ὡς ἐξῆς: «Θά μὲ σκεπάσῃς μετὰ τὰ προστατευτικά πτερὰ σου».⁹⁰ Ἐδῶ, ὁμοίως, μετὰ τὰς πτέρυγας αὐτὰς δὲν ἐννοεῖ μόνον τὸ μετέωρον καὶ τὴν ἐλαφρότητα αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο φρικιαστικόν. **Β** Ἀποδεικνύει, δηλαδὴ, ὅτι ἂν καὶ ἡ ὕψιστος αὐτῇ ἦτο μία συγκατάθεσις τοῦ Θεοῦ, ὅπως πραγματικὰ ἦτο, ἐν τούτοις οὔτε αἱ οὐράνιαι δυνάμεις ἠμποροῦσαν νὰ ἀντικρῶσιν τὴν ἀποκάλυψιν αὐτῆν τῆς θείας λαμπρότητος. Διότι τὸ γεγονός ἐστὶ ἐκάλυπταν τοὺς πόδας καὶ τὰ νῦντά των, ἀποδεικνύει ὅτι ποῦ τὰ εἶχε κυριεύσει ἢ κατὰ πληρῆς, ποῦ ἐπρεμαν τὴν λαμπρότητα, ποῦ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ὑπομείνουν τὴν ἀκτινοβολίαν, ἢ ὅποια ἐξήρχετο ἀπὸ τὸν θρόνον ἐκεῖνον. Δι' αὐτὸ μὲ τὴν προσβολὴν τῶν πτερόγων ἐσκέπαζαν τὰ πρόσωπά των, ὅταν μὲ κάποιον προστατευτικὸν τείχος. Καὶ αὐτὸ ποῦ συνήθως παθαίνομεν ἡμεῖς, ἢ ὅταν οἱ κερουνοὶ ἀλακῶνουν τὸν οὐρανὸν ἢ ὅταν φαίνωνται αἱ ἀστραπαὶ, δηλαδὴ, πίπτομεν πρὸς τὴν γῆν, αὐτὸ ἀκριθῶς ἐπάσαν καὶ αἱ δυνάμεις αὐταί. **Γ** Ἐάν, λοιπόν, τὰ Σεραφείμ, αἱ μεγάλα καὶ ἐξιοθαύμαστοι ἐκεῖνα δυνάμεις, δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἀντικρῶσιν χωρὶς φόβου τὸν καθήμενον Θεόν, καὶ μάλιστα καθήμενον εἰς τὸν θρόνον του, ἀλλ' ἐκάλυπτον καὶ τὸ πρόσωπόν των καὶ τὰ πόδια των, ποῖος λόγος θὰ ἠμπορέσῃ νὰ περιγράψῃ τὴν μαγίαν ἐκεῖνων, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ ἴδουν τὸν ἴδιον τὸν Θεὸν καθαρὰ καὶ περιεργάζονται τὴν ἀμύλωντον ἐκεῖνην θεῖαν οὐσίαν;

«Διὰ τῶν ἄλλων δύο ἴπταντο, καὶ ἔκραζον δυνατὰς. Τί σημαίνει, ὁμοίως, τὸ «ἐπέταστο»⁹¹ καὶ τί θέλει νὰ δηλώσῃ μετὰ τὴν λέξιν αὐτῆν; «Ὅτι διαρκῶς εὐρίσκονται γύρω ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ δὲν ἀπομακρύνονται καθόλου ἀπὸ αὐτῶν, ἀλλὰ ἔχουν ὡς ἔργον ἀποκλειστικόν νὰ ψάλλουν συνεχῶς εἰς τὸν Θεόν **Δ** καὶ νὰ δοξολογοῦν αὐτὸν παντοτεινῶς. Πραγματικὰ, δὲν εἶπεν ἐκέκρυσαν, ἀλλὰ «ἐκέκρυσαν», δηλαδὴ, διαρκῶς κάνουν τὸ ἔργον αὐτὸ.

«Τὸ ἓνα (ἔλεγεν) πρὸς τὸ ἄλλο: Ἅγιος, Ἅγιος.

90. Παλμ. 18, 8.

91. Λέξις τοῦ κατεμένου.

Ἅγιος». Αἱ λέξεις αὐταὶ φανεροῦν τὴν ἀρμονικὴν τῶν συμφωνίαν καὶ τὴν δοξολογίαν ποῦ ἐγένετο μετὰ μεγάλην ὁμόνοιαν. Ὁ ὕμνος αὐτὸς δὲν εἶναι μόνον μία δοξολογία, ἀλλ' ἀποτελεῖ καὶ προφητείαν διὰ τὰ ἀγαθὰ ποῦ θὰ δοθοῦν εἰς τὴν οἰκουμένην καὶ ἀκόμη εἶναι ἔκφρασις ἀκριθῆς τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν. Διὰ ποίαν αἰτίαν, λοιπόν, δὲν εἶπαν μίαν φοράν τὴν λέξιν «Ἅγιος» καὶ ἔπειτα νὰ παύσων, οὔτε δύο φορές, καὶ μετὰ νὰ σταματήσουν, ἀλλὰ προσέθεσαν τὴν λέξιν καὶ διὰ τρίτην φοράν; Δὲν εἶναι ὀλοφάνερρον ὅτι ἔκαναν αὐτὸ, ἐπειδὴ μετὰ τὸν ὕμνον αὐτὸν ἐδοξολογοῦν τὴν Τριαδικὴν Θεότητα; **Ε** Δι' αὐτὸ, ἀκριθῶς, ὁ μὲν Ἰωάννης λέγει ὅτι αὐτὸ ἐλέχθη διὰ τὸν Υἱόν, ὁ δὲ Λουκᾶς περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἐνῶ ὁ προφήτης διὰ τὸν Πατέρα. Καὶ ἡ συνέχεια τοῦ ὕμνου μᾶς ἀποδεικνύει τὴν ἴδιαν ἔννοιαν. Διότι μετὰ τὴν δοξολογίαν προσέθεσαν «Ἡ γῆ ὀλόκληρος εἶναι γεμάτη ἀπὸ τὴν δόξαν αὐτοῦ». Συνεπῶς, ἐκεῖνο ποῦ ἀποτελεῖ γνώρισμα μίᾳς προφητείας καθαρᾶς, ἐκεῖνο συμβαίνει καὶ ἐδῶ, δηλαδὴ, προσαναγγέλλουν τὴν μελλοντικὴν γνώσιν, διὰ τῆς ὁποίας ἡ οἰκουμένη ἐγένευσεν ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Διότι παλαιότερα, θέσια, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐλέγαντο αὐτὰ, ὅχι μόνον τὸ ὑπόλοιπον τμήμα τῆς οἰκουμένης,⁹² ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ χώρα τῶν Ἰουδαίων ἦτο γεμάτη ἀσθεῖαν καὶ κανένας πούθεν δὲν ἐδόξαζε τὸν Θεόν. Καὶ μάρτυς αὐτῆς τῆς καταστάσεως εἶναι ὁ ἴδιος ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ὅταν λέγει: «Ἐξ αἰτίας σας τὸ δόγμα ἐμοῦ, τοῦ Θεοῦ σας, βλασφημῆται μετὰ τῶν ἔθνων».⁹³

Πότε, λοιπόν, ἐγένευσεν ἡ γῆ ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ; Ἀσφαλῶς, ὅταν ὁ ὕμνος αὐτὸς κατῆλθεν εἰς τὴν γῆν καὶ οἱ ἐπὶ τῆς γῆς ζῶντες ἄνθρωποι ἀπέτελεσαν ἓνα χορὸν μετὰ τὰς ἐπουρανίους δυνάμεις, ἐψάλλον τὴν ἴδιαν μελωδίαν καὶ ἀνέπεμπον κοινήν δοξολογίαν. Ἐάν, ὁμοίως, ὁ Ἰουδαῖος ἀσεθῆ καὶ ἀπιστῆ πρὸς αὐτὰ, ὅς μᾶς ἀποδείξῃ πότε ἄλλοτε ὀλόκληρος ἡ γῆ ἐγένευσεν ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια προῆλθεν ἀπὸ τὴν γνώσιν αὐτοῦ; **Β** Ἀλλὰ δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸ ἀποδείξῃ, ἔστω καὶ ἂν φέρεται μετὰ ἀναισχυντίαν χιλιάς φορές.

«Καὶ ἐσηκώθη τὸ ὑπὲρ τὴν θύραν γείσων ἀπὸ

92. Ἦε. 52, 5.

93. Σημειῶμα μετὰ τὸ Ἰσραὴλιν καίμενον πρόκειται διὰ τὰς ἐθνικὰς τὸν κατωτέρων.

τὴν δυνατὴν φωνὴν τῶν».³⁴ Εἶδες πόσον ἐδολογήθη-
τος εἶναι ἡ προφητεία καὶ πῶς τὰ γεγονότα δια-
δέχονται τὸ ἓνα τὸ ἄλλο κατὰ τρόπον φυσικόν;
«Ὑστερα, δηλαδή, ἀπὸ τὸν ἀγγελικὸν αὐτὸν ὕμνον καὶ
τὴν πλήρωσιν τῆς γῆς ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἐπαύσαν
πλέον νὰ ἰσχύουν οἱ νόμοι τῶν Ἰουδαίων, πράγμα τὸ ὁ-
ποῖον ἐδήλωσε διὰ τῆς ἐπάρασεως τοῦ ὑπὲρ τὴν θύραν γεί-
σου. Πραγματικά, αὐτὸ εἶναι δείγμα τῆς ἐρημώσεως καὶ
τῆς ἀνατροπῆς τοῦ ναοῦ. Ὅταν, ὁμῶς, καταστραφῇ ὁ
ναός, καταλύεται καὶ ὅλη ἡ με σὺτὸν συνδεδεμένη λα-
τρεία. Καὶ διὰ νὰ καταλύθῃς ὅτι ἡ Καινὴ Διαθήκη κα-
τήρησε τὴν ἰσχὴν τῆς Παλαιᾶς, λέγει, ὅτι «ἀπὸ τὴν δυ-
νατὴν φωνὴν τῶν ἐσηκώθη τὸ ὑπὲρ τὴν θύραν γείσου»,
Ἐ δηλαδή, διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς δοξολογίας αὐτῆς,
διὰ τῆς ἀκτινοβολίας τῆς χάριτος καὶ διὰ τῆς ἐξαπλώ-
σεως τῆς θείας δόξης εἰς κάθε σημεῖον τῆς οἰκουμένης,
ἐτέθησαν εἰς τὸ περιθώριον τὰ σχετιζόμενα μετὰ τὴν Πα-
λαιάν Διαθήκην, ἡ ὅποια εἶναι σκία πρὸ τοῦ φωτός καὶ
τῆς ἀκτινοβολίας τῆς Καινῆς.

«Καὶ ὅλος ὁ ναός ἐγένευσεν ἀπὸ καπνόν».³⁵ Καὶ αὐτὸ
νομίζω, εἶναι σημεῖον τῆς καταλήψεως τοῦ ναοῦ, τῆς φω-
τίας ποῦ ἔθεσεν εἰς αὐτὸν ὁ ἁγίος καὶ τῆς ὁλοκλη-
ρωτικῆς καταστροφῆς αὐτοῦ δι' ἐμπρησμοῦ.³⁶

«Τότε εἶπα Ὁ ταλαίπωρος ἐγὼ».³⁷ Ἐχάθηκα.³⁸ Διότι
εἶμαι ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος με ἀκάθαρτα χεῖλη καὶ κα-
τοικῶ μεταξὺ λαοῦ ποῦ ἔχει ἐπίσης ἀκάθαρτα χεῖλη, καὶ

34. Ἦσ. 4, 4. Ἀπὸ τὴν ἐρανιστὴ φωνήν, δηλαδή, ἐτείσθη, ὤλον τὸ
οἰκοδόμημα.

35. Ἦσ. 6, 4.

36. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ ναός τοῦ Σολομῶντος ἦτο πολύς κατα-
στραφὴς παρὰ διαφόρων ἐπιδημιῶν. Ὀλοκληρωτικῆς, ὅμως, ὑπῆρξεν ἡ κα-
ταστροφὴ αὐτοῦ κατὰ τὸ 70 π.Χ. ἀπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος καὶ ἡ κατὰ τὸ
70 μ.Χ. ἐπισημῆτα τοιαύτη ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ.

37. Σχόλημα μετὰ τὴν Παλαιάν Διαθήκην (Ἦσ. 6, 33, 30) ὅποιοι δὲ
ἔβη τὸν Κύριον δὲν προκρίεται νὰ ἴσῃ. Δι' αὐτὸ ὁ Ἰωάννης ταλαιπώρει τὸν
ἑαυτὸν του, διότι, ἐνῷ εἶναι ἁμαρτωλός, εἶπε τὸν Κύριον καὶ ἠὲ ἀποθέτη.

38. Τοῦτο λέγει ὁ προφήτης ἐν τῆς συνασπύσεως τῶν Ἰουδαίων του
ἁμαρτιῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ διότι αὐτὸν τὸν ἴδιον κατανοεῖ, καὶ
ἐκείνους ἐπειθεῖ εἶναι τὸν Θεὸν μετὰ τὰ ἴδια τὰ μέτωπα του καὶ κοίτης διότι δὲν
ἠμπορεῖ νὰ ἐνώσῃ τὴν ἁμαρτίαν του μετὰ τῆς εὐν ἀγγέλιου; διότι ἔχει χεῖ-
λη ἀκάθαρτα. Μετὰ με ἀκάθαρτα χεῖλη δὲν θύναται νὰ ἐκτελέσῃ ὅτι τὸ προ-
φητικὸν του ἔργον. Δι' αὐτὸ προσέτι μετὰ ἀποθήκη εὐνοκόμενος εἰς τοι-
αύτην κατάστασιν.

ὅμως εἶδαν τὰ μάτια μου τὸν Κύριον τῶν δυνάμεων».³⁹
Κατέπληξεν ἡ ἄρασις τὸν προφήτην, τὸν ἀνεστάτωσε, τὸν
ἐρριψεν εἰς μέγαν φόβον, ὁ τὸν παρώθησε πρὸς ἐξομο-
λόγησιν, τὸν ἔκανε νὰ ἀντιληφθῇ καλλιτέρα τὴν εὐτέλει-
αν τῆς ἰδικῆς του ὑπάραξεως. Πραγματικά, αὐτοῦ τοῦ
εἶδους εἶναι ὅλοι οἱ ἄγιοι ἄνθρωποι. Ὅταν, δηλαδή, τοὺς
δοθῇ μεγαλύτερα τιμὴ, τότε ταπεινῶνουν περισσότερον
τὸν ἑαυτὸν τους. Ἔτσι, καὶ ὁ Ἀβραάμ, ὅταν συναμίλει
μετὰ τὸν Θεόν, ὠνόμαζε τὸν ἑαυτὸν του γάμμα καὶ στά-
κτην.⁴⁰ Ἐπίσης καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ἠξιώθη νὰ ἴδῃ τὸ ὄ-
ραμα ἐκεῖνο τοῦ Χριστοῦ,⁴¹ ὠνόμασε τὸν ἑαυτὸν του «ἐκ-
τρώμα».⁴² Ἔτσι, λοιπόν, καὶ ὁ προφήτης Ἰσαΐας ταλα-
πώρει ἐν προκειμένῳ τὸν ἑαυτὸν του, ἀφορμώμενος κατὰ
πρῶτον ὅτι τὴν ἀνθρωπίνην του φύσιν καὶ λέγει «Ὁ
ταλαίπωρος ἐγὼ». Ἐχάθηκα, διότι εἶμαι ἄνθρωπος, καὶ
ἐν συνεχείᾳ ἀποθέτων εἰς τὴν ψυχικὴν του κατάστασιν
λέγει «καὶ ἔχω ἀκάθαρτα χεῖλη». ὠνόμασεν ἀκάθαρτα
τὰ χεῖλη του, ὅπως ἐγὼ νομίζω. Ἐ συγκρίνων αὐτὰ πρὸς
τὰ φλογερὰ στόματα τῶν καθαρῶν ἐκείνων δυνάμεων
καὶ πρὸς τὴν τελείαν ἐκείνην λειτουργίαν. Μὰ ὅτε ἔστα-
μάτησε μετὰ τὸ σημεῖον αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐξομολογεῖ-
ται ἐξ ὀνόματος ὁλοκληροῦ τοῦ λαοῦ καὶ προσθέτει τὰ
ἀκόλουθα «καὶ κατοικῶ μεταξὺ λαοῦ ποῦ ἔχει ἐπίσης
ἀκάθαρτα χεῖλη».

Καὶ διότι ἐδῶ κατηγορεῖ τὰ χεῖλη; Ἐννοεῖ τὴν ἐλ-
λειψιν παρησίᾳς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Πραγματικά, καὶ οἱ
τρεις παῖδες τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔλεγαν, ὅταν εὐρίσκοντο
εἰς τὴν κάμινον «δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀνοίξωμεν τὸ στό-
μα μας».⁴³ Καὶ τώρα, ἐπειδὴ ἦτο ἡ ὥρα τῆς ἁμαρτίας καὶ
τῆς δοξολογίας, ὁ Α καὶ ἔβλεπε τὰς ἐπουρανίους δυνά-
μεις νὰ ἐκτελοῦν τὸ ἔργον αὐτό, πολὺ φυσικὰ στρέφει
τὸν λόγον πρὸς τὰ χεῖλη, τὰ ὅποια κυρίως ἐκαλοῦντο εἰς
τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆν.⁴⁴ Ὅστε τὰ ἴδικά του χεῖλη ὠνό-
μασεν ἀκάθαρτα ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω ἐννοίαν, ἀλλὰ τὰ χεῖ-
λη τοῦ λαοῦ δὲν τὰ ὠνόμασε μετὰ τὴν σημασίαν αὐτῆν, μὰ

39. Ἦσ. 6, 5.

40. Πρβλ. Γεν. 18, 27.

41. Πρβλ. Α' Κορινθ. 15, 8.

42. «Ἐκτρώμα». Ἦμέρος προφῆρας γενόμενος, ἐξάμβλωμα, χρησιμο-
ποιώμενον μεταφορικῶς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν τοιαύτης κατανύσεως καὶ ἀραξίας.

43. Δαν. 3, 11 (προσευχὴ τοῦ Ἀβραάμ).

44. Δηλαδή, τῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ μετὰ τὰ Σεραφίμ.

τά ἐκάλεσεν ἀκάθαρτα, ἐπειδὴ ὁ λαὸς ἦτο θυτισμένος εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

«Καὶ, ὁμῶς, εἶδον τὰ μᾶτιά μου τὸν βασιλέα Κύριον». Δι' αὐτὸ στενάζω καὶ θρηνῶ, λέγει, διότι, ἂν καὶ εἶμαι ἀνάξιος καὶ ἁμαρτωλὸς, ἐν τούτοις κατέστην ἄξιος τοιαύτης τιμῆς, ποῦ εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἀξίας μου καὶ ἐξύψωσε τὴν ὑπόστασίν μου. «Ὅταν, ὁμῶς, λέγῃ «Εἶδον», νὰ μὴ σκέπτεσαι τὴν ἀκριβῆ ὄρασιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὴν θέαν τοῦ Θεοῦ, ὅπως αὐτὸς ἤδυνάτο.

Καὶ πρόσεξε πόσον μεγάλο εἶναι τὸ κέρδος τῆς ἐξομολογήσεως. Β Κατηγόρησε τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας του καὶ ἀμέσως ἐκκαθαρίσθη.⁴⁵ Πραγματικά, ὅταν εἶπε τὰς παραπάνω λέξεις, «Τότε ἀπεστάλη πρὸς ἐμὲ ἐν τῶν Σεραφείμ», λέγει, «τὸ ὅποιον εἶχεν ἄνθρωπα ἀνομιμένον, ποῦ ἔλαθε μετὰ τὴν λαβίδα ἀπὸ τοῦ θουσιαστήριον». «Τὸν ἄνθρωπα αὐτὸν ἤγγισεν εἰς τὰ χεῖλή μου»⁴⁶ καὶ εἶπεν Ἰδοῦ, ἤγγισε τοῦτο τὰ χεῖλή σου καὶ ἀφήρεσε τὰς ἀνομίας σου καὶ ἐκαθάρισε τὰς ἁμαρτίας σου».⁴⁷ Μερικοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι τὰ λεγόμενα ἐδῶ ἀποτελοῦν σύμβολα τῶν μελλοντικῶν μυστηρίων, δηλαδή, τὸ θουσιαστήριον, τὸ πῦρ ποῦ ὑπάρχει ἐπάνω εἰς αὐτό, ἡ δύναμις ποῦ ὑψηρετεῖται, ἡ προσφορά εἰς τὸ στόμα, ἡ καθαριεὶς τῶν ἁμαρτιῶν, (εἶναι σύμβολα τῆς θείας Ἐυχαριστίας),⁴⁸ ἐγὼ, ὁμῶς, μένω ἀκόμη εἰς τὸ περιστατικὸν τῆς διηγήσεως τοῦ δράματος τοῦ προφήτου καὶ οὐκ ἐξηγῶ διατὶ συνέθη αὐτό.

С Πρόκειται νὰ ἀποσταλῆ πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν διὰ νὰ τοῦ ἀνακοινώσῃ μερικά πράγματα φοβερά καὶ ἀνυπόφορα. Ἀποστέλλονται, λοιπὸν, τὰ Σεραφεῖμ διὰ νὰ τοῦ ἐμπνεύσουν θεῖον φόβον καὶ παρησίαν. Καὶ διὰ νὰ

45. Δηλαδή, ἡ ταπεινὴ ἐξομολόγησις ἐπέτυχεν τὴν τελείαν καὶ πλήρη συγγνώμην τοῦ προφήτου.

46. Ἀπὸ τὸ ἐρῶνιον θουσιαστήριον, τὰς ὁποίας ἀπέβαλον ἦτο τὸ θουσιαστήριον τοῦ γαῖο τοῦ Βαβυλωνίου.

47. Ἐπειδὴ αὐτὰ ἦσαν ἀκάθαρτα, ὅπως ἡ ἴσως ἐξομολόγησεν, καὶ ἀκαθὴν διότι θὰ ἐχρησάμενον διὰ τὸ προφητικὸν ἔργον. Πι προφητικὴ κλήσις τοῦ Ἰσραὴλ συνίσταται εἰς τὸν ἐξαγνεύμενον αὐτὸν διὰ τὸ καθαρισμὸν τῶν χειλέων του, ὅπως ἔγραψε καὶ εἰς τὸν Ἰερεμίαν (1, 9).

48. Ἦε. 8, 6-7. Εἰς τὰ λεγόμενα ἐδῶ περὶ ἄνθρωπον ἐνεῖθον μερικοὶ πατέρες καὶ ὠνογράφοι τὸν Χριστὸν ἢ τὴν θεῖαν εὐχαριστίαν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν καθαρτικὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος πρὸς τὸν Ἦε. 1, 25-26, Ἀριθ. 21, 29, Ματθ. 3, 2.

49. Πρὸς σημείωσιν 48 -ης παραφύσεως.

μὴ προβάλλῃ ὡς δικαιολογίαν διὰ τὴν ἀποφυγὴν τοῦ προφητικοῦ ἔργου, ὅπως ἔκανε ὁ Μωϋσῆς, ὅταν ἔλεγε ὅτι ἔχει ἀδύνατον φωνήν,⁵⁰ καὶ ὁ Ἰερεμίας, ὅτι εἶναι πολὺ νέος,⁵¹ λέγων ὅτι ἔχει ἀκάθαρτα χεῖλη, ἐρχονται τὰ Σεραφεῖμ καὶ τοῦ καθαρῶν τὰ ἁμαρτημάτα του, ὅχι διὰ τῆς ἰδικῆς τῶν δυνάμεως, (διότι αὐτὸ εἶναι δικαιοδοσία τοῦ Πατρὸς, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος), ἀλλὰ κατὸν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῆς προσφοράς τοῦ ἀνθρώπου. Πραγματικά, δὲν εἶπεν ὁ ἄγγελος, νὰ, ἐγὼ σὲ καθαρῶν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας σου, ἀλλ' εἶπεν Ἰδοῦ, αὐτὸ θὰ ἀφαιρέσῃ τὰς ἀνομίας σου D καὶ θὰ καθάρσῃ τὰς ἁμαρτίας σου», ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι ἡ διαταγὴ αὐτοῦ ποῦ με ἀπέστειλεν.

Διὰ ποῖον λόγον, ὁμῶς, ὁ ἄγγελος ἐπίασε τὸν ἄνθρωπα μετὰ τὴν λαβίδα; Δὲν ἐπρόκειτο, θέσια, νὰ καθ' ἡ ἀσώματος δύναμις ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Τότε, διατὶ ἐγένον αὐτά; Μά, ἐνεκα τῆς μεγάλης συγκαταθήσεως. Καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς παίρνει τὸν ἄνθρωπα ἀπὸ τοῦ θουσιαστήριον τοῦ ναοῦ,⁵² ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον προσεφέροντο αἱ θυσίαι καὶ ἐγένοντο οἱ καθαρμοὶ τῶν ἁμαρτημάτων. Μήπως, πάλιν, ἀπορίας, διατὶ δὲν ἐκάθη τὸ στόμα τοῦ προφήτου; Ἀσφαλῶς, ἐπειδὴ δὲν ἦτο ἀλοσητὸν πῦρ τὸ φαινόμενον. Ἐ Ἐξ ἄλλου, ὅταν ὁ Θεὸς πραγματοποιῆ κάτι, νὰ μὴ τὸ πολυεξετάσῃς, οὔτε νὰ τὸ περιεργάζεσαι, ἀφοῦ ἡ ἀνομιμένη καὶ ὀλική φωτιά, ὅταν ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τὰ ἀνθρώπινα σώματα, δὲν ἐδείξε τὴν καταστροφικὴν τῆς ἰδιότητά. Ἐάν, λοιπὸν, ἐκεῖ, ποῦ ὑπῆρχαν κληματίδες καὶ πίσσα ὡς καύσιμος ὕλη, ἡ φλόγα ἐλησμονήσε τὴν ἀποστολήν τῆς, διατὶ ποραξενεύεσαι, ἐάν τώρα εἰς ἕνα τὸσον παράδοξον γεγονός τὸν ἐκαθάρισε, χωρὶς καθόλου νὰ τὸν καύσῃ τὸ πῦρ;

«Κατὸν ἠκούσα⁵³ τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία ἠρώτα.⁵⁴ Ποῖον νὰ ἀποστείλω, διὰ νὰ μεταθῆ πρὸς τὸν λα-

50. Πρὸς. Ἐξ. 4, 10.

51. Ἰερ. 1, 6.

52. Πρὸς σημείωσιν 46 τῆς παραφύσεως.

53. Μετὰ τὴν καθάρσιν ἀκούει πλέον ἡ Πίσσις τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου.

54. Ὁ ἐρωτηματικὸς τρόπος τοῦ Θεοῦ ἐπ' ἐνὸς μὲν, ἐπ' ἑτέρου δὲ τὸ γεγονός ὅτι ἡ φωνὴ δὲν ἀπεκρίθηται προσωπικῶς εἰς τὸν προφήτην, ἀποφαινοῦν τὴν ἐλευθέρην ἐμμεσον πρότασιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἰσραὴλ διὰ τὴν προσηλίαν του ἐκλογῆν. Ἐὰν πάλιν ἡ ἐρωτησις ἀπαευθύνει καὶ τὴν δικαίαν τοῦ ἔργου.

όν μου τοῦτον;». ⁵⁶ Βλέπει πόσα ἐπέτυχε τὸ δράμα, πόσα κατάρθωσεν ὁ φόβος; ⁵⁷ Ἄ Βέβαια, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Μωϋσέως κατὰ ἀνάλογον ἔγινεν. Διότι, μολοντί δὲν ἐνεφανίσθησαν τότε τὰ Σεραφεῖμ, οὔτε ὁ Θεὸς νὰ κάθεται εἰς τὸν θρόνον του, ἀλλ' ἤμως ἕνα ἄλλο παράδοξον θέαμα ἐδείχθη τότε εἰς τὸν προφήτην καὶ μάλιστα θέαμα αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ὥστε κανένας δὲν ἤμποροῦσε νὰ τὸ παρατήρησεν. Πραγματικά, «ἡ θάλασσα ἐφλέγετο», λέγει, «ἀλλὰ δὲν ἐκάετο». ⁵⁸ Καὶ ἄλλως, ὑστερα ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὴν θερμὴν παρῴθησιν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ὁ μέγας Μωϋσῆς ἀρνείται, παραφασίζεταί καὶ ἐπινοεῖ ἀναριθμήτους δικαιολογίας διὰ νὰ μὴ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον καὶ λέγει «Ἐγὼ ἀδύνατον φωνῆν καὶ εἶμαι θρασύλογος» καὶ δι' αὐτὸ «νὰ ἐπιλέξῃς ἄλλον, τὸν ὁποῖον θὰ ἀποστείλῃς». ⁵⁹ Καὶ ὁ Ἱερεμίας προβάλλει σὺν δικαιολογίᾳ τὴν νεαράν του ἡλικίαν. ⁶⁰ Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ, μετὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, χρονισθῆναι ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας γύρω ἀπὸ τὸν ποταμὸν, ἀρνούμενος καὶ διατάζων ν' ἀναλάβῃ τὴν προφητικὴν του ἀποστολήν. **Β** Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ παρέθεσε τὴν παραβολὴν ἐκείνην, λέγων «Σὲ ἔχω τοποθετήσει φρουρὸν εἰς τοὺς Ἰσραηλῖτας» ⁶¹ καὶ ὅτι «θὰ ζητήσω τὴν ζωὴν των ἀπὸ σένα». ⁶² Ἐπίσης, ὁ Ἰωνᾶς ὄχι μόνον παρητήθη ἀπὸ τὸ προφητικὸν ἔργον, ἀλλὰ καὶ ἐδραπέτευσεν. ⁶³ Τί λοιπόν; Ὁ Ἰσάϊας εἶναι πρὸς τολμηρὸς ἀπὸ ἄλλους, καὶ ἀπὸ αὐτῶν τὸν μέγαν Μωϋσῆν; Καὶ ποῖος ἤμπορεῖ νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; Τότε διὰ τὸ Μωϋσῆς, ἂν καὶ διετάσσεται, ἠρνεῖτο, ἐνῶ ὁ Ἰσάϊας ἔσπευσε, χωρὶς νὰ διαταχθῇ κατ' εὐθείαν; Πραγματικά, δὲν τοῦ εἶπεν ὁ Θεὸς πῆγαινε. Ἀλλὰ, ἐνῶ ὁ Θεὸς ἔλεγεν «ποῖον νὰ ἀποστείλω;», ἀμέσως ἤρπασε τοὺς λόγους αὐτοῦ σὺν ἐντολῇ, πρὸς ἀπηυθύνετον πρὸς αὐτόν. Μερικοὶ λοιπόν, ὑποστηρίζουν, ὅτι ἐπειδὴ ἠμάρτησε, μὲ τὸ νὰ μὴ ἐλέγξῃ τὸν βασιλέα Ὀζίαν, ὅταν ἐπεχείρησε νὰ εἰσελθῇ εἰς τὸ ἄδυτον τοῦ νοσῶ, **Γ** καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δικαιολογηθῇ διὰ τὴν ἁμαρτίαν του αὐτῆν, δι' αὐτὸ δεικνύει

56. Ἦσ. 6, 8.
57. Ἐξ. 2, 2.
58. Ἐξ. 4, 10 καὶ 13.
59. Ἰερ. 1, 6.
60. Ἰερ. 3, 17.
61. Ἰων. 3, 18.
62. Ἰων. 1, 9.

τόσην προθυμίαν εἰς τὴν συνέγειαν καὶ ὑπακούει ἀμέσως, ὥστε νὰ ἐξευμενίσῃ τὸν Θεόν. Δι' αὐτὸ, ἀκριβῶς, ἔλεγεν ὅτι ἔχει ἀκάθαρτα χεῖλη, ἐπειδὴ δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ ὁμιλῇ. Μὰ, δὲν θὰ παραδεχθῶ τοὺς λόγοντας αὐτὰ, διότι πρὸ ἀξιοπίστου ἀπὸ αὐτοῦ εἶναι ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ὀνομάζει τὸν Ἰσάϊαν θαρραλέον καὶ λέγει «Ὁ Ἰσάϊας δὲ ἐν μέσῳ τῶν Ἰσραηλιτῶν λαμβάνει τὴν τολμὴν καὶ λέγει ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ». ⁶⁴ Δι' αὐτὸ, βέβαια, δὲν ἀπέθανεν ἀπὸ φυσικὸν θάνατον, ἀλλ', ὅπως λέγεται, ὑπέστη μαρτυρικὴν τιμωρίαν. ⁶⁵ **Δ** ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ὑπέφεραν τὸν ἐλεγχὸν του.

Ἐκτὸς αὐτῶν, πούθενά δὲν ἀναφέρει ἡ Ἁγία Γραφή ὅτι παρευρίσκειτο, ὅταν ἐγίνοντο τὰ σχετιζόμενα μὲ τὸν Ὀζίαν περιστατικά καὶ ὅτι, μολοντί ἦτο παρών, εἰσιώπα, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ ἐπινοοῦν ἀφ' ἑαυτῶν καὶ αὐθαίρετα, ὅσοι ὑποστηρίζουν τὰς ἀπόψεις αὐτάς. Τί ἤμποροῦμεν, λοιπόν, νὰ εἰπωμεν; Μὰ, ὅτι δὲν εὐρίσκοντο ὑπὸ τὰς ἰδίας συνθήκας ὁ Ἰσάϊας καὶ ὁ Μωϋσῆς. Πραγματικά, ὁ Μωϋσῆς ἀπεστέλλετο εἰς ζένην καὶ θάρσaron χώραν καὶ πρὸς βασιλέα μαινόμενον καὶ λυσώσαντα, διὰ νὰ ἀσκήσῃ τὸ προφητικὸν του ἔργον. Ἐνῶ ὁ Ἰσάϊας θὰ ἀπηυθύνετο πρὸς τοὺς ὁμοεθνεῖς του, οἱ ὁποῖοι πολλακτῶς εἶχον ἀκούσει προφητικὸν κήρυγμα καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον εἶχον διαπαιδαγωγηθῆ μὲ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς, δὲν ἐχρειάζετο ἡ ἴδια γενναϊότης διὰ νὰ ὑπακούσῃ κανεὶς εἰς κάθε μίαν ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς περιπτώσεις.

Ε Ἄλλοι, ὅμως, ὑποστηρίζουν ὅτι καὶ κάποια ἄλλη αἰτία τοῦ ἐπροκάλεσε τὴν προθυμίαν αὐτῆν. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἐξωμολογήθη καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ διὰ τὸν λαόν καὶ εἶδε τὰ Σεραφεῖμ νὰ ἀποστέλλωνται καὶ νὰ καθορίζουν τὰ χεῖλη του, ἤλπισεν ὅτι τὸ ἴδιον θὰ γίνῃ καὶ εἰς τὸν λαόν καὶ ὅτι αὐτὸ θὰ μεταθῇ νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τοὺς Ἰσραηλῖτας, δι' αὐτὸ καὶ μὲ προθυμίαν ἤρπασε τὴν εὐκαιρίαν, πρὸ τοῦ ἔσθιδεν ὁ Θεός. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἦσαν φιλόθεοι οἱ ἀγιοί, ⁷¹ Ἄ καθ' ὅμοιον τρόπον ἦσαν καὶ πρὸ ἐσπλαγγχνικοὶ ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἤλπισεν ὅτι θὰ ἐξαγγελῆ κάποια ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, δι' αὐτὸ ἔσπευσεν ἀ-

64. Ρωμ. 10, 20.

65. Κατὰ τὴν παράδοξον ἐκτίμησιν, ἐγένετο μετὰ τὸ 700 π.Χ.

μέσως και λέγει: «Ίδού, Ἐγὼ εἰμαι πρόθυμος, Ἀπόστειλόν με».⁶⁴ Ἐξ ἄλλου καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἴτο πολυμῆρῃ ἐνόπιον τῶν κινδύνων. Καὶ τὴν γενναϊότητά του αὐτὴν ἀποδεικνύει δλόκληρον τὸ θυβλίον του.

Ὅταν, λοιπόν, ἔδωσε τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς τὸ ἔργον τοῦ προφήτου, καὶ δὲν ἤμποροῦσε πλέον νὰ ἀρνηθῇ, τότε ἀκούει καὶ τὰ λυπηρὰ πράγματα. Διότι καὶ ὁ Θεὸς τὸν μεταχειρίσθη κατὰ τρόπον σοφόν. Πραγματικά, δὲν τοῦ εἶπεν ἐξ ἀρχῆς πῆγαινα καὶ κήρυξε τὰ ἔξῃς. Ἀλλὰ κατὰ πρότον ἀφῆσε μετέωρον τὴν ἐντολὴν καὶ ἀκαθόριστον τὸν τρόπον τῆς ἀποστολῆς. **Β** Ἀφοῦ ὑπήκουσεν, ὄμως, μὲ εὐκολίαν, τοῦ λέγει καὶ τὰ δεινὰ ποῦ θὰ εἴδουν τοὺς Ἰουδαίους. Ποῖα εἶναι αὐτά; «Πῆγαινα», λέγει, ἐνὰ εἰρηῆς εἰς τὸν λαὸν αὐτῶν. Κατ' ἐπανάληψιν θὰ ἀκούσατε λόγον Θεοῦ, ἀλλὰ τίποτε δὲν θὰ ἐνοήσατε. Γεγονότα ἀναντίρρητα θὰ ἴδετε, ἀλλὰ τίποτε δὲν θὰ προσέξετε.⁶⁵ Αὐτὸ γίνινη, διότι ἐπαρώθη, ἐσκληρύνθη⁶⁶ ἡ καρδία τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ εἶται ἐφάνησαν θαρέα τὰ λόγια αὐτὰ εἰς τὴν ἀκοήν του. Ἐκλείσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς των, διὰ νὰ μὴ ἴδουν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν των τὰ πράγματα, νὰ μὴ ἀκούσουν τὰ λόγια μου διὰ τῶν ὠτων των καὶ ἐνοήσουν,⁶⁷ ὥστε νὰ ἐπιστρέψουν πρὸς ἐμὲ καὶ ἐγὼ νὰ θεραπεύσω αὐτούς».⁶⁸

64. Ἦσ, 6, 8.

65. Μολοντί θὰ ἀκούει συνεχῶς τὸν προφητικὸν λόγον, ἐν τούτοις δὲν θὰ ἠπακούειν εἰς αὐτόν. Ἐξὸ προεχγγέλλεται ἡ ἀποτυχία τοῦ ἔργου τοῦ Ἰωάννου. Ὡς αἰτία δὲ τῆς μὴ κατανόησεως, τῆς τυφλώσεως καὶ τῆς πώρωσεως δηλοῦται ἡ ἐλλείψις ἑσωτερικῆς δεκτικότητος. Παράκειται, ὅγλαθῃ, περὶ ἑθελουφλώσεως καὶ ἑθελουφώσεως τοῦ λαοῦ.

66. Δι' ὅσων λέγονται ἐν προκειμένῳ αἰτιολογεῖται ἡ ἀποτυχία τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἰωάννου. Τὸ περιεχόμενον τοῦ στίχου αὐτοῦ (10) εἶναι ψυχολογικῶς, διότι πραγματικὰ παρατηρεῖται πολλὰς φορὰς, ὅτι ἀγνώμονες ἄνθρωποι εὐεργετούμενοι παροῦσιν καὶ σκληρύνονται καὶ καθίστανται πλεον ἀγνώμονες, ἄλλοι δὲ φατίζονται δι' ἀφθονότερον πνευματικὸν φῶς τὸν παρελθόντα ἀλόγη περιωότερον.

67. Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ προφήτου ἀπεληλύθησαν καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰωάννου Χριστοῦ. Βλέπε Μαθθ. 8, 10-11 καὶ Μάρκ. 4, 10-12.

68. Ἦσ, 6, 9-10. Διὰ τῶν δύο πύθων στίχων δηλοῦται ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἠμαρτάνουν ἐπειδὴ τὸ θέλει ὁ Θεός, ἀλλ' ἐκ κακῆς χρήσεως τῆς θελήσεώς των. Οἱ Σαμιτικαὶ λαοὶ δὲν ἀγνώριζον τὴν λεπτὴν διάκρισιν, τὴν ἐπιστὴν κἀναμιν ἡμαῖς περὶ δύο θελημάτων τοῦ Θεοῦ, τῆς θελήσεως, δηλαθῃ, δι' ἧς θέλει τὸ καλὸν καὶ τῆς παραχωρήσεως, δι' ἧς ἐπιτρέπει τὸ κακόν. Αὐτοὶ ἐπέδιδον καλὸν καὶ κακόν εἰς τὴν δόξαννιν τοῦ Θεοῦ, ἀνεκτοντες νὰ ἐνοήσουν ὅτι δὲν ἤδυνάτο νὰ διαφῆρῃ κατὰ ἀπὸ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ.

Οἱ λόγοι αὐτοὶ, νομίζω, ὅτι δὲν χρειάζονται καθόλου ἐρμηνείαν, ἐφ' ὅσον ἐπρόφθασαν καὶ ἠρμήνευσαν αὐτοὺς ἐκεῖνοι ποῦ μὲ ἀκρίβειαν τοὺς ἐγνώριζαν, **Γ** δηλαθῃ, ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ Ἰωάννης, ὁ υἱὸς τῆς θρονιότης,⁶⁹ ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος λεπτομερῶς ἐγνώριζε καὶ τὰ παλαιὰ καὶ τὰ νέα. Πραγματικά, ὁ Παῦλος, ἀπευθυνόμενος εἰς τὴν Ρώμην πρὸς τοὺς προσελθόντας μὲν ἀρχικῶς εἰς τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν, ἀλλ' ἀπομακρυνθέντας ἐν συνεχείᾳ καὶ μὴ ἀνεχομένους νὰ ἀκούουν τοὺς λόγους τοῦ, ἔλεγεν «Καλὰ εἶπε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι θὰ ἀκούσατε μὲ τὴν ἀκοήν σας τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ δὲν θὰ τὴν καταλάβετε».⁷⁰ Ὁ δὲ υἱὸς τῆς θρονιότης, ἐπειδὴ ἔβλεπον τὰ θαύματα καὶ δὲν ἐπίστευον καὶ ἤκουον τὰς δογματικὰς ἀληθείας καὶ δὲν τὰς ἐπρόσεγον, (πραγματικὰ ἀνέστησεν ὁ Χριστὸς τὸν Λάζαρον καὶ ἐπεχείρουν νὰ τὸν φονεύσουν, ἐξέβαλλεν τοὺς δαίμονας καὶ τὸν ἀνήμεϊζον δαμονισμένον, **Δ** ὠδηγεῖ πρὸς τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ Πατέρα καὶ τὸν θεώρουν πλάτων καὶ παρεδέχοντο τὰς ἀντιθέτους ἀπόψεις), μνημονεῖ τὴν προφητείαν αὐτὴν λέγων «Σωτὰ εἶπεν ὁ Ἰσαίας ὁ προφήτης, ὅτι κατ' ἐπανάληψιν θὰ ἀκούσατε λόγον Θεοῦ, ἀλλὰ τίποτε δὲν θὰ ἐνοήσατε, θὰ ἴδητε γεγονότα ἀναντίρρητα, ἀλλὰ τίποτε δὲν θὰ προσέξετε».⁷¹

Ἐπειδὴ, δηλαθῃ, εἶχον τυφλωθῆ τὰ ἐσωτερικὰ μάτια τῆς ψυχῆς, δὲν τοὺς εἶδον καμμίον ὠφέλειαν τὰ ἐξωτερικὰ μάτια, ἀφοῦ τὸ κριτήριον τῆς διανοίας των εἶχε διαφθαρῆ. Δι' αὐτὸ, ἐνῶ ἔβλεπον, δὲν ἐνοοῦσαν, καὶ, ἐνῶ ἤκουον, δὲν ἀντελαμβάνοντο. Καὶ προσθέτει καὶ τὴν αἰτίαν τῆς καταστάσεως αὐτῆς, λέγων, ὅτι συνέβαινον αὐτὰ ὅχι ἐπειδὴ τὰ αἰσθητήρια ὄργανα εἶχον ἀχρηστευθῆ, οὔτε ἐπειδὴ ἡ φυσικὴ ἰκαρότης νὰ βλεῖπον καὶ νὰ ἀκούουν εἶχεν ὑποστῆ θλάσθῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ καρδία των εἶχε διαφθαρῆ. **Ε** «Τοῦτο ἐγίνην, ἐπειδὴ ἐσκληρύνθη, ἐπαρώθη ἡ καρδία τοῦ λαοῦ αὐτοῦ», λέγει. Ἡ σκληρύνσις, ἡ πώρωσις τῆς διανοίας προέρχεται ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἐπιγελαίων πραγμάτων. Καὶ ὁ Παῦλος, ἐξηγῶν τὴν παχύτητα⁷² αὐτὴν τῆς δια-

69. Πρὸλ. Μάρκ. 3, 17.

70. Πρὸλ. 28, 25-26.

71. Τὸ χωρίον δὲν ὑπάρχει παρ' Ἰωάννην.

72. Ὁ Χρυσόστομος χρησιμοποῖει τὴν λέξιν «παχύτητα» ἐν τοῦ ρήματος τοῦ Ἰωάννου (8, 10) «ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία...».

νοίας, ἔλεγεν· «Δὲν ἠμπόρεσα νὰ σὰς ὁμιλήσω ὅπως θὰ ὠμίλουσιν πρὸς χριστιανοὺς πνευματικοὺς καὶ προδοειμένους, διότι δὲν εἶχατε ἀκόμη ἀρκετὴν πνευματικὴν δύναμιν, ἀλλ' ὅστε καὶ τῶρα ἔχετε ἀρκετὴν δύναμιν».⁷³ Προσθῆτει δὲ καὶ τὴν αἰτίαν, λέγων· «Διότι σὰς ἐρωτῶ· ἔφ' ὅσον μεταξύ σας ὑπάρχουσι φιλονικίαι, φθόνος καὶ διαίρεσεις δὲν εἴσθε ἄνθρωποι κυριευμένοι ἀπὸ σαρκικὰ ἐλατήρια καὶ πάθη».⁷⁴

Ἄφου, λοιπόν, καὶ ἐκεῖνοι ἐφθεύοντο ἀπὸ τῶν φθόνων καὶ τὴν ζηλοτυπίαν καὶ ἐπολιάρκουντο ἀπὸ ἀναριθμητὰ ἄλλα πάθη, κατέστησαν σκληρὸν καὶ πῶρωμένον τὸ μάτι τῆς διανοίας των καὶ δὲν ἠμποροῦσαν πλέον νὰ βλέπουσιν καθαρά. ⁷² Ἄ Δι' αὐτὸ καὶ ἐσχημάτιζον διαφανητικὰς εἰκόνας καὶ ἰδέας διὰ τὰ βλέπομενα, καὶ μάλιστα ἀντιθέτους τῆς πραγματικῆς των ὑποστάσεως. Συνεπῶς, ἐπειδὴ ὁ προφήτης ἐβλεπεν ὅλα αὐτὰ μὲ ἀκριβείαν, ἐτόνισεν ἐκ τῶν προτέρων καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ νοσήματος.

Σὺ, ὁμῶς, πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ, ὅτι ἐνῶ ἦσαν δύο προφητεῖαι, τὴν μὲν ἀναφερομένην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὰ ἀγαθὰ, ποῦ θὰ δοθοῦν εἰς τὴν αἰκουμένην, τὴν ἐδέχθησαν τὰ Σεραφεῖμ, ὅταν ἔλεγον· «Ἄγιος, Ἄγιος, Ἄγιος εἶναι ὁ Κύριος ὁ Παντοκράτωρ καὶ ἡ γῆ ὅλη εἶναι πλήρης τῆς θείας δόξης αὐτοῦ», ἐνῶ τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν ὑποδούλωσιν καὶ τὰς τιμωρίας τῶν Ἰουδαίων τὴν ἀφῆσαν εἰς τὸν προφήτην, διὰ τὴν ἀντιληφθῆς καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὴν ὑπεροχὴν τῆς Ἐκκλησίας.

«Καὶ ἠρώτησα τὸν Κύριον. Μέχρι πότε, Κύριε, θὰ συνεχισθῇ ἡ ὀργὴ σου κατ' αὐτῶν;» Βλέπεις ὅτι δὲν ἐξητάσαμεν τυχεῖα **B** καὶ ἀσκοπα τὴν ὑπακοὴν τοῦ προφήτου εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια ἐγίνε μετ' αὐτὴν μεγάλην προθυμίαν; Ὅταν, λοιπόν, ἤκουσεν ἀντίθετα ἀπὸ ὅσα ἠλπίσει, δηλαδὴ, ἐρήμων καὶ καταστροφῆν ὀλοκλήρωτικὴν, ἐρωτᾷ διὰ τὴν μάθη τούλάχιστον τὸ μέγεθος καὶ τὴν διάρκειαν τῆς τιμωρίας. Διότι δὲν εἶχε τὴν τόλμην νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Θεὸν τὴν ἐξ ὀλακλήρου ἀπαλλαγὴν των ἀπὸ τῆν ὀργῆν του, ἐπειδὴ προέβλεπεν ὁ Θεὸς καὶ τοῦ ἐδείξεν ὅτι αἱ ἀμαρτίαι των ἦσαν ἀσυγχώρητοι, διότι τὰ ἀμαρτήματα αὐτῶν δὲν προήρχοντο ἀπὸ ἐ-

73. Α' Κορινθ. 8, 1-2.

74. Α' Κορινθ. 8, 8.

πιπολαυότητα, οὔτε ἀπὸ γνώμην ποῦ παρεούρητο, ἀλλὰ ἦσαν ἀποτέλεσμα ψυχῆς, ἢ ὅποια εἶχεν ὡς ἔργον τὴν παρκοήν, καὶ προϊόντα φιλονικίου διανοίας, ὧσ' ὅταν νὰ ἀνθίστατο εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ μετ' ἐπιμέλειαν καὶ προθυμίαν. Ὅθεν, ὑπονοῶν αὐτὸ ἔλεγεν· «Διὰ τὴν νὰ μὴ ἴδωσιν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν των τὰ πράγματα καὶ τὰ ἐγνωσῶσιν, ὥστε νὰ ἐπιστρέψωσιν πρὸς ἐμὲ καὶ ἐγὼ νὰ θεραπεύσω αὐτούς». Δηλαδὴ, ὅταν νὰ ἐφοβοῦντο, λέγει, μήπως μάθωσιν κάτι ἀπὸ τὰ πρόποντα, ἔτσι μετ' αὐτὴν μεγάλην φροντίδα διέφθειραν τὴν διανοίαν των.

Ἐφ' ὅσον, λοιπόν, καὶ ἡ κατηγορία ἦτο βαρυτάτη καὶ ἡ τιμωρία ἀναπόφευκτος, ἐκεῖνο ποῦ ὑπελείπετο, αὐτὸ ἐρωτᾷ νὰ μάθῃ. Ἄλλὰ ἐνῶ ἐρωτᾷ διὰ τὴν πληροφορηθῆ, συγχρόνως ὑποβάλλει καὶ τὴν παράκλησιν του. Ἐπειδὴ, ὁμῶς, δὲν ἐτολμοῦσε νὰ παρακαλέσῃ καθαρὰ περὶ αὐτοῦ, δι' αὐτὸ μετ' αὐτὸ πρόσημα τῆς μαθησεως ἐφευρίσκει τὴν ἐρώτησιν καὶ λέγει· **D** «Μέχρι πότε, Κύριε, θὰ συνεχισθῇ ἡ ὀργὴ σου κατ' αὐτῶν; Ὁ Κύριος ἀπήντησε. Μέχρις οὗτου⁷⁵ αἱ πόλεις μένουσιν ἐρημοὶ δι' ἐλείψιν ἀνθρώπων καὶ ἡ ὑπαίθριος γῆρα ἐρημωθῆ καὶ αὐτή. Μετὰ ταῦτα θὰ ἐπιναφέρῃ ὁ Θεὸς τοὺς ἀιθρώπους ἐκ τῆς ἔξωριος καὶ οἱ ἐναπομεινόντες θὰ πληθύνθωσιν. Καὶ τῶρα ἀκόμη μετ' αὐτὴν τὴν ὀργὴν ὁ Κύριος θὰ ἀφήσῃ εἰς τὴν γῶρῶν τὸ ἐν δέκατον.⁷⁶ Ταῦτα θὰ ὑποστῇ τὴν τιμωρίαν⁷⁷ του ἐπὶ τόπου, ὅπως ἡ ταρβύθου καὶ τὸ θαλασσιδίον, ὅταν ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν θήκην του.⁷⁸ Ἄγιον σπερ-

75. Ὁ προφήτης δὲν εἰπανάει νὰ εἰπῆ ὅτι ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν λαὸν θὰ ὑπάγῃ συνεχῶς. Δι' αὐτὸ ἐρωτᾷ δὲ τὸ πῶσον θὰ διαρκέσῃ αὐτὴ καὶ ἀνακρίνει τὴν ἐπιθυμητὴν συνήθειαν τοῦ χρόνου.

76. Ὁ Θεὸς, ὁμῶς, δὲν μεταπέθετα καὶ ἀπολέγει τὴν ἐρημίαν τῆς γῆρας. Διὰ τὸς χρησιμοποιοῦμενος «ὅσο» ἔπειτα χρονίον ὄριον καὶ ἀποκλείει τὴν ἀπεριόριστον διάρκειαν τῆς ὀργῆς των.

77. Τὸ ὑπέλιπον, τὸ «λείψω» τοῦ Ἰσραὴλ, τὸ ἔπειτα θὰ σωθῆ ἀπὸ τὴν Βαβυλωνίαν καταστροφὴν. ὀνομαζέται ἐδῶ «ἐπιπέθετον», δηλαδὴ, τὸ ἐν δέκατον, ἕνα μέρος αὐτοῦ.

78. Μὲ, καὶ τὸ ἐπέλεπον αὐτὸ θὰ ὑποστῇ δοκιμασίας. Ἰσως ἐδῶ πρόπει νὰ ἐνηγοῦσθῶν οἱ διωγμοὶ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν Βαβυλωνίαν αἰχμαλωσίαν καὶ μέλιστα κατὰ τὴν ἐλληγιστικὴν περίεσον, ἰδίᾳ οἱ ἰπὸ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς γενόμενοι τιστεύει.

79. Τὸ ἔσραϊκὸν κείμενον εἶναι· «καθέστερον ἐν προκειμένῳ καὶ ἔχει ὡς ἐξῆς· Ὅπως ἀπὸ τὴν ταρβύθου καὶ τὴν ἔλλανον, ὅταν καταπέσουσιν μένει κάποιας κορυφῆς, ἀπὸ τὴν ἔπειτα φερούμεν νένον ἐνδύσον, ἔτσι καὶ τὸν οὐμὸν καὶ εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν, δηλαδὴ, σοὺ καὶ ἂν τιμωρηθῆ, θὰ μείνῃ κάποια ὑπόλοιπον ἀπὸ αὐτοῦ, τὸ ἔπειτα ἔχει μόνον τὴν τῆν Μεσοταμίαν, ἀλλὰ καὶ θὰ χρησιμεύσῃ ὡς φωστῆρον αὐτῆς.

μα είναι ὁ κορμὸς τῶν».⁸⁰

Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὴν προφητείαν, στρέφει καὶ πάλιν τὸν λόγον πρὸς τὰ ἱστορικά γεγονότα καὶ προλέγει τὴν ἄλωσιν τῶν δέκα φυλῶν.⁸¹ Ἐ καὶ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὰς δύο φυλάς⁸² κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἐκείνην. Ἐν συνεχείᾳ ἔρχεται εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τῶν δύο αὐτῶν φυλῶν,⁸³ ἐπειδὴ δὲν ἐχρησιμοποίησαν καθόλου καλὰ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τέλος ἔρχεται εἰς τὴν εὐημερίαν ποῦ θὰ ἔλθῃ εἰς αὐτοὺς μετὰ τὸ ὑπόλοιπον ποῦ θὰ σωθῇ.⁸⁴ Πραγματικά, ὅταν λέγῃ, «μέχρις οὗ αἱ πόλεις μένουν ἔρημοι δι' ἄλλειψιν κατοίκων», ὑπανίσταται τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν δέκα φυλῶν.⁸⁵ Ὅλοι τότε, θέβαια, ἠφανίσθησαν ἀμέσως καὶ μετὰ γάλην ὁρμὴν συνελήφθησαν καὶ ὠδηγήθησαν ὄλοι εἰς τὴν ξένην χώραν, ὥστε καὶ αἱ πόλεις ὄλοι νὰ μένουν χωρὶς κατοίκους καὶ ἡ γῆ ἔρημος ἀπὸ τοῦ καλλιεργητῆς τῆς, πρὸς ὠφέλειαν ἐκείνων ποῦ θὰ ἐσώζοντο. Ὅταν, λοιπόν, λέγῃ, «μέχρις οὗ αἱ πόλεις μένουν ἔρημοι δι' ἄλλειψιν κατοίκων καὶ οἱ οἴκοι μένουν ἔρημοι δι' ἄλλειψιν ἀνθρώπων», τότε προλέγει καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν. Ὅταν, ὡμως, λέγῃ, ὅτι «ὕστερα ἀπ' αὐτὰ θὰ ἐπαναφέρῃ ὁ Θεὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῆς ἐξορίας», ἢ ἔννοεῖ τὴν καθολικὴν ὄλων εὐτυχίαν ἢ τὴν μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν δέκα φυλῶν εὐημερίαν τῶν δύο ἄλλων φυλῶν. Β Διότι, ὅταν ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ Σαναχηρίμ⁸⁶ καὶ τὸν

80. Ἰσα. 6, 11-18. Ἡ τελευταία φράσις «Ἅγιον σπέρμα εἶναι ὁ κορμὸς τῶν», δὲν ἔρχεται εἰς τὸ κείμενον τῶν 11. Ἀὐτὴ προστίθεται εἰς πολλοὺς κώδικας ἀπὸ τοῦ Θεοδοτίωνος καὶ δι' αὐτῆς ἐκφράζεται σαφέστερον ἢ παρ' ἑτέρου καὶ ἀναίκα εἰς τὸν προηγούμενον ἔβλεπε ἐπιβίβαστος ἅγιος ὑπολόγιος.

81. Ἐνταῦθα πρόκειται διὰ τὴν κατὰ τὸ ἔτος 722 ἄλωσιν τῆς Σαμαρείας (πρωτεύουσις τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ) ἀπὸ τοῦ Σαργὸν II' (722-705) βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων. Οὕτως κατελήθη τὸ βασίλειον αὐτὸ καὶ μετὰ μερὸς τοῦ ἱσραηλινικοῦ πληθυσμοῦ ἤχθη αἰχμαλωσίαν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν, ἐνῶ ἕτεροι ἄποικοι, ἐκθέτες ἀπὸ Ἀνατολῆν, ἐγκαθίστανται εἰς τὴν ἐρημοβασιαν χώραν, φέροντες ἴδιον πολιτικὸν καὶ λατρείαν. Πρβλ. Δ' Βασιλ., 17 ἄρ.

82. Ἐννοεῖ τὰς φυλάς τῶν Ἰούδα καὶ Βενιαμίν, αἱ ὅσται ἀπετάθησαν τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα, τὸ ὅσπου καὶ ἐπέβη κατὰ τὴν ἐπίσταλιν τῶν Ἀσσυρίων.

83. Πρόκειται διὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τῶν Βαβυλωνίων καὶ τὴν ἀπακλονόησιν τῆς Βαβυλωνίαν αἰχμαλωσίαν (586-538).

84. Πρβλ. σημειώσεις 79 καὶ 80 τῆς παρούσης.

85. Γ' ἰσ. καὶ διὰ τὸν τοῦ Σαργὸν II' ἰσραηλινισμὸν εἰς τὸ Ἱερουσαλὴμ.

βαρβαρικὸν στρατὸν καὶ ἐκέρδισαν τὴν παράδοξον νίκην, πάλιν ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα ἦσαν εὐτυχεῖς, ἐπειδὴ κανένας πόλεμος δὲν τοὺς ἐτάρασεν. Ὅταν λέγῃ, λοιπόν, ὁ προφήτης «μακρυνεῖ»⁸⁶ ἢ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων ἔννοεῖ ἢ τὸ μήκος τῶν ἐτῶν. Καὶ διὰ νὰ ἀντιληφθῆς ὅτι αὐτὰ τὰ λέγει διὰ τὰς δύο φυλάς προσέθεσε, ὅτι «ἐπάνω εἰς τὴν χώραν θὰ ἀφίξη τὸ ἕνα δέκατον», ὀνομάζων «ἐπιδέκατον»⁸⁷ τὸ ὑπὲρ τοῦ δέκα, τὸ περισσὸν τοῦ δέκα, ποῦ εἶναι αἱ δύο φυλάς.⁸⁸ Τὴν ἴδιαν ἐκφράσιν χρησιμοποιοεῖ καὶ ὁ Παῦλος, C ὅταν λέγῃ «ἐνεφανίσθη ἐπάνω πεντακοσίους ἀδελφοίς»⁸⁹ δηλαδή, εἰς περισσοτέρους ἀπὸ πεντακοσίους.

Ἐκαὶ αὐτὸ τὸ ὑπόλοιπον θὰ ὑποστῇ τὴν τιμωρίαν ἐπὶ τόπου, ὅπως ἡ τερέβινθος. Πρόκειται διὰ τὰς δύο φυλάς. Ἐκαὶ ὅπως τὸ θαλανίδιον, ὅταν ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν θήκην του. Ὅπως, δηλαδή, ὁ καρπὸς ἐκείνου εἶναι ἀσχημος, ὅταν πέσῃ ἀπὸ τὴν θήκην του, ἔτσι καὶ αὐτὰ θὰ εἶναι καταγέλαστοι καὶ ἐπονειδίστοι, ὅταν θὰ ὑπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν καὶ γυμνωθοῦν ὄλοι τοὺς ἀπὸ τὴν δόξαν ἐκείνην.

«Ἅγιον σπέρμα εἶναι ὁ κορμὸς τῶν».⁹⁰ Βέβαια, δὲν θὰ εἶναι ἀθεράπευτα τὰ κακά, λέγει, οὔτε αἰώνια, ἀλλὰ τὸ σπέρμα αὐτῆς θὰ εἶναι ἅγιον καὶ «σπῆλωμα»⁹¹ δηλαδή, θέβαιον, σταθερὸν, ἀκίνητον, ἀναμένον τὴν μεταβολὴν τῶν πραγμάτων. Θὰ ἐκπέσουν μὲν ἀπὸ τὴν εὐημερίαν τῶν, D ἀλλὰ οἱ ἴδιοι δὲν θὰ ὑποστοῦν ὀλοκληρωτικὴν καταστροφὴν, μὰ θὰ παραμείνουν καὶ θὰ διατηρηθοῦν, μέχρις οὗ νὰ ἐπανακτήσουν τὴν προηγουμένην πολιτείαν καὶ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν παλαιάν τῶν ἁγιασύνην.

86. κατὰ τὸ 701 π.Χ., ἀλλ' ὁ στρατὸς τῶν ἐπίσης ἐπιδημιῶν πεντακοσίων ἀπὸ τὴν θελίαν ἔνοησαν. Πρβλ. Δ' Βασιλ. 19 ἔξ. καὶ Ἡσ. 87.

87. Ἀέξιν τοῦ κειμένου, Ἡσ. 6, 12.

88. Ἀέξιν τοῦ κειμένου, Ἡσ. 6, 12.

89. Πρβλ. καὶ σημείωσιν 77 τῆς παρούσης.

90. Δ' Κορινθ. 16, 6.

91. Πρβλ. σημείωσιν 80 τῆς παρούσης.

92. Ἀέξιν τοῦ κειμένου τῆς προφητείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ*

«Κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Ἄχαζ¹ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωάθαμ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὀζίου τοῦ βασιλέου τοῦ Ἰουδα²·»

Ἐκεῖνο ποῦ πολλές φορές εἶπα, τὸ ἴδιον καὶ τώρα θὰ ἐπαναλάβω, ὅτι, δηλαδή, κατὰ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν δὲν ἐλέγοντο αἱ προφητεῖαι μὲ σκοπὸν νὰ πληροφορηθοῦν ἀπλῶς οἱ Ἰουδαῖοι τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ ἐλάμβανον χώραν διὰ νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὴν γνῶσιν αὐτὴν καὶ νὰ καταστοῦν σὺν φρονεῖν ἀπὸ τὸν φόβον τῆς ἀπειλῆς καὶ νὰ δεῖξουν μεγαλύτεραν προθυμίαν περὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀρετῆς ἐκ τῆς ὑποσχέσεως τῶν ἀγαθῶν, διδασκόμενοι καὶ ἀπὸ τὰς δύο περιπτώσεις, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν φροντίδα αὐτοῦ διὰ τοῦς ἀθρώπους. Πραγματικὰ, δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν προελέγοντο τὰ μέλλοντα καὶ, ἀκόμη, διὰ νὰ μὴ νο-

* Μὲ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀρχίζει ἡ δεύτερα ἡμῶν τὴν λόγον τοῦ προφήτου, ἡ ὁποία διαλαμβάνει τὰ κεφάλαια 8-12, κέντρον τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν αἱ προφητεῖαι περὶ τοῦ Μεσοῦ, δι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ πολλοῦς ἱερηνευταῖς ὀνομάζονται «εἰδήλων τοῦ Ἐρμανουὴλ». Βασικὸς πυλὴν τοῦ πνεύματος τοῦτου εἶναι τὸ κείμενον τοῦ προφήτου περὶ τῆς πίστεως εἰς τὴν σωματικὴν τὴν Θεοῦ καὶ διὰ εἰς τὰς ἑνάς συμφορὰς. Ἔγινον ἐν προκειμένῳ τὴν συγκροτοῦν μετὰ τῆς κατὰ τὴν ἱστορίαν νὰ ἐπισκεπτόμενοι οἱ Ἰουδαῖοι τὰ πάντα εἰς τὸν Θεὸν καὶ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ βασιλέως Ἄχαζ³ νὰ πιστεύωσιν τὴν σωματικὴν τὴν βασιλείαν τὴν Ἀσσυρίων (7, 1-15). Ὁ Θεὸς θὰ προστατεύῃ τοὺς πιστοὺς εἰς Δαθὸν καὶ ἐκ τιμωρῆς καὶ ἐκ συνθήκῃ μὲ τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων διὰ τῆς ἐλευθερίας ἑνὸν ἐπιβρομῶν καὶ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τῆς χώρας.

Ἐιδικότερον τὸ ἑρμηνευόμενον κατωτέρω τῶν κεφαλαίων δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τὰ ἑξῆς μέρη:

- 1) Στίχοι 1-9. Τὸ ἱστορικὸν πλίκαιον τῆς προφητείας.
 - 2) Στίχοι 10-17. Τὰ σημεῖον τοῦ Ἐρμανουὴλ.
 - 3) Στίχοι 18-25. Ἡ ἐπιβεβαιωμένη καταστροφή.
1. Ἄχαζ³. Βασιλεὺς τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰουδα (738-716), γνωστὸς διὰ τὴν ἀρνήσιν του πρὸς τὴν εὐθελόκλησαν. Τὰ σχετιζόμενα μὲ αὐτὸν γεγονότα ἐκτίθενται ἐν Δ' Βασιλ. 16 καὶ Β' Παρὰλ. 28, καθὼς καὶ ἐν τῇ ἐκείνῃ μεταφράσει τῆς κερ. τοῦ Ἰσραήλ.

1x. Ἠσ. 7, 1.

μίσουν διὰ ἄσκοπα καὶ τυχαῖα συμβαῖναι τὰ γεγονότα, ὡς ἀποτέλεσμα κάποιας φυσικῆς τάξεως ἢ φορᾶς τῶν πραγμάτων, ⁷⁴ Α ἀλλὰ νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν οὐράνιον τάξιν καὶ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ γίνονται καὶ τὰ δύο αὐτά. Ἡ ἀντίληψις τῆς σχέσεως αὐτῆς τῶν γεγονότων ὠφέλει πάρα πολὺ αὐτοὺς εἰς τὸν τομέα τῆς θεογνωσίας.

Ἐπειδὴ, ὅμως, ὅπως ἀκριβῶς καὶ παραπάνω ἐπρόφθασα καὶ εἶπα, τὸ περιχόμενον τῆς προφητείας δὲν ἀπεδεικνύετο συγχρόνως μὲ τὴν διατύπωσιν αὐτῆς, ἀλλὰ τὰ μὲν λόγια ἐλέγοντο τότε, ἐνῶ τὰ δι' αὐτῶν προφητευόμενα γεγονότα ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιηθοῦν ὕστερα ἀπὸ πολλὰ ἔτη καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀκροατὰς αὐτῶν ἀπέβησκον πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως αὐτῆς, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ ἐξακριβώσουν τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων, κῆταξε τί κάνει καὶ τί χρησιμοποιεῖ ὁ Θεός. Συνθέει, δηλαδή, μίαν προφητείαν πρὸς ἄλλας προφητείας, ἐκείνας, ποῦ πρόκειται νὰ πραγματοποιηθοῦν ὕστερα ἀπὸ πολὺν χρόνον, πρὸς ἐκείνην, ποῦ θὰ γίνῃ εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον, καὶ διὰ μέσου ἐκείνης, ποῦ ἐπηλήθευσεν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν, παρέχει μεγάλην καὶ θεθαίαν ἀπόδειξιν δι' ἐκείνην, Β τὰ ὁποία θὰ συμβοῦν μετὰ τὴν παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν.

Εἰς τὰ Εὐαγγέλια καὶ κατ' ἄλλον τρόπον προσφέρει μεθοδικὰ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ὠφελείας, μὲ τὸ νὰ συνάπτῃ τὰ θεύματα πρὸς τὰς προφητείας καὶ νὰ θεθαίω-νῃ τὸ ἕνω διὰ τοῦ ἄλλου. Δηλαδή, ἐνώσῃ τὸ ἕξῃς ἐπιλή-σισασι τὸν Ἰησοῦν ὁ λεπρός καὶ ἐκαθαρίσθη ἀπὸ τὴν λέπραν⁸ καὶ πάλιν, ὕστερα ἐπ' αὐτόν, ὁ δοῦλος τοῦ ἑκατοντάρχου ἐθεραπεύθη ἀπὸ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἀσθένειαν. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ περιστατικὰ ἦσαν μεγάλα θεύματα. Μὰ, ὁ Χριστὸς δὲν ἐστάθη εἰς τὰ θεύματα αὐτὰ μόνον, ἀλλὰ προσέθεσε καὶ προφητείας. Ὅταν, λοιπὸν, ὁ ἑκατοντάρχος ἔδειξε τὴν ἀξιοθαύμαστον καὶ μεγάλην του ἐκείνην πίστιν, Ε διὰ τῆς ὁποίας ἀπήλλαξε τὸν δοῦ-λόν του ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, συνέχισεν ὁ Χριστὸς λέγων· «Πολλοὶ θὰ ἔλθουν ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν καὶ τὴν Δύσιν καὶ θὰ καθήσουν εἰς τὸ τραπέζι μου μετὰ τὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν Ἰακώβ, ἐνῶ τὰ παιδιά τῆς βασιλείας

8. Πρὸλ. Μαθ. 8, 1-4.

θά ριφθούν έξω».⁸ Ἐλεγε δὲ αὐτὰ προαναγγέλλων καὶ τὴν Ἰδρουσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τῶν εἰδωλοκρατῶν καὶ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν Ἰουδαίων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τότε πλέον ἀπεδείχθη διὰ τῶν γεγονότων καὶ εἶναι εἰς ὄλου πῶ φανερόν καὶ ἀπὸ τῶν ἡλίων. Ἀλλὰ τότε ἦτο ἀκόμη ἄδηλον καὶ δὲν τὸ παρεδέχοντο εὐκόλα οἱ ἄπιστοι. Δι' αὐτὸ, ἀκριβῶς, θαῦμα προηγήθη τοῦ τότε συμβάντος, τὸ ὁποῖον εἶδεν ἐκ τῶν προτέρων μεγάλην πίστιν δι' ἐκεῖνο πού θά συνέβαιναν ὑστερα ἀπ' αὐτό. Ὅπως ἀκριβῶς, θέβαια καὶ ἡ προφητεία αὕτη, ἐπαληθευομένη τώρα ἐκ τῶν γεγονότων, Ὁ προσφέρει μεγάλην θεοσιώτητα καὶ ἀξιοπιστίαν εἰς τὸ θαῦμα, τὸ ὁποῖον συνέθη τότε. Διότι τί ἤμπορεῖ νὰ ὑποστηρίξῃ ὁ ἄπιστος; Μήπως, ὅτι δὲν ἔκαθαρίσθη ὁ λεπρός; Ἄς ἴδῃ τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς προφητείας καὶ δι' αὐτῆς ἄς πιστεῦῃ καὶ εἰς τὸ θαῦμα. Ἐξ ἄλλου, τί ἤμποροῦσαν νὰ εἴπουν οἱ τότε Ἰουδαῖοι; Μήπως, ὅτι δὲν εἶναι ἀληθινὰ ὅσα προλέγει; Ἄς ἐβλεπῶν τὸν λεπρὸν νὰ καθορίζεται καὶ, ἀπὸ ὅσα συνέβησαν εἰς αὐτόν, ἄς μὴ ἠπίστουν διὰ τὰ μελλοντικά γεγονότα, ἔχοντες μεγίστην ἐγγύησιν ἐκεῖνοι μὲν τὸ θαῦμα διὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς προφητείας, οἱ δὲ ἀύχρονοί μας τὴν προφητείαν διὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ θαύματος.

Εἶδες κατὰ ποῖον τρόπον ἡ προφητεία στηρίζεται τὸ θαῦμα καὶ ἀντιθέτως; Ἐ τὸ ἴδιον ἤμπορεῖ νὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ ἀμφισβητῇ καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην. Πραγματικά, διὰν ὁ Ἱεροσόφου⁹ κατελήθη ἀπὸ τὴν φοβερὰν ἐκείνην μάχην καὶ ἔσθησε χρυσὰ δμοιώματα μόσχων, ἀφοῦ ἦλθεν ὁ προφήτης,¹⁰ ἀφ' ἑνὸς μὲν προεῖπε τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀμέσως ἔκανε καὶ θαῦμα.¹¹ Διὰ

8. Ματθ. 8, 11.
 9. Ἱεροσόφου: πρόκειται διὰ τὸν Ἱεροσόφον τὸν Δ', ὅστις ἐγκατέστησε πρῶτος βασιλεὺς τοῦ δαρείου βασιλείου (886-911 π.Χ.). Ἦτο υἱὸς τοῦ ἐξ Ἑβραίων καταγενομένου Ναδάτ, δειματοκόχου τοῦ Σολομῶντος. Ἐπανστασιασὰς κατὰ τοῦ Βασιμάνου καὶ ἀποτυχῶν, κατέφυγεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔπειθεν ἐπιστρέφει μετὰ τὸν Ἰσάκον αὐτοῦ (I' Βασιλ. 11, 26 ἔξ.), καὶ ἀναγορεύεται βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ (I' Βασιλ. 11, 30 καὶ 12, 25). Ὁ Ἱεροσόφου ἀπεκαρτήθη ἐκ τῆς πίστεως τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ καὶ εἰσέγαγε τὴν λατρείαν τοῦ χρυσοῦ μόσχου. Οἱ προφῆται ἀντέβησαν εἰς τὴν θρησκευτικὴν πλάνην αὐτοῦ.
 10. Μάλλον εἶναι ὁ ἀπικρατὴς τῆς κατὰ τὸν Ἱεροσόφου ἀμειψιστίας διὰ τὰς θρησκευτικὰς τοῦ τόπου ἀντιθέσεις ἐπὶ τὴν προφητὴν προφήτης Ἀχαΐ, ὁ ὁποῖος προεῖπε καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ οἴκου τοῦ Ἱεροσόφου (I' Βασιλ. 12, 34 ἔξ.).
 11. Πρὸς. I' Βασιλ. 13 ἔξ.

νὰ μὴ ἄπιστῇ, λοιπὸν, κανέναν δι' ὅσα ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν ὑστερα ἀπὸ τριακόσια ἔτη, καὶ τὸν θαμῶν κατέκρημισε καὶ τὰς θυσίας διεσκόρπισε καὶ τὸ γέρι τοῦ βασιλέως ἐξήρανε.⁷⁵ Ἄ δίδων σαφῆ ἀπόδειξιν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα θά συνέβαινον ὑστερα ἀπὸ πολλῶν χρόνων, με ὅσα ἐγίνοντο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των. Πολλὰ παρόμοια περιστατικά θά ἤμποροῦσε νὰ ἴδῃ κανέναν νὰ γίνονται καὶ εἰς τὴν Καινὴν καὶ εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην, ἀφοῦ ὁ Θεὸς με διαφόρους τρόπους ἐξοικονομεῖ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν σατηρίαν μας γεγονότα.

Τὸ ἴδιον, λοιπὸν, συνέθη καὶ εἰς τὴν προκειμένην περιπτώσιν καὶ μάλιστα με μεγαλιτέραν σαφήνειαν, διότι δὲν ἐγινε μόνον θαῦμα, ἀλλὰ συνεδύασε συγχρόνως καὶ τὴν προφητείαν καὶ τὸ θαῦμα. Μά, διὰ νὰ καταστῶν σαφέστερα τὰ λεγόμενα, ἄς ἐξετάσωμεν με ἀκριβείαν τὴν ἴδιαν τὴν ἱστορίαν αὐτήν. «Κατὰ τὰς ἡμέρας» τοῦ Ἀχαΐ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωάθαμ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὀζίου τοῦ βασιλέως τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα, ἀνέβησαν ὁ Ρααῖν, ὁ βασιλεὺς τῆς Συρίας, Β καὶ ὁ Φακεέ, ὁ υἱὸς τοῦ Ρομελίου, βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ, διὰ νὰ πολεμήσων ἐναντίον της, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κυριεύσωσιν αὐτήν. Καὶ ἀνηγγέθη εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον τοῦ Δαυιδ⁸ ὅτι ἡ Συρία⁹ συνεμάχησε μετὰ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ¹⁰ ἐναντίον του». Ὅσα λέγονται ἐδῶ ἀ-

7. Ἀσραῖος, ὁ Ἀχαΐ θά ἐβίωσεν εἰς τὴν ἐρχομὴν σταθῶν τῆς βασιλείας του καὶ ἀπερρώμενος πύρας ἀπέτελε ἐθελούτων σὺχων διὰ τοὺς βασιλεῖς τῆς Συμαρείας καὶ τῆς Ἀρμενίας.
 8. Ἐνωσθὴ νοεῖται ἡ βασιλικὴ οὐκείνη τῶν ἀγαθῶν τοῦ Δαυιδ, ἐκ τῆς ὁποίας προήγαγε ὁ Ἀχαΐ. Ἦ μνηστὴς τοῦ ἐνόμου τοῦ Δαυιδ τρυφῆς τὸν κληθὸν τοῦ δαρείου ἡ Συναρκία αὐτοῦ κατὰ τὸν πόλεμον αὐτόν.
 9. Τὸ μεμνημένον τῆς Π. Διαθήκης ἔχει ἄραμ¹⁰ καὶ βπ' αὐτὸ νοεῖται τὸ ἀραμῶν ἢ αραμῶν κράτος τῆς ἀνατολῆς ἢ τὰ ἀραμῶν ὑπερβατικά.
 10. Καὶ ἐν προκειμένῳ ἡ Π. Διαθήκη ἔχει τὴν λέξιν Ἑβραϊσμοῦ, εἰδοὶ εἶναι ἀνομάζεται πολλὰς φορὰς ἐν αὐτῇ τὸ δαρείον βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς κοινῆς ἑβραϊστικῆς λέξεως τῆς Ἑβραϊστικῆς.
 11. Ησ. 7, 1-2. Ἐδῶ πρόκειται διὰ τὴν συμμαχίαν κατὰ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα ἐκστρατιῶν τοῦ Ρααῖν ἢ Ρααῖν, βασιλεὺς τοῦ ἀραμῶν βασιλείου τῆς ἀνατολῆς, καὶ Φακεέ, τοῦ βασιλέως τοῦ ἐραμῶν βασιλείου τῆς ἀνατολῆς τοῦ δαρείου τοῦ ἀραμῶν βασιλείου, ἐξ αἰτίας τῆς ἀρνήσεως τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας Ἀχαΐ, ὅπου συμμαχῶν εἰς τὴν συμμαχίαν, ἡ ἑστία ἐπὶ τῆς κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Τυγιάδ-Παλαῶν (ἀ' Βασιλ. 16, 37). Σκοπὸς τῶν ἐπιβοηθῶν ἦτο νὰ ἐξουθενήσωσιν τὸν Ἀχαΐ καὶ νὰ ἐγκλωβήσωσιν εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον κάποιον ἀρμόδιον πρόσωπον, διὰ νὰ γκαρμύσῃ ὡς κτελλήτων ἄρματων τὸν σκοπὸν των. Ἀπέτυχον, ὅμως, εἰς τὴν προκειμένην τὴν αὐτήν, διότι ὁ Ἀχαΐ προσεταρτήθη τὸν προαναφερθέντα Ἀσσυρίων βασιλέα, ὁ ὁποῖος κα-

ποτελοῦν ἱστορίαν καὶ ἀφήγησιν πραγματικῶν γεγονότων. Ἄλλὰ ὅποιος ἔχει μιᾶς καὶ παρατηρεῖ μὲ δέξντητα θά ἀποκομίσῃ καὶ ἀπὸ αὐτὰ μεγάλο κέρδος, ὅταν πληροφορηθῇ τὴν μεγάλην σοφίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μεγάλην φροντίδα αὐτοῦ διὰ τοὺς Ἰουδαίους. Πραγματικά, οὔτε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀπεσώθησεν τὸν πόλεμον, οὔτε, πάλιν, ἐπέτρεψε, μὲ τὴν ἔλευσιν τοῦ πολέμου, νὰ κυριευθῇ ἡ πόλις, ἀλλ' ἐπέτρεψε μὲν νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἀπειλήν διὰ τῶν λόγων χάρις, ὁμῶς, νὰ λάθῃ πείραν τῆς καταστροφῆς, καὶ ἔτσι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀφύπνισεν ἐκεῖνους καὶ τοὺς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν, Ἐ ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐβείξε τὴν ἰδικὴν του δύναμιν, ὅτι, δηλαδή, ἡμπορεῖ, καὶ ὅταν ἀκόμη οἱ κίνδυνοι κορυφωθοῦν, νὰ τοὺς ἐξαφανίσῃ, σὺν νὰ μὴ ἤρχισαν ποτέ, καὶ νὰ διατηρήσῃ σώους ἐκεῖνους ποῦ ἠπειλήθησαν ἀπ' αὐτούς. Αὐτὸ εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδωμεν τὸν Θεὸν νὰ τὸ κἀνῃ εἰς πολλὰς περιπτώσεις. Ὅπως ἐπὶ παραδείγματι συνέθῃ εἰς τὴν κάμινον τῆς Βαβυλωνίως, εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων καὶ εἰς ἀναρίθμητα ἄλλα περιστατικά. Διότι ἦλθον καὶ ἐν προκειμένῳ οἱ ἔχθροι, ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν, ἤγγισαν τὰ τεῖχη αὐτῆς, ἐφόδησαν τοὺς κατοίκους τῆς, ἀλλὰ δὲν ἐπέτρεγον τίποτε περισσότερο.

Καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ καμῆς τὴν παρουσίαν τῶν δέκα φυλῶν,¹² διότι οὐ μόνον προετίμησαν τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἐπανεστάτησαν ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν των, Ἐ ἀλλὰ διότι συνεμάχησαν πρὸς ἀλλοφύλους καὶ ἀλλογενεῖς καὶ αὐτοί, ποῦ δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἐργάζονται καθόλου εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ αὐτούς, προσεκάλουν εἰς συμμάχίαν καὶ τὰς δύο ἄλλας φυλάς¹³ καὶ τοὺς ἀπέκλειον καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπεπειρῶντο νὰ κυριεύσῃ. Πραγματικά, τὸν Ρααεὶν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀλλοφύλος, τὸν ἐξήγειρον κατὰ τῆς μητροπόλεως.¹⁴ Καὶ αἱ συνθήκαι τῆς διεξαγωγῆς τῆς μάχης ἦσαν ἀνισοί. Διότι οἱ ἐπιτιθέμενοι εἶχον ἄπειρον πλῆθος στρατεύματος καὶ συμμετέσχον εἰς τὴν ἐκστρατείαν πόλις, ἔθνη καὶ λαοί. Ἀντίθετα, οἱ ἀμυνόμενοι δὲν εἶχον τίποτε ἀπὸ

τέλευσε τὴν ἀμικκὸν, ἐβένυσεν τὸν Ρααεὶν καὶ ἠχμαλύσεν τοὺς κατοίκους αὐτῆς (1^ο Βασίλ. 16, 9).

12. Αἱ ὅσται ἀπετέλεσαν τὸ ἔθρονον ἐσθλίου καὶ τὸ ἐσθλιον τοῦ Ἰσραήλ.

13. Δηλαδή, τὸ ἔθρονον ἐσθλίου καὶ τὸ ἐσθλιον τοῦ Ἰσραήλ.

14. Τῆς Ἱερουσαλὴμ.

αὐτά, παρὰ μίαν πόλιν μόνον ἦτο, ἡ μητρόπολις, ὥστε νὰ ἀποδειχθῇ πλουσιοπάροχα ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ. Διότι, χάρις νὰ λάθῃ κανένας ὄπλα, οὔτε νὰ ἐξέλθῃ διὰ νὰ παραταχθῇ πρὸς μάχην, Ἐ ἀπετύγγον αὐτοὶ εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ πραγματοποιήσῃν τὰ πονηρὰ των σχέδια. «Ἄλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν», λέγει, «νὰ κυριεύσῃν αὐτῆς». Καὶ ὁμῶς τί τοὺς ἠμποδίζεν; Τίποτε ἄλλο, θέεσσι, παρὰ τὸ χεῖρ τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον τοὺς ἀπεμάκρυνε χωρὶς νὰ φαίνεται.

Παρὰ ταῦτα, ὅπως εἶπα παραπάνω, ὁ Θεὸς ἀπέκρουσε μὲν τὸν πόλεμον, ἀλλὰ δὲν ἐξηφάνισεν ἀμέσως τὸν φόβον. Διότι «ἀνηγγέθη εἰς τὸν βασιλικὸν οἶκον τοῦ Δαυὶδ, ὅτι ἡ Συρία συνεμάχησε μετὰ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ ἐναντίον των. Καὶ ἐπαράχθη ἡ καρδία του καὶ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ του».¹⁵ Ὅταν ὁ Θεὸς σκοπεύῃ νὰ πράξῃ κἀτὰ τὸ παράδοξον, δὲν πραγματοποιεῖ ἀμέσως τὸ θαῦμα.¹⁶ Ἀ ἀλλὰ, πραγματικῶς, ἀφήνει νὰ συνασθασθοῦν τοὺς κινδύνους ἐκεῖνοι, ποῦ πρόκειται νὰ ἴδωμεν τὸ θαῦμα, ὥστε νὰ μὴ δεῖξουν καμμίαν ἀγνωμοσύνην, ὅταν θά ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰ δεινὰ. Ἐπειδὴ, δηλαδή, οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἄλλοτε ἀπὸ ἀλαζονείαν καὶ ἄλλοτε ἀπὸ ἀδιαφορίαν, λησιμονοῦν τὰ δεινὰ, ὡσὰκι ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ αὐτὰ, ἢ, καὶ ὅταν δὲν τὰ λησιμονοῦν, θέλουν νὰ ἀποδίδουν εἰς τὴν ἰδικὴν των δύναμιν τὰ κατορθώματα, ὁ Θεὸς, ἀφοῦ ἀφήσῃ κατὰ πρῶτον νὰ νοιώσῃν ὑπερβολικὸν φόβον ἀπὸ τοὺς κινδύνους, τοὺς ἀπαλλάσσει ἔπειτα ἀπὸ τοὺς ἐνοχλοῦντας. Αὐτὸ ἔκανε, λοιπὸν, καὶ ἐδῶ. Τοὺς ἀφήσε, δηλαδή, νὰ παραχθῇ ἡ καρδία των, τοὺς ἀφήσε νὰ δοκιμάσῃν μεγάλην ἀγωνίαν Ἐ καὶ τότε ἔδωκε τὴν λύσιν. Τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ εἰς τὸν μέγαν Δαυὶδ. Ὅταν, λοιπὸν, ἐσκόπευε νὰ δηγήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν μάχην καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο τρόπον διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ, δὲν τὸ ἔκανε αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἔκτασιν τοῦ πολέμου, ἀλλὰ, ἀφοῦ τοὺς ἀφήσεν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας νὰ ὑποστοῦν τὸν φόβον, ὅταν πλέον ἀπεγοητεύθησαν διὰ τὴν σωτηρίαν των καὶ, ἐνῶ ὁ θάρσθαρος τοὺς δνειδίξει σκληρὰ, οὔτε καὶ ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἐτόλμησε κανένας νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν ἐχθρὸν, τότε, λοιπὸν, τότε μόνον, ἀφοῦ ἠκολούθησαν τὴν ἡττάν των καὶ ἀπεκαλύφθη ἡ ἀδυνα-

15. Ἡσ. 7, 2.

μία των, ὠδήγησε τὸ παιδί εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἐπέτυχε τὴν παράδοξον ἐκείνην νίκην.¹⁶ Ὁ Ἰσάκ, ὁμοίως, ὕστερα ἀπ' αὐτὰ καὶ τὴν πασιφανῆ ἀπόδειξιν τῆς ἀδυναμίας των, ὁ σωθεὶς βασιλεὺς, κυριευθεὶς ἀπὸ φόβου καὶ ζηλοτυπίαν, ἐσκέπτετο κακὸν ἔργον τοῦ Δαυὶδ, κατεχόμενος ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τὸ πάθος του, καὶ βδελύσσοντα πρὸς τὸν εὐεργέτην του, τί δὲν θὰ ἔκανε. ἂν δὲν εἶχε δώσει τόσοσιν μεγάλῃν ἀπόδειξιν καὶ τῆς ἰδικῆς του ἀνανδρίας καὶ τῶν στρατιωτῶν του θλόν;

Καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις δύνασαι νὰ ἴδῃς τὸν Θεὸν νὰ ἐνεργῇ ὁμοιοτρόπως. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔκανε καὶ ἐν προκειμένῳ. Ἐπειδὴ, δηλαδή, σκοπεῖ νὰ δώσει τέλος εἰς τὸν πόλεμον καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τοῦ κινδύνου, τοὺς ἀφῆκει, προηγουμένως, νὰ ἀσπασθοῦν τὰ δεινὰ πού τοὺς ἀπειλοῦν. Πραγματικὰ, «ἐταράχθη», λέγει, ἡ καρδιά του καὶ ἡ καρδιά τοῦ λαοῦ του, ἢ ὅπως τὰ δένδρα τοῦ δάσους, ὅταν ταρσάσονται ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς ἀνέμους.¹⁷ Καὶ αὐτὸ ἐξ ἄλλου εἶναι γνώρισμα τῆς προφητείας, τὸ νὰ φανερώνῃ, δηλαδή, τὰς ἀπακρύφους αὐτῶν σκέψεις καὶ συναισθημάτων. Διότι μὰς ἐξηγεῖ τὸ πάθος τῆς φυγῆς ἐκείνου καὶ διὰ νὰ εἶναι πῶς σαφῆς προσθέτει καὶ τὴν εἰκόνα ἐκ τῆς φύσεως, ὅστε νὰ δεῖξῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀγωνίας των. Ἐταράχθη, λέγει, ἡ καρδιά αὐτῶν, ἐταπεινώθη τὸ φρόνημά των, ἀπεγοητεύθησαν διὰ τὴν σωτηρίαν των, ἐπίστευον ὅτι πλησιάζει τὸ τέλος των, δὲν ἐπερίμεναν τίποτε καλόν, ὁ καθένας εἶχε προδοθῆ ἀπὸ τὰς ἰδικὰς του σκέψεις.

Τὴν ἔκανε, ὁμοίως, ὁ Θεός; Προλέγει τὴν ἀπαλλαγὴν καὶ τότε τὴν πραγματοποιεῖ, διὰ νὰ μὴ ἀποδώσῃ εἰς κανένα ἄλλον τὴν ἐλευθερίαν τῆς πόλεως, καὶ ἀποστέλλει τὸν προφήτην προλέγοντα τὰ μέλλοντα. Ἐ «Διότι ὁ Κύριος», λέγει, «εἶπεν εἰς τὸν Ἰσαάκ»¹⁸ ἔξελεθε¹⁹ σὺ καὶ

16. Πρβλ. Α' Βασιλ. 17 ἔξ.

17. Ἡσ. 7, 9. Πολλὴ ποικιλτικὴ ἢ εἰκόνα ἐν προκειμένῳ. Ἡ αἰτία δὲ τοῦ γενικοῦ ὅρου ἦτο ἡ φυσικὴ ἀδυναμία τῶν Ἰουδαίων νὰ ἀντιμετωπίσουν δεκαπλάσιον πῆλοσιν ἔχθρον καὶ ἀκίρην ἢ πικρὰς σαρκὸς τῶν Ἀχαιῶν, ὁ ὅποιος εἶχεν ἡττηθῆ καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τοὺς ἐν λόγῳ ἐπισημοῦς καὶ τοὺς Ἰουδαίους. (Ἰβ' Παράλ. 28, 5-9).

18. Μὲ τὴν κόρησιν αὐτῶν ἐπιγεῖν ὁ βασιλεὺς, εὐρισκόμενος πρὸς τὸν μέγιστον αὐτῶν κινδύνον, εἶχεν ἀνάγκην παρηγορίας καὶ συμβουλίου σθένεως καὶ δι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ἀποστέλλει πρὸς αὐτὸν τὸν προφήτην Ἰσαάκ.

19. Ἀνακηρῶν ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς πολιτικῆς εἶχεν ἐξέλθει πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν τεχνῶν τοῦ ὀργανοῦ. Ἐκεῖ μετέβη πρὸς συνάντησιν τῶν ὁμοφύλων.

ὁ ἐναπομείνας υἱὸς σου Ἰασούθ²⁰ πρὸς συνάντησιν τοῦ βασιλέως Ἀχαὶ πλησίον τῆς δεξιαμένης²¹ ἢ ὅποια εὐρίσκειται εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς ὁδοῦ, πού φέρεται εἰς τὸν ἄγρον τοῦ λευκαντοῦ. Θὰ εἴπῃς πρὸς τὸν Ἀχαὶ Πρόσεχε καὶ ἡσυχάσε²² μὴ φοβείσῃ, ὅτε καθόλου νὰ ἀνησυχήσῃ ἀπὸ τοὺς δύο δαυλοὺς τοὺς ἐσθεαμένους καὶ καπνίζοντας²³ διότι ὅταν ἡ ἐναντίον σας ὀργὴ μου συντελεσθῇ²⁴ διὰ τῆς τιμωρίας σας, πάλιν θὰ σὰς θεραπεύσω.²⁵

Τὴ σημαίνει «ἔξελεθε πρὸς συνάντησιν»: Ἀπὸ τὸν φόβον καὶ τὴν ἀγωνίαν δὲν ἡσυχάζει ὁ βασιλεὺς, 77 Α ὅτε ἠδύνατο νὰ παραμείνῃ εἰς τὰ ἀνάκτορά του, ἀλλ' ὅπως συνθίζεται εἰς τοὺς ὀφιστοιμένους πολιορκίαν, σιγῶς ἐξήρχετο, ἐξετάζων τὰ τεῖχη, πλησιάζων εἰς τὰς πόλεις, παρατηρῶν καὶ περιεργαζόμενος τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὅποιαν εὐρίσκοντο οἱ ἔχθροί. Δι' αὐτὸ λέγει «ἔξελεθε πρὸς συνάντησιν».

Τὴ σημαίνει, πάλιν, «σὺ καὶ ὁ ἐναπομείνας υἱὸς σου Ἰασούθ»²⁶. Τὸ Ἰασούθ εἰς τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν σημαίνει τὸν τρόπον τῆς ζωῆς καὶ τὴν διαγωγὴν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰεσοῦ, ὅταν ἐστέλλε τὸν Δαυὶδ, ἔλεγε νὰ λάθῃς τὸ «Ἰασούθ» αὐτῶν, δηλαδή, θὰ μοῦ γνωρίσῃς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς των καὶ τοὺς πράξεις των.²⁷ Β Συνεπῶς, μοῦ φαίνεται, ὅτι καὶ ἐδῶ ὁ προφήτης παίρνει ἐντολὴν νὰ πα-

20. Μὲ τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον τὸ ὄνομα εἶναι Σαρραϊσοῦθ καὶ σημαίνει «τὸ δαύλοισιν θὰ ἐπιτρέψῃ». Ὅθεν, αὐτὸς ἀπατέλει ἐνα ζωντανὸν σὺμβολον τῆς τῆς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ὅπως καὶ τὸ ὄνομα τοῦ προφήτου τοῦ Ἰσάκ ἦτο συμβολικόν (Ἐβραϊκὸν αὐτηρία). Ἐν δὲ τῷ ἐπίματι τοῦ υἱοῦ τοῦ προφήτου συμβολίζοντος ἦτο αὐτῶν ὁμοίωσιν καὶ παρηγορίαν, διότι ἀπ' ἐκείνου μὲν ἀνέβησαν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος του, ἀπ' ἐκείνου δὲ εἰς τὴν ἑβραϊκὴν ἑνα μικρὸν μέρος, τὸ ὅποιον θὰ ἐπιτρέψῃ πρὸς τὸν Κύριον.

21. Πρὸκειται περὶ δεξιμένης ἐβραϊσμένης κατὰ τὴν ἰσχυρὴν πύλιν ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς σημερινῆς πόλεως καὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν τεχνῶν ὁμοίως τῆς πόλεως τῆς Δαμασκού. Ὅμοιωσῆσθε, ἔξ αὐτῆς ἑβραϊστῆς τὸ ἐκεῖ πλησίον ἐβραϊσόμενον λευκαντήριον τοῦ ἑβραϊσμοῦ, τὸ ὄνομα τοῦ ἑταίου ἔφερε καὶ ἡ ὁδός.

22. Ὁ προφήτης αὐτιστῆ εἰς τὸν βασιλεὺς προσοχὴν καὶ σύνεσιν. Βλέπε Α' Βασιλ. 16, 7 ἔξ.

23. Πλαστικὴ εἰκόνα, διὰ τῆς ὅποιος δηλοῦται τὸ ἀνύθουον τῶν δύο συμμάχων Φαλαὶ καὶ Ραοαίν.

24. Ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει ὅτι ἡ τιμωρία του δὲν θὰ εἶναι ἐξωτερικὴ, ἀλλ' ἔχει παιδαγωγικὸν χαρακτῆρα.

25. Ἡσ. 7, 9-4.

26. Πρβλ. καὶ σημείωσιν 20 τῆς παρούσης.

27. Πρβλ. Α' Βασιλ. 17 ἔξ.

ραλάθη μαζί του πλήθος, ώστε, όταν συμβούν τὰ γεγονότα, νὰ μὴ ἡμπορῆ νὰ φερθῆ με ἀγωνισομένη ὁ βασιλεὺς, διότι τάχα δὲν ἤκουσε κανένα ἀπὸ αὐτὰ ὑπὸ τοῦ προφήτου. Ὅτι λέγει, λοιπὸν, ἔχει τὴν ἀκόλουθον σημασίαν. Νὰ ἐξέλθῃ πρὸς συνάντησιν τοῦ βασιλέως σὺ καὶ οἱ συναναστρεφόμενοι μαζί, ὅσοι ἔχουν ἀπαμείνει ἀπὸ τὸν λαόν. Νὰ μὴ παραβενεύσαι δέ, ἐπειδὴ ὀνομάζει τὸν λαὸν υἱὸν του, διότι καὶ παρακάτω λέγει «Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά, τὰ ὅποια μοῦ ἔδωσεν ὁ Θεός». 28 Πραγματικῶς, οἱ ἄγιοι κατεῖχον τὴν θέσιν τῶν πατέρων, διότι με τὴν ἀγάπην καὶ τὴν φροντίδα των διὰ τὸν λαόν ἐκεῖνον ἐπεσκίαζαν τοὺς φυσικοὺς πατέρας. Λέγει δὲ τοὺς ἐναπομειναντας ἀπὸ τὸν λαόν, διότι πολλοὶ εἶχον αἰχμαλωτισθῆ ἀπὸ τοὺς ἔχθρους.

«Εἰς τὴν ὁδόν, ποὺ φέρει εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ λευκαντοῦ». C Καὶ τὰ λόγια αὐτὰ μοῦ φαίνεται, ὅτι δημιουργοῦν μεγάλην ἀπορίαν, ἐάν θέσῃαι οἱ ἀποκλεισμένοι καὶ οἱ παλιωρούμενοι, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν τὴν τόλμην αὐτὴ ἀπὸ τὰ τεῖχη νὰ παρατηρήσουν τὸν ἔχθρον, ἠδύνατο νὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὰς πύλας. Διότι ἡ ὁδὸς αὐτὴ φαίνεται σήμερα νὰ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη. Ποία εἶναι, λοιπὸν, ἡ λύσις τῆς ἀπορίας αὐτῆς; Μά, ὅτι παλαιότερα ὑπῆρχε καὶ ἄλλο τεῖχος, διότι ἡ πόλις περιεβάλλετο ἀπὸ δύο τεῖχη. Καὶ αὐτὸ ἡμποροῦν νὰ τὸ ἀντιλήφωσιν ὅσοι προσέχουν καὶ ἀπὸ ἄλλον προφήτην.

Ἀφοῦ ἐξῆλθε, λοιπὸν, ὁ προφήτης στηρίζει τὸ φρόνημα αὐτῶν ποὺ εἶχε καταπέσει καὶ τοὺς προτρέπει νὰ ἔχουν θάρρος διὰ τὰ μελλοντικὰ γεγονότα. Πραγματικῶς ἠσύχασε, λέγει, καὶ μὴ φοβηθεῖσαι. Ἀποκαλεῖ δὲ τοὺς βασιλέας βαυλοῦς ἐύλων, ἀποδεικνύων ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν σφοδρότητα αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν εὐκολίαν μετὰ τὴν ὁποίαν θὰ κατανηκθῶσιν αὐτοί. D Καὶ μάλιστα δι' αὐτὸ προσέθεσε τὸ «καπιζόντων», διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἐπληροῦζον νὰ σῶσιν.

Ἐν συνεχεῖ, ἀποκαλύπτων ὅτι ἡ ἔφοδος αὐτῶν δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς δυνάμεως ἐκεῖνων, ἀλλὰ προήργετο ἀπὸ τὴν παραγορησὶν αὐτοῦ, λέγει «Διότι ὅταν ἡ ἐναντίον σας ὀργὴ μου συντελεσθῆ διὰ τῆς τιμωρίας σας, πάλιν θὰ σὰς θεραπεύσω. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ρααβὴν, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀραμαίων, καὶ ὁ Φακεὺ, ὁ υἱὸς τοῦ Ρομελίου,

28. Ἦε. 8, 18.

ἐσκέφθησαν ὀλέθρια πράγματα ἐναντίον σου, λέγοντες· θὰ ἀναβῶμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν καὶ μόνον διὰ τῆς ἀπειλῆς μας ἐναντίον των θὰ προμοκρατήσωμεν αὐτούς, θὰ τοὺς παρασύρωμεν πρὸς τὸ μέρος μας καὶ θὰ ἐγκαταστήσωμεν βασιλεῖα αὐτῶν τὸν υἱὸν τοῦ Ταθειλ. 29 Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος ὁ Παντοκράτωρ. 78 A Δὲν θὰ ἐπιτύχῃ, οὔτε θὰ ἐκπληρωθῇ 29 τὸ σχέδιόν των αὐτῶ, διότι πρωτεύουσα τοῦ Ἀραμαϊκοῦ κράτους θὰ εἶναι ἡ Δαμασκόσ καὶ ὁ Ρααβὴν θὰ εἶναι ὁ βασιλεὺς τῆς Δαμασκόσ. 31 Τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ θὰ ἐξακολουθῆ νὰ ὑπάρχῃ ἐπὶ ἐξήκοντα πέντε ἀκόμη ἔτη καὶ ὕστερα ὁ Ἐφραὶμ ἐρημώνεται, διὰ νὰ μὴ ὑπάρχῃ πλέον λαός. 32 Μέχρι τότε πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου αὐτοῦ θὰ εἶναι ἡ Σαμάρεια καὶ βασιλεὺς τῆς Σαμαρείας θὰ εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Ρομελίου. Ἐὰν δὲν πιστεύσετε 33 εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, οὐδέποτε θὰ ἐνόησθε εἰς ποῖαν θέσιν ἐβρίσκασθε. 34

Καὶ πάλιν ὁ προφήτης δίδει μεγάλῃ ἀπόδειξιν τῆς προφητείας. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ὁ φόβος τοὺς κατετάραξε καὶ τὰ θειὰ ἦσαν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν των, ἐνῶ τὰ κατὰ ἀπετέλουν ἀντικείμενον τῆς ἐλπίδος καὶ ὑπερέβαινον κάθε προσδοκίαν καὶ ἀκόμη, δὲν εἶχον μεγάλην πίστιν οἱ ἀκούσται του, κότταξε τί κάνει. B Δίδει μεγίστην ἀπόδειξιν τῶν ὅσων πρόκειται νὰ συμβῶσιν, μετὰ τὸ νὰ ἀποκαλύψῃ τὰς σκέψεις τῶν εἰσβολέων βασιλέων. Πραγματι-

29. Αὐτός, ὡς δημιουργήματα τῶν ἐπιβρομένων, θὰ ἐχρησίμευον ὡς πειθίμων ὄργανον αὐτοῦ.

30. Ἡε τὰς δύο ἀρήσεις πάλιν δηλοῦται τὸ κατηγορηματικὸν τῆς δηλώσεως τοῦ προφήτου καὶ ἡ ἀπάντος θεούσης αὐτοῦ ὅτι δὲν θὰ πραγματοποιηθῆ ἡ ἀπειλὴ τῶν ἔχθρων.

31. Διὰ τῶν λόγων τούτων καταρτίζεται ἕτι ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ νυγηρῶσιν ἐπὶ τοῦ λαοῦ του, ὅτε αἱ ἐθνικαὶ τῆς Δαμασκόσ, ὅτε αἱ ἐπὶ Ἰουδαίαν καὶ ἐνικτῶν μεγάλης Σαμαρείας. Ὁ καθένας θὰ παραμείνῃ εἰς τὰ πλάσια τῆς δικαιοδοσίας του.

32. Ἀπὸ πολλῶν θεωροῦνται ὡς προσθήκη περιεσφραγισμένη εἰς τὸ καίμενον οἱ λόγοι αὐτοί, διότι ἡ κατάληξις τῆς Σαμαρείας δὲν ἔγινε μετὰ 65 ἔτη. Ἐὰν ὅμως θεωρήσωμεν ὅτι ὁ Ἰσραὴλ δὲν ἤμειλε περὶ τῆς ἐπαγγελίας, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ ἔπαυσε νὰ εἶναι βασίλειον, ἀλλ' ἔμειλε περὶ τῆς ἐπαγγελίας, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἔπαυσε νὰ εἶναι τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ λαοῦ, πρῶτον τὸ ἐπίστον κατὰ τοῦ πνεύματος ἀπολογιστοῦ συνέθη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀσραχιάδου καὶ τοῦ Ἀσραχιασταίτου, ὅτε περὶ τὸ 670 ἐγένετο τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας διὰ τὸ ἐποικισμὸν ἐξ ἑνὸς λαοῦ.

33. II πιστις τίθεται ὡς ὑψίστην ἰσχυροτέραν ἐπιπέδου των. Εἰς τὴν πρῆβιν τοῦ Ἀχάζ, ἔως ἐξήγησεν ἀθροιστικῶς ἐπιπέδου, ὁ Ἰσραὴλ ἀντιτάξε τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν.

34. Ἦε. 7, 4-9.

κά, ἐκθέτει τὸ σχέδιον ἐπὶ τῇ θάσει τοῦ ὁποῦ ἐξεστράτευσαν αὐτοὶ ἐναντίον τῆς πόλεως καὶ ἀκόμη λέγει τί συνεζήτησαν μεταξύ των καὶ ποίαν συμφωνίαν ἔκαναν καὶ ἐπεχείρησαν τὴν ἐκστρατείαν καὶ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πρόκειται διὰ προδοσίαν, (διότι μόνον διὰ τῆς ἀπειλῆς μας ἐναντίον αὐτῶν, λέγει, θὰ τοὺς παρασύρωμεν πρὸς τὸ μέρος μας) ἢ ὅτι ἦσαν σὺν μεθυμένοι ἀπὸ τὸν μέγαν των ἐγνώσιμόν καὶ ἐνόμιζαν ὅτι δὲν ἐχρειάζοντο οὔτε ὄπλα, οὔτε στρατόπεδον οὔτε ἐπιθεσὶν διὰ νὰ κυριεύσουν τὴν πόλιν. Διότι εἶναι ἀρκετόν, λέγει, νὰ ἐμφανισθῶμεν μόνον καὶ νὰ συναμιλήσωμεν μαζὶ των καὶ ἀφοῦ τοὺς ἀχμαλωτίσωμεν νὰ ἀπέλωμεν. **Β** Ἐν συνεχείᾳ, αὐτὰ πού παθαίνουν οἱ ἀλαζόνες ἐπισθαν καὶ αὐτοί, ὁμοίωσιν, κυριευθέντες ἀπὸ τὴν ἐλπίδα περὶ εὐκόλου πολέμου, σκέπτονται διὰ τὸν βασιλέα, σὺν νὰ εἶχε πέσει πλεόν ἢ πόλις, καὶ ἀποφασίζουν ποῖον πρέπει νὰ τοπαθετήσουν εἰς τὸν θρόνον τῆς μητροπόλεως.

Καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰ σχέδια αὐτῶν αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἦσαν, λέγει. Μὰ, ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ ἦτο ἀνατρεπτικὴ ὄλων αὐτῶν. Δι' αὐτὸ καὶ εἶπεν «Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριος» καὶ δὲν ἔπαυσεν, ἀλλὰ προσέθεσε «ὁ Παντοκράτωρ». Διότι ὅταν σκοπεύῃ νὰ ἀνακοινώσῃ κάτι σπουδαῖον ἐνθυμεῖται τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τὴν οὐράνιον βασιλείαν καὶ τὴν ἀξιοθαύμαστον καὶ παράδοξον ἐκείνην ἐξουσίαν. Τί λέγει, λοιπόν, ὁ Θεός; «Δὲν θὰ ἐπιτύχῃ, οὔτε θὰ ἐκπληρωθῇ τὸ σχέδιον αὐτὸ, διότι πρωτεύουσα τοῦ Ἀραμαϊκοῦ κράτους θὰ εἶναι ἡ Δαμασκός». **Δ** Τὸ κράτος αὐτοῦ, λέγει, καὶ ἡ ἐξουσία του θὰ παραμείνῃ εἰς τὴν Δαμασκὸν καὶ δὲν θὰ ἐπεκταθῇ πέρα πέρα. «Καὶ ὁ Ρασαὶν θὰ εἶναι ὁ βασιλεὺς τῆς Δαμασκῆ». Ὁ ἄρχων τῆς Δαμασκῆ, λέγει, καὶ ὁ Κύριος αὐτῆς θὰ εἶναι ὁ Ρασαὶν. Δηλαδή, θὰ παραμείνῃ εἰς τὰ ὄρια τοῦ κράτους του καὶ δὲν θὰ ἀποκτήσῃ μεγαλύτεραν δύναμιν.

«Τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ θὰ ἐξακαλουθῇ νὰ ὑπάρχῃ ἐπὶ ἐξήκοντα πέντε ἀκόμη ἔτη καὶ ὕστερα ὁ Ἐφραὶμ ἐρημώνεται, διὰ νὰ μὴ ὑπάρχῃ πλεόν λαός». Μεγίστη ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας τῶν προφητῶν εἶναι, ὅτι προλέγουσιν καὶ τοὺς καιροὺς, παρέχοντες τὴν εὐχέρειαν, εἰς ἐκείνους πού θέλουν, νὰ ἐξετάζωσιν μὲ ἀκρίθειαν τὴν δύναμιν τῆς προφητείας. **Ε** Τώρα θέθεται, λέγει, θὰ ἀπομακρυνθῶν ἀπὸ τὴν πόλιν, ἀλλ' ὕστερα ἀπὸ ἐξήκοντα πέντε ἔτη θὰ καταστραφῇ ὁλόκληρον τὸ ἔθνος καὶ οἱ ἐχ-

θροί, ἀφοῦ τοὺς συλλάβωσιν, θὰ τοὺς ἀπελάσωσιν ἀπὸ τὴν χώραν ὅλους. Τώρα, ὅμως, πρὶν νὰ ἀμιθῇ ἡ ἀλώσις ἐκείνη, λέγει, δὲν θὰ πάρουσιν τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὰ ἱδικά των. Διὰ νὰ μὴ λέγῃ ὁ βασιλεὺς καθ' ἑαυτὸν, ὅταν ἀκούσῃ ὅτι ὕστερα ἀπὸ ἐξήκοντα πέντε ἔτη θὰ καταστραφῶσιν οἱ Ἰσραηλίται, τί λοιπόν; Ἐάν τώρα μᾶς υποδουλώσωσιν καὶ τότε θὰ χάσθωσιν, ποῖα ἡ ὠφέλεια δι' ἡμᾶς; Ἐγε θάρρος, λέγει ὁ προφήτης, καὶ διὰ τὸν παρόντα κίνδυνον. Τότε, θέθεται, θὰ υποδουλωθῶσιν ὁλοκληρωτικᾶ, **Ζ** Ἀ ἀλλὰ καὶ τώρα δὲν θὰ πάρουσιν τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὰ ἱδικά των. Ἀλλὰ ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἐφραὶμ, δηλαδή, τῶν δέκα φυλῶν τοῦ βορείου βασιλείου, θὰ εἶναι ἡ Σαμάρεια. Διότι ἐκεῖ εἶναι τὸ βασίλειον αὐτῶν καὶ δὲν θὰ ἐπεκταθῇ πέρα πέρα. Καὶ βασιλεὺς τῆς Σαμαρείας θὰ εἶναι ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ. Ἐκεῖνο πού ἔλεγε διὰ τὴν Δαμασκὸν, τὸ ἴδιον λέγει καὶ ἐδῶ, δηλῶν ὅτι τίποτε περισσότερο δὲν θὰ λάβωσιν, παρὰ αὐτὰ, τὰ ὅποια τώρα κατέχουσιν.

Ἐπειτα, ἐπειδὴ εἶπε πράγματα ὑπερβαίνοντα τὴν ἀνθρώπινην σκέψιν καὶ ἀνώτερα τῆς λογικῆς ἀκολουθίας καὶ διὰ ἐλέγετο ἀπετέλει προφητείαν, πολὺ φυσικὰ προσέθεσεν: «Ἐάν δὲν πιστεύσητε εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, οὐδέποτε θὰ ἐνοήσητε εἰς ποῖαν θεσὶν εὐρίσκεσθε». **Β** Νὰ μὴ ἐξετάζετε, λέγει, πῶς καὶ κατὰ ποῖον τρόπον θὰ γίνωσιν αὐτὰ. Διότι ὁ Θεός εἶναι πού τὰ πραγματοποιεῖ καὶ μόνον πίστις σοῦ χρειάζεται καὶ θὰ ἀντιληφθῆς τὴν δύναμιν τοῦ ἐνεργοῦντος Θεοῦ καὶ ἔτσι θὰ ἔχῃς τελείαν ἀπόδειξιν διὰ τὰ λεχθέντα. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης Δαυὶδ ἔλεγεν: «Ἐπίστευσα, δι' αὐτὸ καὶ ὠμίλησα». **Β** Καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος, φυσικὰ, ἀναφερόμενος εἰς τὴν φράσιν αὐτὴν τὴν ἐπεξέτεινεν ἀκόμη περισσότερο, λέγων: «Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχομεν τὸ ἴδιον πνεῦμα τῆς πίστεως σύμφωνα πρὸς ὅτι εἶναι γραμμένον, ἐπίστευσα καὶ διὰ τοῦτο ὠμίλησα, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὰ τοῦτο καὶ ὠμιλοῦμεν». **Β** Ἐάν, λοιπόν, τὰ παλαιὰ γεγονότα, τὰ ὅποια ἀπέγουν ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς Καινῆς Διαθήκης τόσον, ὅσον ἀπέχει ἡ γῆ ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἀπῆταν πίστιν, **Β** πολὺ περισσότερο ἀποτεῖ πίστιν ἡ γνῶσις τῶν

83. Ψαλμ. 115, 10.

86. Β' Κορινθ. 4, 18.

87. Τὰ διακριζωόμενα εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην.

τόσον δημηλῶν αὐτῶν δογμάτων, τὰ ὅποια δὲν συνέλαθε ποτὲ καμμία ἀνθρώπινη διάνοια. Αὐτὸ, ἀκριβῶς, τονίζων καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «Εκεῖνα, τὰ ὅποια μάτι δὲν εἶδε καὶ αὐτί δὲν ἄκουσε καὶ νοῦς ἀνθρώπου δὲν συνέλαθε, τὰ ὅποια ἐτοίμασεν ὁ Θεὸς δι' ἐκείνους τοῦ τὸν ἀγαπᾶν».³⁸

«Καὶ ὁ Κύριος συνέχισε λέγων»³⁹ πρὸς τὸν Ἀχαζ τὰ ἑξῆς· Ζήτησε κάποιο θαῦμα⁴⁰ νὰ γίνῃ ὑπὸ τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου⁴¹ εἰς τὸν οὐρανὸν ἢ εἰς τὴν γῆν.⁴² Ἀλλ' ὁ Ἀχαζ ἀπεκρίθη· Δὲν θὰ ζητήσω τὸ θαῦμα αὐτό, διὰ τὴν μὴ θέσω εἰς πειρασμὸν τὸν Κύριον.⁴³ Τότε εἶπεν ὁ Ἡσαΐας· Ἀκούσατε, λοιπὸν, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τοῦ Δαυὶδ.⁴⁴ Μικρὸν πράγμα εἶναι νὰ καταπονήτε ἀνθρώπους,⁴⁵ καὶ πῶς στενοχωρεῖτε τὸν Κύριον;⁴⁶ Διὰ

38. Α' Κορινθ. 2, 9.
39. Ὁ Θεὸς διαλεῖ διὰ μέσου τοῦ προφήτου, ὁ ἑαυτὸς χρησιμεύει ὡς διαμεριστὸς αὐτοῦ. Ὁ βασιλεὺς μετὰ τὰ καθ' ἑαυτὸν λόγια τοῦ προφήτου σιωπᾷ, καὶ ἐκεῖνος, ἐκλιθεὶς τὴν σιωπὴν ὡς Ἰσραὴλ ἐκπομπῆς, προσπαθεῖ νὰ διευκολύῃ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐπιπορευομένη αὐτοῦ καὶ τὴν προεπίσει νὰ ζητήσῃ κάποιο σημεῖον εἴτε ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἴτε ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν γῆν.
40. Τὸ καίμενον τῆς Π. Δ. εἶναι «αἰχμελόν», τὸ ὅποιον πρέπει νὰ νοσηθῇ ὡς ἐκτακτὸν γεγονός, θαῦμα, πρὸς ἐπίσταν καὶ πιστοποίησιν τῆς δευτέρας ἐπαγγελίας καὶ δοκιμασίαν τῆς πίστεως τοῦ ἀσεβοῦς βασιλέως.
41. Διὰ τῆς ἀρέσεως ταύτης ἀπενηνιῶνται ἡ στενὴ σχέση Θεοῦ καὶ Ἰσραὴλ καὶ καταβάλλεται προσπάθεια ἀνακομιχῆς τῆς πίστεως τοῦ Ἀχαζ.
42. Θαύμα, εἴτε εἰς τὸν οὐρανὸν εἴτε εἰς τὴν γῆν εἴτε εἰς τὸν Ἀδύ.
43. Ὁ Ἀχαζ καταχόμενος ὑπὸ κοσμικῶν καὶ ἡλικιωσίων φρονημάτων ἀρνεῖται νὰ ζητήσῃ τὸ θαῦμα, ἀπαρκινόμενος ἐπὶ τὴν αὐτοῦ ὡς ἀπεκρίθη τὸν Κύριον, ὅπου ἀπηγορεύεται (Λευτ. 6, 16). Ἡ ἐξήμις ἕως τοῦ προφήτου δὲν ἀπαίτει δοκιμασίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τῆς πίστεως τοῦ βασιλέως. Πραγματικῶς, ἐάν ὁ Ἀχαζ εἶχεν ἐπιπορευθῆναι εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἀμφέβαλλε μόνον διὰ τὴν ἀρεσκίαν τῶν λόγων τοῦ προφήτου, θὰ εἴδετο τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ καὶ θὰ εἶχεν σημεῖον. Ἀλλ' οὐκ, ἐπὶ τῆς θεκρατικῆς πολιτικῆς, προσέβηκε νὰ ἀσπασθῇ πολιτικῆν ὁμιλίαν μετὰ τοῦ Ἀσσυρίου μενάρχου (Β' Παρὰλ. 28, 20) καὶ ἀρνεῖται τὴν ἐπιτοὴν ἐπιπορευθῆναι.
44. Ἀποστολὴν καὶ πάλιν ὁ προφήτης εἰς τὴν προσέβηκεν τοῦ θεοῦ συνείδησιν τῶν Ἀχάζ μὲ ἐξόχως ἀγανάκτησιν στρέφεται πρὸς τὸν βασιλεῦσιν οὐκὰν τοῦ Δαυὶδ, εἰς τὸν ὅποιον εἶχεν ὄψῃ αἱ ἐπαγγελίαι καὶ τοῦ ὅποιο ἠμαρτήματα κλέον ἢ ὑπεράσταν.
45. Δὲν εἶναι ἀρεσκὴν εἶναι καταπονεῖτε τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ, τοὺς προφήτας.
46. Ἡ ἀπόκρηξις τῆς προεπίσει τοῦ προφήτου ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀποτελεῖ περιφρόνησιν πρὸς τὸν Ἰεσοῦ τὸν Θεόν.

τοῦτο θὰ σὰς δώσῃ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος θαῦμα.⁴⁷ Ὁ Ἰσοῦ,⁴⁸ ἢ παρόθενος θὰ συλλάθῃ καὶ θὰ γενήσῃ ὑἱὸν καὶ θὰ κληθῇ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ.⁴⁹

Μεγάλη εἶναι ἡ συγκρατάσεως τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀγνομοσύνη τοῦ βασιλέως. Διότι ἔπρεπεν, ἀφοῦ ἤκουσε τὸν προφήτην, νὰ μὴ ἀμφιβάλλῃ καθόλου διὰ τὰ λεγθέντα. Ἐάν, ὅμως, διετήρει ἀμφιβολίας, ἔπρεπε νὰ πιστεῖσῃ λαμβάνων τὸ θαῦμα, ὅπως ἔκαναν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Πραγματικῶς, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι φιλόανθρωπος, δὲν ἠρνήθη οὔτε αὐτὸ νὰ προσφέρῃ πολλὰς φορές εἰς τοὺς ἀγροίκους, εἰς τοὺς συρομένους εἰς τὸ γῶμα καὶ τοὺς προσκεκολλημένους εἰς τὴν γῆν, ὅπως ἔκανε καὶ εἰς τὸν Γεδεών.⁵⁰ Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ὁ Ἀχαζ ἦτο ἀσεβέστε-

47. Μετὰ τὴν ἔργων τοῦ Ἀχαζ ἕως ζητήσῃ σημεῖον, εἶπεν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, ἀζητήτως. Τὸ σημεῖον πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογον πρὸς τὰς κοσμικὰς περιστάσεις καὶ τὴν ἀποδείξιμα τῆς ἱστορικῆς στιγμῆς. Ὁ κίνησις, δηλαδὴ, ἠμαρτῆσαι νὰ ἀρνήσῃ τὸ βασιλεῖον τοῦ Ἰσοῦ καὶ εἶναι νὰ ἀρνηθῆναι αἱ προφητεῖαι περὶ τῆς αἰωνιότητος τῆς βασιλείας τοῦ Δαυὶδ διὰ τοῦ εἶναι αὐτοῦ καταχόμενος Μασσαί. Συνεπῶς, τὸ σημεῖον ἔπρεπε νὰ εἶναι τοιοῦτον, ὅστε νὰ δεδακτοῦσιν οἱ σύγχρονοι τοῦ προφήτου εἰς αὐτό, εἴτε αἱ προφητεῖαι δὲν θὰ καταργηθῶν, εἴτε τὸ βασιλεῖον τοῦ Ἰσοῦ, παρὰ τὰς κοσμικὰς στιγμὰς ποῦ διαρρέεται, θὰ διατηρηθῇ μέχρι τοῦ Μεσσοῦ, διὰ τοῦ εἶναι ἡ διαπορεύσιμη. Αὕτη εἶναι ἡ σημασία καὶ τὸ τέλος τοῦ σημεῖου.
48. Ἰσοῦ ἔχονταν εἶναι ἀπὸ τὰς ἀποδείξεις μεσοκινῆς προεπίσει.
49. Αὐτὸ καὶ οἱ ἀρνηταὶ προσεπίσταν νὰ τὴν ἀποδείξουν. Ἐπιπορευόμενος παρεμυθίσαντα σημεῖα τοῦ χωρίου εἶναι ἀπὸ ἐνὸς μὲν ἢ «παρόθενος», ἀπὸ ἑτέρου δὲ τὸ «Ἐμμανουήλ». Ἡ «παρόθενος» εἶναι μεταφραστικὴ τῆς Ἑβραϊκῆς λέξεως «alma» ἀπὸ τοῦ Ὁ', οἱ ἑποιοὶ ἐξέλεξαν τὸ χωρίον πρὸς χριστολογικὴν ἔννοιαν. Ἄλλο ἄνθρωπος, ἤτοι, ἔρχισεν ἢ διαστροφῆ τοῦ χωρίου ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου κρημῶν, οἱ ἑποιοὶ ἀπέβησαν τὸ «alma» διὰ τοῦ «εἰσοῦ». Τὴν ἔβαν ἔβαν ἀποδείξασαν καὶ οἱ ὀρθολογιστὰς ἐρηκνενται τὸν νεωτέρων χρόνων, οἱ ὅποιοι διατυπώσαν τὴν γνώμην ὅτι ἐν πραγματικῶν πρόκειται ἢ περὶ νεωτέρων τινος σκόλην τοῦ Ἀχαζ ἢ περὶ τῆς οὐβρίας τοῦ προφήτου, ἢ περὶ γενικῆς ἐρηκνόμενης ἀκατῆς, ἔταν ἔβαν ὁ προφήτης, ἢ περὶ τῆς πίστεως ἀποδείξιμα τῆς ἀπὸ ἡ τῆς περὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ γενικῶν. Αἱ γνώμαι αὐταὶ ἀρνηταὶ ἀσφάστεται καὶ δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν εἰς τὸ ἐρωτημα πῶς θὰ ἦτο «κρημῶν» εἰς ἦρας καὶ εἶρας; εἰς συνηθισμένον γεγονός.
50. Ποία εἶναι, λοιπὸν, αὕτη, περὶ τῆς ἑποίας γίνεται λόγος «alma»; τῆς τῆς τοῦ Ἐμμανουήλ; Διὰ νὰ ἀπαντηθῆναι εἰς τὸ ἐρωτημα αὐτὸ πρέπει νὰ διακριθῶσιν τὸ πρόσωπον τοῦ Ἐμμανουήλ. Οἱ Ὁ' εἰς τὸ «καθίον» ἐνεῖδον ὑπερβατικῶς ἰδιόκτητας, ἢ δὲ χριστιανικῶς Ἐκκλησιαστικῶν ἀπὸ ἀργῆς, εἴτε εἰς τὸ πρὸν χωρίον πρόκειται περὶ τῆς ἐκ Ἰουδαίου ἀπὸ τῆς γενεῆς τοῦ Ἰσοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς παρθένου Μασσαί (πρὸλ. Λουκ. 1, 35. Ματθ. 1, 18 ἐξ.). Συνεπῶς ἢ «alma», ἢ μήτηρ τοῦ Ἐμμανουήλ, εἶναι ἡ μήτηρ τοῦ Μεσσοῦ.
49. Ἠε. 7, 10-14.
50. Ἠεβλ. Κριτ. 6, 16-32 καὶ 6, 38-40.

ρος όλων και άγροίκος, κύτταξε πού φθάνει πάλιν ο Θεός, Ε ο ίδιος, δηλαδή, τον προσελκύει και τον προτρέπει να ζητήσει σημείον. Μολονότι, θέβαια, δεν ήτο μικρόν θαύμα αυτό, τὸ να ἐλέγη τὰς ἀποκρύφους αὐτοῦ σκέψεις, να φανερώση ἄληθιν τὴν διάθεσίν του και να ἀποκαλύψη τὴν ὑποκρισίαν του. Διότι, ὅταν ὁ προφήτης τοῦ εἶπεν «Ζήτησε κάποιο θαῦμα», ἐκεῖνος, ὑποκρινόμενος τὸν πολὺ πιστόν, ἔλεγεν «Δὲν θὰ ζητήσω τὸ θαῦμα αὐτό, διὰ να μὴ θέσω εἰς πειρασμόν τὸν Κύριον», κύτταξε με πόσῃ ἀνάγκῃ τὴν ἐπιφέρει τὸν χωρισμόν ὁ προφήτης, ⁵² Α κατηγορῶν αὐτὸν θαρύτερα, εὐλόγως, μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ὑποκρισίας. Δι' αὐτὸ, ἀκριβῶς, ἐκεῖνος δὲν τὸν κρίνει ἄξιον οὕτε να τοῦ ἀπαντήσῃ, ἀλλὰ στρέφεται πρὸς τὸν λαόν και λέγει «Ἀκούσατε, λοιπόν, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τοῦ Δαυὶδ. Μικρὸν πρᾶγμα εἶναι να καταπονῆτε ἄνθρώπους; Και πῶς στενοχωρεῖτε τὸν Κύριον»; Τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι ἀσαφῆ, διὰ τοῦτο πρέπει να ἀναπτύξω τὴν φράσιν με ἀκριβείαν. Αὐτὰ πού λέγει, λοιπόν, σημαίνουν τὸ ἔξης⁵³ Μήπως τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι ἰδικά μου; Μήπως εἶναι ἰδική μου ἡ ἀπόφασις; Ἐάν δὲ τὸ να ἀπιστῆ κανεὶς εἰς τοὺς ἄνθρώπους χωρὶς λόγον και αἰτίαν εἶναι θαρὺ και ἄξιον μεγάλης κατηγορίας, πολὺ περισσότερον εἶναι θαρὺ ὅταν πρόκειται δι' ἀπιστίαν πρὸς τὸν Θεόν. Β Διότι ἡ φράσις «παρέχετε ἀγῶνα εἰς τὸν Κύριον, δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν ἀπιστίαν. Αὐτὸ λοιπόν, λέγει, μήπως εἶναι μικρὸν ἔγκλημα; Μήπως εἶναι ἀπλή ἡ κατηγορία διὰ τὴν ἀπιστίαν εἰς τοὺς ἄνθρώπους; Ἐάν δὲ αὕτη εἶναι θαρεία, πολὺ θαροτέρα θὰ εἶναι ἡ ἀπιστία πρὸς τὸν Θεόν.

Αὐτὰ τὰ ἔλεγε διὰ να ἀντιληφθοῦν ὅλοι διτι ὁ προφήτης δὲν ἤμποροῦσε να ἐξαπατηθῆ οὔτε να παρασυρθῆ ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ ἀπεφάσιζεν ἐπὶ τῇ θέσει τῶν ἀποκρύφων σκέψεων τοῦ Ἀγαθῆ. Τὸ ἴδιον, ἐξ ἄλλου, ἔκανε και ὁ Χριστὸς πολλές φορές ὅπως διηγούνται τὰ εὐαγγέλια. Προτοῦ, δηλαδή, να δώσῃ ἀποδείξιν τῆς θείας δυνάμεώς του διὰ τῶν θαυμάτων, Ἐφερον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὴν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν Ἰουδαίων ἐνεδρεῦσαν κακίαν και αὐτὸ δὲν ήτο μικρὸν θαῦμα. Ὅπως ἔκανε εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς θεραπείας τοῦ παραλύτου. Διότι, ὅταν εἶπεν εἰς αὐτόν «Ἐχε θάρρος,

51. Πρὸς 2. σημειώσας; 45 καὶ 46 τῆς παραούσης.

παιδί μου. Σοῦ συγχωροῦνται αἱ ἁμαρτίαι σου»⁵⁴ ἐκεῖνοι ἔλεγον «Βλασφημεῖ»,⁵⁵ λέγει, τότε πρὶν να στερεώσῃ τὰ μέλη τοῦ παραλύτου: «Διατί σκέπτεσθε πονηρὰ μέσα εἰς τὴν καρδίαν σας»;⁵⁶ Ἐταί, εἶδιε μεγίστην ἀπόδειξιν τῆς θεότητός του με τὸ να γνωρίζῃ και να ἀποκαλύπτῃ τὰς ἀποκρύφους σκέψεις τῆς διανοίας. Πραγματικῶς, ἡ Γραφή λέγει διτι «Σὺ, Κύριε, ἀποκλειστικῶς γνωρίζεις τὸ βάθος τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων»⁵⁷ Και ὁ Δαυὶδ πάλιν λέγει: «Ὁ Θεὸς ἐξετάζει καρδίας και νεφρούς»⁵⁸ Δ Αὐτὴν τὴν ἰκανότητα τῆς γνώσεως εἶδιε πολλές φορές ὁ Κύριος και εἰς τοὺς προφήτας, ὅστε οἱ ἄκροαταὶ να διδάσκωνται, διτι κανένα ἀπὸ τὰ λεγόμενα δὲν εἶναι ἄνθρωπινον, ἀλλὰ προέρχονται ἄνωθεν και διτι ἡ ἀπόφασις καθ' ὁλοκληρίαν κατήρχετο ἀπὸ τὸν οὐρανόν.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον και ὁ μεγαλοφρονότατος Ἡσαΐας, ἀφοῦ με μεγάλην πραότητα ἀμίλησε πρὸς τὸν βασιλέα, τὸν σπῆλλαξε ἀπὸ τοὺς φόβους, τοῦ ἔδωκε θάρρος διὰ τοὺς παρόντας κινδύνους, τοῦ προσέφερεν ἀποδείξεις δι' αὐτὰ, με τὸ να ἀποκαλύψῃ τὰ σχέδια τῶν ἐπιτεθέντων βασιλέων, να ἐλέγη τὴν προδοσίαν, να προείπῃ τὴν καθολικὴν και γενικὴν ὑποταγὴν τοῦ θαροῦ βασιλείου και να προσθέσῃ και τὸν χρόνον αὐτῆς, δὲν ἠρέκεσθη εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ προχωρεῖ περαιτέρω και δὲν περιμένει να ζητήσῃ ὁ βασιλεὺς σημείον ἀποδεικτικόν αὐτῶν, Ε μά, ἐπειδὴ αὐτὸς λόγω τῆς ὑπερβολικῆς του ἀπιστίας δὲν ἠθελε σημείον, τὸν προτρέπει πρὸς τοῦτο. Και ὄχι μόνον τὸν προτρέπει, ἀλλὰ τοῦ δίδει και τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἐκλογῆς τοῦ σημείου. Πραγματικῶς δὲν καθορίζει αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο τὸ σημείον, ἀλλὰ τοῦ λέγει να ζητήσῃ σημείον ὅπου θέλει. Πλούσιος ὁ Κύριος, ἰσχυρότατη ἡ δυνάμις του, ἀπερίγραπτος ἡ ἐξουσία του. Ἐάν βελήσῃ θαῦμα ἀπὸ τὸν οὐρανόν, δὲν ὑπάρχει κανένα ἐμπόδιον πρὸς τοῦτο. Ἄν ἀπὸ τὴν γῆν, πάλιν δὲν ὑπάρχει κανένα κώλυμα. Διότι αὐτὸ σημαίνουν τὰ λόγια τοῦ προφήτου «εἰς βάθος ἢ εἰς ὕψος»⁵⁹

Ἐπειδὴ, ὁμως, οὔτε τοιουτοτρόπως δὲν ἔπεισεν τὸν

52. Ματθ. 9, 2.

53. Ματθ. 9, 3.

54. Ματθ. 9, 4.

55. 1^ο Βασίλ. 8, 30.

56. Ψαλμ. 7, 10.

57. Ἡσ. 7, 11.

θασιλέα ὁ προφήτης, δὲν ἐσιώπησεν εἰς τὸ σημεῖον αὐτό.⁵¹ Ἄλλά, ἀφοῦ τὸν ἠλεγξε, καὶ αὐτὸ τὸ ἔκανε διὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ ἀκούοντος καὶ διὰ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι δὲν ἐξηπατήθη οὔτε παρεσύρθη ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Ἀγαζῆ, ἀποκαλύπτει ἀπόρητον προφητείαν, ἣ ὅποια θὰ ἐγίνετο διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς αἰκουμένης καὶ τὴν διόρθωσιν ὄλων τῶν πραγμάτων. Καὶ λέγει, ὅτι τὸ θαῦμα δὲν θὰ ἐδίδοτο πλέον διὰ τὸν Ἀγαζῆ, ἀλλὰ δι' ὄλον τὸν Ιουδαϊκὸν λαόν. Βέβαια, κατ' ἀρχάς ἀπηυθύνετο πρὸς τὸν ἴδιον τὸν θασιλέα μόνον, ἐπειδὴ ἕως ἐκεῖνος ἀπέδειξεν ἀνάξιον τὸν ἑαυτὸν του, ὁμιλεῖ πρὸς τὸ σύνολον τοῦ λαοῦ. Πραγματικά, δι' αὐτὸ λέγει, ὅτι «θὰ δώσῃ ὁ Κύριος ὁ ἴδιος θαῦμα», ὅχι εἰς ἐσέ, ἀλλὰ «εἰς ἐσάς».⁵² Β «Εἰς ἐσάς». Εἰς τοὺς; Εἰς τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὸ θασίλειον τοῦ Δαυῖδ. Διότι, πραγματικά, ἀπὸ αὐτὸν ἐβλάστησε τὸ θαῦμα.

Ποῖον εἶναι, ὅμως τὸ θαῦμα; Ἡ Ἰδοῦ, ἡ παρθένος θὰ συλλάθῃ καὶ θὰ γενήσῃ υἱὸν καὶ θὰ κληθῆ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ.⁵³ Πρέπει νὰ παρατηρηθῇ, ὅπως καὶ παραπάνω εἶπα, ὅτι τὸ θαῦμα δὲν δίδοται πλέον εἰς τὸν Ἀγαζῆ. Ἀκόμη, ὅτι δὲν εἶναι εἰκασία, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ προφήτης ἐνεκάλεσε καὶ κατηγορήσε, ὅταν λέγῃ «Μικρὸν πρᾶγμα εἶναι νὰ καταπονήτε ἄνθρώπους;» καὶ προσέθεσε: «Διὰ τοῦτο θὰ σᾶς δώσῃ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος θαῦμα. Ἡδοῦ, ἡ παρθένος θὰ συλλάθῃ». Ἐάν, βέβαια, δὲν ἦτο παρθένος, δὲν θὰ ἦτο καὶ θαῦμα. Διότι τὸ θαῦμα πρέπει νὰ ξεπερνᾷ τὴν κοινωρῶμένην τάξιν, νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς φυσικῆς συνήθειας καὶ νὰ εἶναι νέον καὶ παράδοξον. Ὁ ὥστε νὰ προκαλῆ ἐντύπωσιν εἰς τὸν καθένον, ποῦ τὸ θέλει καὶ τὸ ἀκούει. Διότι δι' αὐτὸ ἀκριθῶς λέγεται καὶ θαῦμα, ἐπειδὴ προσενεῖ ἐντύπωσιν καὶ ἐπισημαίνεται ἀπὸ ὄλους. Δὲν θὰ ἦτο, ὅμως, ἐντυπωσιακόν, ἐάν ἐπρόκειτο νὰ καλυφθῇ ἀπὸ τὴν ὁμοιότητά του πρὸς τὰ ἄλλα πρᾶγματα. Συνεπῶς, ἐάν ὁ λόγος ἀνεφέρετο εἰς γυναῖκα, ἣ ὅποια φυσιολογικῶς ἐγέννηα, διὰ ποῖαν αἰτίαν ὀνομάζει θαῦμα κάτι ποῦ κάθε ἡμέραν γίνεται; Ἐξ ἄλλου, δι' αὐτὸ ἀρχίζων δὲν εἶπεν Ἰδοῦ παρθένος, ἀλλὰ Ἰδοῦ ἡ παρθένος, ὑποδηλών μετὰ τὴν προσθήκην τοῦ ἄρθρου ὅτι αὕτη ἦτο ἐπίσημος καὶ μοναδική

58. Ἦσ. 7, 14.
59. Ἦσ. 7, 11.

παρθένος. D Ὅτι δὲ αὐτὸ ἀποδεικνύει ἡ προσθήκη τοῦ ἄρθρου, εἶναι δυνατόν νὰ τὸ μάθωμεν καὶ ἀπὸ τὰ εὐαγγέλια. Ὅταν, λοιπόν, οἱ Ἰουδαῖοι ἐστειλάν ἀνθρώπους τῶν πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ ἠρώτων «Ποῖος εἶσαι;»⁶⁰ δὲν ἔλεγαν, σὺ εἶσαι Χριστός, ἀλλ' ἐάν σὺ εἶσαι ὁ Χριστός. Οὔτε ἔλεγαν· Σὺ εἶσαι προφήτης, ἀλλ' ἐάν σὺ εἶσαι ὁ προφήτης.⁶¹ Κάθε μία ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς ἰδιότητας ἦτο κάτι τὸ ἐξαιρετικόν. Ὅθεν, καὶ ὁ Ἰωάννης, ἀρχίζων τὸ εὐαγγέλιόν του, δὲν ἔλεγε εἰς τὴν ἀρχὴν ὕπῆρχε Λόγος, ἀλλὰ «εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρχεν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦτο πρὸς τὸν Θεόν».⁶² Ἐταί, λοιπόν, καὶ ἐδῶ δὲν εἶπεν Ἰδοῦ παρθένος, ἀλλὰ Ἰδοῦ ἡ Παρθένος. Καὶ τὸ «Ἰδοῦ» λέγεται μετὰ θεσφαίτητος, ἣ ὅποια μόνον εἰς τὸν προφήτην ταυριάζει. Πραγματικά, τὰ συμβαίνοντα προήρχοντο ἀπὸ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος τὰ ἔθελεπε σχεδὸν καὶ τὰ συνελάμβανε διὰ τῆς φαντασίας του καὶ εἶχε μεγάλην θεσφαίτητα διὰ τὰ λεγόμενα. Ἐ Διότι οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκεῖνου ἔβλεπαν καλλίτερα ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας τὰ ἀόρατα. Βέβαια, εἶναι φυσικόν νὰ σφάλῃ ἡ αἴσθησις, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος χωρὶς σφάλμα ἔβλεπε τὴν ἀπόφασιν.

Καὶ διασὶ, ἀπορεῖ κάποιος, δὲν προσέθεσεν ὅτι ἡ γέννησις θὰ προήρχετο ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος; Μὰ, τὰ λεγόμενα ἀπετέλουν προφητείας καὶ ἔπρεπε νὰ λεχθῶν συνεισισαμένα, ὅπως πολλὰς φορές εἶπα, ἐξ αἰτίας τῆς ἀχαριστίας τῶν ἀκροατῶν.⁶³ Ὁ ὥστε νὰ μὴ καύσουν ὅλα τὰ θιβάλια, ὅταν θὰ ἐμάθαιναν τὰ πάντα. Πραγματικά, ἀφοῦ δὲν ἐλογάριασαν τοὺς προφήτας, πολὺ περισσότερον δὲν θὰ ἐπρόσεχαν τὰ θιβάλια. Καὶ ὅτι δὲν εἶναι εἰκασία αὐτὸ ποῦ λέγω, νὰ, ὅτι κάποιος ἄλλος θασιλεύς⁶⁴ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ προφήτου Ἰεραμίου ἐπῆρε τὰ θιβάλια, τὰ ἔσχισε καὶ τὰ ἔκαυσεν.⁶⁵ Ἐἶδες ἀνυπόφορον μανίαν; Εἶδες ὄργην χωρὶς λογικῆν; Δὲν τοῦ ἦτο ἀρκετὸν τὸ νὰ ἀπαγορεύῃ τὰ θιβάλια, ἀλλὰ τὰ ἔκαυσεν ἐπὶ πλέον, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸ ἀλόγιστον πάθος

60. Ἰωάν. 1, 20.

61. Ἰωάν. 1, 25.

62. Ἰωάν. 1, 1.

63. Πρόκειται διὰ τὸν θασιλέα τοῦ βασίλειου τοῦ Ἰσραὴλ Ἰακαέμ (800-598 π.Χ.). ὁ ὁποῖος δὲν ἐπολιτεύθη σήμερον μετὰ τὸ θάνατον τοῦ Σαουλ καὶ ἐτήρησε κατὰ τὸν νόμον τοῦ προφήτου Ἰεραμίου (Ἠσ. 1, 9-10).

64. Ἠσ. 48, 21 βξ.

του. Καί ὁμοίως, μολοντί ὠμίλησε μετ' ἀσάφειαν ὁ προφήτης Ἡσαΐας, **Β** ἐν τοῖσις τὰ πάντα ὑπέδειξεν. Πραγματικά, ἐφ' ὅσον παραμένη παρθένος, πῶς ἄλλοιός θά ἠμποροῦσε νά γεννήσῃ, παρά διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος; Διότι κανένας δέν ἔχει τήν δύναμιν νά ὑπερβῇ τήν φυσικήν τάξιν, παρά μόνον ὁ δημιουργός τῆς φύσεως. Ὡστε, ὅταν εἶπεν ὅτι θά γεννήσῃ ἡ παρθένος, τὸ πᾶν ἐφανέρωσεν.

Ἄφου, λοιπόν, ἀνέφερε τήν γέννησιν, λέγει καί τὸ ὄνομα τοῦ γεννημένου, ὅχι τὸ αὐτὸ ποῦ ἔλαθεν, ἀλλὰ ἐκεῖνο ποῦ τοῦ ἐδόθη ἀπὸ τὰ γεγονότα. Ὅπως, δηλαδή, ὀνομάζει τὴν Ἱερουσαλήμ πόλιν δικαιοσύνης,⁶⁵ μολοντί, θέβαια, πούθενά δέν ὀνομάσθη πόλις δικαιοσύνης, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ γεγονότα εἶχε λάθει τὴν ὀνομασίαν αὐτήν, ἐπειδὴ μετεβλήθη πολὺ πρὸς τὸ καλλίτερον **Γ** καὶ ὑπερησπίσθη τὴν δικαιοσύνην, (διότι καὶ ὅταν τὴν ὀνομάζῃ πόριν,⁶⁶ θέτει τὸ ὄνομα αὐτὸ ἀπὸ τὴν κακίαν αὐτῆς καὶ ὅχι διότι κάποτε ἡ πόλις ὀνομάσθη τοιοῦτοτρόπως. Ὁμοίαια καὶ ἐν συνεχείᾳ δίδει εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τῆς). Συνεπῶς, τὸ ἴδιον πρέπει νά εἰπωμεν καὶ διὰ τὸν Χριστόν, ὅτι, δηλαδή, ἔθεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῶν γεγονότων ὀνομάζοντας. Πραγματικά, τότε ὁ Θεὸς κυρίως ἦτο μαζί μας, ὅταν ἐνεφανίσθη εἰς τὴν γῆν, συνανεστράφη μετ' αὐτοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπέδειξε τὸ μεγάλο του ἐνδιαφέρον δι' ἡμᾶς. Διότι δέν ἦτο πλέον μαζί μας ὅτε ἀγγελος, ὅτε ἀρχάγγελος, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος κατήλθε καὶ ἀνέλαθε ἐξ ὀλοκλήρου τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας, **Δ** συναμιλῶν μετὰς πόριν, συντρώγων μετ' αὐτοὺς τελῶνας, εἰσερχόμενος εἰς τὰ σπίτια τῶν ἁμαρτωλῶν, δίδων παρηγορίαν εἰς τοὺς ληστές, προσελκύνων τοὺς μάγους, ἐξαγνίζων καὶ διορθῶνων τὰ πάντα, συνενώνων μετ' αὐτοὺς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ὅλα αὐτὰ, λοιπόν, προλέγει ὁ προφήτης, ἀναφέρων συγχρόνως καὶ τὴν γέννησιν καὶ τὴν ἀνέκφραστον καὶ ἀσυπολόγηστον ὠφέλειαν, ἡ ὁποία θά προέλθῃ ἀπὸ τὰς ὁδῖνας αὐτάς. Διότι, ὅταν ὁ Θεὸς εὐρίσκειται μαζί μετ' αὐτοὺς ἀνθρώπους, τότε δέν πρέπει πλέον νά φοβῶνται τίποτε, οὔτε νά τρέμουν, ἀλλὰ νά ἔχουν θάρρος δι' ὅλα. Ὅπως καὶ ἔγινε, θέβαια. Διότι τὰ παλαιὰ καὶ ἀμετακίνητα ἐκεῖνα κακὰ συνεχῶς

65. Πράξ. Ἡσ. 1, 26.

66. Ἡσ. 1, 21.

ρήθησαν, ἡ ἐκείνων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπόφασις καταργεῖτο, ἐκόπτοντο τὰ νεύρα τῆς ἁμαρτίας, κατελύετο τὸ κράτος τοῦ διαβόλου, **Ε** ὁ παράδεισος, ποῦ ἦτο κλειστός δι' ὄλους, ἠνοίγετο κατὰ πρότον εἰς τὸν φοινέα καὶ τὸν ληστήν, ἠπλοῦντο αἱ οὐράνια ἀψίδες, οἱ ἄγγελοι ἀνεμιγνύοντο μετ' αὐτοὺς ἀνθρώπους, ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀνυψοῦτο πρὸς τὸν βασιλικὸν θρόνον, ἤχηροῦτο ἡ φυλακὴ τοῦ Ἄδου καὶ ὁ θάνατος ἀπέμεινε πλέον μίαι ἀπλή λέξις, χωρὶς πραγματικῶν περιεχομένων. Ἐπίσης ἐσηματίσθησαν χοροὶ μαρτύρων καὶ ἐνεφανίσθησαν γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι ἐθρυμμάτισαν τὸ κεντρί τοῦ Ἄδου.⁶⁷ **Α** Αὐτὰ, λοιπόν, προδλέπων ὁ προφήτης ἐσοκίρτα καὶ ἐχόρευε καὶ διὰ μέσου μίαις λέξεως μάς ὑπεδείκνυεν αὐτὰ, μετ' αὐτὰ νά προφητεύσῃ τὴν γέννησιν τοῦ Ἐμμανουήλ. «Βούτυρον καὶ μέλι φάσεται,⁶⁸ πρὶν ἢ γινῶναι αὐτὸν ἢ προελεσθαι ποιηρὰ ἐκλέξεταί τὸ ἀγαθόν.⁶⁹ Διότι πρὶν ἢ γινῶναι τὸ παιδίον ἀγαθόν, ἢ κακόν, ἀπαιθεῖ ποιηρία, τοῦ ἐκλέξεσθαι τὸ ἀγαθόν».⁷⁰

Ἐπειδὴ τὸ γεννώμενον παιδίον δέν ἦτο οὔτε ἀπλὸς ἀνθρώπος οὔτε Θεὸς μόνον, ἀλλ' ἦτο Θεὸς ἐν μορφῇ ἀνθρώπου, δι' αὐτὸ, εὐλόγως, ὁ προφήτης ποικίλλει τὸν λόγον, λέγων ἄλλοτε μὲν τοῦτο, ἄλλοτε δὲ ἐκεῖνο, προσθέτων καὶ τὰ παραδόξα. **Β** χωρὶς νά ἀφήνῃ νά μὴ γινῇ πιστευτὴ ἡ θεῖα ὁικονομία, λόγω τοῦ μεγέθους τοῦ θαύματος. Πραγματικά, ἀφῶ εἶπεν ὅτι θά γεννήσῃ ἡ παρθένος, πράγμα τὸ ὁποῖον ὑπερέβαινε τὴν φυσικὴν τάξιν, καὶ ὅτι τὸ παιδίον θά ὀνομάζετο Ἐμμανουήλ, ποῦ καὶ αὐτὸ ἦτο ἀνώτερον τῆς προσδοκίας, διὰ νά μὴ πάθῃ κανεῖς, ὅταν ἀκούσῃ τὸ ὄνομα Ἐμμανουήλ, ὅτι ἔπαθε ὁ

67. Μετ' αὐτοῦ καὶ τὸ μέλι δίδεται ἡ τυπικὴ λαϊκὴ προφήτης γὰρ τῆς ἐπαγγελίας, ἡ ὁποία παύλας πορεύει εἰς τὴν ἡ. ἀπὸ τῆς προφητείας ὡς «γῆ ῥείνας μέλι καὶ γάλα» (Ἠσ. 60, 8, Ἠσ. 70, 17 κλπ.). Συνεπῶς, ἡ προφήτης ἀπὸ τῆς ἐπαγγελίας ἀναφέρει ἐκεῖνο, ὁ ὁποῖος ἀποτέλει τὴν ἐπαγγελίαν τῆς ἐπαγγελίας. Κατ' ἄλλην ἔμνη, γινώσκων τὸ «βούτυρον καὶ μέλι» νοεῖται ἡ παραβολὴ τῆς μεσαιωνικῆς προφητείας. Ἄλλοι, πάλιν, ὁποῖοι ἀποδέχονται τὸ ἀποτέλεσμα ἀπὸ τῆς μεσαιωνικῆς προφητείας, τὴν ὁποῖαν προσφέρει ὁ Ἐμμανουήλ, τὴν ἐθρῶν κτίσιν τὴν διὰ τὸν χαλεπὸν ἐπερχομένην. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος δίδει ἄλλην ἔννοιαν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο, ὡς θά ἴδωμεν εἰς τὴν μετάφρασιν.

68. Συνεχίζεται ἡ περιγραφή τοῦ παιδίου, τὸ ὁποῖον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἄφροντα ἄλλοθ' ὅτι εἶναι εἰς ἑαυτὸν καὶ προύργος νά ποιεῖται τὸ κακὸν τὸ ἀγαθόν.

69. Ἡσ. 7, 15-16.

70. Μαρτίνος ὁ γνωστός αἰρετικός, ἐκ τῆς Σινώπης τοῦ Πόντου, ἐπα-

Μαρκίων⁷⁰ και περιπέση εις την πλάνην του Ουαλεντίου,⁷¹ χάριν της οικονομίας, άμεσως προσέθεσε σαφειστάτην απόδειξιν της θείας συγκοτατάσεως, πιστοποιών ταύτην από την τροφήν.⁷² Διότι τί λέγει; «Βούτυρον και μέλι θά τρώγη». Το γνώρισμα αυτό όμως δεν ήμπορει να άνηκη εις την θείαν φύσιν, αλλά εις την ανθρώπινην. Δι' αυτό άκριβώς δεν έπλασεν απλώς έναν άνθρωπον και δεν εισήλθεν εις αυτόν ως εις κατοικητήριον, αλλά ήνέχθη και την κύησιν, και μάλιστα κύησιν διαρκείας έννεα μηνών, C και ύπέστη τας άδικίας και τας σπάργανα και έλαθε τροφήν από της άρχής της επί της γής γεννήσεώς του, ώστε δι' όλων αυτών να κλείση τά στόματα εκείνων, οι όποιοι επιχειρούν να άρνηθούν την θείαν οικονομίαν. Αλλά, λοιπόν, προβλέπων από παλαιά ο προφήτης δεν άναφέρει μόνον τας ώδινας και τον θαυμαστόν τρόπον της γεννήσεως του Έμμανουήλ, αλλά άναφέρει και την τροφήν αυτού κατά την νηπιακήν ηλικίαν, όταν άκόμη θά είναι εις τας σπάργανα, ή όποια δεν διαφέρει καθόλου από την τροφήν των λοιπών ανθρώπων, ούτε έχει τίποτε το παράδοξον έν προκειμένω. Δηλαδή, ούτε καθ' ολοκληρίαν διαφέρει αυτός από τους ανθρώπους, ούτε πάλιν ελχε τά πάντα κοινά με αυτούς. Διότι το να γεννηθή από γυναίκα είναι κοινόν σημείον, D αλλά το να γεννηθή από παρθένον είναι άνωτερον από ό,τι συμβαίνει εις ημάς. Έπίσης, το να τραφή σύμφωνα με τον καθιερωμένον νόμον της φύσεως είναι κοινόν και αυτό το γεγονός προς ό,τι συμβαίνει εις τους πολλούς, αλλά το να καταστή ό υαός εκείνος άπρόσβλητος από την ποιηρίαν και να μη λάβη καθόλου πείραν του κακού, αυτό είναι νέον και παράδοξον και άποτελεί γνώρισμα μόνον αυτού. Δι' αυτό άκριβώς προσέθεσεν ο προφήτης και το ένα και το άλλο. Δηλαδή, δεν άπεμακρύνθη από την κοικίαν, αφού έλαθε πείραν αυτής, λέγει, αλλά από την άρχην και το προσίμιον έδειξε κάθε είδος άρετής. Αυτό και ο ίδιος το έλεγε: «Ποίος από εσάς ήμπορει να με έλέγη δι' άμαρτίαν;»⁷³

δός του Γνωστικισμοῦ. Ὁ Μαρκίων, ἐν σχέσει μετ' τὸ ἐπὶ ἐρημητικῶν χωρίων, ἐδέχεται ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἐγενήθη, ἀλλὰ παρουσιάσθη, ἀνήλικος μετὰ φαινομενικῆν σωματικὴν ἐπὶ τῆς γῆς.

71. Οὐαλεντίνος ἢ Βαλεντίνος· κίρσοφόρος ἐξ Αἰγύπτου καταγόμενος· ἕνας ἀπὸ τοῦς σημιτικιστάτους Γνωστικιστοῦς.

72. Δηλαδή, ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Ἐμμανουὴλ θά ἐτρογενε, ὡς ἔνθρονος.

73. Ἰωάν. 8, 46.

Και πάλιν «Έρχεται ο άρχων του κόσμου και δεν έχει έπάνω μου καμμίαν δύναμιν».⁷⁴

Ε' Αλλά και ο ίδιος ο προφήτης προγαρών λέγει, ότι (ο Μεσσίας) «δεν διέπραξε καμμίαν άμαρτίαν, ούτε ήκούσθη δόλος έξερχόμενος εκ των χειλέων του».⁷⁵ Το ίδιον, λοιπόν, λέγει και εδώ, ότι προτού να έλθη εις την ηλικίαν εκείνην, κατά την όποιαν θά δύναται να διακρίνη το καλόν από το κακόν και να προτιμά το καλόν από το κακόν, από την άπειρόκακον εκείνην ηλικίαν, από αυτήν την άρχην θά δείξη την άρετήν του και δεν θά έχη τίποτε το κοινόν προς την κακίαν. Πραγματικά, «προτού να μάθη το παιδίον να διακρίνη το άγαθόν ή το κακόν, ⁷⁶ Α θά άπομακρύνεται από το κακόν και θά προτιμά το καλόν». Και πάλιν με τας ίδιαις λέξεις το ίδιον νόημα ύπανίσταται και επιμένει εις τον λόγον αυτόν. Έπειδή, δηλαδή, ήτο πάρα πολύ ύψηλόν το λεχθέν, το πιστοποιεί με την διαρκείαν της άφηγησεώς του. Αλλά, λοιπόν, πού έδήλωσεν άνωτέρω, όταν ειπε, ότι «προτού να έλθη εις την ηλικίαν εκείνην, κατά την όποιαν θά δύναται να διακρίνη το καλόν από το κακόν και να προτιμά το καλόν»,⁷⁷ το ίδιον και παρακάτω έφανέρωσεν, όταν ειπε «προτού να μάθη το παιδίον», και επέξηγει, πάλιν το λεγόμενον, λέγων «να διακρίνη το άγαθόν ή το κακόν, θά άμακρύνεται από το κακόν και θά προτιμά το καλόν».⁷⁸ Αυτό το έξαιρετικόν φαινόμενον ήτο γνώρισμα αυτό ο μοναδικόν. Όθεν, και ο Παύλος άναφέρει συνεχώς αυτό Β και ο Ιωάννης, όταν τον αντίκρουσεν, το ίδιον διεκήρυξε, λέγων «Να, ο Άμνός του Θεοῦ, πού σηκώνει την άμαρτίαν του κόσμου».⁷⁹ Αύτός, όμως, πού σηκώνει την άμαρτίαν των άλλων, είναι φυσικόν να είναι πολύ περισσότερο άναμαρτίτος. Και ο Παύλος, όπως προανέφερα, το ίδιον συνεχώς εκήρυσεν. Έπειδή, λοιπόν, έπρόκειτο να άποθάη (ο Μεσσίας), διά να μην νομίση κανένας από τους άπίστους, ότι τιμαρεΐται διά τας ίδικας του άμαρτίας, διαρκώς τονίζει το άναμαρτίτην αυτού, ώστε να άποδείξη ότι ο θάνατος αυτού ήτο λυτήριον της ίδικης μας άμαρτίας. Διό και έλεγε: «Ο Χριστός, αφού άνεστή-

74. Ἰωάν. 14, 30.

75. Ἡσ. 53, 9.

76. Ἡσ. 7, 15.

77. Ἡσ. 7, 15.

78. Ἰωάν. 1, 29.

θη ἐκ νεκρῶν, δὲν θά ἀποθάνη πλέον. Διότι τὸν θάνατον τοῦ ὑπέστη, τὸν ὑπέστη ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἀμαρτίαν.⁷⁹ Οὕτε ἐκεῖνον τὸν θάνατον, λέγει, τὸν ὑπέστη ὡς ὑπεύθυνος ἐξ αἰτίας ἀμαρτίας προσωπικῆς του, ἀλλὰ χάριν τῆς κοινῆς ἀμαρτίας ὧν ἀνεξαιρέτως τῶν ἀνθρώπων. **Σ** Ἐάν, λοιπόν, τοῦ ἀρχικοῦ θανάτου σύμφωνα μὲ ἀυτὰ δὲν ἦτο ὑπεύθυνος, ἀπεδείχθη, συνεπῶς, εἰς ἱκανοποιητικὸν βαθμὸν, ὅτι δὲν θά ἀποθάνη πλέον.

«Καὶ ἡ χώρα, διὰ τὴν ὅποιαν φοβείσαι, θά ἐγκαταλειφθῆ ἀπὸ τοὺς δύο βασιλεῖς».⁸⁰ Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον συνεχῶς κάνει ὁ προφήτης, τὸ ἴδιον καὶ ἐδῶ πράττει. Δηλαδή, μετὰ τὴν προφητείαν φέρει τὸν λόγον εἰς τὴν ἱστορίαν. Αὐτὸ ἀπεδειξάμεν καθαρά ὅτι ἐπράξε καὶ ὅταν ὠμίλει διὰ τὰ Σεραραῖμ, τὸ ἴδιον, λοιπόν, ἔκανε καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Πραγματικῶς, ἀφοῦ ἐξέθεσε τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια θά δοθοῦν εἰς τὴν οἰκουμένην (διὰ τοῦ Ἐμμανουὴλ), στρέφει πλέον τὸν λόγον πρὸς τὸν βασιλέα. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσεν «Θά ἐγκαταλειφθῆ ἡ χώρα». **Δ** Τί σημαίνει «θά ἐγκαταλειφθῆ»; Θά παραμεινῆ, δηλαδή, ἀνεπαφῶς, θά εἶναι ἐλευθέρως δὲν θά πάθῃ τίποτε τὸ δυσάρεστον, δὲν θά ὑποστῆ τὰς καταστρεπτικὰς συνεπείας τοῦ πολέμου. «Καὶ ἡ χώρα, διὰ τὴν ὅποιαν φοβείσαι, θά ἐγκαταλειφθῆ», ἡ χώρα, διὰ τὴν ὅποιαν σὲ κατέχει ὁ φόβος, διὰ τὴν ὅποιαν τρέμεις, ἀπὸ τοὺς δύο βασιλεῖς, δηλαδή ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Δαμασκού (Ρασειν) καὶ ἀπὸ τὸν βασιλέα τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ (Φακεε).

Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ καταστῆ ὁ Ἄγαθς πρὸς ῥάθυμος διὰ τῆς προφητείας τῶν ἀγαθῶν, οὔτε νὰ ἀδιαφορήσῃ ἐξ αἰτίας τῆς εἰρήνης, τοῦ ἐνδυναμῶναι πάλιν τὴν ψυχὴν του, ὅταν λέγῃ: «Ἄλλ' ὁ Κύριος θά ἐπιφέρῃ ἐναντίον σου καὶ ἐναντίον τοῦ λαοῦ καὶ ἐναντίον τοῦ οἴκου τοῦ πα-

79. Ρωμ. 8, 9-10.

80. Πρ. 7, 16.— Τὸ νόημα τοῦ στίχου 16 ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ὅλα τὰ ἀνωτέρω θά πραγματοποιηθοῦν εἰς τὸ ἐπιότερον μέλλον, διότι πρῶτον τὸ παιδίον, κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην τέξιν, διακρινῆ καλὸν καὶ ἀγαθόν — ἀλλὰ ὁ Ἐμμανουὴλ ὡς θεὸς ἐν ἐκ ἑρέφους θά ἀπομακρύνεται τὸν κωσὸν καὶ θά ἀκολούθῃ τὸ καλὸν — δηλαδή, ἐντὸς τριῶν ἐτῶν θά ἐγκαταλειφθῆ ἡ χώρα σου, διὰ τὴν ὅποιαν φοβείσαι, ὅτι θά καταστρεφῆ τελείως ἀπὸ τοὺς δύο αἰσθητῶς βασιλεῖς Φακεε καὶ Ρασειν, διότι ὁ Ἰσραὴλ — Ἡλεσάρ θά κυριεύσῃ τὴν Δαμασκὸν καὶ τὴν Συρίαν».

Ἠθέλει, ἡ ἀπάλλαξή σου ἐν τῷ κινδύνῳ εἶναι τύπος τῆς λυτρώσεως τοῦ κόσμου διὰ τοῦ Ἐμμανουὴλ.

τρός σου ἡμέρας κακὰς,⁸¹ αἱ ὅποια δὲν ἔχουν ἔλθει ἀπ' αὐτοῦ ὁ Ἐφραὶμ ἀπέστη ἀπὸ τὸν Ἰούδα,⁸² δηλαδή, τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων».⁸³ Ἐ Βέβαια, διὰ τῶν λόγων αὐτῶν ὑπονοεῖ τὴν ἐπίθεσιν τῶν θαρσάρων, διὰ τῆς ὁποίας κατέστρεψαν ἐκ θεμελίων τὴν πόλιν καὶ, ἀφοῦ τοὺς ἠχμαλώτισαν, ἔφυγαν. Καὶ τὰ προλέγει αὐτὰ, ὅχι διὰ νὰ συμβοῦν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπομακρύνουν τὸν κίνδυνον ἀφοῦ γίνονται πρὸς συντομὴν διὰ τοῦ φόβου. Ἐπειδὴ, ὅμως, οὔτε μὲ τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια τοὺς ἐδόθησαν χωρὶς νὰ τὰ ἀξίωσιν, δὲν ἔγιναν καλλίτεροι, (τὸ ὅτι δὲ ἀπήλασαν τὰ ἀγαθὰ πρὸς ἄξιαν τὸ ἀπέδειξεν ἡ γυνὰμ τῶν βασιλέων καὶ ἡ ὑπερβολικὴ του ἀπιστία), οὔτε μετεβλήθησαν μὲ τὴν ἀπειλήν τῶν δεινῶν,⁸⁴ Ἄ ἀλλὰ πρὸς τὸ καθένα φάρμακον, ποὺ ἀπέδραπεν εἰς τὴν ὠφέλειάν των, ἀντεστάθησαν μὲ σκληρότητα, ἐπιφέρει, πλέον, θαυυτέρων τομῆν, ἀποκόπτων τὸ σασιμένον μέρος καὶ ἀφανίζων τοὺς ἀσθενούσας ἀθεράπευτα.

Τί σημαίνει δὲ ἡ φράσις «Ἀφ' αὐτοῦ ὁ Ἐφραὶμ ἀπέστη ἀπὸ τὸν Ἰούδα, δηλαδή, τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων»; Ἐπετέθησαν οἱ θαρσάροι μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ τοὺς αἰχμαλώτισουν δλους, Ἄλλὰ, ἀφοῦ ἄφησαν τὸ βασίλειον τοῦ Ἰούδα καὶ τὰς δύο φυλάς, ἐστράφησαν ἐναντίον τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ. Ὅτι λέγει, λοιπόν, ἔχει τὴν ἐξῆς σημασίαν ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὅποιαν οἱ δέκα φυλαὶ θά προσελκύουσιν πρὸς τὸ μέρος των τὸ στράτευμα τῶν θαρσάρων, ἀπομακρυνθέντες ἀπὸ κοντάσας, ἐνεκα τῆς ὑπερβολικῆς των ἀμαρτίας καὶ προκαλέσαντες αὐτοὺς ἐναντίον των ἀπήχθησαν ὡς αἰχμαλῶτοι, **Β** ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην πρέπει νὰ τρωμάζετε καὶ νὰ φοβῆσθε πλέον. Διότι προχωροῦντες θά φθάσουν καὶ εἰς ἐσὸς, ἐάν δὲν ἀλλάξετε διαγωγήν. Καὶ λέγει, ὅτι ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην θά τοὺς δώσῃ κακὰ ὁ Θεός, Βέβαια, δὲν ὑπετάγησαν μαζὶ μὲ τοὺς Ἰσραηλιτὰς καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰούδα, μεταξύ τῶν δύο γεγαν-

81. Νὰ μὴ πάρετε θάρρος, μὲ τὴν ἀπάλλαξίν σου, δεδομένου ὅτι καὶ ἐναντίον σου θά ἐπέλθουν μεγάλα θεία.

82. Ἠθέλει: διὰ τὴν μεγάλην ἰδουαὴν συμφορὰν τῆς ἀποσχίσεως τοῦ ὁριστοῦ βασιλείου (Ἐφραὶμ) ἀπὸ τοῦ νότιου βασιλείου (Ἰούδα), περὶ τὸ 700.

83. Ἰσα. 7, 17. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Συρίας οἱ Ἀσσυριοὶ ἐπέβησαν εἰς Σαράϊν φορολογίαν ἐν Ἄγγλῃ καὶ κατέστρεψαν τὴν χώραν. Ἦν ἐπὶ τῆν ἐπιβόλησιν ἐκ νέου καὶ τὸ 680 ὁ Νουβουκόδοσορ, ὁ ὁπίστος ἐν Δ' Περσῶν, 33, 20 γαρσστηρίσθη εἰς «βασιλεῖς Ἀσσυρίων», καταστρέψας τὴν Ἰερουσαλήμ. Ὅποια εἰρηναία. Ὁ προστάτης θά τὴν ἔ καταστρέψας.

των έμεσολάθησαν όλίγα έτη.⁸⁴
 Συνεπώς, ό,τι λέγει έδώ έχει την άκόλουθον έννοιαν. «Ότι την άπόφασιν την είχε λάθει ό Θεός από εκείνας τās ημέρας, αλλά έπερίμενε και έμπαροθύμει, μολονότι τά άμαρτήματα των από τότε ήσαν άξια τιμωρίας. Αυτό συνηθίζει να κώνη εις πολλές περιπτώσεις, δηλαδή, ένψ φθάνει ή καθωρισμένη ημέρα, αναβάλλει και καθυστερεί την τιμωρίαν. Πράγμα τό όποίον είναι μέγιστον δείγμα τής φιλανθρωπίας του και σαφέστατη άποδείξις τής άχαριστίας εκείνων, C τού δέν θέλουν να χρησιμοποιήσουν έπωφελώς την μακροθυμίαν του Θεού. Τό ίδιον, λοιπόν, λέγει και έδώ, ότι, δηλαδή, ή άπειλή ύπήρχεν από τότε, από τότε είχε ληφθή ή άπόφασις, από τότε έπήρχε τό ή όργη του Θεού, ώστε, άφού φέρη την τιμωρίαν πολύ πλησίον των, να τούς παρακινήση εις μετάνοιαν, να τούς καταστήση καλλιτέρους και να τούς κώνη να άγωνισούν μετά την άλωσιν του θορείου θασιλείου και όχι να τούς κυριεύση μεγάλη άδιαφορία, έπειδή ήχημαλωτίσθησαν έκείνοι και οι ίδιοι διέφυγον τόν κίνδυνον.»
 «Και⁸⁵ κατά την έποχην έκείνην⁸⁶ ό Κύριος θά σφυρίξει⁸⁷ καλών τās μύιας⁸⁸, αι όποίαι ύπάρχουν εις τό άνω μέρος του ποταμού τής Αιγύπτου Νείλου.»⁸⁹
 Βλέπεις ότι δέν έλεγα άσκοπα, ότι, έπειδή ήθελε να αύξηση τόν φόβον αυτών, από την ήμέραν έκείνην, έπισείει την άπειλήν. Πραγματικά, ή συνέχεια αυτό άποδεικνύει, D διότι με δσα λέγει τούς φοβίζει περισσότερο και τούς άποκαλύπτει τά έχθρικά στρατάπεδα, τά όποια ήσαν πολύ φοβερά εις αυτούς, τούς φανερώνει την εύκολίαν με την όποιαν θά τούς έπιτεθούν, γεγονός τό όποίον τούς προεκάλεσε μεγάλην σύγχυσιν, άποδεικνύων, έτσι τό πλήθος των στρατευμάτων, τό όποίον πρό πάντων τούς κατετάραξε τό μυαλό. ⁹⁰Όλα δέ αυτά με τά άκόλουθα τό

84. Από τού 723-586.
 85. Από τού σημείου αυτό άναπόδεκται: είνονώς και' άρχάς και' κυριολεκτικώς έν συνεχεία ή εις τόν στίχον II' διατυπώσεται άπειλή.
 86. Άναθέριστος; χρονική περίοδος. Όποσδήποτε άναφέρεται εις έποχην, κατά την όποιαν ή 'Ιουδαία, λόγω τής γεωγραφικής της θέσεως, έγινε επανειλημμένα κέντρον αντιστάσεως Αιγυπτίων και 'Ασσυρίων.
 87. Διά τής πανσθενείας του έ Κυρίου ή προκλήθη (εις την πραγματικότηταν ή έπιτρέθη) τός και' τής 'Ιουδαίας; έπιβρομής τών φοβερών έχθρών, τός όποίους παραβάλλει πρό; μύιας.
 88. Ένωσεί τούς Αιγυπτίους.
 89. 'Ησ. 7, 18.

έδήλωσεν. Κότταζε, λοιπόν, «Και κατά την ήμέραν εκείνην», λέγει, «ό Κύριος θά σφυρίξη προσκαλών τās μύιας». Έδώ μύιας άνόμασε τούς Αιγυπτίους διά την άναίθειαν και την άναίσχυντίαν των και, άκόμη, διότι συνεχώς τούς έπιτίθεντο, μολονότι διαρκώς άπεκρούοντο, χωρίς να τούς αφήνουν καθόλου να άναπνεύουν, E αλλά τούς παρείχον άναριθμήτους ένοχλήσεις πάντοτε, καθήμενοι συνεχώς εις τās συμφοράς των, όπως αι μύια εις τās πληγάς. Αυτός, λοιπόν, θά φέρη ό Θεός, λέγει ό προφήτης. Δέν ειπεν, όμως, ότι θά τούς αύξηση αλλά ότι «θά σφυρίξη», δεικνύων την εύκολίαν τής έφόδου, τό άκαταμάχητον τής δυνάμεως του Θεού και ότι άρκεί μόνον να κώνη ένα άπλό νεύμα και δια τόν άκολουθούν. Και πολύ φυσικά άρχίζει με τούς Αιγυπτίους την άπειλήν κατά πρώτον, ⁹⁰Α διότι αυτούς τούς έγνωρίζον πλέον.
 «Και⁹¹ τās μελίσσαι⁹² τās εύρισκόμενας εις την χώραν των 'Ασσυρίων.»⁹³ Ό Σύρος και ό Έθραός,⁹⁴ όπως λέγουν, δέν γράφουν μελίσσαι, αλλά σφήκας, Έπειδή, θέθαια δέν έγνωρίζον καλά τούς 'Ασσυρίους, με την εύκονία του έντόμου αυτού τούς έρωπων εις μεγάλην άγωνίαν, άποκαλύπτων διά τού ζώου αυτού την όρμητικότητά, την σκληρότητα, την άθεκτικότητα, ήν κρισιμότητα των τραυμάτων, την ταχύτητα τής έμφανίσεως και την δυσκολίαν προφυλάξεως από αυτούς.
 «Αυτοί⁹⁵ θά έλθουν διαί και θά εισδόσουν εις τās φάραγγας τής χώρας σας εις τās όπας των θράχων, εις τά σπήλαια και γενικώς εις κάθε ρωγμήν και εις κάθε δένδρον.»⁹⁶
 Β' Άφού άνέφερε την άγριότητα των έχθρών και την ταχύτητα τής έκστρατείας, γνωστοποιεί, πλέον, και τό

90. Ένωσεται έν προκειμένω τό πρώτον μέρος του στίχου 18, ότι «...ό Κύριος θά σφυρίξη προσκαλών τās μύιας, αι όποίαι ύπάρχουν εις τό άνω μέρος του ποταμού τής Αιγύπτου Νείλου, και τās μελίσσαι τās εύρισκόμενας εις την χώραν των 'Ασσυρίων.»
 91. Πρός μελίσσαι παραβάλλει τούς 'Ασσυρίους.
 92. 'Ησ. 7, 18.
 93. Μελίον έννοεί κείμενα τής Παλαιάς Διαθήκης εις την σωτηρήν και έλευθέρην γλώσσαν.
 94. Είς τόν παρόντα στίχον έπακολουθεί ή άνωτέρα παραστατικότης ειχών, πρός την όποιαν προσαρμόζονται οι τόποι τής άνέτου διαμονής των έπιβρομένων. Η περιγραφή είναι όριστική. Όπως αι μελίσσαι έρχονται και εισάχρονται παντού, έτσι και οι έχθροι θά εισδόσουν εις κάθε γωνίαν τής χώρας.
 95. 'Ησ. 7, 19.

πλήθος αὐτῶν. Καὶ δὲν εἶπεν ὅτι θά στρατοπεδεύουσι, ἀλλ' ὅτι ἀνεπαύονται»,⁹⁶ ὡς νὰ μὴ ἐφθάνω εἰς ἐχθρικήν χώραν, ἀλλὰ ὡς νὰ ἀνεπαύωτο εἰς τὴν ἰδικήν των, χωρὶς νὰ χρειάζωνται ἀγῶνα καὶ κόπον, ἀλλὰ ὡς νὰ ἐβάσιζαν ἐπὶ θεβαίαν νίκη καὶ ἐτοιμῇ λείαν. Δι' αὐτὸ λέγει: «Θά ἔλθωσι καὶ θά ἀνεπαυθῶσι», ὅπως κάνουν οἱ νικηταί, ποὺ ἔστησαν τρόποσι τῆς νίκης των καὶ ἀναπαύονται ὑστερα ἀπὸ τὸν πολλὸν κόπον καὶ τὰς σφαγὰς. Καὶ δὲν θά ἀνεπαυθῶσι εἰς τὰς πεδιάδας μόνον, ἀλλ', ἐπειδὴ τὸ πλήθος αὐτῶν ἦτο ἀνυπολόγιστον, ἡ χώρα δὲν ἐπάρκει διὰ νὰ χωρῆσιν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνδρῶν, καὶ αἱ φάραγγες καὶ τὰ σπήλαια, καὶ τὰ θουὰ καὶ τὰ δάση C καὶ τὰ πάντα θά καλυφθοῦν ἀπὸ τὰ σώματα τῶν βαρβάρων. Βέβαια, καὶ ἐάν ἀκόμη οἱ ἐχθροὶ δὲν ἦσαν ὀρμητικοὶ καὶ τόσοι εὐκίνητοι, πάλιν τὸ πλήθος αὐτῶν ἦτο ἀρκετὸν διὰ νὰ προκαλέσῃ κατὰπληξιν εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Ὅταν ὁμοῦ ὑπάρχουν καὶ τὰ δύο, δηλαδή, καὶ τόσοι μεγάλο πλήθος καὶ τόσοι πολλὴ δύναμις, καὶ τὸ χειρότερον ἔλθω, αὐτὰ κατευθύνονται ἀπὸ τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ, τότε πλέον ποῖα ἐλπίς σωτηρίας ὑπάρχει;

Τὸ εἰς «κάθε ριγμὴν καὶ εἰς κάθε δένδρον», λέγεται μὲ κάποιαν ὑπερβολήν. Διότι δὲν ἐπάρκειτο, βέβαια, νὰ ἀνεπαυθῶσι εἰς τὰ δένδρα, ἀλλ', ὅπως εἶπα συγγνώμης καὶ τὸ πλήθος αὐτῶν ὑπέδειξε καὶ συνέχισε τὴν μεταφορικὴν εἰκόνα ἀπὸ τοὺς σφηκίτας.⁹⁷

«Κατ' ἐκείνην⁹⁸ τὴν ἡμέραν θά ἐυρίσῃ⁹⁹ ὁ Κύριος μὲ τὸ ξυράφι τὸ ἠκονισμένον».¹⁰⁰ D Ἀφοῦ ἠύξησε τὸν φόβον των διὰ τῆς ἀναφοράς τῶν ἐχθρικών στρατευμάτων, τὸν

96. Δέξτε τοὺς νεμέτους τῆς Π. Α.
 97. Παρὰ σημείωσιν ὅθ' ἔχει παραρτήσῃ.
 98. Εἰς τὴν στήσαν τοῦτον εἰσάγεται ἕλλη λίαν παρακατακατὴ εἰκὼν, εἰς τὴν ὅποιαν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων περιβαλλομέναις πρὸς ξυράφι μεγάλο καὶ ἠκονισμένον, θά τοῦ ἔσταν ὡς ὄργιστος τῆς βίας ὄργης τιμαρεῖ ὁ Θεὸς τὸν βασιλέα καὶ τὸν λαόν.
 99. Ὁ Νῆμος ἀπηγόρευε τὴν ἐξορίαν (B' Βασιλ. 10, 5). Ἀσὴ ἀμειβολίης: ἐπὶ πόλεον καὶ τὴν πλήρη καταστροφῆν καὶ τὴν ἀθίμωσιν.
 100. Ἦσ. 7, 20. Οἱ O' ἄχου τῆν λέξιν «μεμνησμένον», ἐπεὶ σημαίνει τὸ ξυράφιον, τὸ ὅποσον θά ἔχη τὸσσην δύναμιν καὶ ὄργην, ὅσην ἔχει ὁ μεμνησμένος ἀνθρώπος. Ἰπάρχει, ὅμοιως, καὶ ἡ γραφή «μεμνησμένον». Καὶ ὑπὸ ταύτην πάλιν πρέπει νὰ ἐνοηθῶμεν τὴν ὄργην, μὲ τὴν βίαιον ἐνεργεσίαν οἱ πληθυνόμενοι διὰ χρεμάτων. Ἐπίσης, ἴσως νὰ ὑπαινίσσεται καὶ τὴν δεκά εὐρέως ἐξαγορασθέντα ἀπὸ τῶν ἄλλων σφάγια τῶν Τριγλῶν Πλακῶν (A' Βασιλ. 16, 7), χωρὶς νὰ ἀπαιτεῖται ἡ μίσθωσις ἀπὸ τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ.

ἐπιτείνει καὶ πάλιν, ὀδηγῶν τὸν λόγον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ δεκνύων ὅτι ὄχι μερικοὶ ἐσφραρα Αιγύπτιοι καὶ Πέρσαι, ἀλλ' ὁ Θεὸς εἶναι ποὺ πολεμεῖ τοὺς Ἰουδαίους. Ξυράφι δὲ ὀνομάζει τὴν ἀφόρητον ὄργην τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ὅποιαν κανένας δὲν θά ἠμπορέσῃ νὰ ἀντισταθῇ, καὶ ἡ ὅποια ἐρχεται καὶ καταστρέφει μὲ εὐκολίαν. Ὅπως, δηλαδή, αἱ τρίχες τοῦ σώματος δὲν ἠμποροῦν νὰ ὑπομείνουν τὴν δύναμιν τοῦ ξυραφιοῦ, ἀλλὰ ὑποχωροῦν ἀμέσως καὶ ὑποκύπτουν. Ἔτσι, ἀκριβῶς, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν θά ἠμπορέσουν ποτὲ νὰ ὑπομείνουν τὴν θεήλατον ὄργην, λέγει ὁ προφήτης. E Ὅστε, τὸ ξυράφι τὸ ἠκονισμένον μᾶς ὑποδεικνύει τὴν ἀκμάζουσαν, τὴν ἀλοκληρωμένην ὄργην τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐλημμένην ἀπόφασιν αὐτοῦ.

Μὲ τὴν φράσιν δὲ «πέραν τοῦ ποταμοῦ, μὲ τὸν θασαίλεα τῶν Ἀσσυρίων»¹⁰¹ ἐννοεῖ τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Εὐφράτου χώραν, ἡ ὅποια εἶναι ἡ Ἰουδαία καὶ ἡ Παλαιστίνη δὴ καὶ ὡς ἐρχόμεθα ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν Περσῶν.¹⁰² A Ὅλα αὐτὰ, λέγει, θά τὰ ἀφανίσῃ ἀλοκληρωτικά. Κεφαλὴν δὲ καὶ τρίχας καὶ πάγονα καὶ πόδας¹⁰³ ὀνομάζει ἀλοκληρὸν τὴν χώραν, παρασθάλλων αὐτὴν πρὸς σώμα, συμπεριλαμβάνων εἰς τὸν λόγον τοῦ ὅλην τὴν χώραν των, ὅπως ἔλεγε καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου τοῦ: «Ὁλοκληρὸς ἡ κεφαλὴ σας εἶναι περιαλιγῆς καὶ ἡ καρδία σας κατώδυνος καὶ γενικῶς ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς σας δὲν ὑπάρχει κάποιο ὑγιές μέρος»¹⁰⁴ χωρὶς νὰ διμιλῇ δι' ἓνα ἀνθρώπον, ἀλλὰ παρομιθεῖται τὴν χώραν ἀλοκληρὸν πρὸς ἓνα ἀνθρώπινον σῶμα. Τὸ ἴδιον, λοιπὸν, λέγει καὶ ἐδῶ, ὅτι δηλαδή, ὅλη ἡ χώρα θά ὑποστῇ φοβεράν τιμωρίαν. Καὶ ἀφ' ἐνός μὲν τὸ ξυράφι ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ σώματος τὸ ἀπέδειξεν, ἀποκαλύπτων ὅτι χειρότερα ἀπὸ κάθε ξυράφι ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ληφθεῖσα ἀπόφασις θά καταστρέψῃ τοὺς ἀνθρώπους B καὶ ὅτι ὑπάρχει ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, τὴν ὅποιαν θά ἀφήσῃ γυμνὴ καὶ ἔρημον.

Ἐν συνεχείᾳ μὲ ἄλλην εἰκόνα ὑποδεικνύει τὴν ἐρήμωσιν αὐτὴν τῆς γῆς. Πράττει δὲ αὐτὸ, διὰ νὰ παρομιθῆναι διαρκῆς ὁ φόβος δι' ἔλθω αὐτῶν καὶ νὰ μὴ ἐλαττωθῆται μὲ τὸ μήκος τοῦ λόγου ἡ ἀγῶνα. Καὶ βίβει μὲ τὴν ἐντύ-

101. Ἦσ. 7, 20.
 102. Ηρμ. 1, 6.
 103. Ἦσ. 1, 6 - 8.

πωσιν εις δρους δέν προσέχουν ότι με τούς λόγους αὐτοὺς ὑπόσχεται κάποια ἀγαθά, ἐνθ' ὅσοι ἐξετάζουν με ἀκριβείαν τὰ λεγόμενα γνωρίζουν καλά ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀπόδειξις μεγάλης ἐρημίας. Τί λέγει, λοιπόν; «Κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν θά τρέφῃ κάποιος μόνον μίαν νεαράν ἀγελάδα καὶ ἓνα ζεύγος προβάτων. Καὶ θά συμῆθ' ἕνεκεν τῆς ἀφθονίας τοῦ γάλακτος, τὸ ὅποιον θά ἀποδώσουν, νά τρώγουν θούτυρον. Ὁ Καί, θούτυρον καὶ μέλι θά τρώγουν ὅσοι θά ἀπομείνουν εἰς τὴν χώραν».¹⁰⁴ Οἱ λόγοι αὐτοί, ὅπως εἶπα προηγουμένως, ἀποδεικνύουν μεγάλην ἐρημίωσιν. Διότι ἡ γῆ, ἡ ὁποία παρήγε σιτηρὰ καὶ κριθὰρ, δταν ἐρημωθῆ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, θά εὐλαστάνῃ πλουσίαν βοσκὴν διὰ τὰ πρόβατα, καὶ μάλιστα τόσοσιν πλουσίαν, ὥστε διὰ τὴν ἀφθονίαν ἐνὸς παρομοίου τραπέζιου νά εἶναι ἀρκετὰ διὰ τὴν παροχὴν τοῦ απαιτουμένου γάλακτος εἰς τὸν ἰδιοκτήτην των δύο πρόβατα καὶ μία ἀγελάδα. Συνεπῶς, ἡ ἀφθονία τῆς τροφῆς τῶν ἀλόγων ζώων εἶναι μεγίστη ἀπόδειξις τῆς ἐλλείψεως ἀνθρώπων. Μά, καὶ τὸ μέλι τὸ ἴδιον φανερώνει. Διότι αἱ μέλισσαι συνήθως ἐγκάθονται εἰς τὰ ἐρημαμέρη, ὅπου πολλὴν τροφὴν εὐρίσκουν καὶ κανένας δέν τὰς ἐνοχλεῖ.

Καὶ διὰ νά ἀντιληφθῆς ὅτι ὑπαινίσσεται τὴν ὀλακληρωτικὴν ἐρημίωσιν, **Δ** ἄκουσε τὰ ἀκόλουθα πρὸς τὸ φανερώσθαι. «Κατὰ¹⁰⁵ τὴν ἡμέραν ἐκείνην θά συμῆθ' ἕνα τόπος, ὅπου θά ὑπάρχουν χίλια κληματα¹⁰⁶ ἄξις χιλίων σίκλων.¹⁰⁷ Θά γίνῃ χέρσος καὶ ἀκαθάρα θά φυτρώσουν ἐκεῖ. Μὲ θέλη καὶ τάξα¹⁰⁸ θά εἰσέρχεται ὁ καθένας ἐκεῖ, διότι γεμάτη ἀκάθαρα καὶ τριβόλου θά εἶναι ὅλη ἡ χώρα».¹⁰⁹ Καὶ αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις μεγάλης δυστυχίας, ὅτι,

104. 'Ησ. 7, 21-23. Διὰ νέας εἰδήσεις περιγράφεται ἡ κατάσταση τῆς χώρας, τῆς ἡσυχίας ἢ καταστραφῆ καὶ ἡ ἐρημία ὅτι εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε ὅσοι θά ἀπομείνουν θά τρέφονται μόνον ἀπὸ τὴν οἰκίαν κτηνοτροφίαν, περιουσιζόμενοι εἰς μίαν ἀγελάδα καὶ δύο πρόβατα.

105. Διὰ παραδειγματικῶν δίδεται καὶ πάλιν ἡ εὐφροσύνη τῆς χώρας.

106. Τόση θά εἶναι ἡ καταστραφῆ τῆς χώρας, ὥστε ἀμπελὸν τοῦ εἰχε χίλια κληματα θά μεταβληθῆ εἰς χέρσον καὶ πλήρη ἀκαθάρτων τόπων, ὥστε νά εἶναι κατέλληλος διὰ κτηνί.

107. Σίκλος ἢ σίκλος ἄξιος καὶ νόμισμα μεταπραζόμενον διὰ τὸν διδράχμην ἀπὸ τοῦ ὄ. Ὁ ἴσος τοῦ διδραχμοῦ εἶναι ἀξίον τεσσάρων δραχμῶν.

108. Πράττειται δι' ὅπλα κνημῶν, χωρὶς νά ἀποκλείονται καὶ οἱ ἔχθροι.

109. 'Ησ. 7, 23-24.

δηλαδή, ὄχι μόνον τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ εὐφορία καὶ με ἐπιμέλειαν καλλιεργουμένη γῆ θά φυτρώσῃ ἀκάθαρα. Διότι δέν ἔθεσαν ἄσκοπα τὴν ἀξίαν τῶν ἀμπελώνων, ἀλλὰ τὸ ἔκανε διὰ νά δείξῃ τὴν γονιμότητα τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν μεγάλην φροντίδα τῶν γεωργῶν. Καὶ, ὅμως, ἐκεῖνα τὰ ἐδάφη, πρὸ τῶσιν ἀφθονον παραγωγὴν προσέφερον καὶ τὰ περιτοιοῦντο τὰ χέρια τῶν γεωργῶν, θά τὰ μεταβάλλῃ εἰς τόσιν ἐρημίωσιν, ὥστε νά φυτρώσουν εἰς αὐτὰ ἀκαθάρτα ἀντὶ ἀμπελώνων. **Ε** θά προσενῶν δὲ τόσοσιν μεγάλου φόβου εἰς τοὺς εἰσερχομένους εἰς αὐτὰ, ὥστε νά μὴ τολμῶ κανένας νά εἰσέλθῃ γυμνὸς καὶ ἄοπλος.¹¹⁰ Τὸ λέγει δὲ αὐτὸ, τοιῶσιν τὴν ἐρημίωσιν τοῦ χώρου καὶ τὴν μετατροπὴν αὐτοῦ εἰς τόπον κατοικίας τῶν θηρίων.

Ἄφοῦ, λοιπόν, ἐτάραξε τὴν διανοίαν των καὶ τοὺς ἐδοκίμασε πολὺ με τὸν φόβον, τοὺς ἀνακουφίζει καὶ πάλιν ὀλίγον, με τὴν ἀναφορὰν τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν ἀλλαγὴν πρὸς τὸ καλλίτερον, ὥστε καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη νά μάθουν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. **Α** Ἀλλὰ εἰς μὲν τὰ δευτέρω ἐπιμένει πολὺ, ἐνθ' ὅσα ἀγαθά, μόλις τὰ ἀνέφερεν, ἐπαύσεν. Διὰ τί, λοιπόν; Διότι εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκείνην ἀπὸ τὸ φάρμακον τῆς ἐπιτιμώσεως κυρίως εἶχαν ἀνάγκην. Δι' αὐτὸ, βέβαια, ἀφοῦ τοὺς ἔδωσε τοῦτο με ἀφθονίαν, διὰ νά τοὺς ἀφήσῃ ὀλίγον νά ἀναπαύσων καὶ ἔτσι πάλιν νά τοὺς προτρέψῃ πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἀναμειγνύει καὶ τὰ ἀγαθά, δταν λέγῃ «Κάθε ὄρος δυναμένον νά καλλιεργηθῆ, θά καλλιεργηθῆ».¹¹¹ Ὅπως, δηλαδή, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ εὐφορία γῆ θά μεταβληθῆ εἰς ἐρημίαν, ἔτσι καὶ κατὰ τὴν συμπύλωσιν των πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡ ἄγνοια περιοχῆ θά καταστῆ ὡσὶν τὴν πλουσίαν, καλλιεργουμένη με τὸ ἄριστον καὶ σπειραμένη. **Β** Ὅταν θά γίνων αὐτὰ, τότε θά προκύψουν καὶ ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ αὐτὰ, δηλαδή, ἡ εἰρήνη, ἡ ἐλευθερία, τὸ θάρρος καὶ δέν θά ὑπάρχῃ φόβος, ὅπως προηγουμένως. «Διότι ἐκεῖ» λέγει, «δέν θά ὑπάρχῃ φόβος, ἀλλὰ, ἐπειδὴ δέν θά γίνων χέρσος τόποι πλήρεις ἀκαθάρτων, πρόβατα θά βόσκουν καὶ βόες θά καταπατοῦν αὐτὴν».¹¹²

110. Πρὸς. σημειώσεις 108 καὶ 108 τῆς παραοσης.

111. 'Ησ. 7, 25.

112. 'Ησ. 7, 25. Ὁ στίχος 25 περιγράφει θανάτῃ καὶ ἀσπείρας, διὰ καὶ πολλὰς φρίσσεται διαβόσεις καὶ ἐρημίας. Πάντως, κατὰ τὸν κρησόστομον, πρόκειται περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς γαλιλαίας καὶ τῆς εἰρήνης εἰς

Και διά τῶν λέξεων αὐτῶν ὑπαινίσσεται τὴν ἀφθονίαν, ὅπως λέγει καὶ παρακάτω· «Εὐτυχὴς θὰ εἶναι ἐκεῖνος, ποῦ θὰ σπεύρῃ εἰς κάθε μέρος ποῦ διαρρέεται ὑπὸ ὕδατος, ὅπου ἢμπορεῖ νὰ πατήσῃ ὁ θεὸς καὶ ὁ ὄνος (διά νὰ ἀρσενιάσῃ)».¹¹³ Ὅπως, δηλαδή, ὅταν θέλῃ νὰ παραστήσῃ τὴν ἐρήμωσιν ἀναφέρει σειρήνας¹¹⁴ καὶ ὀνοκενταύρους,¹¹⁵ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, ὅταν θέλῃ νὰ περιγράψῃ τὴν κατάστασιν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας, ἐμφανίζει παντοῦ τὰ ἐξημερωμένα καὶ ὑπάκουα ζῶα, ὧστε τὰ ὀπάα μᾶς θοηθοῦν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν, ὑπονοῶν ἀπὸ αὐτὰ καὶ διὰ μέσου αὐτῶν τὴν γεωργίαν καὶ τὰς ἄλλας ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας προσφέρει αὐτά.

τὴν χώραν. Ἄλλοι, ὅμως, εἶδον τελείως διαφορετικὴν ἔννοιαν εἰς τὸ γινόμενον τοῦτο, ὅπως εἶ' αὐτῶν νὰ συνεχισθῆται ἡ ἐκείνη τῆς ἐρημώσεως καὶ τῆς κατοικητικῆς ἢ εἰς τοὺς προηγουμένους στίχους βοήθεια.

113. Ἦσ. 39, 20.
114. Πρβλ. Ἦσ. 18, 21. Σειρήνας εἶναι μυθικὰ ὄντα, τὰ ὅποια διὰ τῆς γλαυκίας τῶν σπονῆς ἀγούτσου τοὺς παρακλίνοντες τὰ παράλια τῆς νοτίου Ἰταλίας καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐφύονον αὐτούς. Ἦν προκειμένου, ὅμως, εἶναι μᾶλλον μικρὰ ὀδικὰ πτηνὰ, γλαυκοὶ ἢ ἄλλα παρόμοια μελαγχολικὰ πτηνὰ.

115. Πρβλ. Ἦσ. 19, 22. Ὀνοκένταυροι εἶναι εἶδος πηθήκου χωρὶς αὐρῶν. Ἦσαν ἔτιμος νὰ ἐνοῆθῇ καὶ θαύματος κατοικητικῶς εἰς τὴν ἐρήμωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄*

«Ὁ Κύριος εἶπε πρὸς ἐμέ·¹ Λάβε μαζί σου πίνακα μέγαν καὶ καινούργιον καὶ χάραξέ ἐπ' αὐτοῦ με γράμματα κατανηπτά εἰς τοὺς ἀνθρώπους· τὰ ἐξῆς: Ἡ ἐπιγραφή αὕτη εἶναι «τοῦ ποιούντος ταχεῖαν καὶ πληρῆν λαφυραγωγῶν».² Ὁ καιρὸς τῆς διοριστικῆς αὐτῆς ἔχει φθάσει πλέον.³ Ὡς μάρτυρας τῆς προφητείας αὐτῆς φέρε δύο ἀξιοπιστοὺς ἀνθρώπους.⁴ Τὸν ἱερέα Οὐρίαν⁵ καὶ τὸν Ζαχαρίαν⁶ τὸν υἱὸν τοῦ Βαραχίου.

Τότε ἐπέληξασα τὴν αὐζυγὸν μου καὶ συνέλαθε καὶ ἐγέννησεν υἱόν. **Δ** Καὶ ὁ Κύριος εἶπε πρὸς ἐμέ· Νὰ ὀ-

* Ἐκ τοῦ κεφαλαίου τούτου μόνον οἱ στίχοι 1-10 ἔχουν ἐπιγραφεθῆ ἀπὸ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον. Τὸ τμήμα τοῦτο δύναται νὰ διακριθῇ εἰς τὰ ἀκόλουθα μέρη:

α) Στίχοι 1 - 4. Ἡ τιμωρία τῶν συμμάχων.
β) Στίχοι 5 - 8. Ἡ προσωρινὴ τιμωρία τῶν Ἰουδαίων ὑπὸ τοῦ Σενναχιρείμ.

γ) Στίχοι 9 - 10. Παρανομίαι πρὸς τοὺς πιστοὺς.

1. Ὀλίγον χρόνον ὕστερα ἀπὸ τὴν προφητείαν περὶ τοῦ Ἑρμανουήλ.
2. Δηλαδή, γραφὴ κατανηπτή καὶ πλήρης ἀπὸ ἄλλου, ἢ ἐπιτέθειται πρὸς τὴν «ἐκείνην» ἢ ἱερογλυφικὴν γραφὴν, ἢ ἔποια μόνον εἰς τοὺς ἱερεῖς ἦτο προσίτη.

3. Πρόκειται περὶ συμβολικοῦ ὁνόματος, τὸ ὅποιον εἰς τὸ ἐβραϊκὸν κείμενον εὐρίσκεται εἰς πτόσον δοτικῆν. Συνεπῶς, ἀνακεῖνται εἰς αὐτόν. Προφανῶς αὐτὸς εἶναι ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων, ὁ ὁποῖος μέλλει νὰ καταστρέψῃ τὰ βασίλεια τῆς Ἀσσυριακῆς καὶ Σημιτικῆς, ἢτοι τὰ βασίλεια τῶν δύο ἐκδοχῶν Ρααὶν καὶ Βακκί.

4. Ὁ προφήτης βλέπει ὅς παρόσον τὴν λίαν προσεχῆ ἐμφάνειν τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων κατὰ τῶν δύο ἀποσταθμῶν βασιλέων.

5. Αὐτοὶ πρόκειται νὰ πιστοποιήσουν ἐν καιρῷ τὴν προαναγγελίαν τῶν συμπερημένων, δηλαδή, ὅα δεδασιώσουν τὴν ἐκείνην ἀθανάτιαν τῆς προφητείας. Σύμφωνα μὲ τὸ Δευτ. 17, 6 καὶ 19, 15 οἱ μάρτυρες πρέπει νὰ εἶναι δύο.

6. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Οὐρίαν εἶναι ὁ τότε ἀρχιερεὺς, πρόσωπον τῆς ἀπολότου ἐμπροσθένος τοῦ βασιλέως (πρβλ. Δ' Βασιλ. 18, 10 ἔξ.).

7. Δὲν δύναται, περὶ τὸ πλῆθος τῶν δικαιοποιοῦσθων αἰκαιοῦν, νὰ διακριθῆθῇ ἡ ταυτότης τοῦ Ζαχαρίου τοῦτου. Ἦθανδὸς καὶ εἶναι πενθερὸς τοῦ Ἀχαζ (Β' Παρ. 33, 1). Ὀμοιωθῆτος καὶ οἱ δύο μάρτυρες ἦσαν πρόσωπα ἐξοπίστη, διότι, ἐκτός τῆς ὑψηλῆς κοινωνικῆς θέσεως τῶν, δὲν συνέδεοντο μὲ τὸν προφήτην.

νομάσης αὐτὸν «Ταχέως λαφυραγωγῆσον, πλήρως λεηλάτησον»,⁸ διότι⁹ προτὸν νὰ μάθῃ τὸ παιδί νὰ προσφέρῃ τὴν λέξιν πατέρα ἢ μητέρα, θὰ κυριεύῃ¹⁰ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων¹¹ τὸν στρατὸν τῆς Δαμασκού καὶ θὰ λεηλατήσῃ τὴν Σαμάρειαν.¹²

Αἱ δύο αὐτὰ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου λαμβανόμεναι κατὰ λέξιν φαίνεται ὅτι συγκρούονται καὶ ὅτι δὲν ἔχουν τίποτε τὸ κοινὸ μεταξὺ των. Ἐάν, ὅμως, ἐξετάσῃ κανεὶς με ἀκριβείαν τὴν δύναμιν τῶν νοημάτων, τότε θὰ ἴδῃ τὴν μεγάλην συγγένειαν αὐτῶν καὶ ὅτι ἐξυπηρετοῦν τὸν ἴδιον σκοπὸν.

Ἄλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰπῶ κατὰ πρῶτον διὰ ποῖον λόγον εἰσῆχθῃ εἰς τὴν ζῶν τῶν ἀνθρώπων ἢ προφητεία. Ἐπιβάλλεται, λοιπὸν, νὰ ἐξηγήσω διατὶ εἰσῆχθῃ ἡ προφητεία. Ὁ Θεὸς συνηθίζει νὰ καθυστερῇ καὶ νὰ θραδύνη εἰς τὴν τιμωρίαν τῶν ἀμαρτωλῶν, ὅπως, πάλιν, εἶναι ταχὺς καὶ γρήγορος εἰς τὸ νὰ εὐεργετῇ τοὺς ἐναρπέτους. Τὸ γεγονός ὅτι αἱ τιμωρίαι δὲν ἀκολουθοῦν ἀμέσως μετὰ τὴν διάπραξιν τῶν πλημμελημάτων¹³ ἄ κάνει τοὺς πλέον ραθῆμους νὰ ἐπαισιόχωνται. Διὰ νὰ ἡμπορῇ, ὅμως, ὁ Θεὸς νὰ ἐπιδεικνῇ τὴν μακροθυμίαν του, χωρὶς δι' αὐτῆς νὰ καθίστανται πῶς ἀδιάφοροι ἐκεῖνοι, δημιουργεῖ τὴν ἐκ τῆς προφητείας ἀπορρέουσαν θεραπείαν, παιδεύων τοὺς ἀμαρτάνοντας ἀκόμη ὅχι διὰ τῆς πείρας τῶν τιμωριῶν, ἀλλὰ διὰ τῆς προγνώσεως, ὅτι, ἐάν μὲν ὑπακούοντες εἰς τὰς ἀπειλάς γίνουσι καλλίτεροι, τότε θὰ ἀποφύγουν τὴν ἔμπρακτον τιμωρίαν, ἐνῶ, ἐάν ἐπιμένουν εἰς τὴν ἀνοσιθισίαν των, τότε πλέον θὰ τοὺς δώσῃ καὶ τὴν τιμωρίαν. Αὐτὸ ἀντιληφθεὶς ὁ διάβολος καὶ ἐνόησας τὴν μεγάλην ὠφέλειαν αὐτοῦ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, ἀπέστειλε τοὺς ψευδοπροφήτας, οἱ ὅποιοι ἀντέλεγον εἰς

8. Τὸ ὄνομα τοῦ παιδίου εἶναι συμβολικὸν καὶ δι' αὐτοῦ αἰθηροποιεῖται καὶ καθίσταται ἀναμφισβήτητος ἡ προφητικὴ ἐπιπέτῃ κατὰ τὸν Παύλον καὶ Φίλιππο.

9. Εἰς τὸν πᾶντα σῶλον ἐμνηστεύεται τὸ ὄνομα τοῦ στ. 1, ὃς ἐκφράζει τὴν διὰ μέσον τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων ἐπερχομένην τιμωρίαν τῶν βασιλείων Δαμασκού καὶ Σαμάρειας.

10. Φαινημένως ἀναφέρεται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ παιδίου, ἐνῶ πρέπει νὰ ἀπεδοθῇ εἰς τοὺς Ἀσσυρίους, ὁ βασιλεὺς τῶν ἡσίων Τηγγλάβ-Πιλασάρ κατέστρεψε τὴν μὲν Δαμασκὸν τὸ 732, τὴν δὲ Σαμάρειαν τὸ 722.

11. Ἐνώπιον αὐτοῦ ἀνεστρεφθήσαν τὰ λέγμενα τῶν ὑπερηβείων χωρῶν.

12. Ἦσ. 8, 1-4.

τοὺς προφήτας, ὅταν αὐτοὶ προεφήτεον πῆναν, ἀσθενείας, πολέμου, ἢ ἐπιδρομῆς βαρβάρων, μετὰ νὰ ὑπόσχονται ἀγαθὰ. Ὅπως, δηλαδὴ, ὁ Θεὸς ἤθελε διὰ τοῦ φόβου τῶν λέξεων νὰ ἀπομακρῶνῃ τὴν γνωρίμιαν τῆς τιμωρίας, ἔτσι καὶ ὁ διάβολος ἐιργάζετο κατὰ τρόπον ἀντίθετον, διαλύων καὶ καθιστῶν ἀδιαφόρους τοὺς ἀνθρώπους μετὰ εὐχάριστα λόγια καὶ τοὺς ὑπαχρῶνει νὰ ὑποστοῦν ἔμπρακτον τιμωρίαν. Ἐν συνεχείᾳ, ἐπειδὴ ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ ἐπίστευαν εἰς τοὺς ψευδοπροφήτας καὶ δὲν ἠσυχολοῦντο καθόλου μετὰ τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ, ἐπιμένοντες εἰς τὰς ἁμαρτίας των, προεκάλουν καὶ τὴν τιμωρίαν των, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν τῶν γεγονότων ἀπεδεικνύετο ἡ ἀλήθεια τῶν προφητειῶν C καὶ ἀπεκαλύπτετο τὸ ψεῦδος τῶν ψευδοπροφητῶν, κατασκευάζει πάλιν ἄλλην παγίδα διὰ τὴν ἀπάθειαν τῶν συλλομβανόμενων. Ἐπειθε, δηλαδὴ, τοὺς ἀνθρώπους, πῶς εἶναι εὐπιστοὶ, ὅτι, ὄθην, τὰ συμβαίνοντα δευρὰ προήρχοντο ἀπὸ τὴν ὀργὴν τῶν δαιμόνων, ἐπειδὴ τοὺς παρημέλουν καὶ τοὺς καταφρόνουν. Ἀφανίζων, ὅμως, ὁ Θεὸς τὸ δόλωμα αὐτό, πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν προλέγει τὰ κακὰ πῶς πρόκειται νὰ τοὺς συμβοῦν ἢ μᾶλλον νὰ τοὺς καταλάβουν, ὥστε νὰ μὴ ἡμποροῦν οἱ ἐξαπατῶντες τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀποδίδουν εἰς τὴν ὀργὴν τῶν δαιμόνων τὰ συμβαίνοντα. Καὶ διὰ νὰ ἴδῃς ὅτι δὲν λέγω αὐτὰ κἀνων εἰκασίας, ἄκουσε τὸν Ἠσαΐαν, πῶς λέγει: Γνωρίζω ὅτι εἶσαι σκληρὸς καὶ ὁ τράχηλός σου εἶναι ἀκαμπτος ὡς ἔχων νεῦρα σιδήρου D καὶ τὸ μέτωπόν σου εἶναι ἀπὸ χαλκῶν. Δι' αὐτὸ ἐκ τῶν προτέρων ἀνήγγειλα εἰς σὲ τὴν προφητείαν αὐτὴν, διὰ νὰ μὴ εἴπῃς ὅτι τὰ εἰδῶλα τὸ ἔκαναν αὐτὸ καὶ τὰ γλυπτὰ καὶ χωνευτὰ ἀγάλματα τὸ ἔπραξαν. Οὔτε ἐγνωρίζεις αὐτὰ οὔτε εἶχες ἀκούσει περὶ αὐτῶν.¹⁴

Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ὅπως εἶπα, καὶ ὅπως ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἠσαΐου ἡμπορεῖτε νὰ διαπιστώσετε, ἀπέδιδαν τὰ δευρὰ εἰς τοὺς δαίμονας, ἔρχεται ἡ προφητεία, ἡ ὅποια ἀφανίζει αὐτὴν τὴν ἀπάθειαν, προσεξαγγέλλουσα αὐτὰ πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Μά, ἐπειδὴ καὶ παρὰ ταῦτα, ἦτο φυσικὸν αὐτοὶ, φερόμενοι μετὰ ἀγνωμοσύνην, νὰ λέγουν δὲν τὰ προείπατε, δὲν τὰ ἠκούσαμεν ἐκ τῶν προτέρων, ἀλλὰ τώρα τὰ δημιουργεῖτε μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν γεγονότων, διότι δὲν ἐγνωρίζατε τὰ ὅσα ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν. Ἀπὸ πῶς

13. Πρλ. Ἦσ. 48, 4, 5, 8.

λοιπόν αποδεικνύεται αυτό, ότι, δηλαδή, έχουν λεχθή; **Ε** Κύτταξε κατά ποῖον τρόπον προετοιμάζει ἀναπόφευκτον ἔλεγγον αὐτῶν καὶ ράπτει τελείως τὰ ἀνάσχιυντα στόματα.

Πραγματικά, δὲν ἀφήνει μόνον νὰ λεχθοῦν, ἀλλὰ δίδει ἐντολὴν νὰ γραφοῦν τὰ λεγόμενα εἰς τὸ χαρτί καὶ ὄχι ἀπλῶς νὰ γραφοῦν, διὰ νὰ μὴ ἠμποροῦν αὐτοὶ νὰ ἰσχυρίζονται ὅτι τὰ ἔπλασε μετὰ, ἀλλὰ καλεῖ καὶ μάρτυρας τῶν γραπτῶν ἄνδρας ἀξιοπίστους καὶ ἐκ τοῦ ἀξιώματος τῶν καὶ ἐκ τοῦ χαρακτήρός των.¹⁴ «Ὡς μάρτυρας τῆς προφητείας αὐτῆς», λέγει, «φέρε δύο ἀξιοπίστους ἀνθρώπους τὸν Οὐρίαν (τὸν Ἱερέα)¹⁵ καὶ τὸν Ζαχαρίαν», ὥστε ὅταν πραγματοποιηθῇ ἡ προφητεία καὶ ὑποστηρίξουν, **90** **Α** ὅτι δὲν ἐλέγχθησαν αὐτὰ πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ἀφοῦ ἀνοιχθῇ τὸ βιβλίον καὶ ἐφανισθοῦν οἱ παρόντες κατὰ τὴν πρόρρησιν μάρτυρες ἀποστομώσων τοὺς ἀνάσχιυντούς. Διὰ τοῦτο λέγει Ἄσθε καινουργῆ τὸμον χαρτου, διὰ νὰ μὴ παλιώσῃ καὶ καταστραφῇ, ἀλλὰ νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ μακρῶν χρόνων καὶ νὰ κατηγορῇ σὺ τοὺς μὲ τὸ περιεχόμενον του. «Καὶ χάραξε μὲ ἀνθρωπίνην γραφίδα»¹⁶ δηλαδή κάλαμον, ὅσα πρόκειται νὰ συμθεῶν. Ποῖα εἶναι τὰ μελλοντικά γεγνησά; Πόλεμος, νίκη τῶν βαρβάρων, διανομὴ λαφύρων, διαρπαγὴ λείας. «Ὅλα αὐτὰ, λοιπόν, λέγει, νὰ τὰ γράψῃς διὰ τὸν «ποιούντα ταχεῖαν καὶ πλήρη λαφυραγωγῶσιν. Ὁ καιρὸς τῆς διαρπαγῆς αὐτῆς ἔχει φθάσει πλέον». Τί σημαίνει «ἔχει φθάσει ὁ καιρὸς τῆς διαρπαγῆς»; **Β** Δύο πράγματα φανερώνει αὐτῇ ἡ φράσις: Ἄφ' ἑνὸς μὲν ὅτι τὸ μέγεθος τῶν ἀμαρτημάτων αὐτῶν τότε ἀπῆτει τὴν καταδίκην καὶ ἡ τιμωρία ἦτο πλησίον των, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ἀνέβαλλε, ἐπεὶδὴ ἤθελε νὰ τοὺς κάνει καλλιτέρους μὲ τὴν μακροθυμίαν του καὶ νὰ ἀποφύγουν, ἔτσι, τὴν τιμωρίαν καὶ ἀκόμη ὅτι ἦτο εὐκόλον εἰς αὐτὸν καὶ ἀπλὸν νὰ νεύσῃ μόνον καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ πάντα, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἐπεὶδὴ ἐγένετο λόγος διὰ θρασυφάρους ποῦ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον των, νὰ μὴ νομίσατε, λέγει, ὅτι τὸ μήκος τοῦ δρόμου καὶ τὸ πλήθος τοῦ στρατεύματος προκαλεῖ καμίαν θραδυ-

14. Πρὸλ. σημειώσεις 5, 6 καὶ 7 τῆς παροίτης.

15. Δὲν ὑπάρχει ὁ χαρακτήριμος αὐτῆς εἰς τὸ κείμενον τῆς Π. Δ., ἀλλὰ προστίθεται ἀπὸ τὸν Χρυσόστομον.

16. Πρὸλ. σημειώσιν 2 τῆς παροίτης.

πορίαν, ὅπως συνήθως γίνεται φυσικὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. **С** Πραγματικά, διὰ τὸν Θεὸν ἦτο πλησίον αὐτός, ὁ ὅποιος εὐρίσκετο μακρῶν. Διότι τόσον εὐκόλον καὶ ἀπλὸν ἦτο διὰ τὸν Θεὸν εἰς μίαν στιγμὴν τοῦ χρόνου καὶ αὐτομάτως ἀπὸ τὸ ἄκρον τῆς γῆς νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ ἀμέσως καὶ νὰ τοὺς φέρῃ πλησίον, ἔστω καὶ ἂν ἦσαν πολυάριθμοι.

«Ὡς μάρτυρας τῆς προφητείας αὐτῆς φέρε δύο ἀξιοπίστους ἀνθρώπους: Τὸν Οὐρίαν (τὸν Ἱερέα) καὶ τὸν Ζαχαρίαν τὸν υἱὸν τοῦ Βαραχίου». Μάρτυρας τοῦ προσηγματος; Ἀσφαλῶς, τοῦ χρόνου (κατὰ τὸν ὅποιον ἔλαθε χώραν ἡ προφητεία). Ὡστε, ὅταν θὰ συκοφαντηθῇ τὸ βιβλίον, οἱ ζῶντες ἀνθρώποι, ποῦ ἦσαν παρόντες, ὅταν ἐγράφετο καὶ γνωρίζουν καλὰ τὸν χρόνον ποῦ ἐλέγοντο αὐτὰ, νὰ ἠμπορέσουν νὰ ἀποστομώσουν τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ ἀνάσχιυντοῦν.

Μὲ τὸ ἴδιον βῆμα συνδέεται καὶ τὸ ἐπόμενον τμήμα τῆς προφητείας, τὸ ὅποιον καὶ σαφέστερα ἐλέγχει αὐτὴν. Πῶς καὶ κατὰ ποῖον τρόπον; **10** «Ὡς ἀκούσωμεν τὰ ἴδια τὰ λόγια. «Ἐπιήσασθε», λέγει, «πρὸς τὴν προφητίαν». Τὴν σύζυγόν του ἀνόμισσε τοιαυτοτρόπως, ἴσως διότι καὶ αὐτὴ εἶχε τὸ χάρισμα τῆς προφητείας. Διότι τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος δὲν περιορίζοντο μόνον εἰς τοὺς ἀνδρας, ἀλλὰ ἐδίδοντο καὶ εἰς τὰς γυναῖκας. Πραγματικά, τὰ ἀνθρώπινα φύλα δὲν εἶναι χωρισμένα, ὅπως εἰς τὰς διστικὰς ἀνάγκας, ἔπου ἄλλαι εἶναι αἱ ἀσχολαὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ ἄλλαι τῶν γυναικῶν, χωρὶς νὰ ἠμποροῦν νὰ τὰ ἀνταλλάξουν μετὰ τῶν. Δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιον, ὅμως, καὶ εἰς τὰ πνευματικά ζητήματα, ἀλλ' ἐδῶ ὑπάρχουν ἰσῆτοιμοὶ ἀγῶνες καὶ κοινὸι στέφανοι. Καὶ αὐτὸ δύναται νὰ τὸ ἴδιον κανεὶς καθαρὰ **Ε** καὶ εἰς τὴν Παλαιάν καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην νὰ συμβαίη, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ζωὴν ἐν γένει. Πρὸς αὐτὴν, λοιπόν, ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν διὰ νομίμου γάμου καὶ τὴν κατέστησεν ἔγκυον. Καὶ ὅταν ἐγενήθη τὸ παιδίον, ἔδωκεν εἰς αὐτὸ ὄνομα ἀγνωστον καὶ παράδοξον, τὸ ὅποιον διελάμβανε τὴν ἱστορίαν τῶν μελλοντικῶν γεγονότων. Διότι τί λέγει; «Νὰ ὀνομάσῃς αὐτὸ ταχέως λαφυραγωγῶσιν, πλήρως λεηλάτησον». Ὡστε, καὶ ἂν διατυπωθῶν ἀμφιβολία διὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου, τὸ ὄνομα τοῦ παιδίου, ποῦ περιέχει τὴν διήγησιν τῶν μελλοντικῶν συμβάντων, **91** **Α** καὶ ἐδόθη πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν γεγονότων

καί, ἀκόμη, ἐπαναλαμβάνεται συνεχῶς ἀπὸ ὕλους, θά σφαλίσῃ τὰ στόματα καὶ αὐτῶν τοῦ θά ἀποπειραθοῦν μὲ μανίαν νὰ ἐκφράσουσιν ἀναισχυντίας. Πραγματικῶς, διὰ τὸ ὅτι ὁ προφήτης δὲν ἐπίλασεν αὐτὰ μετὰ τὴν πραγματοποίησιν, ἀλλὰ τὰ προεῖδεν διὰ τῆς ἀνωθεν βοήθειας, θά ἠδύνατο νὰ πεισθοῦν καὶ ὅσοι μὲ μεγάλων ζήλων προσεπάθουν νὰ δείξουν τὴν ἀγνωμοσύνην των, οἱ ὅποιοι καὶ πρὸ τῆς ἐπαληθεύσεως τῶν γεγονότων ἐβλεπον τὸ ὄνομα τοῦ παιδίου, τοῦ διεκήρυσε τὰς μελλοντικὰς συμφορὰς.

Δι' αὐτοῦ, θέβαια, ἐρμηνεύει τὴν δύναμιν τῆς προφητείας καὶ καθορίζει μὲ ἀκρίβειαν τὸν χρόνον, ὁμιλῶν ὡς ἐξῆς: «Διότι προτοῦ νὰ μᾶθῃ τὸ παιδί νὰ προσφέρῃ τὴν λέξιν πατέρα ἢ μητέρα, **Β** θά κυριεύσῃ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων τὸν στρατὸν τῆς Δαμασκῶ καὶ θά λεηλατήσῃ τὴν Σαμάρειαν». Ὅσα λέγει ἔχουν τὴν ἀκόλουθον σημασίαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν, λέγει, τῆς νηπιακῆς ἡλικίας, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν θά ἤμπορῇ ἀκόμη νὰ ὁμιλῇ τὸ παιδί, θά σημειωθῇ ἡ νίκη καὶ τὰ τρόπαια, ὅχι, θέβαια, ὅτι τὸ παιδί θά ἤμπορῆσῃ νὰ παραταχθῇ διὰ μάχην καὶ νὰ νικήσῃ τοὺς ἐχθρούς, ἀλλ' ὅτι ἡ ἡλικία ἐκέλην, δηλαδή, ὁ χρόνος ποῦ ἀδυνατεῖ τὸ παιδί νὰ ὁμιλῇ παρατίθει τὰ πάντα εἰς τοὺς ἐχθρούς.

«Καί¹⁷ ὁ Κύριος ὡμίλησε καὶ πάλιν πρὸς ἐμὲ λέγων Ἐπειδὴ ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς δὲν εὐαρεστεῖται μὲ τὰ ἥρεμα ρέοντα ὕδατα τῆς πηγῆς Σιλωάμ,¹⁸ ἀλλὰ ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχῃ ὡς βασιλέα του τὸν Ρασαῖν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ρομελίου,¹⁹ **Γ** διὰ τοῦτο ἰδοὺ ὁ Κύριος θά ἐπιφέρῃ ἐναντίον του τὰ ὄρητικα καὶ ἀφθονα ὕδατα τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου, δηλαδή, τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων»²⁰

17. Τὸ νόημα τῶν αἰσῶν αὐτῶν ἔχει ὡς ἐξῆς: Οἱ Ἰουδαῖοι περιεφρόνησαν τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ προσφερομένων βοηθειῶν, ἢ ὅποια παραβάλλεται πρὸς τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς Σιλωάμ, καὶ κατελήφθησαν ἀπὸ ἀπελπισίας εἰς τῆς ἐπιθέσεως τῶν Ρασαῖν καὶ Φακεῖ. Δι' αὐτὸ ὁ θεὸς θά ἀποστείλῃ τοὺς Ἀσσυρίους, τὴν συμμορίαν τὴν ὁποίαν ἐπετίμησαν, παραρτοκρομένους πρὸς τὰ ὄρητικὰ καὶ ἀφθονὰ ὕδατα τοῦ Εὐφράτου.

18. Ἡ ὁδὸς «τῆς πηγῆς» ταύτης δὲν δύναται μετὰ δεξιότητος νὰ καθορισθῇ σήμερον.

19. Εἰς τὴν Ἰερουσαλὴμ ὑπῆρχεν ἡ κρηματικὴ παράταξις τοῦ βασιλέως, ἢ ὅποια ἐκλίνα πρὸς τὴν φιλοκρατορικὴν πολιτείαν, ὑπῆρχεν, ἐπίσης, ἡ θεοκρατικὴ κίνησις τοῦ Ἰησοῦ καὶ φαίνεται εἰς ἐπιτομήν καὶ τρίτον κῆρυγμα ὑπὲρ τῶν κληρονομῶν Ρασαῖν καὶ Φακεῖ, καὶ αὐτὸ ἀντιθεοκρατικῶς.

20. Ἦσ: 8, 5-7.

1^α «Ὅπως συνηθίζει ὁ θεὸς νὰ μὴ προλέγῃ μόνον τὰς τιμωρίας, ἀλλὰ νὰ καθορίσῃ καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν, ὥστε καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ συνείσῃ τοὺς ἀκροατάς, τὸ ἴδιον πράττει καὶ ἐν προκειμένῳ. Ἀφοῦ, δηλαδή, προεῖπεν τὴν ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων ἐρήμωσιν τῆς χώρας, τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων, προλέγων καὶ τὴν ἐπίθεσιν τῶν θαρβάρων, ἀναφέρει καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου. Καὶ ποῖα εἶναι αὕτη; Μὰ ἡ ἀγνωμοσύνη τῶν κατοικῶν τῆς Ἰερουσαλῆμ. Διότι, ἐνῶ ἔχουν βασιλέα, λέγει, ἐπιεικῆ, πρᾶσον καὶ ἡμερον, ἀπεσκίρτησαν καὶ ἐπεθύμησαν τοὺς τυράννους καὶ ἔσπευσαν οικειοθελῶς νὰ προσχωρήσουν εἰς τὴν ξένην δύναμιν, **Δ** μὴ ἀνεχόμενοι τὴν εὐτυχίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἔζων, δι' αὐτὸ μὲ μεγάλῃ ἀφθονίαν θά ἱκανοποιήσω τὴν ἐπιθυμίαν των, μὲ τὸ νὰ φέρω κάποιον θάρβαρον καὶ ἀγροίκον ἀνθρώπον ἐναντίον των. Χρησιμοποιεῖ, θέβαια, μεταφορικῶς τὰς λέξεις, ἀποκαλύπτων ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ἦθος τοῦ τοπικοῦ βασιλέως, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν δύναμιν τοῦ θαρβάρου. Χρησιμοποιεῖ δὲ τὴν μεταφορὰν διὰ νὰ καθιστᾷ τὸν λόγον περισσότερον ἀντιληπτὸν καὶ ἐντυπωσιακόν, ὅπως ἐξέθεσα καὶ ἄλλοτε.²¹ Δι' αὐτὸ λέγει, «ἐπειδὴ δὲν εὐαρεστοῦνται μὲ τὰ ὕδατα τῆς πηγῆς Σιλωάμ». Δὲν ὁμιλεῖ, θέβαια, διὰ τὰ ὕδατα, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἡ πηγὴ τρέχει μὲ ἡρεμίαν καὶ χωρὶς θόρυβου, παρομοιάζει τὸν ἥσυχον καὶ ἐπιεικῆ χαρακτήρα τοῦ τότε βασιλέως πρὸς τὴν ἡμερον ροὴν τῶν ὕδατων τῆς πηγῆς, καὶ νομιμάζει αὐτὸν Σιλωάμ ἐξ αἰτίας τῆς ἐπιεικείας καὶ ἡρεμίας του. **Ε** Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀποτελεῖ μεγάλῃ κατηγορίαν πρὸς τοὺς ἀρχαμένους, διότι, ἂν καὶ δὲν εἶχον θάρων ζυγὸν ἐξουσίας ἐν τούτοις ἐπεδαικτικῶν πολιτειακῶν μεταβολῶν καὶ παρῆδιδον τοὺς ἑαυτοὺς των εἰς ξένους βασιλεῖς, Ἀφοῦ, λοιπόν, δὲν θέλουν, λέγει, τὸν ἡμερον καὶ τὸν ἐπιεικῆ, ἀλλὰ ἐπιθυμοῦν τὸν Ρασαῖν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Ρομελίου, δι' αὐτὸ, λέγει, φέρω τὸν βασιλέα τῆς Βαβυλωνίας, τὴν ὄρητικότητα τῶν στρατευμάτων τοῦ ὁποίου νομιμάζει ἀφθονον ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ καὶ ἰσχυρὸν ρεῦμα αὐτοῦ.²²

Ἐν συνεχείᾳ ἐπεξηγῶν τὴν μεταφορὰν λέγει: «Δη-

21. Πρὸς. σημειώσων 17 τῆς παρούσης.

22. Πρὸς. σημειώσων 19 τῆς παρούσης. Διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν περιεχομένων τῆς σημερινῆς κινήσεως καὶ τῶν ὄρων λέγει ἐνωσθη ὁ ἱερὸς κρωστωμας ὅθενται κανεῖς νὰ ἐρωτήσῃν εἰς περισσότερον εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου τούτου.

λαδή, τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων». Βλέπεις ὅτι ἀποδεικνύεται ἀδυστάρακτος ἡ γνώμη, τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγου εἶπα, ὅτι, δηλαδή, ἡ Γραφή μὲ τὰς μεταφορικές ἐκφράσεις συνηθίζει νὰ ἐρμηνεύῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς; Αὐτὸ, λοιπόν, ἔκανε καὶ ἐδῶ. Ἄφου, δηλαδή, εἶπε «ποταμόν», δὲν ἐστάθη εἰς τὴν μεταφορὰν μόνον.²² Ἀ ἀλλὰ ἐδήλωσε καὶ ποῖον ὀνομάζει ποταμόν «Δηλαδή τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων μὲ τὸν στρατὸν τοῦ καὶ τὴν ὑπόλοιπον δύναμιν τοῦ. Οὗτοι θὰ εἰσέλθουν εἰς κάθε φάραγγα τῆς χώρας σας, θὰ ἀνασθῶν εἰς κάθε τείχος σας καὶ θὰ ἀφαιρέσουν ἀπὸ τὴν χώραν σας τὴν Ἰουδαίαν κάθε ἀνθρώπον, ὁ ὁποῖος θὰ δυνήθῃ νὰ ἐγείρῃ κεφαλὴν²³ καὶ κάθε δυνάμενον νὰ φέρῃ κάτι εἰς πέρας. Ἰσσοῦν πολὺ θὰ εἶναι τὸ στρατεύμα τῶν, ὅστε θὰ γεμίσῃ ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας σου».²⁴ Ὑποδεικνύει ὅτι ὅσα λέγει θὰ πραγματοποιηθῶν ὄχι μὲ δύναμιν ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ μὲ τὴν δρῆν τοῦ κατευθύνει ὁ Θεός, δὲν περιγράφει αὐτὸν ὡς ἀντίπαλον τοῦ παρατάσσεται διὰ νὰ δώσῃ μάχην, ἀλλὰ ὡς ἀνθρώπων τοῦ βοδίζει εἰς ἐτοιμὴν λαίαν. Β Πραγματικά, δὲν θὰ σταθῇ, λέγει, καὶ δὲν θὰ λάθῃ θέσιν μάχης, ἀλλὰ μὲ τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν τοῦ θὰ σκεπάσῃ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ πολὺ εὐκόλως θὰ ἐπικρατήσῃ.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δρῆν αὐτὴν τοῦ Θεοῦ ὑπάρχει μεγάλη φιλαθροπία. Διότι δὲν τοὺς ἀπειλεῖ μὲ δολοκληρωτικὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως των, ἀλλὰ τοὺς προλέγει κάποιαν αἰχμαλωσίαν καὶ ἀπαγωγὴν, ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ καταστήσῃ περισσότερο σώφρονας τοὺς ὑπολοίπους μὲ τὴν τιμωρίαν τῶν αἰχμαλωτισθέντων, «θὰ ἀφαιρέσουν», λέγει, «ἀπὸ τὴν χώραν σας τὴν Ἰουδαίαν κάθε ἀνθρώπον, ὁ ὁποῖος θὰ δυνήθῃ νὰ ἐγείρῃ κεφαλὴν». Ἐννοεῖ ὅτι θὰ καταστήσῃ δούλους τοὺς ἀρχοντας, τοὺς αἰτίους τῶν ἀναστατώσεων, τοὺς ἐκμεταλλευτὰς τοῦ λαοῦ, ὅστε εἶται νὰ ἀναπνεύσῃ ὀλίγων καὶ ὁ λαὸς καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὸν φόβον τῶν αἰχμαλωτισθέντων, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας νὰ γίνουν πρὸ ἑνάρεται. Δι' αὐτὸ λέγει «τὸν δυνάμενον νὰ φέρῃ κάτι εἰς πέρας», δηλαδή, τὸν ἰσχυρὸν, τὸν ἰκανὸν νὰ ἀναπτύξῃ δραστηριότητα, τὸν ἔχοντα τὴν δύναμιν νὰ πραγματοποιήσῃ ὅ,τι δῆποτε.

22. Δηλαδή, νὰ ἀντιστάθῃ εἰς τοὺς ἐπιτιμημένους.

24. Ἦσ. 8, 7-8.

Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς ἀπαγωγῆς θὰ ὄσῃ προκαλέσῃ μεγάλου τρόμου ὁ θάρσαρος, λέγει, μὲ μόνην τὴν ἐμφανισίαν τοῦ, ἀφού θὰ γεμίσῃ μὲ τὰ θαρσάρικα τοῦ στρατεύματα ὅλην τὴν χώραν σας. Δι' αὐτὸ προσέθεσε «Ἰσσοῦν πολὺ θὰ εἶναι τὸ στρατεύμα τῶν, ὅστε θὰ γεμίσῃ ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας σας. Ἐν ταῦτοις ἡμέρας, ὁ Θεὸς θὰ εἶναι μαζί μας. Λάθετε γινώσκον τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ὅλα τὰ εἰδωλολατρικά ἔθνη²⁵ καὶ ταπεινώθητε. Δ Ἀκούσατε τοῦτο ὅλα τὰ ἔθνη ἕως τὰ ἅκρα τῆς γῆς. Ὅσον δύναμιν καὶ ἂν ἔχετε θὰ ὑποκύψετε. Ἐάν πάλιν ἀποκτήσετε δύναμιν, τελικῶς θὰ ὑποκύψετε. Ὅποιανδήποτε ἀπόφασιν θὰ σκεφθῆτε καὶ θὰ ἀποφασίσετε²⁶ ἐναντίον μας, θὰ τὴν μετακόσῃ ὁ Κύριος καὶ κάθε λόγον, τὸν ὁποῖον θὰ ἐκστομίσετε ἐναντίον μας, δὲν θὰ ἐκπληρωθῇ, διότι ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας».²⁷

Ἐγὼ νομίζω ὅτι μὲ τὰ παραπάνω λόγια προλέγει τὴν νίκην τοῦ Ἐζεκίου καὶ τὸ λαμπρὸν πρόσωπον καὶ τῆς νίκης αὐτῆς τὴν αἰτίαν. Διότι ἂν καὶ ἐκεῖνοι διαθέτουσαν πολλὰ ὄπλα, λέγει, καὶ ἀπειρα στρατεύματα καὶ ἐπὶ πλέον εἶναι γινώσκον τῆς πολεμικῆς τέχνης, ὅμως ὁ πρὸ ἰσχυρὸς σύμμαχος εἶναι μαζί μας, δηλαδή ὁ Θεός. Πραγματικά, ἦλθεν ὁ θάρσαρος, ὅπως ἠπελάσῃ προηγουμένως, καὶ ἀφού ἐκυρίευσεν πολλὰς πόλεις, ἐφυγεν. Ὅταν, ὅμως, ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ ἐξεστράτευσεν ἐκ νέου, ἔπαθε τὰ ἀντίθετα. Β Καὶ αὐτὰ, λοιπόν, προλέγει ὁ προφήτης καὶ ἀποκαλύπτει τὸν αἴτιον τῆς νίκης καὶ πρὸς τοὺς θαρσάρους ἀπευθύνει τὸν λόγον. Νὰ μὴ πάρετε, λέγει, θάρρος ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν σας νίκην, διότι εἰς τὴν ταυρήν σας ἐφοδὸν ἔχομεν τὸν μέγιστον σύμμαχον. Μάθετε, συνειπῶς, αὐτὸ καὶ ἀπομακρυνθῆτε, διότι ἐπιχειρεῖτε τὰ ἀδύνατα.

Εἰς τὴν συνέχειαν ἀποκαλύπτει τὸν αἴτιον τῆς νίκης καὶ ὅτι ἡ φήμη θὰ φθάσῃ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς

22. Μὲ τὴν ὄσον «ἔθνη» ἐννοεῖ κατὰ πρότερον λόγον τοῦ Ἀσσυρίου καὶ ἐπειτα τὰ ἄλλα ἔθνη. Ὅλα τὰ τὰ ἔθνη ἐν ἔσει τῆς κλητικῆς βασιλείας τοῦ Μεσοποταμίου θὰ ἔλθουν καὶ θὰ παρέλθουν. Ὁ Μεσοποταμὸς ἕως θὰ μείνῃ εἰς τοὺς αἰῶνας.

26. Κάθε ἀπόφασιν τῶν ἔθνων κατὰ τὸ ἰουδαϊκὸν ἔθνος θὰ ἀποθῇ ματαία. Ἦσ. 10, 7, 5-7.

27. Ἦσ. 8, 8-10. Πλήρης ἐπιπέδος ἡ προφητεία μὲ τὴν ὑπόμνησιν τοῦ Ἰημανουὴλ ὅτι μόνον ἔπαθῃ εἰς κραυγὴν ἐγγαλλήσας, ἀλλὰ ἀπειλεῖ τὰ ἔθνη, τὸν ἔχοντα τὸν ἰσχυρὸν ἑταίμον προεξάρχοντα κατὰ τρόπον τοῦ ὑπενηθίζετο τοῦ ψαλμοῦ 2 καὶ 40.

διαδίδουσα τὰ καταρθώματά του, λέγει' 93 Α «Ἀκούσατε τοῦτο ὅλα τὰ ἔθνη ἕως τὰ ἅκρα τῆς γῆς». Διότι δὲν ἔμεινε κανένας ἀπληροφόρητος διὰ τὰ συμβαίνοντα τότε εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Δι' αὐτὸ λέγει' «Ἀκούσατε τοῦτο ὅλα τὰ ἔθνη ἕως τὰ ἅκρα τῆς γῆς καὶ ὅσην δύναμιν καὶ ἂν ἔχετε θὰ ὑποκύψετε». Πραγματικά, ὁ θάρβαρος τότε εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην δόξαν διὰ τὴν δύναμίν του. Ἰσχυροὺς δὲ ἐδῶ δὲν νομίζει μόνον τοὺς ἔχοντας μεγάλην σαμασικὴν ρώμην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑακουστοὺς διὰ τὸν πλοῦτόν των καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς δόξης των. «Ἐάν πάλιν ἀποκτήσετε κάποιαν δύναμιν, τελικῶς θὰ ὑποκύψετε. Ὅποιαδήποτε ἀπόφασιν θὰ σκεφθῆτε καὶ θὰ ἀποφασίσετε ἐναντίον μας, θὰ τὴν μεταιώσῃ ὁ Κύριος καὶ κάθε λόγον, τὸν ὅποιον θὰ ἔκτομίσετε ἐναντίον μας, δὲν θὰ ἐκπληρωθῇ, διότι ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας».

Β Ἐπειδὴ ἔκαναν πονηρὰς σκέψεις καὶ εἶχον τὴν ἐλπίδα ὅτι τὴν πόλιν αὐτὴν θὰ καταστρέψουν ἐκ θεμελίων καὶ ἔτσι θὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πατρίδα των, ὁ προφήτης ἀποκαλύπτει τὰ σχέδιά των καὶ τοὺς λέγει ὅτι ὅλα θὰ μείνουν λόγια.

Κατόπιν, ἐπειδὴ ὠμίλησε διὰ πράγματα ποῦ ἦσαν ἀνώτερα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, διὰ νὰ κἀνῃ ἀξιόπιστον τὸν λόγον του, ἀνατρέχει συνεχῶς εἰς τὸ ἀξίωμα ἐκείνου ποῦ θὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὰ, λέγων «Διότι ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας» καὶ διότι αὐτὸς θὰ μεταιώσῃ ὅλας τὰς μηχανορραφίας σας, διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα.

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 62

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦ. ΗΣΑΪΑΝ Γ'—Η'

Κείμενον: B. de Montfaucon

Sancti J. Chrysostomi opera omnia,

VI, Parisiis 1835 σελ. 37 — 108 (PG 56, σελ. 39 — 94)